

Interprovinciaal Overleg

Interprovinciale Rapportage **2001**

Milieu, Water,
Landbouw en Natuur

Colofon

uitgave	Interprovinciaal Overleg
tekst en redactie	Projectgroep BEM 01-05 met bijdragen van IPO, provincies en RIVM
gegevensaanlevering	IPO, provincies, RIVM, FO-Industrie, DHV, AOO, LMA, IMA, RIZA, DLG, K+V, KEMA, NOVEM, SENTER, CBS.
bronnen foto's	Erik van Dijk (provincie Overijssel), Jos van Koert (provincie Zuid-Holland), Jan Blom, Dick Brouwers, Harry Cock
figuren	GIS/cartografie provincie Drenthe, Studio RIVM
ontwerp en opmaak	Marjan Kramer, Studio RIVM
ontwerp omslag	Karin Janmaat, Studio RIVM
druk	drukkerij Wilco bv, te Amersfoort
IPO-publicatienummer	157

VOORWOORD

De 'Interprovinciale Rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2001' is de vijfde monitoringsrapportage van het Interprovinciaal Overleg (IPO). Zeker in een tijd, waarin blijkt dat rampen als in Enschede en Volendam hebben kunnen plaatsvinden, is het naar mijn mening essentieel dat overheden verantwoording afleggen. Verantwoording over het door hen gevoerde beleid, over de besteding van NMP-gelden in dit verband en over de bereikte resultaten. Verantwoorden maakt een overheid transparant en afrekenbaar. Het Vierde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP) richt zich op complexe en hardnekkige problemen en de oplossing ervan. In dat kader is het van belang dat de verschillende bestuurslagen elkaar en de burger laten zien wat er bereikt is en wat beter moet en kan. En hoe kan zoiets beter dan met een systematisch overzicht van de resultaten die de provincies op het gebied van het milieubeleid hebben geboekt.

Deze rapportage zet weer enkele stappen verder op de ingeslagen weg. De rapportage is inzichtelijk en met schematische overzichten per thema eenvoudig in het gebruik. En omdat de rapportage beschikbaar is via internet: www.IPO.RIVM.nl en www.IPO.nl kan iedereen er op een snelle manier kennis van nemen. Voor de bestuurlijke kant van het IPO is het belangrijk dat de thema's Milieu en Landbouw en Milieu en Verkeer zijn toegevoegd. Dit betekent dat deze rapportage het gehele terrein van de bestuurlijke IPO-adviescommissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur bestrijkt.

De samenwerking met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijkt in de praktijk zeer goed te functioneren. Met de term samenwerking is ook een belangrijk trefwoord voor de aanpak van milieuproblemen genoemd: samenwerking tussen provincie en samenwerking tussen bestuurslagen. Voor de uitvoering van een modern milieubeleid is dat onontbeerlijk.

De monitoring die we nu kunnen presenteren is met name gericht op de voortgang van de uitvoering, in de beleidscyclus het traject van beleidsvorming naar beleidsuitvoering. In IPO-kader wordt gewerkt aan een visie monitoring en beleidsevaluatie. In dit traject wordt steeds duidelijker dat we onze monitoringsactiviteiten moeten uitbreiden naar de andere fasen van de beleidscyclus. De vraag waarom inhoudelijk gestelde doelen niet worden gehaald kunnen we alleen met informatie over de voortgang van de uitvoering niet beantwoorden. We zullen de monitoring moeten uitbreiden naar de gehele beleidscyclus. Zo is het bijvoorbeeld voor de provincies als middenbestuur van essentieel belang dat we gericht informatie gaan verzamelen over de doorwerking van het beleid. Uitwerking van de genoemde IPO-visie zal zijn gevolgen hebben voor de reikwijdte en inhoud van de monitoring in IPO-land en daarmee voor de jaarrapportages.

Alles bij elkaar vind ik dit een handzaam en goed leesbaar document, dat inzicht geeft in wat wij als provincies tezamen hebben bereikt. Bij deze wil ik al diegenen, die aan het welslagen van deze rapportage hebben bijgedragen, het RIVM, de thematrekkers, de provinciale toeleveranciers en de projectleiding bij de provincie Drenthe, bedanken voor hun inzet en complimenteren met het bereikte resultaat.

Volgend jaar verzorgt de provincie Flevoland de projectleiding en neemt daarmee het stokje van de provincie Drenthe over.

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and lines, positioned above the name of the signatory.

**mr. drs. A.J.G. Poppelaars
milieugedeputeerde provincie Zeeland,
lid IPO adviescommissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur,
portefeuillehouder Monitoring.**

INHOUDSOPGAVE

3	Voorwoord
9	Inleiding
11	1 Monitoring en beleidsevaluatie
11	1.1 Inleiding
11	1.2 Beleid
11	1.3 IPO-projecten
12	1.4 Samenwerkingsprojecten IPO-RIVM (BEM-03)
14	1.5 Overige samenwerkingsprojecten
14	1.6 Niet onder de samenwerkingsovereenkomst vallende monitoringsprojecten
16	1.7 Beleidsevaluatie 2000
16	1.8 Ontwikkelingen bij de provincies
18	1.9 Actuele ontwikkelingen
19	1.10 Conclusies
21	2 Omgevingsbeleid en gebiedsgericht beleid
21	2.1 Inleiding
21	2.2 Beleid
23	2.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
24	2.4 Voortgang gebiedsgerichte projecten
25	2.5 Omgevingsbeleid
27	2.6 Actuele ontwikkelingen
29	2.7 Conclusies
31	3 Milieu en landbouw
31	3.1 Inleiding
32	3.2 Beleid
32	3.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
34	3.4 Ontwikkeling milieudruk
43	3.5 Actuele ontwikkelingen
44	3.6 Conclusies
45	4 Milieu en water
45	4.1 Inleiding
45	4.2 Beleid
46	4.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
47	4.4 Verdrogingsbestrijding
52	4.5 Implementatiemethodiek Regionale WaterSysteemRapportage (RWSR)
53	4.6 Bestuurlijk-procedurele ontwikkeling in het waterbeheer
56	4.7 Bestrijding waterverontreiniging
61	4.8 Drinkwaterkwaliteit
64	4.9 Actuele ontwikkelingen
65	4.10 Conclusies
67	5 Natuur
67	5.1 Inleiding
67	5.2 Beleid
68	5.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
69	5.4 Realisering Ecologische Hoofdstructuur
74	5.5 Natuurdoeltypen
76	5.6 Bescherming van natuurgebieden
77	5.7 Compensatiebeginsel

78	5.8	Soortenbeleid
80	5.9	Witte gebiedenbeleid
82	5.10	Actuele ontwikkelingen
83	5.11	Conclusies
85	6	Bodembeheer
85	6.1	Inleiding
85	6.2	Beleid
87	6.3	Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
89	6.4	Overzicht voortgang bodemonderzoek en bodemsanering
100	6.5	Actief bodembeheer
100	6.6	Actuele ontwikkelingen
101	6.7	Conclusies
103	7	Milieu en verkeer
103	7.1	Inleiding
103	7.2	Beleid
104	7.3	Verkeers- en vervoerontwikkeling per provincie
112	7.4	Ontwikkeling milieudruk ten gevolge van het verkeer
115	7.5	Ontwikkeling milieukwaliteit en milieueffecten ten gevolge van het verkeer
121	7.6	Innovatieve mobiliteitsystemen
123	7.7	Actuele ontwikkelingen
123	7.8	Conclusies
125	8	Milieu en energie
125	8.1	Inleiding
125	8.2	Beleid
126	8.3	Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
127	8.4	Emissies van kooldioxide
128	8.5	Provinciale activiteiten op het gebied van energiebesparing en duurzame energie
131	8.6	Duurzame energie
137	8.7	Actuele ontwikkelingen
137	8.8	Conclusies
139	9	Milieu en economie
139	9.1	Inleiding
139	9.2	Beleid
140	9.3	Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
141	9.4	Ontkoppeling van milieu en economie
142	9.5	Duurzame Programma's en Duurzame Bedrijfsterreinen
147	9.6	Verhandelbare emissierechten
147	9.7	Leren van duurzaamheid
148	9.8	Duurzaamheid bij de provinciale overheden zelf
150	9.9	Actuele ontwikkelingen
151	9.10	Conclusies
153	10	Bedrijven
153	10.1	Inleiding
154	10.2	Beleid
154	10.3	Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
157	10.4	Inrichting algemeen
166	10.5	Vergunningverlening
175	10.6	Sanering industrielawaai
177	10.7	Emissies industrie
181	10.8	Klachten
182	10.9	Handhaving
189	10.10	Actuele ontwikkelingen
189	10.11	Conclusies

195	11 Afval
195	11.1 Inleiding
195	11.2 Beleid
196	11.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten
198	11.4 Preventie
202	11.5 Gescheiden inzameling van huishoudelijk afval en hergebruik van secundaire bouwgrondstoffen
204	11.6 Afvalaanbod en verwerking
205	11.7 Gevaarlijk afval
206	11.8 Leemtewet-stortplaatsen
209	11.9 Actuele ontwikkelingen
210	11.10 Conclusies
213	Lijst van afkortingen
217	Bijlage: organisatie

INLEIDING

Over de 5e IPO-rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur

De 'Interprovinciale Rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2001' is inmiddels de vijfde IPO- monitoringsrapportage. Naast de rapportage is dit jaar voor het eerst een samenvatting uitgebracht. Daarin zijn de kernconclusies nog eens verwoord en wordt door middel van een schematisch overzicht de stand van zaken ten aanzien van het desbetreffende thema in een oogopslag duidelijk gemaakt. De Interprovinciale Rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2001 is ook van internet te downloaden via de adressen www.IPO.RIVM.nl en www.IPO.nl.

Doel en doelgroep

De rapportage heeft als doel integraal inzicht te geven wat in 2000 in interprovinciaal verband is gepresteerd en bereikt door de gezamenlijke provincies en door het IPO. De prestaties en resultaten zijn zoveel mogelijk afgezet tegen bestuurlijk vastgestelde doelstellingen. De informatie wordt waar mogelijk in vergelijkende zin en in tijdsperspectief inzichtelijk gemaakt. Naast een verantwoordingsfunctie heeft de rapportage ook een communicatiefunctie.

De doelgroep van de rapportage is primair de bestuurlijke IPO-adviesgroep Milieu, Water, Landbouw en Natuur (IPO-MWLN). In het verlengde daarvan richt de rapportage zich op de colleges van Gedeputeerde Staten, de statencommissies en het (inter)provinciaal management. In verband met in het DUIV-overleg afgesproken rapportageverplichtingen worden ook de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de Inspectie Milieuhygiëne tot de primaire doelgroepen gerekend. De rapportage wordt daarnaast ook voorgelegd aan de Ministers van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en Verkeer en Waterstaat, de besturen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen en landelijk opererende belangenorganisaties, zoals de Stichting Natuur en Milieu en de Vereniging van Nederlandse Ondernemers.

Inhoud en reikwijdte

Naast een aantal overheidsprestatie-indicatoren zijn dit jaar ook weer bron- en effectindicatoren van de twaalf provincies opgenomen. In tegenstelling tot vorig jaar hebben we dit jaar geen aandacht geschonken aan de toekomstige ontwikkelingen van indicatoren. De reden hiervoor is dat er op dit moment een IPO-project wordt uitgevoerd dat zich juist hiermee bezighoudt. Het project wordt eind 2001 afgerond. In de nu voorliggende rapportage zijn vrijwel alle CCO-indicatoren (Coördinatie Commissie Overheidsmonitoring) opgenomen en is ten aanzien van het hoofdstuk Bedrijven gerapporteerd conform de IPPC-richtlijn (Integrated Pollution Prevention and Control). De inhoud van dit rapport is afgestemd op de Natuur- en Milieubalans van het RIVM. Bij het opstellen van de inhoudsopgave is zoveel mogelijk aangesloten op de IPO-Milieugenda 1999-2002. Dat betekent dat de reikwijdte breder is dan alleen het beleidsveld milieu. Naast de inmiddels 'traditionele' hoofdstukken zijn in navolging van vorig jaar de hoofdstukken Milieu en economie en Milieu en energie opgesteld. Door de toevoeging van de hoofdstukken Milieu en landbouw en Milieu en verkeer bestrijkt de rapportage dit jaar het hele werkteerrein van de bestuurlijke adviescommissie MWLN.

Het uitgangspunt van de IPO-rapportage is zoveel mogelijk de gegevens van alle twaalf provincies in de indicatoren op te nemen. Bij onderwerpen als bedrijven en bodem is de provincie daarbij gedefinieerd als 'bevoegd gezag', in het hoofdstuk Natuur is de provincie als 'geografische eenheid' genomen.

Organisatie

De organisatie van deze IPO-monitoringsrapportage was als volgt:

Interprovinciale Coördinatiegroep Monitoring - de regie van de IPO-monitoringprojecten is in handen van de Interprovinciale Coördinatiegroep Monitoring (ICM). Vanuit deze rol is de ICM opdrachtgever voor de IPO-Rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur.

Kerngroep - de Interprovinciale Rapportage 2001 is opgesteld onder leiding van een kerngroep, waarin de Interprovinciale Projectorganisatie Milieu (IPM), het RIVM en een drietal provincies waren vertegenwoordigd.

Thematrekkers - onder de kerngroep functioneerde een werkgroep van thematrekkers. Iedere thematrekker was verantwoordelijk voor de aanlevering van (basis)gegevens en het schrijven van een onderdeel van de rapportage.

RIVM-contactpersoon - iedere thematrekker heeft dit jaar vanuit het RIVM een contactpersoon toegewezen gekregen die als vraagbaak en klankbord functioneerde.

Procomo's - begin 2000 is de Werkgroep Procomo ingesteld, die bestaat uit de provinciale coördinatoren milieumonitoring (procomo's). De werkgroep voorziet de ICM van advies over diverse monitoringzaken en leverde een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van deze rapportage.

Haveco's - de gegevens voor het hoofdstuk Bedrijven zijn aangeleverd door de handhavings- en vergunningverleningscoördinatoren (haveco's) van de diverse provincies. Deze werkgroep is ook verantwoordelijk voor de validatie van de in dit hoofdstuk gepresenteerde gegevens.

IPO-adviesgroepen - de kerngroep, de werkgroep en de procomo's hebben in overleg een aantal indicatoren met zeggingskracht geselecteerd. De ambtelijke IPO-adviesgroepen zijn over de opzet en inhoud van de rapportage geconsulteerd.

De in deze rapportage opgenomen gegevens zijn verzameld door de procomo's en haveco's via een schriftelijke enquête en via instituten als *RIVM*, *Centraal Bureau voor de Statistiek* (CBS), *Landelijk Meldingspunt Afvalstoffen* (LMA), *Afval Overlegorgaan* (AOO), *FO-Industrie*, *Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling* (RIZA) en de *Dienst Landelijk Gebied* (DLG). Voor het onderdeel 'Vergunningverlening en Handhaving' uit het hoofdstuk Bedrijven is *Adviesbureau K+V* ingeschakeld. Het *RIVM* heeft ook een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van een systeem ter ondersteuning van de productie- en datalogistiek.

Leeswijzer

Elk hoofdstuk heeft dezelfde globale indeling. Het begint met een toelichting op het beleid betreffende het onderwerp en een (korte) schets van de resultaten van de door het IPO uitgevoerde projecten. Vervolgens wordt met indicatoren inzicht gegeven in de stand van zaken. Daarna wordt een paragraaf gepresenteerd die inzicht verschaft in de actuele ontwikkelingen rond het desbetreffende thema, waarbij de scope overigens verder reikt dan het verslagjaar. Ten slotte volgen de conclusies.

1.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de verschillende monitoringsprojecten en activiteiten op het brede terrein van Milieu, Water, Landbouw en Natuur. De projecten en activiteiten worden aangestuurd, gecoördineerd en begeleid door de Interprovinciale Coördinatiegroep Monitoring (ICM). Naast de samenwerkingsprojecten tussen het IPO en het RIVM komen ook andere niet onder de samenwerkingsovereenkomst vallende monitoringsprojecten aan de orde. Verder wordt er aandacht besteed aan de beleidsevaluatie en aan provinciale monitoringsactiviteiten. Het hoofdstuk eindigt met een blik op de actuele ontwikkelingen ten aanzien van monitoring.

1.2 Beleid

Het milieubeleid vraagt van burgers, bedrijven en overheid een blijvende betrokkenheid bij milieubescherming en milieubeheer. Op basis van veranderende omstandigheden en inzichten moeten beleid en uitvoering regelmatig bijgesteld worden. Beleidsevaluatie geeft een beoordeling van het beleid en gaat daarbij uitvoerig in op de relevante omgevingsfactoren. Op basis hiervan worden conclusies getrokken en suggesties aangereikt voor aanpassingen van de beleidsinhoud en het beleidsproces. Monitoring behelst het met een vooropgezet doel en op een systematische wijze verzamelen, analyseren, bewerken en verstrekken van feitelijke gegevens over de toestand van relevant geachte objecten. De provincies streven er naar om door middel van beleidsevaluatie en monitoring de voortgang en resultaten, maar ook de kwaliteit van het interprovinciale milieubeleid en de uitvoering, inzichtelijk te maken.

1.3 IPO-projecten

Interprovinciale Rapportage Milieu, Water en Natuur 2000 (BEM 01)

Ook in 2000 is een Interprovinciale Monitoringsrapportage uitgebracht door en voor de twaalf provincies. In deze rapportage is verslag gedaan over de voortgang en resultaten van de IPO-Milieuagenda en het Interprovinciale Meerjarenprogramma Groen. Bovendien is de bijdrage die de twaalf provincies gezamenlijk leveren aan het bereiken van de doelstellingen van het nationale milieu- en natuurbeleid in beeld gebracht. De Interprovinciale Rapportage Milieu, Water en Natuur is in november 2000, samen met de notitie Beleidsevaluatie 2000, vastgesteld in de IPO-adviescommissie MWLN. Conclusies uit de rapportage zijn vertaald in acties in het nieuwe IPO-Milieuprogramma 2001.

Ten behoeve van het opstellen van de Rapportage heeft het IPO in samenwerking met het RIVM het systeem PROLIS (PROductieLogistiek InformatieSysteem) laten ontwikkelen. Met dit systeem wordt de voortgang van projecten beter in beeld gebracht en de communicatie tussen alle partijen bevorderd. Voor alle betrokkenen is hiermee de totstandkoming

van een product te volgen. PROLIS maakt gebruik van internet en kan vanuit heel Nederland door de medewerkers aan de IPO-rapportage geraadpleegd worden. Daarnaast zijn in 2000 de eerste stappen gezet om te komen tot een informatiesysteem voor datalogistiek (DALIS). Dit systeem heeft een tweeledig doel:

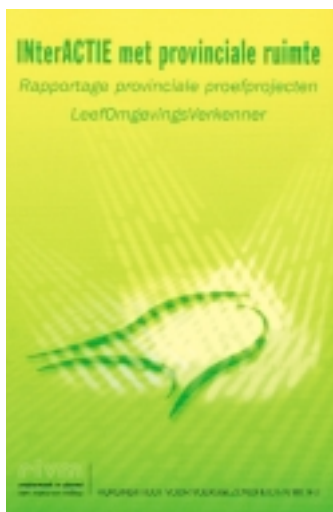
- (1) het structureel oplossen van het probleem van databeheer dat ontstaat door het wisselend trekkerschap van de IPO-rapportage
- (2) het weer beschikbaar stellen van de verzamelde gegevens voor alle betrokkenen (procomo's, projectleiding, adviesgroepen, enz.).

De opzet van DALIS is vergelijkbaar met die van PROLIS en is ook via internet te raadplegen. De gegevens uit alle IPO-rapportages zullen zoveel mogelijk in het systeem DALIS opgenomen worden.

1.4 Samenwerkingsprojecten IPO-RIVM (BEM-03)

De samenwerking met VROM/DGM en het RIVM is het afgelopen jaar verder geïntensiveerd waarbij de wederzijdse afstemming, versterking, efficiëntie en kennisuitwisseling als zeer positief worden ervaren.

Leefomgevingsverkenner

Door het RIVM is een Leefomgevingsverkenner ontwikkeld, een ruimtelijk dynamisch model op nationaal niveau, dat dient ter verkenning van alternatieve beleidskeuzen voor de kwaliteit van de leefomgeving. Het RIVM en het IPO willen dit instrument geschikt maken voor het provinciale schaalniveau. Om de daarmee samenhangende problematiek gedetailleerd in kaart te kunnen brengen is in onderling overleg besloten tot het uitvoeren van twee pilotprojecten in de provincies Utrecht en Noord-Holland. Ter voorbereiding van de pilots is onder de provincies een mini-enquête over de eventuele toepassingsmogelijkheden van een Provinciale Leefomgevingsverkenner uitgevoerd. De resultaten daarvan dienen mede als leidraad voor de pilotprojecten. Voor de uitvoering van het project is ook een extern bureau ingeschakeld.

De resultaten van het project zijn, samen met de enquêteresultaten, verwerkt in het rapport 'Interactie met provinciale ruimte', waarin aanbevelingen zijn opgenomen voor aanpassing en eventuele uitbreiding van het model ten behoeve van toepassing door de provincies. Verder is een beknopte uitleg van de werking van de Leefomgevingsverkenner in het rapport opgenomen.

Landelijk beeld verstoring

Voor de advisering van het beleid op het gebied van omgevingsgeluid wordt door zowel het RIVM als de provincies een groot aantal gegevens verzameld over het geluid van verkeer en industrie. Om op nationaal niveau de omvang en de effecten van blootstelling aan omgevingsgeluid in de tijd te kunnen volgen is door het RIVM het landsdekkend informatiesysteem 'Landelijk Beeld Verstoring (LBV)' ontwikkeld, waarin gegevens worden verzameld, bewerkt en geanalyseerd. Technisch gezien is er de mogelijkheid om voor provincies een deel van de LBV-gegevens en informatie toegankelijk te maken. Verder zijn er bij de provincies wellicht gegevens aanwezig die kunnen bijdragen aan verbetering van het systeem. Alleen al vanuit het oogpunt van efficiënte besteding van middelen en menskracht bij het verzamelen en bewerken van gegevens, lijkt dit een aantrekkelijk alternatief voor de huidige situatie.

Vanuit die optiek is een samenwerkingsproject gestart, gericht op het creëren van een uitwisselingsplatform dat gedurende lange tijd gebruikt kan worden voor het uitwisselen van

gegevens voor het analyseren van de omvang en effecten van geluid op regionaal niveau. In de eerste fase wordt samen met een beperkt aantal provincies (Utrecht, Zuid-Holland, Gelderland en Fryslân) gekeken naar de inhoudelijke waarde en bruikbaarheid van de gegevens. Als hiervoor goede mogelijkheden worden gezien zal in een tweede fase een langdurig uitwisselingsplatform ten behoeve van onder andere alle provincies worden geoperationaliseerd.

Regionalisatie emissieregistratie

Als voorbereiding op een werkelijk vraaggerichte toepassing van emissieregistratie is een plan voor een internetsite, genoemd 'erbij', ontwikkeld. Deze site moet een gedeeltelijk afgeschermd plek op internet worden waar te selecteren betrokkenen geprikkeld worden om eigen plannen en initiatieven aan te melden en ter discussie te stellen.

Tussenresultaat van de huidige fase is een functioneel ontwerp voor 'erbij'. Voorts is er een demo-internetsite ontwikkeld waarop een aantal maanden geoefend is met het aanmelden van initiatieven rond het thema kwaliteit van emissiecijfers en luchtkwaliteit, milieujaarverslagen en emissies uit de landbouw. De belangrijkste resultaten van het project zijn misschien wel dat de betrokken partijen weer zicht hebben op het nut van informatie-uitwisseling rond emissiecijfers en dat op meer fronten de samenwerking van de grond begint te komen. In die zin is het project niet afgerond, maar moet het eigenlijk nog beginnen.

Instrumentontwikkeling Gebiedsgericht Beleid: MING

Het project is een integraal IPO/DGM/RIVM-project. Het uitgangspunt van het Meta-Informatiesysteem gebiedsgericht Beleid (MING) is: een systeem ontwikkelen ter ondersteuning van de monitoringsverplichtingen uit de nieuwe SGB-regeling.

Er is een begeleidingscommissie ingesteld waarin vertegenwoordigers van IPO en DGM zitting hebben. In het kader van het project is een meta-informatiesysteem MING ontwikkeld. Hierin is onder andere een doelenboom van gebiedsgerichte doelstellingen, inspanningen en maatregelen opgenomen. Aan de verschillende niveaus in de doelenboom zijn indicatoren gekoppeld. Met behulp van een aantal eenvoudig te hanteren vuistregels en modellen zijn maatregelen op het laagste niveau te vertalen in doelstellingen op een hoger niveau. Ook zijn in het systeem verwijzingen naar landelijke databestanden opgenomen. Het systeem is bedoeld voor toepassing op gebiedsniveau door gebiedscoördinatoren en gebiedsprojectleiders.

Op basis van een eerste concept zijn landelijk een viertal workshops georganiseerd, waarin door alle provincies werd geparticipeerd. De commentaren op het concept werden verwerkt. Tevens werden de resultaten van een ander DGM-project, Handvat Toetsingskader, verwerkt. De definitieve outline van MING kwam eind 2000 als papieren versie gereed. Gewerkt wordt nog aan enkele verdere toevoegingen. Inmiddels is MING gedigitaliseerd en via internet bereikbaar. MING zal ook worden gekoppeld aan Prolis en Dalis.

Actualisering en ontwikkeling interprovinciale set van indicatoren (BEM-03A)

Dit project is gericht op de ontwikkeling van een toekomstgerichte, samenhangende set van hanteerbare indicatoren ten aanzien van de bestaande beleidsthema's milieu, water en natuur (inclusief subthema's, zoals landbouw), de nieuwe thema's milieu en economie en duurzaamheid, en het integrale beleidskader (omgevingsbeleid). Tevens wordt in dit project extra aandacht besteed aan de zeggingskracht van de indicatoren en hun onderlinge samenhang, dit mede met het oog op de bepaling van de effectiviteit van het beleid en de genomen maatregelen en op de beleidsevaluatie.

Het project is eind 2000 aanbesteed bij het RIVM en loopt circa een half jaar. De resultaten zullen gebruikt worden bij het opstellen van de volgende IPO-Milieurapportage.

1.5 Overige samenwerkingsprojecten

Los van de projecten geformuleerd in het kader van de samenwerkingsovereenkomst wordt er ook op diverse andere terreinen samengewerkt tussen IPO, RIVM en DGM.

Emissieplafonds stikstof in de landbouw

Bij de provincies is er behoefte aan het ontwikkelen van instrumentarium om de stikstofemissies in de landbouw integraal te kunnen volgen en sturen. Dit is in het driefasenplan ML-06 door het IPO weergegeven. De eerste fase van dit plan gaat over de ammoniakemissieplafonds en de huidige en geoptimaliseerde deposities op één-keer-één-kilometer schaal voor de provincies. Soortgelijke vragen zijn ook door DGM aan het RIVM gesteld, met als doel een onderbouwing te geven van de emissieplafonds voor de provincies. In dit licht bezien is een gezamenlijke actie van IPO, DGM en RIVM afgesproken.

Neerslagcorrectie provinciale meetnetten vermisting

De jaarlijkse neerslaghoeveelheid heeft een grote invloed op de nitraatconcentratie in het bovenste grondwater. Dit effect bemoeilijkt bij het interpreteren van meetnetgegevens het waarnemen van een trend. Door het RIVM is ten behoeve van het 'Landelijke Meetnet Effecten Mestbeleid' een correctie ontwikkeld op basis van de lokale hydrologie en de werkelijke lokale neerslag in relatie tot het langjarige neerslagoverschot.

In dit project wordt de door het RIVM ontwikkelde methode geschikt gemaakt voor de provincies en worden de nu reeds verzamelde meetgegevens voor de neerslag gecorrigeerd.

Provinciale Milieukosten

In april 2000 is in de ICM afgesproken dat nader overleg tussen IPO en RIVM zou plaatsvinden over samenwerking op dit terrein. Indicatoren voor provinciale milieukosten maken deel uit van de jaarlijks uit te brengen IPO-Milieurapportage. Rapportage over milieukosten door de provincies is verplicht op grond van de Wet Milieubeheer. Hierbij wordt tot dusverre gebruikgemaakt van een door het RIVM samen met het IPO in 1997 ontwikkelde verdeelsleutel over de provincies van de landelijke milieukosten. Op basis van genoemd overleg is besloten in 2000 geen verdere actie te nemen voor een op te starten samenwerkingsproject gericht op herziening van de verdeelsleutel.

1.6 Niet onder de samenwerkingsovereenkomst vallende monitoringstrajecten

1.6.1 Monitoring bodemsanering

De monitoringsrapportage 2000 over de voortgang van de bodemsaneringsoperatie is de derde woensdag van mei 'de dag van de verantwoording' aangeboden aan de Tweede Kamer. Nadat voor 1999 een pilot (met 9 deelnemende bevoegde gezagen) was gehouden, is dit de eerste volledige rapportage volgens de nieuwe monitoringsafspraken, waaraan alle bevoegde gezagen hebben meewerkt. Het rapport is gebaseerd op de individueel aangeleverde gegevens bij het RIVM, waarna aggregatie op landelijk niveau heeft plaatsgevonden. De monitoringsrapportage biedt een variëteit aan inzichten betreffende de voortgang van bodemonderzoek. Bodemsanering rechtvaardigt op zich al de monitoringsinspanningen die de bevoegde gezagen zich getroosten. Monitoring is een proces van voortschrijdend inzicht. Behalve de jaarlijkse gegevensverzameling en rapportage vindt dan ook een jaarlijkse evaluatie plaats op basis waarvan verdere aanscherpingen plaatsvinden om de eenduidigheid te verbeteren.

1.6.2 Meetnetten bodem en grondwater

Doel van dit project is afstemming en data-uitwisseling. Het RIVM verzorgt voor diverse provinciale meetnetten de bemonstering en analyse. Afstemming vindt onder andere plaats in het Platform Meetnetbeheerders Bodem- en Grondwatermeetnetten.

1.6.3 Regionale Watersysteem Rapportage (RWSR)

Het project Regionale WaterSysteem Rapportage (RWSR) dat door het IPO is opgestart en samen met de Unie van Waterschappen en Rijkswaterstaat is afgerond, bevindt zich inmiddels in de eerste fase van brede toepassing. De RWSR beoogt de meetnetinspanningen op het gebied van regionaal waterbeheer en -beleid, de informatie-uitwisseling tussen waterschappen, provincies en Rijk en de rapportage over die informatie, meer dan nu het geval is, met elkaar in overeenstemming te brengen en de routinematige rapportage over regionaal waterbeheer te vergemakkelijken. Voor een meer gedetailleerde beschrijving zie de paragrafen 4.3. en 4.5

1.6.4 Water in Beeld (WIB)

De voortgangsrapportage 'Water in Beeld 2001', opgesteld door de Commissie Integraal Waterbeheer, beschrijft en evalueert de voortgang op landelijke niveau van de beleidsuitvoering, zoals weergegeven in onder andere de Vierde Nota waterhuishouding. Het rapport beslaat de periode 1 mei 2000 tot 1 februari 2001. In 'Water in Beeld 2001' komen twee punten pregnanter naar voren, namelijk de stagnatie in de verbetering van de waterkwaliteit en de noodzaak om juist nu de voor water benodigde ruimte te gaan vinden, onder andere via de Waterkansenkaart. De in 1.6.3 genoemde RWSR levert informatie voor WIB.

1.6.5 Netwerk ecologische monitoring (NEM)

In het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) werken RIVM, EC-LNV, CBS en RIZA/RIKZ nauw samen met de provincies, met name op het terrein van de florameetnetten en de weidevogelmeetnetten. Zo is het Landelijk Meetnet Flora opgebouwd uit de provinciale meetnetten. Voor bestaande en ten behoeve van het landelijk meetnet nieuw ingerichte provinciale meetpunten ontvangen de provincies jaarlijks een vergoeding. Momenteel wordt gewerkt aan een formele uitbreiding van de NEM-samenwerkingsovereenkomst tussen RIVM, EC-LNV, CBS en RIZA/RIKZ met de provincies. Provinciale aanspreekpunten zijn het Breed Overleg Groen en de IAWM. Daarop vooruitlopend participeert het IPO in de Stuurgroep NEM via de voorzitter van de IAWM.

1.6.6 Luchtmeetnetten

De meetgegevens van het landelijke luchtmeetnet worden door het RIVM ter beschikking gesteld aan de provincies, continu via internet (www.lml.rivm.nl), maandelijks via e-mail/diskettes en jaarlijks via tabellenboeken. Regulier overleg tussen RIVM en de provincies vindt plaats via de Overleggroep Luchtmetingen. Momenteel wordt er in deze groep onder andere overlegd over de implementatie van de EU-dochterrichtlijn 1999/30/EG. Verder vindt bilateraal overleg plaats over de definitieve indeling van agglomeraties in de provincies en de installatie van meetstations.

1.7 Beleidsevaluatie 2000

In 2000 is de notitie Beleidsevaluatie opgesteld door een werkgroep onder de verantwoordelijkheid van de Adviesgroep Algemeen Milieubeleid (AAM). De inhoudelijke punten zijn voorgelegd aan alle betrokken IPO-adviesgroepen en zijn voor zover mogelijk vertaald in nieuwe projecten. Voor de voortgang van de benoemde punten is aangehaakt bij de cyclus van de IPM-voortgangsrapportage. Er is voorgesteld de voortgang van het structurele proces te laten bewaken door de AAM, waarbij de Managementgroep Milieu en Water zorgt voor de totale aansturing. De adviesgroepen zelf zijn verantwoordelijk voor het bijhouden van en rapporteren over de voor hen relevante punten.

1.8 Ontwikkelingen bij de provincies

Tabel 1.8.A Ontwikkelingen monitoring per provincie

Provincie	Monitoringsrapportage (inhoud en frequentie)	Afstemming op beleid	Ontwikkelingen monitoring
Groningen	Omgevingsbalans	Koppeling met beleid is in ontwikkeling	Monitoring POP, gekoppeld aan het POP-uitvoeringsprogramma
Fryslân	Milieurapportage/ jaarlijks Omgevingsrapportage/ vierjaarlijks	Indicatoren gekoppeld aan beleidsdoelen	Monitoringsresultaten onderdeel begrotingssystematiek
Drenthe	Omgevingsbalans/ vierjaarlijks	Indicatoren gekoppeld aan omgevingsbeleid	Integrale monitoring omgevingsbeleid Monitoring gebiedenbeleid Ontsluiting monitoringsgegevens
Overijssel	Rapportage bij de plannen voor de leefomgeving/jaarlijks Omgevingsverkenning/ vierjaarlijks	Indicatoren gekoppeld aan beleid	Monitoringsysteem aanpassen aan nieuwe milieubeleidsplan, dat wil zeggen doelgroepbenadering in plaats van ver-thema's. Nulsituatie op basis van nieuwe systeem, gezamenlijk met rapportage waterhuishoudingsplan en streekplan.

vervolg tabel 1.8.A Ontwikkelingen monitoring per provincie

Provincie	Monitoringsrapportage (inhoud en frequentie)	Afstemming op beleid	Ontwikkelingen monitoring
Gelderland	Omgevingsrapportage/ vierjaarlijks	Indicatoren gekoppeld aan omgevingsbeleid	Vernieuwen, verdiepen en verbreden omgevingsmonitoring (onder andere sociale atlas en nieuwe monitoringsystematiek met bijbehorende indicatorlijsten). Ontsluiting informatie en vastleggen meta-informatie.
Flevoland	Milieu, water en natuur/ jaarlijks	Nog geen koppeling met beleidsdoelen	
Utrecht	Milieurapportage	Indicatoren gekoppeld aan beleid	In 2001 verschijnt milieuverkenning (milieudruk en milieukwaliteit). Monitoring spitst zich vooral toe op de provinciale activiteiten die voortvloeien uit milieubeleidsplan.
Noord-Holland	Verschillende sectorale rapportages	Koppeling met beleid is in ontwikkeling	Milieumonitor; volwaardig monitoring- systeem voor het overkoepelende milieubeleid. Notitie beleidsmonitoring.
Zuid-Holland	Prestatiemonitoring/ jaarlijks Toestand Milieu en Water/ tweejaarlijks	Koppeling met beleid in ontwikkeling	Actualiseren set indicatoren en verbeteren datalogistiek. Ontwikkeling set geaggregeerde indicatoren ('hoofdindicatoren'). Opstellen indicatoren voor veranderings- processen, beïnvloeding en doorwerking.
Zuid-Holland/ DCMR	Milieurapportage		Monitoring verkeer en vervoer. Index voor vergunningverlening in relatie tot verruimde reikwijdte. Monitoring duurzaamheidsindex voor bedrijventerreinen.
Zeeland	Milieurapportage	Indicatoren gekoppeld aan beleid	Actualiseren set indicatoren en het 'revitaliseren' van het monitoringssysteem.
Noord-Brabant	Verschillende sectorale rapportages	Indicatoren worden beter afgestemd op beleid	'Revitalisering' en uitbreiding monitorings- systeem milieu en ontwikkeling monitorings- systeem reconstructiegebieden

vervolg tabel 1.8.A Ontwikkelingen monitoring per provincie

Provincie	Monitoringsrapportage (inhoud en frequentie)	Afstemming op beleid	Ontwikkelingen monitoring
Limburg	Milieu- en water rapportage	Koppeling met beleid is in ontwikkeling	Opzetten provinciebrede monitoring, gebaseerd op alle belangrijke instanties die aan milieumonitoring doen. Bedoeling is over een aantal jaren een integrale (omgevings)beleidsmonitoring. Opzetten monitoring provinciaal omgevingsbeleid Limburg

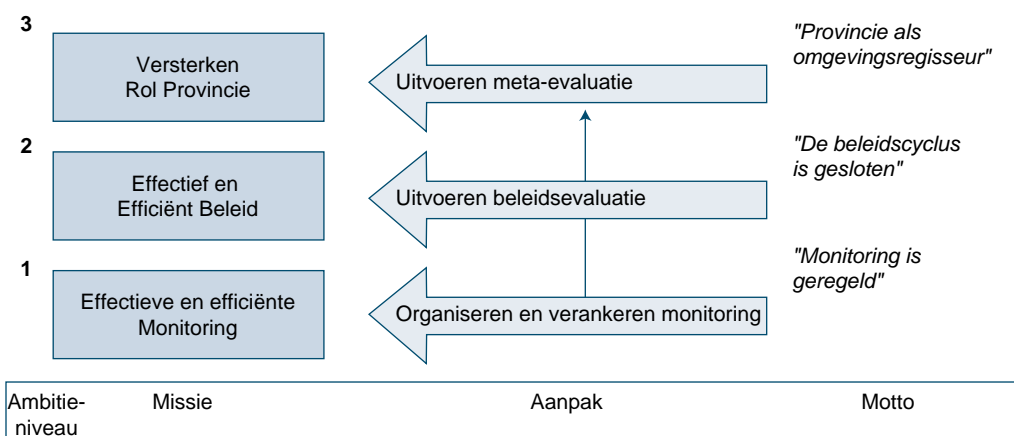
Toelichting

Bij vrijwel alle provincies is de monitoring in ontwikkeling, vooral de koppeling van de indicatoren aan beleidsdoelen is een belangrijk aandachtspunt. Ongeveer de helft van de provincies heeft een integrale omgevingsrapportage, de overige provincies hebben sectorale rapportages waarbij een aantal provincies wel bezig is met de ontwikkeling van sectorale naar meer integrale rapportages.

1.9 Actuele ontwikkelingen

Monitoring en beleidsevaluatie vragen de komende jaren nog om een verdere ontwikkeling en een duidelijke kwaliteitsverbetering. De aanpak kan stapsgewijs plaatsvinden waarbij drie ambitieniveaus worden onderscheiden. In figuur 1.9.A zijn de ambitieniveaus schematisch weergegeven.

FIGUUR 1.9.A
AMBITIENIVEAUS MONITORING EN BELEIDSEVALUATIE

De aandacht voor een effectieve en efficiënte (inter-)provinciale monitoring is als eerste ambitieniveau te onderscheiden. Monitoring levert daarbij input voor (geoptimaliseerde) bestuurlijke en beleidsprocessen.

Het leveren van een bijdrage aan een effectief en efficiënt beleid kan worden beschouwd als het tweede ambitieniveau. Hierbij dient in ieder geval actie te worden ondernomen om te zorgen dat in het beleid meetbare doelen worden geformuleerd.

Het derde niveau wordt gevormd door het aan bestuurders en beleidsmakers duidelijk en betrouwbaar inzicht bieden betreffende de ruimte die interprovinciaal beleidsmatig en bestuurlijk aanwezig is in het milieu-, water- en natuurbeleid. Naast de informatie die bestuurders en beleidsmakers nodig hebben vanuit monitoring en beleidsevaluatie is er een toenemende behoefte aan een duidelijk en betrouwbaar inzicht in welke (inter-)provinciale beleidsmatige en bestuurlijke ruimte er is in het beleid. Anders gezegd: waar liggen de aanknopingspunten voor het bestuur om de beleidstekorten ook daadwerkelijk zo efficiënt en effectief mogelijk op te lossen? Het benodigde inzicht kan worden verkregen door uitvoering van een zogenoemde 'meta-evaluatie'. Vooral voor de provincies is dit inzicht nodig om onderbouwd als middenbestuur haar beoogde regisseursrol in het omgevingsbeleid te voeren en daarbij generiek en per beleidsthema haar bestuurlijke positie en inzet zodanig te kiezen dat de gestelde beleidstekorten binnen de bestuurlijke ruimte zo effectief en efficiënt mogelijk kunnen worden bereikt.

1.10 Conclusies

- De beleidskringloop is in instrumentele zin gesloten.
- De huidige samenwerking met het RIVM/DGM (gezamenlijke projecten en uitwisseling van gegevens) wordt door alle partijen als erg positief ervaren.
- Er wordt in toenemende mate gebruikgemaakt van internet (www.IPO.RIVM.nl).
- Er wordt nog steeds op verschillende deelterreinen gerapporteerd.
- Ongeveer de helft van de provincies heeft een integrale omgevingsrapportage, de overige provincies hebben sectorale rapportages waarbij een aantal provincies wel bezig is met de ontwikkeling van sectorale naar meer integrale rapportages.
- De monitoringsstrategie zal verdere moeten worden uitgewerkt ten aanzien van procesmaatregelen en doorwerking.

2.1 Inleiding

Het provinciale omgevingsbeleid is volwassen geworden. De vorige Interprovinciale Rapportage repte nog over 'Voortgang bij het omgevingsbeleid' en 'gevarieerde ambtelijke en bestuurlijke betrokkenheid', inmiddels luidt de conclusie dat het merendeel van de provincies deze nieuwe wijze van besturen toepast.

De provincies doen dit, omdat zij meer dan voorheen de regierol krijgen toebedeeld. Deze werkwijze sluit goed aan bij de nieuwe financieringsregelingen van Rijk en Europa, en is tevens een goed antwoord om te voldoen aan de eisen die de nieuwe, integrale plankaders stellen.

Omgevingsbeleid doorbreekt de traditionele sectorale beleidsvelden om sectoroverschrijdende dan wel geïntegreerde bestuurlijke afwegingen te kunnen maken voor een concreet aangegeven deel van de leefomgeving. Het vergt een zorgvuldige strategische onderbouwing, een open planproces, een grote betrokkenheid van niet-overheidspartijen, een gedeelde verantwoordelijkheid tussen verschillende actoren en een specifiek op de situatie toegesneden aanpak.

De deelnemers participeren in wisselende samenstellingen. Het gaat niet alleen om natuur en milieu, maar ook om sociale en economische aspecten. De schaalgrootte loopt van zeer klein tot zeer groot, en de geldbedragen kennen een range van enkele duizenden tot miljarden euro.

Omgevingsbeleid is niet de weg van de minste weerstand. Het bereiken van afstemming met deelnemende partijen en tevens de wettelijke vereisten in acht nemen is een intensief, tijdrovend proces.

In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op enige algemene kenmerken van het omgevingsbeleid en de ontwikkelingen erin. Vervolgens wordt ingezoomd op enige voorbeelden. Na een korte samenvatting van de voortgang van het gebiedsbeleid per provincie komt een aantal grootschalige belangrijke projecten aan de orde.

2.2 Beleid

2.2.1 Landelijk beleid

De regering onderkent in het vierde Nationaal Milieubeleidsplan de in gang zijnde veranderingen in het beleid voor de leefomgeving. Naast meer vrijheid krijgen de andere overheden zoveel mogelijk de integrale verantwoordelijkheid voor de lokale leefomgeving, inclusief de bijbehorende instrumenten. 'Integraal' betekent dat ontwikkelingen en plannen in een gebied niet alleen gebaseerd zijn op milieuproblemen, maar dat overheden ook rekening houden met ruimtelijke en sociaal-economische aspecten. Het gaat hierbij om brede beleidsthema's waarbij meerdere departementen betrokken zijn, zoals bijvoorbeeld bestuurlijke vernieuwing, vitalisering platteland, ruimte voor water, klimaatbeleid en

sociale activering.

Het Rijk, de VNG, het IPO en de UvW willen met dit Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) gezamenlijk bestuurlijke afspraken maken waarbij een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden aan de orde komt.

Kenmerkend voor de in het BANS opgenomen afspraken is dat het steeds gaat om complexe sectoroverstijgende onderwerpen waarbij de medewerking van de verschillende bestuurslagen onontbeerlijk is.

De 'Bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied 2001-2004' is tot standgekomen als uitwerking van het BANS. Rijk en provincies hebben hiermee een belangrijke stap gezet op weg naar een meer integraal uitvoeringsgericht beleid voor het landelijke gebied. Het Rijk beperkt zijn sturing tot hoofdlijnen en de provincies hebben de regie voor de regionale uitwerking en uitvoering. Zij worden daarbij ondersteund door de uitvoerende rijksdiensten. Op basis van provinciale uitvoeringsprogramma's sluiten de provincies uitvoeringscontracten met het Rijk en worden de overeengekomen financiële middelen ter beschikking gesteld. In de overeenkomst is afgesproken dat Rijk en provincies in 2001 een gezamenlijk evaluatie- en monitoringsysteem opzetten.

Naast de integrale aanpak van het landelijk gebied is ook die van het stedelijke gebied op gang gekomen. Aanvankelijk is met de Experimentenwet Stad en Milieu uitgeprobeerd in hoeverre een integrale aanpak ook in stedelijk gebied haalbaar was. Vervolgens is vanaf 2000 het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) tot standgekomen door ontschotting van diverse bestaande rijksfondsen voor het fysieke milieu. Deze gelden worden voor een groot deel via de provincies doorgesluist naar de gemeenten. Een logisch vervolg hierop is de doorgroei naar een nog meer integrale benadering van de leefomgeving. De economische, sociale en milieuaspecten spelen immers samen in onderlinge afhankelijkheid een belangrijke rol bij de stedelijke vernieuwing. Op basis van dit gedachtegoed is recent het Grote-steden-beleid ontstaan. Ook provincies onderkennen het belang hiervan. Zo is Gelderland vrijwel gelijktijdig gestart met de Gelderse Stedelijke Ontwikkelingsbeleid, waarmee acht Gelderse steden op basis van een integrale meerjarenvisie met een bedrag van 200 miljoen euro (circa 440 miljoen gulden) worden ondersteund.

2.2.2 Provinciaal beleid

Tabel 2.2.A Ontwikkelingen rond provinciale strategische plannen voor de fysieke leefomgeving, uitgezet in de tijd.

OMGEVINGSBELEID EN GEBIEDSGERICHT BELEID

	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	
Groningen		Procedure gelijkgeschakeld						pop				
Fryslân		'haasje over'							discussie		nieuwe	
									planvorming		planvorming	
Drenthe							pop					
Overijssel					Strategische visie			Plannen gezamenlijk opgesteld				
Gelderland				Procedures gelijkgeschakeld				Terug naar 'haasje over'				
Flevoland								pop				
Utrecht						koepelnotitie						
Noord-Holland								Verbr. streekplan + strategienota				

vervolg tabel 2.2.A Ontwikkelingen rond provinciale strategische plannen voor de fysieke leefomgeving, uitgezet in de tijd.

	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03
Zuid-Holland										Water en milieu samen	
Zeeland								koepelnotitie			
Noord-Brabant										Integr. regio plannen	
Limburg									pop		

Toelichting

Het Provinciale OmgevingsPlan (POP) is een thema dat vanaf het begin van de jaren negentig serieus in de belangstelling komt te staan. Door de Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen (RUG) is een onderzoek uitgevoerd naar de omgevingsplanning in Nederland. In dit rapport staan de ontwikkelingen ten aanzien van provinciale omgevingsplannen per provincie beschreven. Het beeld dat uit dit onderzoek naar voren komt, is dat de planmatige ontwikkelingen per provincie ronduit divers te noemen zijn. Elke provincie heeft specifieke knelpunten, ervaringen en verwachtingen, en daarmee veelal unieke motieven en argumenten om een eigen koers te kiezen in de wijze van afstemming of integratie van de plannen voor de fysieke leefomgeving.

Tabel 2.2.A geeft de huidige stand van zaken weer van de provinciale planvormen voor de fysieke leefomgeving.

Conclusie

Planintegratie is eigenlijk nergens een op zich zelf staand doel, dat willens en wetens nagestreefd wordt. Het dient veel meer als ondersteuning van de door alle provincies opgepakte gebiedsgerichte aanpak. Planintegratie dient het proces dat erop gericht is de interne interactie en de externe communicatie van de provincie te verbeteren.

2.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

Ontwikkelen indicatoren monitoring omgevingsbeleid (OM-06)

Dit project is niet afzonderlijk uitgevoerd maar geïntegreerd met het lopende samenwerkingsproject Monitoring ruimte en gebieden, MING genoemd.

Instrumenten omgevingsbeleid (OM-07)

In afwachting van de resultaten van een workshop internationaal omgevingsbeleid zijn verdere activiteiten in 2001 beoogd. De werkgroep Milieuplanning en -programming (MPP) volgt deze ontwikkeling en is belast met eventuele vervolgvactiteiten, zoals het organiseren van provinciale workshops en het opstellen van een projectbeschrijving met de beoogde resultaten.

Geïntegreerd omgevingsbeleid (OM-09)

Er is in het kader van een streven naar een geïntegreerd omgevingsbeleid geen afzonderlijk project gestart. Wel is een bedrag uit het budget beschikbaar gesteld voor de videoproductie van de Capitooldiscussie in het kader van het verschijnen van de brochure 'Provincies: vormgevers van duurzaamheid; een pleidooi'. Daarnaast is besloten een bedrag beschikbaar te stellen als IPO-deel in de kosten van het beoogde communicatietraject voor de nieuwe subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB).

Duurzame ontwikkeling provincies in relatie tot NMP4 (OM-10)

Het project stelde zich ten doel in een op te stellen brochure richting het Rijk een beeld te schetsen van de kansen en bedreigingen van de provincies op het gebied van duurzame ontwikkeling en aan te geven dat toegepaste juridische en financiële instrumenten nodig zijn om de rol als regionale gebiedsautoriteit in de toekomst waar te kunnen maken bij het oplossen van hardnekkige milieuproblemen op regionale schaal.

De brochure met de titel 'Provincies: vormgevers van duurzaamheid; een pleidooi' is in september 2000 verschenen.

2.4 Voortgang gebiedsgerichte projecten

Tabel 2.4.A Voortgang gebiedsgericht beleid

Groningen	Het POP is leidend voor het gebiedenbeleid. De coördinatoren van de vier provinciedekkende regio's zijn bezig met de gebiedsuitwerking. Daarnaast: visievorming en uitvoering op basis van specifieke programma's, zoals LEADER en SGB, deze gebieden zijn onlangs vastgesteld.
Fryslân	In vijf van de zeven gebieden is sprake van uitvoering (LEADER II en SGM). In alle gebieden: voorbereiding op de nieuwe ontwikkelingen (SGB, LEADER, PUP).
Drenthe	In vijf van de acht gebieden is de integrale gebiedsvisie gereed en is sprake van uitvoering. Drie gebieden bereiden het gebiedsgerichte proces voor. In alle gebieden worden projecten uitgevoerd op basis van sectorale regelingen.
Overijssel	Noordwest-Overijssel en Vecht-Regge hebben gebiedsvisies, Noordoost-Twente herzielt zijn gebiedsperspectief, Zuid-Twente koerst aan op een integrale visie (fysiek en sociaal-economisch). Twee gebieden met kleinschalige gebiedsgerichte aanpak worden opgenomen in een reconstructiegebied. Voor Staphorsterbos wordt samenwerking met Drenthe onderzocht.
Gelderland	De dertien gebieden bevinden zich in de uitvoeringsfase. Tien maken deel uit van een reconstructiegebied, waarvoor visieontwikkeling is gestart. De uitvoeringsfase van de reconstructiepijl Neede-Borculo verloopt moeizaam, omdat maatregelen en wetgeving onvoldoende zijn afgestemd. Het Winterswijkse gebiedsplan voldoet aan de SGB-eisen en is bouwsteen voor de reconstructie.
Flevoland	Van de zes gebieden zijn er drie (Oostvaardersplassen - Almere, Ketelmeer en Schokland) in de uitvoeringsfase. In de overige drie (Oostflank/Eemgebied, Oostrand Noordoostpolder en Randmeerzone Oostelijk Flevoland) is het gebiedsgerichte proces in voorbereiding.
Utrecht	Plan van Aanpak en Uitvoeringsprogramma van het Gelderse Valleigebied gaan op in het reconstructieplan. Vier andere gebiedsplannen komen nu tot uitvoering. Met een sterk gebiedsgerichte benadering gaat men de problematiek in grondwaterbeschermingsgebieden aanpakken. Onderzoek loopt om in Utrechtse Heuvelrug een gebiedsgericht project te starten.
Noord-Holland	Noord-Holland Midden is pilot voor vernieuwing van het gebiedsgericht beleid. Belangenorganisaties en overheden stellen samen het gebiedsprogramma op. Gebundelde inzet van subsidieregelingen van Rijk, EU, gemeenten en waterschappen. SGB-proof programma's komen er voor Kustgebied en Gooien Vechtstreek (2001) en Texel (2002).

vervolg tabel 2.4.A Voortgang gebiedsgericht beleid

Zuid-Holland	Alle elf gebieden bevinden zich in de uitvoeringsfase. Drie liggen in stedelijk gebied. De helft wordt gemonitord, enkele gebieden zijn tussentijds geëvalueerd. Europees geld wordt nog weinig gebruikt. Naast ROM, Landinrichting en provincie subsidieert BGM/SGM in alle gebieden. De Krimpenerwaard is recent opgeschaald met een SGB-proof plan van aanpak.
Zeeland	ROM-Kanaalzone, de Kop van Schouwen, de Zuidkust van Schouwen en Walcheren zitten volop in de uitvoeringsfase. Voor de gebieden West-Zeeuwsch-Vlaanderen en het Veerse Meer worden gebiedsvisionen opgesteld.
Noord-Brabant	Provinciedekkend gebiedsbeleid (breder dan milieubeleid). Er zijn nu negen aandachtsgebieden, zeven reconstructiegebieden en twee plan(klei)gebieden. Per gebied is een reconstructie- dan wel gebiedscommissie geïnstalleerd. Hierin zitten alle doelgroepen uit de streek (bottom-up aanpak).
Limburg	Het gehele platteland wordt gebiedsgericht aangepakt. Globale visies zijn gegeven voor de tien gebieden. Deze zijn op hun beurt opgedeeld in kleinere delen waarvoor nu uitvoeringsprogramma's worden gemaakt.

Toelichting/conclusies

Uit het overzicht valt op te maken dat gebiedsbeleid zich in het centrum bevindt van het omgevingsbeleid. Invulling van grotere kaders, zoals POP en Reconstructie geschiedt in de geest van de integrale gebiedsvisionen, en bij de uitvoering zijn gebiedsprojecten vaak de bouwstenen waarmee men werkt.

Omgekeerd voegen gebiedsprojecten zich in toenemende mate naar de dynamiek van de nationale en Europese beleidsontwikkeling rond het gebiedsbeleid. Indien ze goed zijn opgezet zullen ze deze overgang zonder al te veel problemen doorstaan.

Wat ook opvalt is dat in een aantal gevallen de cyclus visie-uitvoering-evaluatie niet geheel wordt doorlopen. Dit speelt vooral als in de planfase te weinig rekening is gehouden met monitoring. Evaluatie en bijstelling van de gebiedsdoelen is dan niet goed mogelijk.

2.5 Omgevingsbeleid

2.5.1 Kompas voor het Noorden

Planafstemming en -integratie is geen doel op zichzelf. Het past in een ontwikkeling waarbij provincies zich opmaken voor de aanpak van complexere vraagstukken. Een voorbeeld hiervan is de landsdelige aanpak, waarin provincies samenwerken aan regionale ontwikkelingsstrategieën. Ze zijn strategisch van aard en visievormend. Ze leiden tot een regiocontract of -convenant om de uitvoering te realiseren. Het eerste regiocontract, Kompas voor het Noorden, is afgesloten met Landsdeel Noord. Groningen, Fryslân en Drenthe werken al weer geruime tijd samen bij de duurzame ontwikkeling van het noordelijk landsdeel. De directe aanleiding hiertoe is de relatieve economische achterstandpositie van het Noorden ten opzichte van de rest van Nederland. De noordelijke provincies streven sterke steden na in een aantrekkelijk en leefbaar landelijk gebied. Zij doen dit niet alleen, maar in intensieve samenwerking met marktpartijen, overheden en maatschappelijke organisaties. In de periode 2000-2006 wordt tien miljard euro (circa 22 miljard gulden) geïnvesteerd. Gezamenlijk is voor die periode de financiering veiliggesteld met eigen geld en geld van Rijk, Europa en ontwikkelingspartners. Er zijn drie ambitieuze

deelprogramma's neergezet die decentraal tot uitvoering worden gebracht: economische kerngebieden, stedelijke centra en landelijk gebied.

Het deelprogramma 'Kerngebieden' richt zich op de verbetering van vestigingsvoorwaarden voor bedrijven, versterking van de marktsector en het arbeidsaanbod, en de vervoersassen.

Het deelprogramma 'Stedelijke Centra' richt zich op de ontwikkeling van stadslandschappen, de kwaliteit van de woningvoorraad, de relatie wonen-werken, stedelijke voorzieningen, het onderwijs en de bereikbaarheid.

Het deelprogramma 'Landelijk Gebied' tenslotte richt zich op een gezonde landbouw in een gezonde omgeving, verbetering van de regionale economie, leefbaarheid en omgevingskwaliteit, handhaven van woonfuncties en versterking van de recreatie.

De noordelijke aanpak vindt navolging in de overige landsdelen. Achtereenvolgens hebben zich gevormd Landsdeel Zuid (Brabant, Zeeland en Limburg), Landsdeel Oost (Overijssel en Gelderland) en Landsdeel West (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland). Een groot voordeel is dat ook de Reconstructie, het integratiekader van de milieu- en veterinaire problemen in het landelijk gebied, kan profiteren van deze aanpak.

2.5.2 Plattelands Ontwikkelingsplan Nederland

Op bovenbeschreven wijze wordt een integrale benadering van de leefomgeving op landsdelig niveau verwezenlijkt. Maar er is ook sprake van afstemming tussen de landsdelen onderling. Voor het landelijk gebied wordt dit bijvoorbeeld gerealiseerd door het Plattelands Ontwikkelingsprogramma Nederland 2000-2006. Dit programma is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Minister van LNV en de provincies. Het POP is opgesteld om zo optimaal mogelijk gebruik te maken van cofinanciering uit Europese structuurfondsen in het kader van Agenda 2000, het programma van de Europese Unie voor toekomstig beleid en financiering. Dit programma financiert de herstructurering van het platteland met het oog op internationale handel, milieu en recreatie.

2.5.3 Betuweroute

De ontwikkelingen blijven niet beperkt tot het provinciale niveau, maar betreffen alle overheidslagen en alle deelnemende organisaties. Per situatie vindt rolverdeling plaats zowel voor de visievorming als voor de uitvoering. Een voorbeeld hiervan is het project Betuweroute.

De Betuweroute kent een vrij lange, bewogen geschiedenis. Al in de tachtiger jaren gingen er in Gelderland stemmen op om deze spoorlijn aan te leggen. Uiteindelijk werd dit initiatief door het Rijk overgenomen. Goed samenspel tussen provincies, betreffende gemeenten en waterschappen in een Gebundeld Bestuurlijk Overleg, leidde er toe dat het Rijk het oorspronkelijke budget met twee miljard euro (circa 4,4 miljard gulden) opschroefde voor een betere landschappelijke inpassing en beperking van de milieuoverlast. Op de uitvoering van de werkzaamheden wordt tot de oplevering in 2005 toezicht gehouden door een gecombineerd team van provincies, regio-organen en gemeenten.

2.5.4 Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

De Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening beoogt zo optimaal mogelijk aan de kwantitatieve ruimtebehoefte van de verschillende maatschappelijke functies tegemoet te komen waarbij het totaal aan kwaliteiten van wonen, werken, infrastructuur, milieu, natuur en landschap zo groot mogelijk is. Met deze benadering sluit deze nota goed aan bij het in dit hoofdstuk geschetste gedachtegoed rond (leef)omgevingskwaliteit.

Het Milieu- en Natuurplanbureau heeft deze nota indicatief beoordeeld op milieu-, natuur- en landschapseffecten. Hierbij is uitgegaan van het indelingsprincipe in rode

contouren (stad), groene contouren (natuurgebied) en balansgebieden (het tussengebied). Geconcludeerd is dat milieu- en natuurkwaliteit toenemen, maar dat de landschaps- en recreatiekwaliteit zullen verminderen. De provincies zullen in de balansgebieden een belangrijke rol kunnen vervullen om deze negatieve effecten zo goed mogelijk tegen te gaan. Inmiddels zijn de provincies begonnen met de praktische vertaling van het gedachtegoed van de nota naar het provinciaal niveau.

2.6 Actuele ontwikkelingen

2.6.1 Ontschotten en verdelen

Voor de talrijke, vaak ambitieuze integrale gebiedsplannen zijn beperkt middelen beschikbaar. Een eerste stap om die middelen optimaal in te zetten wordt ontschotting genoemd. Ontschotten is het samenvoegen van fondsen met een specifiek doel tot een groter, algemeen fonds. Een veel gehoorde klacht is dat het veiligstellen van specifieke doelen hierdoor in het gedrang komt. Voorheen was het duidelijk dat voor het speciale doel een gefixeerd bedrag jaarlijks beschikbaar was, terwijl na de ontschotting bij wijze van spreken de aanleg van natuur met de terugdringing van werkloosheid moet concurreren om dezelfde euro. Bovendien tast ontschotting de zelfstandigheid aan van de beheerders van de specifieke fondsen.

Door de schaalvergroting is er het risico van vervaging en ongrijpbaarheid. Dit moet worden ondervangen met een goede uitvoeringsorganisatie. Met het realiseren van die uitvoeringsorganisatie zijn de provincies nu bezig. De inzet is de voordelen te plukken van de samenwerking: afstemming van de talrijke lopende en op te starten gebiedsprojecten en een goede verdeling van de geldmiddelen. Op deze wijze wordt op hoofdlijnen centraal aangestuurd, maar decentraal uitgevoerd.

2.6.2 Gebiedsgericht beleid: decentrale integrale uitvoering

Juist bij de uitvoering van gebiedsprojecten is in toenemende mate sprake van een integrale in plaats van een sectorale werkwijze. Er wordt gefocust op processen samen met de actoren in een gebied, zodat gewenste (milieu)veranderingen als het ware in het gebied worden verinnerlijkt in plaats van opgelegd van bovenaf. Het zijn stuk voor stuk unieke projecten, die relatief weinig overheidsmiddelen vergen. De directe effecten zijn bij dit soort projecten aanvankelijk beperkt, maar de uiteindelijk geboekte milieuwinst is groter dan sectoraal en generiek beleid. Er is sprake van een diepte-investering in betrokkenheid, milieubewustzijn en samenwerking.

Ook gebiedsgerichte projecten in stedelijke gebied, zoals de verbetering van een woonbuurt, worden in toenemende mate met participatie van de bewoners uitgevoerd. Betrokkenheid en samenwerking zijn begrippen die hoog scoren in het stedelijk leefmilieu. Buurtzin en sociale veiligheid worden er door bevorderd.

2.6.3 Monitoren

In het overleg tussen provincies en Rijk over de rolverdeling bij de inrichting van het buitengebied en het daaraan verbonden uitvoeringscontract is monitoring een cruciaal item. Op het hoogste niveau speelt de verantwoorde inzet van financiële middelen aan de hand van enkele kentallen. Bij deze vorm van monitoren gaat het om aggregatie, abstractie en overzichtelijkheid. Hiermee wordt beleidsverantwoording afgelegd aan de maatschappij. Op projectenniveau speelt vooral de daadwerkelijk gerealiseerde (milieu)verbetering. Deze vorm van monitoren kenmerkt zich door detail. Er wordt geprobeerd de werkelijkheid ter plekke in beeld te krijgen.

Op het provinciale niveau komen beide monitoringsvormen bijeen. Het afstemmen ervan past in de provinciale regierol.

Ook het Plattelands Ontwikkelingsprogramma Nederland zal gaan werken met kentallen om de effecten van de gepleegde inspanningen in beeld te krijgen. Provincie en Rijk overlappen momenteel over de vorm van dit monitoringssysteem. Het gaat hier om een 'stuuringsmodel', waarin de wijze waarop monitoring ingrijpt op de geldstromen, wordt beschreven. Er zijn in wezen twee uiterste opties: De een zal de projectgelden achteraf willen korten indien monitoring aantoont dat de gewenste effecten onvoldoende optreden, in feite vindt strafkorting plaats. Bij de andere optie is monitoring juist een middel tot evaluatie en bijsturing. Hier staat het effect voorop en passen de (geld kostende) maatregelen zich aan.

Bij de landsdelige aanpak van de leefomgeving worden de effecten van het programma van tevoren zo goed mogelijk gekwantificeerd in kentallen. De effecten worden tijdens de looptijd van het programma gemonitord. Ze spelen een belangrijke rol bij de beoordelingscriteria voor het opstarten van de deelprojecten. Maar onvermijdelijk spelen kwalitatieve, minder goed meetbare criteria ook een belangrijke rol. Het gaat dan veelal om de economische, milieu- en sociale aspecten, die de hoofdelementen vormen van het begrip 'duurzaamheid'.

De monitoring bij het stedenbeleid is meer dan bij het landelijk gebied nog in ontwikkeling. Het heeft als functie het verkrijgen van inzicht in de voortgang van stedelijke vernieuwing, zodat kan worden beoordeeld of het proces op schema ligt, of er knelpunten zijn en of bijstellingen voor het vervolgtraject nodig zijn.

Met bovenstaande is aangegeven dat monitoring als onderdeel van de cyclus 'beleidsvorming - uitvoering - monitoring - evaluatie' nog volop in ontwikkeling is. Die ontwikkeling speelt zich af op diverse niveau's en bij diverse beleidsvelden. Het denkproces rondom monitoring is vrij ver ontwikkeld bij de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB). Dit is een regeling waarmee diverse projecten ter verbetering van de milieukwaliteit in het landelijk gebied financieel worden gesteund. De wens behaalde milieuwinst te kunnen koppelen aan de geldinvesteringen staat hier centraal. Dit heeft inmiddels geleid tot de bouw van een Meta-informatiesysteem gebiedsgericht beleid (MING). Hiermee kan op basaal gebiedsniveau een inschatting worden gemaakt van de verwachte effecten van een investering. MING koppelt indicatoren, doelenhiërarchie, monitoringsstrategieën, vuistregels, modellen en gegevensbestanden ter ondersteuning van de projectevaluatie. Verwacht wordt dat met dit instrument ook andere subsidieregelingen en de meer abstract geformuleerde doelstellingen van beleidsplannen en bestuursakkoorden kunnen worden geëvalueerd.

2.7 Conclusies

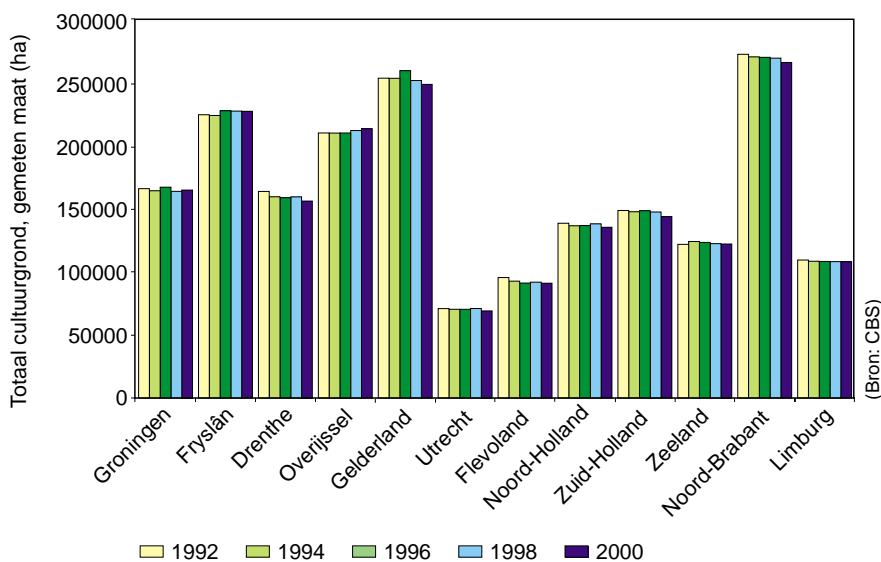
- Het omgevingsbeleid komt de slagvaardigheid van de provincies ten goede. Zij zetten sectorale budgetten integraal in en verkrijgen daarmee een vliegwieleffect voor de uitvoering van gebiedsprojecten. Deze aanpak moet zich in de toekomst nog verder ontwikkelen.
- De provincies hebben een sterke voorkeur om met monitoren het coachen en onderhandelen te ondersteunen. De monitoringsresultaten dienen vooral de evaluatie van het gevoerde beleid.
- De vorming van een krachtige uitvoeringsorganisatie gekoppeld aan het monitoren van de beleidseffecten is essentieel en zal de komende tijd met kracht ter hand moeten worden genomen.
- De provincies vervullen een belangrijke rol bij de uitvoering van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Met het instrument omgevingsbeleid hebben de provincies de papieren om die rol goed te vervullen.

3.1 Inleiding

De agrarische sector is beeldbepalend voor het landelijk gebied. De oppervlakte die in gebruik is bij agrarische productiebedrijven neemt weliswaar langzaam af, maar bedroeg in 2000 altijd nog ruim 55% van het Nederlandse grondgebied. Slechts waar het de glastuinbouw en de bloembollenteelt betreft, is er sprake van een toename van het areaal.

FIGUUR 3.1.A
AGRARISCH BODEMGEBRUIK NEDERLAND

Het aantal landbouwbedrijven vertoont al geruime tijd een dalende lijn, van circa 120.000 in 1992 tot ruim 97.000 in 2000. De sterkste dalingen doen zich voor in de tuinbouw en de veehouderij.

De opbrengsten per hectare in de Nederlandse agrarische sector behoren tot de hoogste ter wereld. Dit gaat echter gepaard met een aanzienlijke milieubelasting. De belangrijkste milieubelasting door de landbouw betreft fosfaat, stikstof (ammoniak) en gewasbeschermingsmiddelen. Ook het energieverbruik in de glastuinbouw is relatief hoog.

De aandacht voor de milieuproblematiek binnen de sector is de laatste jaren gegroeid, hetgeen zich bijvoorbeeld uit in een toenemend aantal bedrijven met emissiearme stalsystemen en een groeiend areaal biologische landbouw. In veel provincies worden stimuleringsprojecten uitgevoerd om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mineralen terug te dringen. Een probleem voor de sector is dat de maatregelen ter vermindering van de milieudruk niet gepaard gaan met een toename van de prijzen. De prijzen van landbouwproducten zijn sinds 1989 met 15% gedaald.

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan het beleid van Rijk en provincies en de resultaten van de uitgevoerde IPO-projecten over het afgelopen jaar. Er wordt gekeken naar de ontwikkeling van de milieudruk op het gebied van fosfaat en ammoniak, waarbij aandacht wordt besteed aan de veestapel, productie en aanwending van mest, emissiearme dierplaatsen en verzuring. Ook komen grondwaterverbruik en gewasbeschermingsmiddelen aan de orde en er wordt ingegaan op duurzame en biologische landbouw, glastuinbouw en bloembollenteelt. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een beschouwing over de actuele ontwikkelingen en een aantal conclusies.

3.2 Beleid

3.2.1 Landelijk beleid

Het rijksbeleid ten aanzien van de doelgroep landbouw is sterk in beweging. Het heeft niet alleen betrekking op het aspect mest, maar op de totale herinrichting van het buitengebied. Daarnaast stelt het Rijk eisen ten aanzien van onderwerpen als dierwelzijn (AMvB huisvesting), emissiearme stallen, stank en ammoniak. De juridische ontwikkelingen rondom de Wet herstructurering varkenshouderij, de implementatie van de Europese nitraatrichtlijn en meer recent de ingebrekestelling van Nederland op grond van deze Europese nitraatrichtlijn hebben ook hun invloed. Naast de veehouderij vindt ook in andere landbouwsectoren, waaronder de glastuinbouw, bollenteelt en de pluimveehouderij, de noodzaak van een herstructurering steeds meer gehoor. Bovendien zijn op Europees niveau ingrepen in de landbouwstructuur te verwachten.

3.2.2 IPO- en provinciaal beleid

Het provinciaal beleid dient zich te bewegen binnen deze randvoorwaarden. Ten gevolge hiervan beschikken de provincies over beperkte sturingsmogelijkheden. Er is door het IPO geen apart beleid geformuleerd voor de doelgroep landbouw. De gezamenlijke provincies hebben zich ten doel gesteld een bijdrage te leveren aan het duurzaam ontwikkelen van de landbouwsectoren door integratie van milieu, water, landbouw en natuur in het beleid. Onderdeel hiervan vormt het ontwikkelen van een milieuvisie op extensieve landbouw. Dit gebeurt grotendeels via het gebiedsgerichte spoor. Regionale invulling biedt immers de beste mogelijkheden om verweving van functies, de toenemende integratie met milieu- en natuurbeleid en de plattelandsontwikkeling gestalte te geven. Hieraan wordt in hoofdstuk 2 van deze rapportage aandacht geschonken. Daarnaast wordt een doelgroepenbenadering gehanteerd. De provincies maken overwegend gebruik van stimulerende instrumenten.

3.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

De projecten leveren een bijdrage om Nederland te kunnen laten voldoen aan de EU-richtlijnen op het gebied van de diverse stikstofverbindingen (nitraat en ammoniak) en de emissies naar en kwaliteit van lucht, oppervlaktewater en grondwater.

Emissieplafonds stikstof uit de landbouw (water en lucht)

Dit project beoogt een monitoringsinstrument (stikstofmeetlat) te ontwikkelen om de Europese ontwerp-richtlijn voor emissieplafonds te vertalen naar plafonds op gemeente- of gebiedsniveau. In 2000 is een projectgroep met vertegenwoordigers van IPO, DGM en RIVM aan de slag gegaan. Er wordt een vertaalslag gemaakt van natuur- en milieudoelstellingen naar emissiedoelstellingen en een integrale aanpak van ammoniak en nitraat. Het project is opgedeeld in vier fasen, waarvan de eerste, het uitvoeren van ammoniakbereke-

ningen door RIVM, in 2000 grotendeels is afgerond. De tweede fase behelst het doen van nitraatberekeningen, waarvoor inmiddels de opdracht is verleend. Fase 3 omvat het ontwikkelen van een stikstofmeetlat en fase 4 moet leiden tot een sturingsinstrument in de vorm van emissieplafonds op gemeente-/gebiedsniveau.

Neerslagcorrectie nitraatconcentraties

Het beleid is gericht op het beperken van nitraatuitspoeling naar (grond)water. Een goede methode om snel inzicht te krijgen in veranderingen van de nitraatconcentratie is meten in het bovenste grondwater. Acht provincies hebben hier inmiddels meetnetten voor ingericht. De jaarlijkse neerslaghoeveelheid heeft echter een grote invloed op de concentratie van nitraat in het bovenste grondwater en maakt daarmee het trekken van conclusies lastig. Dit project is erop gericht een methode te ontwikkelen om de metingen hiervoor te kunnen corrigeren, gebaseerd op de door het RIVM voor haar eigen meetnet ontwikkelde methode. Vanaf 2001 vindt correctie en uitwisseling van gegevens tussen RIVM en provincies op structurele wijze plaats.

Dynamisch MINAS

Het project dynamisch MINAS poogt aanvullend op het landelijk mestbeleid maatregelen te treffen om zo de maximaal toelaatbare milieunorm voor stikstof in het oppervlaktewater te bereiken. Aanvullende prikkels zijn nodig, omdat MINAS alleen niet voldoende blijkt. Het project heeft tot doel om te komen tot een natuurlijke waterzuivering om zo het aandeel van de stikstofverliezen die in het oppervlaktewater terechtkomen te verminderen en daarbij de oppervlaktewaterkwaliteit te verbeteren. Wil dit effect hebben dan zal men moeten komen tot een gebiedsgerichte aanpak c.q. een inrichtingsplan op gebiedsniveau (watereenheid). Het project gaat in op diverse mogelijkheden om natuurlijke waterzuivering door agrariërs uit te laten voeren. Begin 2001 zijn de resultaten van het rapport beschikbaar gekomen.

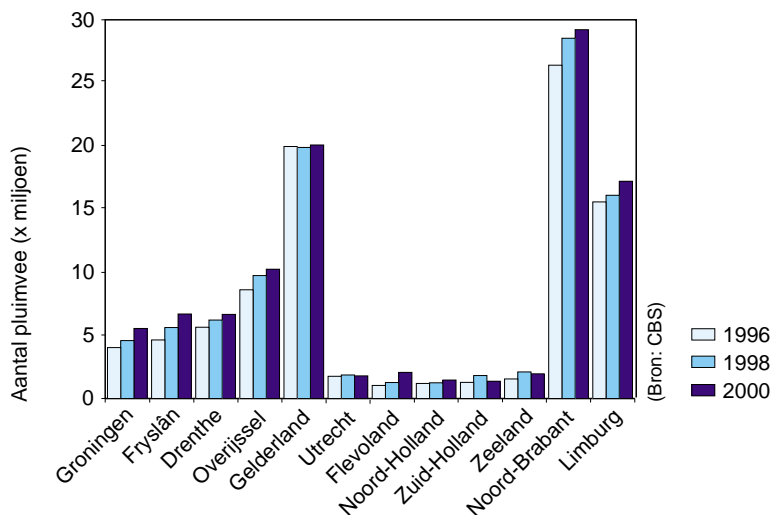
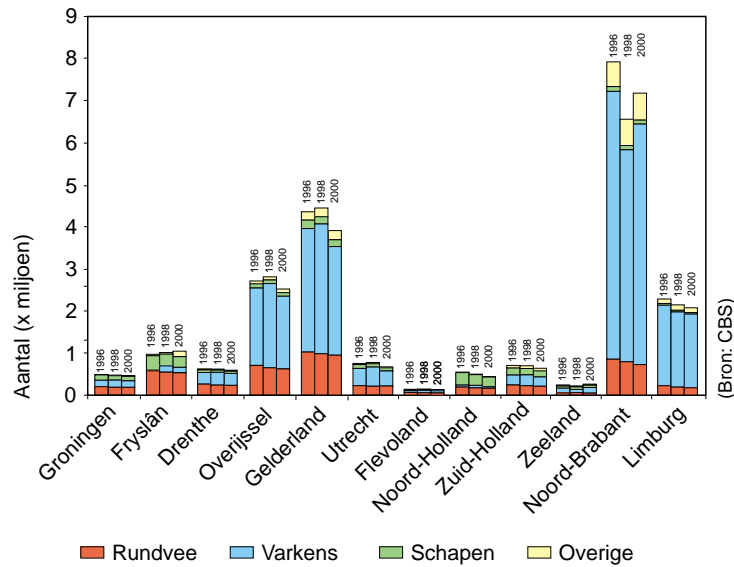
Platform Minderhoudhoeve en Ossekampen

Dit project betreft een samenwerkingsproject met het RIVM op het gebied van ammoniakmetingen bij bedrijven. Het is voor 2000 niet gehonoreerd. Het is voor 2001 opgenomen in een nieuw projectvoorstel genaamd "Bedreven Bedrijven".

3.4 Ontwikkeling milieudruk

3.4.1 Veevastapel

FIGUUR 3.4.A
VEESTAPEL PER PROVINCIE

Toelichting/conclusie

De veestapel vertoont de laatste jaren op het gebied van rundvee, varkens en schapen een afname. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, zoals de superheffing en de reconstructie, een gebrek aan opvolging en perspectief in de branche, maar ook de crises veroorzaakt door de gekkekoeienziekte, varkenspest en recentelijk mond- en klauwzeer. De opkoopregelingen hebben krimp tot gevolg, maar de effecten hiervan zijn nog niet bekend. De pluimveestapel is in 2000 gegroeid ten opzichte van 1998, terwijl ook het

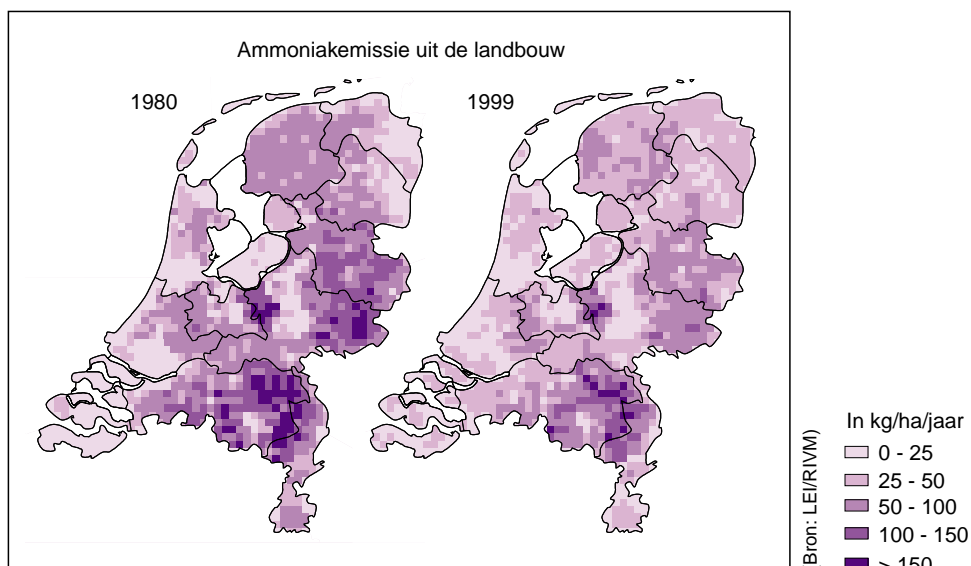
aantal geiten toeneemt. De provincies Gelderland, Noord-Brabant en Limburg hebben naar verhouding de grootste veestapel.

De reconstructie van het landelijk gebied krijgt gestalte via de Reconstructiewet. Deze beoogt een effectieve aanpak van zowel de mestproblematiek als de ammoniak- en stankbelasting. De betrokken provincies zijn verantwoordelijk voor het opstellen van reconstructieplannen, die deel zullen gaan uitmaken van het Sturingsmodel Landelijk Gebied. IPO-breed is intensief overleg gevoerd met het Rijk over het toekomstige generieke stank- en ammoniakbeleid. Binnen het IPO bestond consensus over de verdeling van de toekomstige ammoniakplafonds over de provincies. Deze overeenstemming werd echter door de Tweede Kamer niet onderschreven. Het wetsvoorstel voor de Reconstructiewet is op 14 december 2000 door de Tweede Kamer aanvaard. Vooruitlopend op de afronding van de wetgevingsprocedure zijn de provincies gestart met de voorbereiding van de reconstructieplannen. In alle reconstructieprovincies is een pilotplan met een uitvoeringsprogramma opgesteld. De doelstelling bij de opzet van de pilotplannen was tweeledig: ervaring opdoen met het volledige proces van reconstructie en beleidsknelpunten formuleren die de uitvoering van reconstructie in de weg zouden staan. Wat betreft het eerste punt is gebleken dat het mogelijk is om binnen negen maanden tot planvorming te komen met alle betrokken partijen. De directe doorwerking in de bestemmingsplannen zal plaatsvinden bij het ingaan van de wet. Momenteel zijn er vijf reconstructiepilots: twee in Noord-Brabant, twee in Gelderland en één in Overijssel. Een punt dat nader onderzoek vereist, zijn de effecten van de reconstructiewet op niet-reconstructiegebieden.

3.4.2 Productie en aanwending van fosfaat en stikstof

De omvang van de veestapel veroorzaakt een hoge productie van dierlijke mest. Door de mestwetgeving vertonen de provincies met een grote veedichtheid een afname van de ammoniakemissie. Een deel van de mest wordt afgezet in de akkerbouw. Als gevolg hiervan valt waar te nemen dat in provincies met een groot areaal aan akkerbouw de ammoniakemissie aanzienlijk minder afneemt of zelfs toeneemt.

FIGUUR 3.4.B
BEREKENDE AMMONIAKEMISSION UIT DIERLIJKE MEST EN KUNSTMEST, 1980 EN 1999

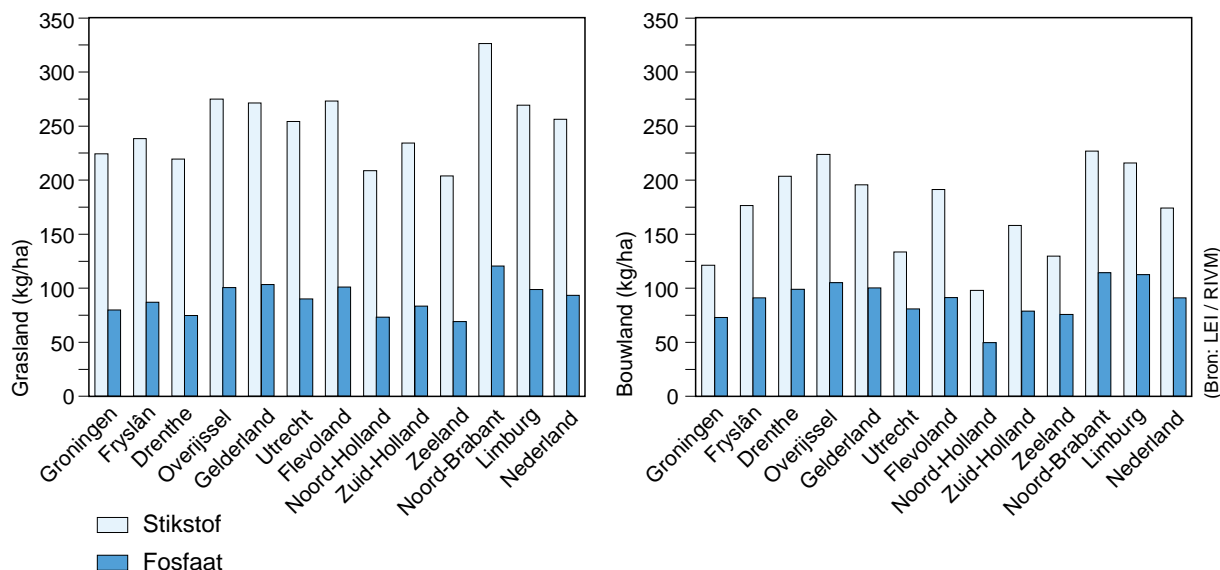

Toelichting/conclusie

Voor ammoniak is als landelijke doelstelling voor 2010 een emissie van 128 kiloton per jaar vastgelegd. Dit betreft echter een tussendoelstelling. Na 2010 zal een verdere verlaging van het plafond plaatsvinden. Overigens is in het derde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP³) een streefgetal van 54 kiloton opgenomen. De ammoniakemissie is door de veehouderij teruggebracht van 216 kiloton in 1980 tot 147 kiloton in 2000. De provincies zijn, zowel in stimulerende als in regulerende zin, nauw betrokken bij het terugbrengen van de ammoniakemissie, bijvoorbeeld via projecten voor mineralenmanagement. Daarnaast is er aandacht voor het verplaatsen van de emissie naar minder kwetsbare gebieden, onder andere via zoning.

FIGUUR 3.4.C
GEBUIK VAN DIERLIJKE MEST PER HECTARE CULTUURGROND 1999

Mestgift is inclusief weidemest en na aftrek van ammoniakemissie uitstallen, beweiding en mestaanwending.

Toelichting/conclusie

Belangrijke onderdelen bij de aanpak van de mestproblematiek zijn een vanaf 2002 in te voeren systematiek van mestafzetcontracten, een versnelling en aanscherping van de eindnormen van het mineralen aangifte systeem (MINAS) van 2008 naar 2003 en een verhoging van de boetes bij overschrijding van verliesnormen. Het systeem van mestafzetcontracten houdt een verplichte koppeling van mestproductie aan mestafzetmogelijkheden in. Voor bedrijven die zich niet hebben verzekerd van een afzetruimte voor hun mest, zal dat gevolgen hebben voor de productierechten. Een gegarandeerde mestafzet is een "license to produce". Tegelijkertijd zullen vanaf 2001, door de invoering van het mineralen aangifte systeem voor akker- en tuinbouw (MINAS-AT), de akkerbouwers scherpere kwaliteitsgaranties en levering op de juiste tijd vragen van de aanbieder van dierlijke mest. De mestmarkt komt hierdoor sterk onder druk te staan.

Het RIVM en het Landbouw Economisch Instituut (LEI) hebben berekend dat het mestoverschot in 2003 rond de 8 miljoen kilo fosfaat zal bedragen, circa 5% van de verwachte mestproductie in dat jaar. Het lijkt erop dat er dan binnen het systeem van mestafzetcontracten voldoende ruimte is voor de verwachte veestapel. Nog onduidelijk is in hoeverre

akkerbouwers bereid zullen zijn om mestafzetcontracten aan te gaan. Ook is nog niet duidelijk hoe zich dit verhoudt tot MINAS. Een grote bereidheid tot het afsluiten van contracten kan leiden tot een grotere mestproductie dan MINAS toestaat.

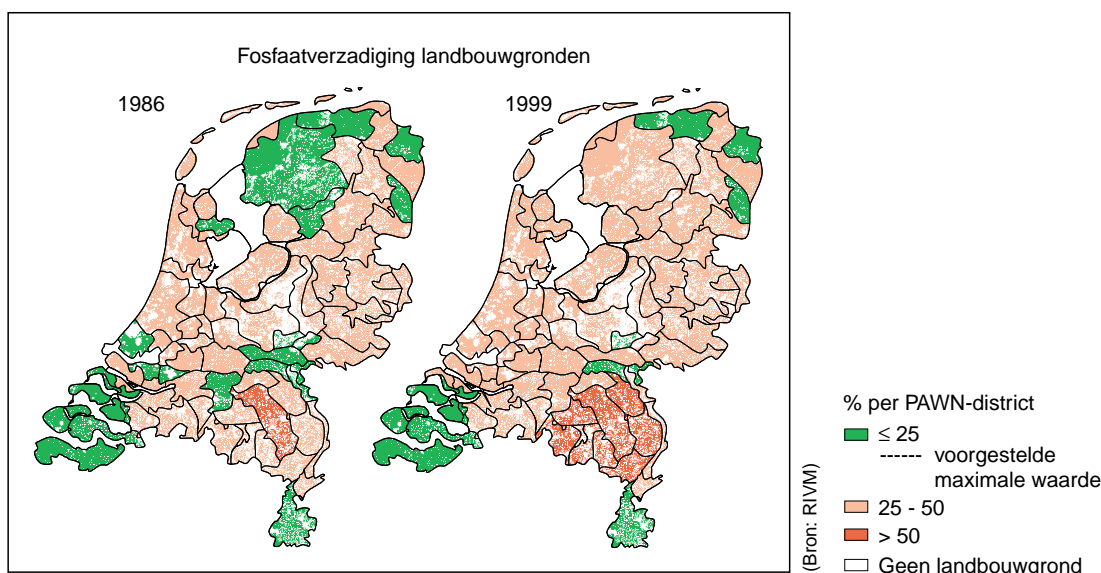
3.4.3. Emissiearme dierplaatsen

De provincies Gelderland, Limburg, Noord-Brabant en Overijssel hebben inzicht in het aantal emissiearme dierplaatsen. Door interpretatieverschillen bij de vaststelling van het aantal plaatsen is het niet mogelijk hier een betrouwbaar overzicht van te geven. Wel kan geconstateerd worden dat de bouw van emissiearme stalsystemen sinds 1997 goed op gang is gekomen. Er vindt op dit punt echter weinig ontwikkeling plaats, onder andere omdat het beleid niet uitnodigt tot innovatie.

Na het verdwijnen van de Stichting Groen Label wordt er gewerkt aan de Stimulans Duurzame Landbouw (SDL). De overheid, maatschappelijke en landbouworganisaties werken samen bij het opstellen van eisen op het gebied van welzijn, gezondheid en milieu. IPO is hierbij betrokken. De SDL zal de vorm krijgen van een certificering op basis van een puntensysteem. Hoe de eisen er precies uit komen te zien, is nog niet bekend. Ze zullen onder meer betrekking hebben op milieu (ammoniak), dierenwelzijn, energie, mineralen en gewasbescherming. Veehouders met het SDL-certificaat komen in aanmerking voor een aantal fiscale voordelen, zoals de Vamilregeling (Vervroegde afschrijving milieu-investering), milieu-investeringsaftrek en de voorgenomen duurzame ondernemersaftrek.

3.4.4 Verzuring en uitspoeling

FIGUUR 3.4.D

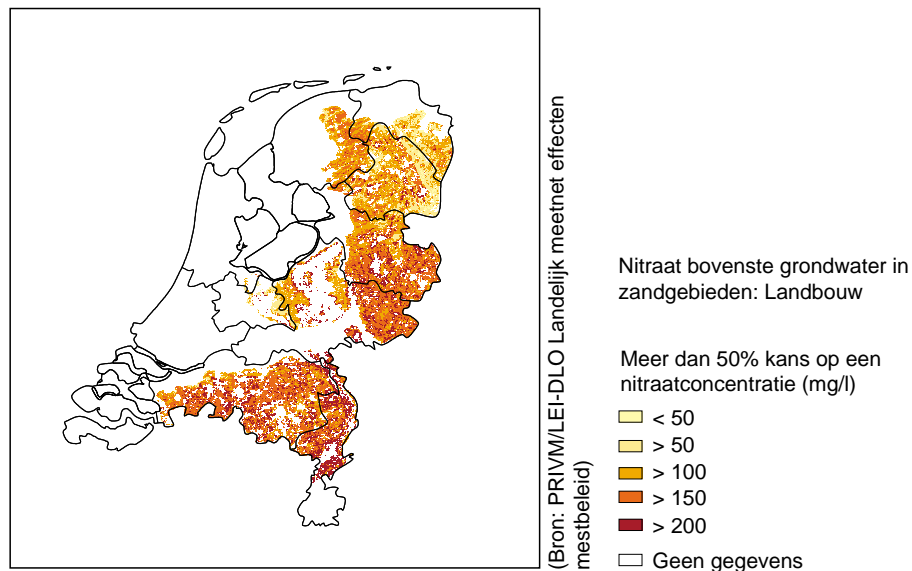
FOSFAATCIJFERS BODEM

Toelichting/conclusie

De fosfaatverzadiging van de bodem is in de afgelopen vijftien jaar sterk toegenomen. Dit vergroot het risico op doorleken van fosfaat naar het grondwater. Er is sprake van fosfaatverzadiging als meer dan 25% van het gebied verzadigd is. In bijna geheel Nederland is sprake van fosfaatverzadiging, met uitzondering van sommige kleigebieden en het zuiden van Limburg. Waarden van meer dan 50% vindt men in Noord-Brabant en in het noorden

van Limburg.

FIGUUR 3.4.E

NITRAATCONCENTRATIE GRONDWATER

Toelichting/conclusie

De concentraties van nutriënten in bodems van bemeste landbouwgronden die aanvulling ontvangen van de neerslag zijn hoog. Nitraat en fosfaat kunnen uitspoelen naar het grondwater. Het drainagewater van landbouwgronden stroomt over en door de bodem naar sloten en beken, zodat ook het oppervlaktewater voedselrijk wordt. In grote delen van landbouwgebieden met een zandbodem wordt in het bovenste grondwater de EU-nitraatnorm van 50 mg/l met meer dan een factor 4 overschreden. Redenen voor de forse overschrijding van de norm zijn het gebruik van kunstmest naast dierlijke mest door veel melkveehouders en overbemesting.

Een beter inzicht in de nitraatconcentratie kan worden verkregen door afstemming tussen de meetnetten van de provincies en RIVM (zie 3.3.2). Op dit moment lopen de gehanteerde meetmethoden zover uiteen dat geen algemene conclusies kunnen worden getrokken. Hierover zou structureel overleg tussen RIVM en de provincies moeten plaatsvinden.

3.4.5 Grondwaterverbruik

Tabel 3.4.F Grondwateronttrekkingen t.b.v. de landbouw in miljoenen kubieke meters.

	1997	1998	1999
Groningen	0,1	0,03	0,1
Fryslân	0,8	0,7	0,8
Drenthe	3	1,5	2,5
Overijssel	8,9	2,9	*
Gelderland	13	6	7
Utrecht	*	*	*
Flevoland	1,3	1,1	1,5
Noord-Holland	3	1,5	2,5
Zuid-Holland	1	1	1,2
Zeeland	0,3	0,3	0,4
Noord-Brabant	45**	45**	*
Limburg	*	*	*

* = (nog) niet bekend

** = schatting

Bron: enquête IPO-rapportage 2001

Toelichting/conclusie

De totale waterbehoefte van de land- en tuinbouw wordt geschat op circa 675 miljoen m³, uitgaande van een gemiddeld jaar. Water is onder andere nodig om te beregenen, als gietwater, reinigingswater en voor veedrenking. Deze waterbehoefte wordt voor ongeveer tweederde deel gedekt door leidingwater. De rest komt van grond- en oppervlaktewater en een klein deel van neerslag die wordt opgevangen in regenwaterbassins.

Om het zorgvuldig beheer van grondwater te waarborgen, stellen de provincies in provinciale verordeningen regels voor het onttrekken van grondwater en het in de bodem brengen van water. Deze bestaan onder meer uit een registratie-, vergunning- en meldingstelsel. Het is niet mogelijk een eenduidig beeld te geven van de wijze waarop de provincies met deze instrumenten omgaan in relatie tot de doelgroep landbouw, omdat de aard van de agrarische activiteiten en de kwaliteit van het grondwater van provincie tot provincie verschillen. Dit betekent dat de vormgeving en inzet van het instrumentarium per provincie uiteenlopen. Bovendien is de feitelijke onttrokken hoeveelheid sterk afhankelijk van de weersomstandigheden. Wel kan worden geconstateerd dat de aandacht voor dit onderwerp de afgelopen jaren bij alle provincies is toegenomen. Uitgezonderd Zuid-Holland en Fryslân stellen alle provincies beperkingen aan het agrarisch gebruik van grondwater. Alle provincies registreren de onttrekkingen en bij de meeste provincies is er op basis van deze registratie inzicht in de onttrokken hoeveelheden. De provincies Limburg en Utrecht geven aan (nog) niet over dit inzicht te beschikken. Naast het reguleren wordt door provincies aandacht besteed aan het vinden van alternatieven voor het gebruik van grondwater. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het infiltreren van zoet water om het vervolgens weer te onttrekken. Zie ook hoofdstuk 4, Milieu en water.

3.4.6 Gebruik gewasbeschermingsmiddelen

Het gebruik van de meeste gewasbeschermingsmiddelen is de laatste jaren afgenomen. Dit wordt veroorzaakt door regelgeving, bijvoorbeeld het verbod op grondontsmettingsmiddelen, en de opkomst van milieuvriendelijke technieken, zoals biologische bestrijding van insecten en mechanische onkruidbestrijding. Het gebruik van schimmelbestrijders was door het natte weer de afgelopen jaren relatief hoog, waardoor het totale gebruik van gewasbeschermingsmiddelen gelijk is gebleven. Overigens is er slechts beperkt inzicht in het gebruik. Op basis van de beschikbare gegevens kan geen onderscheid tussen de provincies worden gemaakt.

Op veel plaatsen in Nederland voldoet de concentratie gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater, waterbodem en grondwater niet aan de normen. Het beleid heeft daarom als doel het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen gerichter plaats te laten vinden. Kernpunten zijn de reductie van het gebruik, de terugdringing van de emissie naar de omgeving en het verminderen van de afhankelijkheid van deze middelen. Tot en met 2000 was het beleid vastgelegd in het Meerjarenplan Gewasbeschermingsmiddelen. Dit plan is in 2000 geëvalueerd en zal in 2001 worden vervangen door 'Zicht op gezonde teelten, gecertificeerde teelt op geïntegreerde bedrijven'.

In veel provincies zijn reeds stimuleringsprojecten uitgevoerd om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mineralen terug te dringen. De tegenwoordige benadering kenmerkt zich door een verschuiving van uitsluitend middelenreductie naar een brede bedrijfsmatige aanpak. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt gezien als onderdeel van de totale bedrijfsvoering. Ook aspecten als mineralenmanagement en good housekeeping komen hierbij aan de orde. Door middel van certificering wordt het verantwoord omgaan met gewasbeschermingsmiddelen ingekaderd in de totale bedrijfsvoering. Tot op heden hebben de provincies vooral individuele projecten uitgevoerd. In de toekomst wil het IPO een nadrukkelijker rol gaan spelen waar het gaat om de relatie met het landelijk beleid inzake gewasbeschermingsmiddelen. Het verdient aanbeveling hierbij ook aandacht te besteden aan de monitoring.

3.4.7 Duurzame en biologische landbouw

Alle provincies ondersteunen de duurzame ontwikkeling van de landbouw. Dit is een dermate breed begrip dat het lastig is om hier eenduidig over te rapporteren. Om die reden worden er in deze rapportage alleen gegevens over de biologische landbouw gepresenteerd, aangezien deze goed te monitoren zijn. Ook bij niet-biologische bedrijven kan echter sprake zijn van duurzame landbouw. Voorbeelden hiervan zijn Milieukeur, geïntegreerde akkerbouw, verbreding gericht op extensivering en landbouw die valt onder de beheersregelgeving (zie hoofdstuk 5, Natuur),

Het door de provincies gevoerde beleid is de afgelopen jaren breder en meer integraal geworden. De meeste provincies hebben een specifiek beleidsstuk voor de landbouw, maar dit is niet altijd het geval. Duurzame landbouwontwikkeling wordt steeds meer geïntegreerd in het gebiedsgerichte of omgevingsbeleid. Het beleid streeft behalve milieudoelstellingen meestal ook een aantal economische doelen na. Veel genoemde doelstellingen zijn:

- Bewustwording en kennisoverdracht aan agrariërs en burgers.
- Ondersteuning bij de omschakeling.
- Ondersteuning van de ontwikkeling van duurzame landbouwtechnieken.
- Versterking van de sector, onder andere door verbeteren van de (regionale) afzet van biologische producten.
- Agrarisch medegebruik van natuurterreinen en landschapsbeheer.

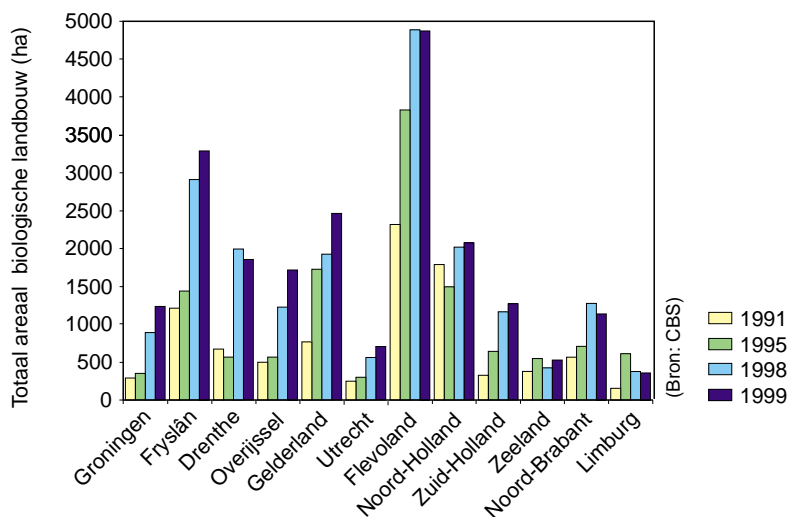
- Stimuleren van biologische landbouw in kwetsbare gebieden, zoals bufferzones langs de EHS en in milieubeschermingsgebieden.
- Verbreding anderszins, onder andere recreatie, plattelandsontwikkeling en extensive-ring.
- Integreeren van duurzame landbouw in overige beleidsterreinen.

Diverse provincies hebben een inkoopbeleid voor biologische producten geformuleerd en verkopen deze in het eigen bedrijfsrestaurant. Opvallend is dat alleen de provincie Noord-Brabant dit ook expliciet in het beleid voor stimulering van biologische landbouw heeft opgenomen.

Tabel 3.4.G Verandering in totaal aantal biologische bedrijven

Provincie	1991	1995	1999	Aandeel van totaal aantal agrarische bedrijven in 1999
Groningen	30	29	38	0,88%
Fryslân	44	47	90	1,22%
Drenthe	31	37	51	1,00%
Overijssel	26	39	75	0,63%
Gelderland	59	82	131	0,74%
Utrecht	23	23	39	0,99%
Flevoland	49	68	79	3,32%
Noord-Holland	78	73	88	1,18%
Zuid-Holland	29	40	73	0,61%
Zeeland	16	16	22	0,50%
Noord-Brabant	36	48	71	0,40%
Limburg	18	19	29	0,40%

**FIGUUR 3.4.H
VERANDERING IN TOTAAL AREAAL BIOLOGISCH LANDBOUW (IN HECTARE)**

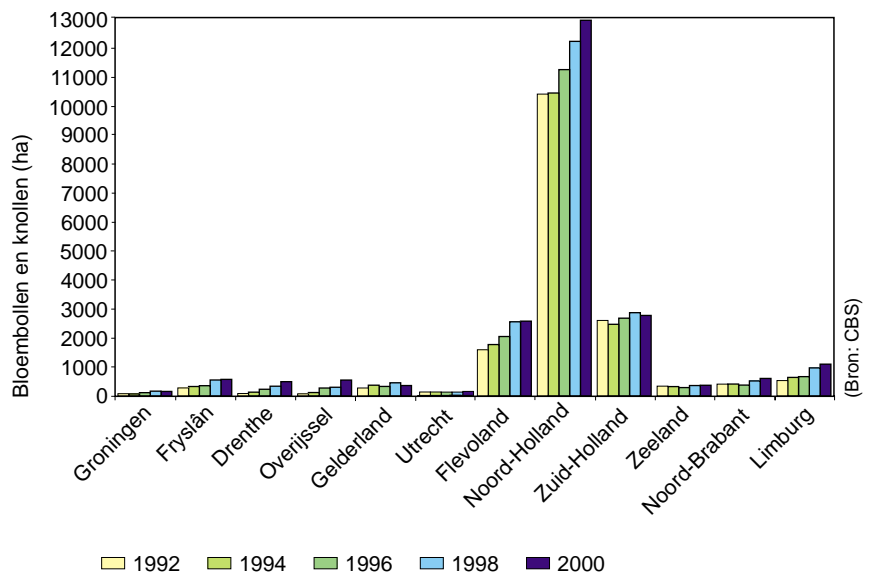
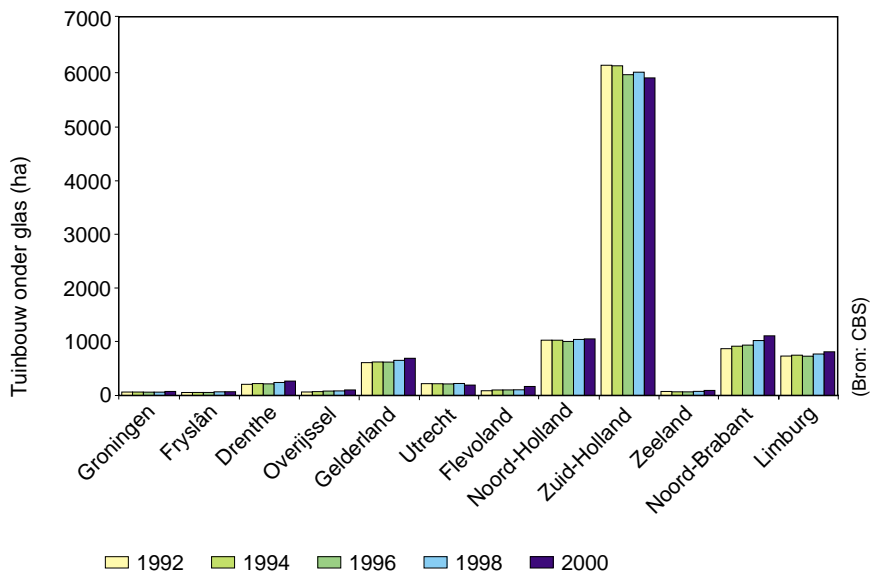
Toelichting/conclusie

In alle provincies groeit het aantal biologische bedrijven gestaag. Sinds 1991 is het totaal aantal biologische bedrijven bijna verdubbeld. Gelderland telt de meeste biologische

bedrijven. Flevoland heeft het grootste areaal biologische landbouw. In Zeeland en Limburg is het areaal tussen 1995 en 1999 licht afgenomen. Toch is het aandeel biologische bedrijven van het totaal aantal landbouwbedrijven in Nederland nog niet meer dan 1%. De meeste biologische bedrijven zijn melkveebedrijven. De reden hiervoor is dat de omschakeling voor deze bedrijven relatief gemakkelijk is en er een behoorlijke vraag naar biologische zuivel bestaat. Voor de akkerbouw en tuinbouw heeft de omschakeling meer voeten in de aarde, vanwege de bestrijding van onkruid en ziekten. Noord-Holland, Zuid-Holland en Limburg herbergen relatief veel biologische tuinbouwbedrijven, terwijl Flevoland opvallend veel biologische akkerbouw kent.

3.4.8 Glastuinbouw en bollenteelt

FIGUUR 3.4.1
AREAAL BOLLENTEELT EN GLASTUINBOUW

De sectoren glastuinbouw en bollenteelt vertonen een aanzienlijke groei. De belangrijkste milieuproblemen zijn intensief bodemgebruik, toepassing van bestrijdingsmiddelen en mineralen en waar het de glastuinbouw betreft gebruik van energie. De glastuinbouw is verantwoordelijk voor bijna 6% van het totale energieverbruik in Nederland. Opvallend is dat het grootschalig gebruik van CO₂ in de glastuinbouw onvoldoende van de grond komt vanwege het feit dat bedrijven die CO₂ kunnen leveren, afhaken. Als voornaamste oorzaak hiervoor wordt de privatisering van de energiebedrijven genoemd. In hoofdstuk 8 wordt uitgebreider op energiebesparingsprojecten ingegaan.

In 2000 is het Convenant Glastuinbouwbedrijven geëvalueerd. Er is vastgesteld dat er extra inspanningen nodig zijn om de taakstellingen voor terugbrengen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, mineralen en energie ook daadwerkelijk te gaan halen. In een aanvulling op het convenant is vastgelegd dat herstructurering van oude glastuinbouwgebieden daaraan een bijdrage moet leveren en dat nieuwe glastuinbouwgebieden duurzaam moeten worden ontwikkeld. De provincies zijn betrokken geweest bij het overleg over de totstandkoming van het ontwerpbesluit Glastuinbouwbedrijven. Hierin zijn de doelstellingen uit het convenant (vermindering van de emissies van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen en van het gebruik van (fossiele) energie) vertaald naar de taakstelling voor individuele bedrijven. Het Ontwerpbesluit zal in de plaats komen van het Besluit tuinbouwbedrijven met bedekte teelt milieubeheer en het Lozingenbesluit WVO glastuinbouw.

Ook waar het de bloembollenteelt betreft zijn de provincies actief bij het bevorderen van meer milieuvriendelijke teeltwijzen. Er zijn diverse projecten geïnitieerd en ondersteund, zoals de milieumeetlat.

3.5 Actuele ontwikkelingen

De Minister van VROM heeft het ontwerp Nationaal Milieubeleidsplan 4 gepresenteerd. Het NMP⁴ richt zich op de zogenaamde hardnekkige milieuproblemen. Voor deze problemen is het voortzetten van ingezet beleid niet voldoende en is een maatschappelijke transitie nodig op mondiaal, nationaal, regionaal en lokaal niveau. Een aantal van deze problemen heeft betrekking op de landbouw, en hierbij wordt mede naar de provincies gekeken als partner om de gestelde doelen te bereiken. Het gaat dan met name om een gebiedsgerichte aanpak. Het betreft onder meer de volgende punten.

- Omdat ammoniak dichtbij de emissiebron neerslaat, is gebiedsgericht beleid erg belangrijk (bijvoorbeeld NH₃-vrije zone rond gebieden met kwetsbare natuurdoelen).
- De grenswaarde voor nitraat in grond- en oppervlaktewater is niet toereikend voor de milieuambities in 2030. Verdergaande reducties (streefwaarde) moeten worden bereikt door gebiedsgerichte maatregelen. Dat geldt ook voor emissies van stikstof en fosfor naar het oppervlaktewater.
- Een balans tussen natuur en landbouw kan het beste op gebiedsniveau worden gevonden. Een zwaarder accent op gebiedsgericht beleid moet zorgen voor maatwerk. Dit moet een reconstructie van grote delen van Nederland tot stand brengen. Naast het realiseren van de lange termijn milieuambities moet het gebiedsgericht beleid bijdragen aan de doelstellingen van het waterbeleid.
- Voor de transitie naar duurzame landbouw is draagvlak nodig bij de verschillende partijen: boeren, natuur- en milieustructuurorganisaties, consumenten en de verschillende overheden. De bijdrage die de provincies hieraan leveren moet geïntensiveerd worden.

Naar aanleiding van de recente MKZ-crisis zijn adviezen met aanbevelingen voor de veehouderij uitgebracht. De nadruk wordt hierin gelegd op het beëindigen van de intensieve veehouderij. In hoeverre dit daadwerkelijk gerealiseerd gaat worden, valt nog te bezien. Duidelijk is in ieder geval dat in de nabije toekomst sprake zal zijn van een aanpassing van de productiewijze van de veehouderij. Dit zal tot uiting komen in een milieuhygiënische benadering van de intensieve veehouderij als een tak van industrie. Waar het de extensieve veehouderij betreft, zal een koppeling met landschaps- en natuurbeheer worden gelegd. Beide kunnen grote gevolgen hebben voor het provinciale (gebiedsgerichte) beleid voor de landbouw.

3.6 Conclusies

- De milieudoelstellingen uit het NMP³ worden nog niet gehaald. De ammoniakemissie neemt af, maar niet voldoende om de te verwachten strengere normen te behalen. De fosfaatverzadiging van de bodem, nitraatconcentratie in grondwater en aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in oppervlakte- en grondwater blijven zorgwekkend.
- Ondanks de verrichte inspanningen moet worden geconstateerd dat de omschakeling naar duurzamere vormen van landbouw zich te langzaam voltrekt. De doelstelling is 10% groei in 2010. Het aandeel biologische bedrijven in Nederland is slechts 1%. Het totale percentage bedrijven dat zich bezighoudt met 'milieubewuste' landbouw ligt volgens het RIVM op iets meer dan 6%.
- De reconstructie van het landelijk gebied is door de provincies voortvarend ter hand genomen.
- Het door de provincies gevoerde gebiedenbeleid speelt een belangrijke rol bij het nastreven van de milieudoelstellingen voor de landbouwsector. Deze rol zal naar verwachting nog sterker worden. Hiervoor zullen, onder andere via het Sturingsmodel Landelijk gebied, nieuwe instrumenten ontwikkeld moeten worden.

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het beleid rondom een aantal actuele milieuthema's, die onder andere in de nationale vierde Nota Waterhuishouding en de provinciale Waterhuishoudingsplannen zijn weergegeven, beschreven en geëvalueerd. Als ijkpunt wordt 1 januari 2001 aangehouden. Voor een aantal waterthema's worden er vergelijkingen getrokken met de situatie gedurende de afgelopen vijf jaar en de verwachtingen voor de komende vijf of tien jaar.

De provincies hebben samen met de waterschappen en het Rijk een geautomatiseerd en uniform informatiesysteem ontwikkeld, genaamd Regionale WaterSysteem Rapportage (RWSR). De bedoeling hiervan is om via standaard indicatoren over waterbeleid en watersystemen te rapporteren. Tijdens het inventariseren van de voortgang van de relevant geachte waterthema's was het systeem echter nog niet operationeel. Het gevolg is dat in deze rapportage alleen voor de thema's verdroging, kwaliteit van drinkwater en waterbodemerontreiniging via effect- en bronindicatoren kan worden gerapporteerd. Hiervoor is gebruikgemaakt van de resultaten van een landelijke inventarisatie verdroging door de Dienst Landelijk Gebied in opdracht van IPO, de aanlevering van drinkwatergegevens door RIVM in het kader van het samenwerkingsverband van IPO en RIVM en de onderzoeken naar waterbodemsanering die in het kader van het 'Tien Jaren Scenario' per provincie plaatsvonden.

4.2 Beleid

4.2.1 Landelijk beleid

Volgens de Wet op de waterhuishouding stelt de Nota Waterhuishouding (momenteel vigerend: Vierde Nota Waterhuishouding uit 1999) het landelijke kader vast ten aanzien van de beleidsdoelen voor regionale watersystemen. Deze doelen zijn:

- het terugdringen van emissies en vermindering van de eutrofiëring ter verbetering van de kwaliteit van regionale wateren en waterbodems. De verbetering van de waterkwaliteit stagneert de laatste tijd. Belangrijke probleemstoffen zijn stikstof, fosfaat, bestrijdingsmiddelen en zware metalen (vooral koper en in mindere mate zink);
- het afkoppelen en zoveel mogelijk vasthouden van regenwater. In dit verband wordt in het hele land gewerkt aan de aanpak van risicovolle riooloverstorten, deze moeten in 2002 zijn gesaneerd.
- meer ruimte voor water;
- vermindering van wateroverlast en verdroging;
- vermindering van de bodemdaling.

Veel van deze doelen en hun uitwerking zijn terug te vinden in de standpunten van de regering en de Unie van Waterschappen over het advies van de Commissie Waterbeheer 21^e eeuw.

4.2.2 IPO- en provinciaal beleid

De provincies voeren de regie ten aanzien van het beleid van de regionale oppervlaktewatersystemen en het grondwater, de waterschappen werken dit beleid verder uit en verzorgen de uitvoering van het waterbeheer. De beleidsdoelen worden in de provinciale waterhuishoudingsplannen (WHP's), in de integrale provinciale omgevingsplannen (POP's) en in de Waterbeheersplannen van de waterschappen zo concreet mogelijk uitgewerkt. Bij de meeste provincies is inmiddels sprake van de 'tweede generatie' waterhuishoudingsplannen.

In augustus 2000 stelde de IPO-commissie Water het advies 'Provincies maken ruimte voor water' op. Dit IPO-advies komt, op basis van een analyse van de taken en bevoegdheden op het gebied van ruimte, water en milieu (met name bij extreme wateroverlast), tot twee belangrijke basisopgaven voor de provincies:

- het daadwerkelijk ruimte maken voor de (regionale) watersystemen;
- het water mede sturend maken in de ruimtelijke inrichting.

Uit 'Water in Beeld 2001', de nationale voortgangsmelding van de Commissie Integraal Waterbeleid (CIW), komen voor de regionale watersystemen twee punten pregnant naar voren:

- de stagnatie in de verbetering van de waterkwaliteit;
- de noodzaak om juist nu de strijd te voeren voor de voor water benodigde ruimte (onder andere via waterkansenkaarten).

Verder kent de CIW een groot gewicht toe aan verbetering van de communicatie rondom het waterbeheer: alle partijen zullen intensief met elkaar moeten samenwerken om de gesignaleerde en verwachte problemen in het waterbeheer te lijf te gaan.

4.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

In 2000 zijn er vijf waterprojecten uitgevoerd. Twee daarvan worden in 2002 voortgezet, daarnaast worden voor 2002 nog drie nieuwe projecten verwacht.

Ontwikkelen waterketen (MW-05)

In november 2000 is een rapport opgeleverd, getiteld 'Samenwerking in de waterketen' (IPO nr.146). In dit rapport worden ontwikkelingen in het waterketenbeheer beschreven en er wordt ingegaan op de rol die de provincies zouden kunnen spelen in het debat over de organisatie van de waterketen. Het onderzoek is begeleid door vertegenwoordigers van acht provincies, de Universiteit Twente en het IPO.

Regionale Watersysteemrapportage RWSR (MW-10)

De voor RWSR ontwikkelde software, het informatiesysteem WaterSysteemRapportage (iWSR), werd begin 2001 nog uitgetest. Voor de RWSR/iWSR werkt het IPO samen met Rijkswaterstaat en de Unie van Waterschappen. De RWSR-handleiding 2000 is in mei 2001 aan alle betrokkenen toegestuurd en er is opdracht verstrekt voor het drukken van de Gebruikershandleiding iWSR. De ontwikkeling van iWSR-gebruikerscursussen in 2001 wordt in opdracht van IPO verzorgd door de Stichting Wateropleidingen.

In paragraaf 4.5 wordt de stand van zaken betreffende dit project nader beschreven.

Verdrogingskaart 1999-2000 (MW-11)

Door het IPO wordt - na opstelling in samenwerking met RIZA en DLG - eens per twee jaar de 'landelijke verdrogingskaart' vastgesteld. Deze kaart wordt gebruikt om na te gaan

of de doelstelling ten aanzien van verdrogingsbestrijding, zoals vermeldt in NMP³ en de vierde Nota Waterhuishouding, wordt gehaald. De meest recente kaart is de Verdrogingskaart 2000 van Nederland - Landelijke inventarisatie van verdroogde gebieden en projecten verdrogingsbestrijding' (IPO nr.145). In paragraaf 4.4 worden de resultaten nader beschreven.

Water in de stad (MW-7)

Er is door de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW) een werkgroep 'water in de stad' opgericht. Aan dit overleg nemen de provincies, de Unie van Waterschappen, de VNG, VROM, en VenW deel. Het project is in april 2001 afgerond met een advies aan de CIW.

Evaluatie Provinciale grondwatermeetnetten (IPO-131)

Eind 2000 is het in 1997 gestarte project Evaluatie Provinciale Grondwatermeetnetten afgerond. Dit gebeurde met de oplevering door TNO-NITG van de deelrapporten 2A 'Methodiek voor stijghoogtemeetnetten' en 2B 'Methodiek voor kwaliteitsmeetnetten'.

4.4 Verdrogingsbestrijding

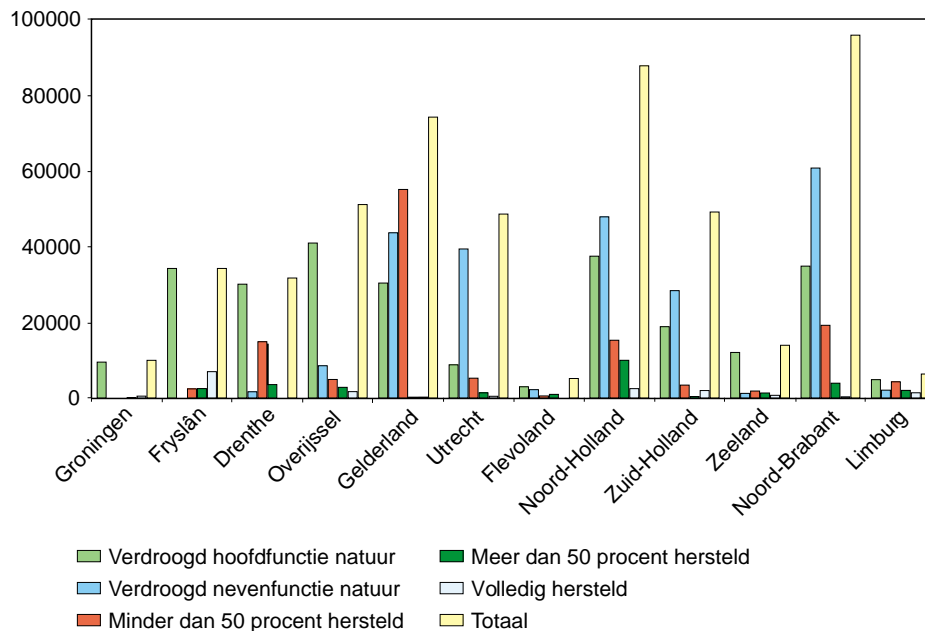
4.4.1 Verdrogingskaart: stand van zaken verdroging en maatregelen

Verdroging ontstaat door ingrepen in de waterhuishouding. Ook in regenrijk Nederland treedt daardoor verdroging op. De definitie van verdroging is (bron: Evaluatienota Water, Ministerie van Verkeer en Waterstaat 1993, Ministerie VROM 1998):

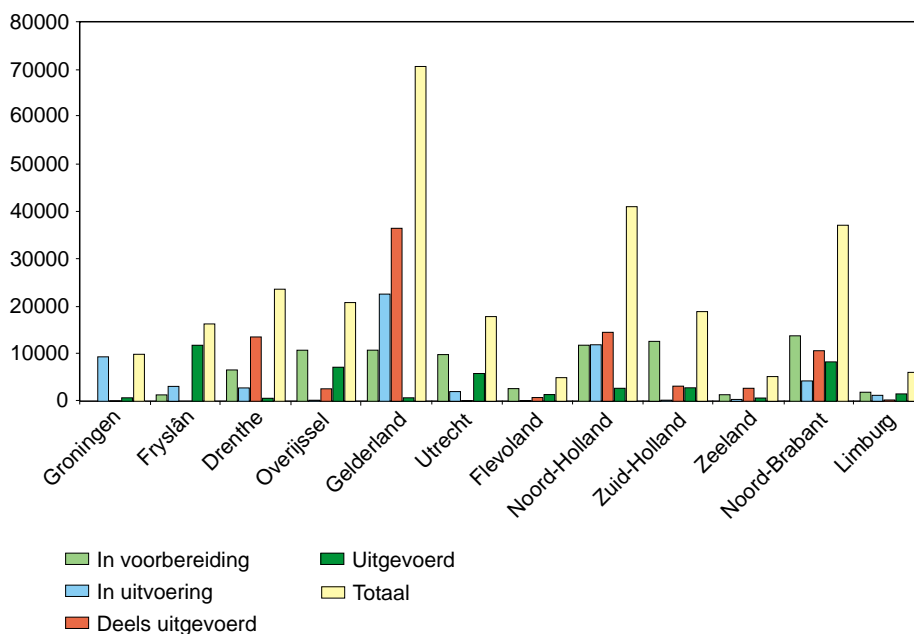
Een gebied wordt als verdroogd aangemerkt als aan dat gebied een natuurfunctie is toegekend en de grondwaterstand in het gebied structureel onvoldoende hoog is, dan wel de kwel onvoldoende sterk is om bescherming van de karakteristieke grondwaterafhankelijke natuurwaarden - waarop de functietoekenning is gebaseerd - in dat gebied te garanderen. Een gebied met een natuurfunctie wordt ook als verdroogd aangemerkt als ter compensatie van een te lage grondwaterstand water van onvoldoende kwaliteit moet worden aangevoerd.

De afgelopen jaren is er een sterke verdroging van de natuur opgetreden en in veel landbouwgebieden is toenemende droogte geconstateerd. Dit is vooral een gevolg van ontwatering en versnelde afwatering (drainage) ten behoeve van de landbouw en van grondwateronttrekkingen voor drink- en industriewater en beregening. Agrarische ontwatering en afwatering veroorzaken globaal 60% van de verdrogingseffecten, de grondwateronttrekkingen circa 30%. De overige 10% wordt veroorzaakt door verschillende factoren, zoals vergroting van het areaal verhard oppervlak en bronbemalingen ten behoeve van woningen en wegenbouw en bodemsaneringen. In laaggelegen weidegebieden in West- en Noord-Nederland wordt verdroging vooral veroorzaakt door de inlaat van gebiedsvreemd water en kwelverliezen, in de hoger gelegen zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland en in de duinstreek is sprake van een combinatie van grondwaterstanddaling en kwelverliezen. De verschillende provincies moeten daarom ook zeer verschillende typen maatregelen nemen om de verdrogingseffecten terug te dringen.

FIGUUR 4.4.A
AREALEN STANDAARD-/HERSTELKAART VERDROGINGEN (HECTAREN)
 peildatum april 2001

FIGUUR 4.4.B
AREALEN ACTIEKAART (HECTAREN)
 peildatum april 2001

Toelichting

Het NMP³ en de vierde Nota Waterhuishouding noemen als doelstelling van verdrogingsbestrijding: vermindering van het verdroogd areaal met 25 % in 2000 ten opzichte van

1985. In 2010 moet het verdroogd areaal met 40% zijn verminderd.

Om na te gaan of deze doelstelling wordt gehaald, wordt gebruikgemaakt van 'de landelijke verdrogingskaart'. De meest recente kaart, de Verdrogingskaart 2000 van Nederland - Landelijke inventarisatie van verdroogde gebieden en projecten verdrogingsbestrijding - gaf als totaal areaal verdroogde gebieden in Nederland 507.000 hectare aan. De kaart geeft ook aan in welke gebieden actie wordt ondernomen en welke gebieden inmiddels zijn hersteld. Ten opzichte van de peildatum 1 januari 2000 van de Verdrogingskaart 2000 gaven in april 2001 vier provincies op basis van tussentijdse provinciale evaluaties inmiddels bijgestelde resultaten aan. In de figuren 4.4.A en 4.4.B worden per provincie de voor vier provincies herziene oppervlakten aangegeven. De berekende oppervlakten zijn conform een landelijke uniforme systematiek, waarbij voor zowel terrestrische als aquatische natuurwaarden water- en grondoppervlak worden meegerekend.

Conclusie

Uit de figuren 4.4.A en 4.4.B blijkt dat:

- het totale areaal verdroogde gebied waar actie is ondernomen 53% bedraagt;
- de doelstelling voor verdrogingsbestrijding, vermindering van het verdroogd areaal met 25% in 2000 ten opzichte van 1985, niet is gehaald. Slechts circa 3% van het totale verdroogde areaal, is door de terreinbeheerders als volledig hydrologisch en ecologisch hersteld aangemerkt.
- Circa 30% van de natuurgebieden wordt aangemerkt als gedeeltelijk hersteld. Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van 1998. De verklaring hiervoor is de forse toename van het aantal projecten dat in deze periode van de voorbereidingsfase in de uitvoeringsfase belandde.

Bij het teleurstellende beeld dat wordt geschetst van volledig hydrologisch en ecologisch herstel moet worden opgemerkt dat door onvoldoende meetgegevens het bij veel afgeronde projecten onzeker is of de nagestreefde hydrologische situatie is bereikt en of dit ook een garantie is voor het gewenste volledige ecologische herstel. Hierbij spelen benodigde hersteltijd en niet-hydrologische, ongunstige factoren als verzuring en vermesing een grote rol. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel geëquireerde terreinbeheerders aarzelden om definitieve uitspraken te doen over volledig herstel.

Bovendien worden na de zeer snelle toename voor gedeeltelijk herstel in de jaren 1998 en 1999 (bijna een verdubbeling) nu in ruim de helft van het verdroogde areaal projecten voorbereid of uitgevoerd. Dit gecombineerd met het feit dat hydrologische en ecologische effecten in tijd achterlopen op de voltooiing van herstelprojecten, maakt het waarschijnlijk dat 25% volledig herstel alsnog wordt bereikt, maar dan pas over enkele jaren.

De werkgroep 'Verdrogingskaart 2000' ziet grote kansen om veel geconstateerde knelpunten ten aanzien van grondverwerving in voldoende grote hydrologisch samenhangende gebieden, plaatselijk draagvlak en financiering van maatregelen grotendeels op te lossen binnen de reconstructie van de zandgronden en binnen de uitwerking van het beleid rond het waterbeheer in de 21e eeuw.

Algemene trends grondwater en grondwaterwinning

Naast de uitvoering van min of meer specifieke anti-verdrogings- of herstelprojecten kan over de uitvoering van het provinciale grondwaterbeleid in 2000 nog het volgende worden opgemerkt:

- in de totale omvang van de grotere grondwaterwinningen lijkt in 2000 niet veel te zijn veranderd. Dat betekent dat - conform de doelstelling van de vierde Nota Waterhuishouding - de toename van de winning een halt is toegeroepen;

- provincies voeren beleid uit om grotere onttrekkingen die verdroging veroorzaken te verplaatsen of te verminderen;
- tegenover de vermindering van de onttrekkingen staan tal van bemalingen voor infrastructuurprojecten, zoals de HSL en de Betuwelijn, en een toename van kleine winningen door de landbouw (zie hoofdstuk 3). Het beleid van de provincies is erop gericht voor infrastructuurwerken geen permanente bemalingen toe te staan. Voor de kleinere landbouwinningen wordt beleid ontwikkeld;
- Een andere trend is de toename van het gebruik van grondwater voor koude/warmteopslag. Het in de zomer in de ondergrond geïnfiltreerde warme water wordt in de winter voor verwarming benut. In het licht van duurzame aanleg en beheer van bedrijventerreinen is dit een positieve ontwikkeling.

4.4.2 Het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR)

Volgens de vierde Nota Waterhuishouding moeten de provincies uiterlijk in 2002 in hun waterhuishoudingplannen het gewenste grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR) vaststellen.

Het GGOR is een kaart of een set van kaarten, waarop de te realiseren en te behouden grondwaterstanden en peilen/peilbeheer zijn aangegeven voor de in het bestuurlijk overleg afgewogen functies. Hierbij is rekening gehouden met de wensen van de belanghebbenden. De kaarten gaan vergezeld van tabellen en toelichtingen. Eventueel kan het GGOR ook waterkwaliteits- en morfologische aspecten omvatten.

Tabel 4.4.C Voortgang totstandkoming GGOR (april 2001)

Provincie	Mate overeenstemming provincie – waterschappen	Stand van zaken	Tempo vaststelling A: voor 2001 B: 2001/2002 C: na 2002	Aard voorbereidingsproces
Groningen	Over Gewenst Grondwater Regime (GGR) ten behoeve van peilbesluiten	Optimaal Grondwater Regime (OGR) in 2001 in GS; proefprojecten OGR/GGR	C	Aparte GS-nota o.b.v. omgevingsplan en peilbesluiten
Fryslân	Over doelen en aanpak	Voorstudie in 2001, Plan van Aanpak eind 2001	C (in streekplan)	Los van WHP
Drenthe	Niet duidelijk	Samen met Ov., Gr en waterschappen. OGR in 2002	C	Nog niet duidelijk
Overijssel	In kader WHP-2000	Procedure in WHP vastgelegd (2000)	C	Breed, via beheersplannen waterschappen
Gelderland	Stappenplan aanpak en vaststelling	Plan van aanpak klaar, methodiek / gegevens 2002, GGOR daarna	C	Reconstructie

vervolg tabel 4.4.C Voortgang totstandkoming GGOR (april 2001)

Provincie	Mate overeenstemming provincie – waterschappen	Stand van zaken	Tempo vaststelling A: voor 2001 B: 2001/2002 C: na 2002	Aard voorbereidingsproces
Utrecht	Nog niet van toepassing	Optimaal Grond- en Oppervlaktewater Regime (OGOR) natuur door GS vastgesteld	C	Vorbereiding projectplan in overleg met waterschappen
Flevoland	Ambtelijke overeenstemming	Begin 2001 vaststelling Plan van aanpak GGOR	C	Met waterschap is Plan van aanpak opgesteld
Noord-Holland	Eerste reactie positief	Vaststelling Plan van aanpak verwacht begin 2001	B (WHP)	Met waterschappen wordt Plan van aanpak opgesteld
Zuid-Holland	Partijen positief	Projectvoorstel	C	Met waterschappen wordt Plan van aanpak opgesteld
Zeeland	?	Methodiek op hoofdlijnen vastgelegd; opname in WHP2	C	Vorbereiding projectplan in overleg met waterschappen
Noord-Brabant	Protocol over samenwerking (t.b.v. reconstructie);	Ambtelijk voorstel GGOR eind 2001 gereed	B	Reconstructie
Limburg	Gezamenlijke aanpak in kader stroomgebiedsvies	Voorlopige GGOR t.b.v. reconstructie juni 2001; 2002 definitief	B	Reconstructie

Toelichting

In 'Water in Beeld 2001' werd een schema van de voortgang van de totstandkoming van provinciale GGOR's opgenomen. In april 2001 gaven vijf provincies, Fryslân, Drenthe, Flevoland, Zuid-Holland en Zeeland, aan dat de planning om een GGOR op te stellen inmiddels was bijgesteld. Tabel 4.4.C toont het herziene schema van de voortgang van de totstandkoming GGOR.

Conclusie

Slechts drie provincies achten vaststelling van een provinciedekkende en bestuurlijk vastgestelde GGOR voor 2002 haalbaar.

De ontwikkeling van een GGOR speelt overigens bij vrijwel alle provincies al sterk door in zowel het water- als het ruimtelijkeordeningsbeleid. De provincie Fryslân meldt dat het 'gedachtegoed GGOR' al zoveel mogelijk in lopende projecten, zoals bijvoorbeeld ROM-ZO Fryslân, wordt meegenomen en dat het geïntegreerd zal worden in het Streekplan. Limburg en Gelderland vermelden dat GGOR een van de uitgangspunten bij de recon-

structie vormt. In het Zeeuwse waterhuishoudingsplan-2, 'Samen slim met water', is aangegeven dat voor de functies landbouw en bebouwing een algemene uitwerking van de GGOR zal plaatsvinden, mogelijk uitgewerkt naar type landgebruik voor de landbouw. Voor natuur wordt in Zeeland de GGOR per gebied vastgesteld op basis van de vastgestelde natuurdoelen.

Nieuwe ontwikkelingen

De vierde Nota Waterhuishouding geeft niet aan wie het GGOR opstelt, vaststelt en implementeert en wat de relatie is met andere beleids- en beheersplannen van het integraal waterbeheer. Daarom lieten het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, de Unie van Waterschappen, IPO en STOWA gezamenlijk een onderzoek uitvoeren naar de mogelijkheden van bestuurlijk-juridische verankering van het Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregime (GGOR). In het onderzoeksrapport van het najaar 2000 wordt geconstateerd dat provincies, waterschappen en gemeenten ieder een eigen rol hebben in de beleidscyclus van beleidsvoorbereiding, besluitvorming, beleidsuitvoering en implementatie. In de voorstellen is de bestuurlijk-juridische verankering van het GGOR geplaatst in de fase van beleidsuitvoering en implementatie. Een voorstel is om het GGOR onderdeel van het waterbeheersplan te laten zijn. Het waterbeheersplan inclusief het onderdeel GGOR behoeft goedkeuring van de provincie. In de loop van 2001 zal over dit voorstel bestuurlijke besluitvorming plaatsvinden.

4.5 Implementatiemethodiek Regionale WaterSysteemRapportage (RWSR)

De op initiatief van IPO ontwikkelde RWSR-systematiek omvat vooral effect- en bronindicatoren voor de toestand van watersystemen op diverse niveaus. Zowel voor de kwaliteit als de kwantiteit van grond- en oppervlaktewater zijn indicatoren ontwikkeld. Het is de bedoeling dat via de RWSR-methodiek gegevens zullen worden uitgewisseld tussen de waterschappen, de provincies en het Rijk. Omdat het systeem nog niet operationeel is, is er in dit hoofdstuk over waterthema's vooral uitgegaan van prestatie-indicatoren en niet of nauwelijks van watersysteembeschrijvende effect- en bronindicatoren.

De RWSR-systematiek is behalve voor rapportages over waterbeleid ook goed bruikbaar bij het operationele waterbeheer door de waterschappen, bijvoorbeeld bij jaarrapportages en voor gebiedsvisies of verkenning van het te voeren waterbeheer in beheersgebieden.

Na operationalisering en brede implementatie van de RWSR-methodiek zullen de waterschappen, de provincies en het Rijk met behulp van een aantal min of meer uniforme RWSR-indicatoren de toestand van de regionale watersystemen rapporteren. De aggregatie- en integratiemogelijkheden binnen de RWSR-methodiek maken het mogelijk dat de verschillende partijen op het door hen gewenste geografische en thematische niveau rapporteren. Volgens de voorschriften van de nieuwe Europese Kaderrichtlijn Water zal de rapportage over watersystemen driejaarlijks moeten plaatsvinden. Waarschijnlijk zal daardoor de IPO-voortgangsrapportage MWNL vanaf 2002 of 2003 wat betreft waterthema's een sterk gewijzigd karakter krijgen: meer gericht op effect- en bronindicatoren van de regionale watersystemen en beter aansluitend op de methodiek van de monitoring van het (overige) milieu- en omgevingsbeleid.

In de meeste provincies is de toepassing van de RWSR-methodiek inmiddels bestuurlijk vastgelegd en zijn er plannen van aanpak voor implementatie van de methodiek opgesteld. Verder hebben op één na alle provincies inmiddels praktijkervaring met het opstellen van RWSR's opgedaan via samenwerkingsverbanden van provincies en waterschappen. In vijf provincies is de methodiek inmiddels provinciedekkend toegepast.

4.6 Bestuurlijk-procedurele ontwikkelingen in het waterbeheer

De afgelopen jaren bleek het bestuurlijk instrumentarium van regionaal tot Europees niveau, soms onvoldoende om het watersysteem duurzaam te beschermen, beheren en ontwikkelen. In deze paragraaf worden enkele belangrijke bestuurlijk-procedurele ontwikkelingen van het waterbeleid en de betrokkenheid van provincies daarbij geschetst.

4.6.1 Implementatie waterparagrafen in bestemmingsplannen

Bij de aanleg van nieuwe wijken en bedrijfsterreinen zijn sinds tientallen jaren ontwikkelingen gaande die negatieve gevolgen hebben voor het functioneren van het watersysteem, zowel wat betreft waterkwaliteit als waterkwantiteit. Behalve voor het watersysteem waren de gevolgen ook negatief voor het duurzaam behoud van de waarden van natuurgebieden en voor een duurzame economische ontwikkeling. Er is sprake van afwenteling naar bijvoorbeeld benedenstroomse gebieden dan wel naar volgende generaties. Door in gemeentelijke bestemmingsplannen waterparagrafen verplicht te stellen, wordt het voor de provincies en de waterschappen gemakkelijker om deze plannen op hun effecten voor het watersysteem te toetsen. Van de gemeenten mag verwacht worden dat de bewustwording van de effecten van ingrepen op het watersysteem zal toenemen.

Bij vier provincies is de opname van een waterparagraaf in de gemeentelijke bestemmingsplannen inmiddels verplicht. In enkele provincies is de in het waterhuishoudingsplan opgenomen aanbeveling over waterparagrafen niet overgenomen in het streekplan. In Flevoland is inmiddels in 80% van de bestemmingsplannen een waterparagraaf opgenomen.

4.6.2 Implementatie Waterbeheer 21^e eeuw (WB21)

Introductie van:

- bestuursakkoorden;
- watervisies;
- uitvoeringsprogramma's in zeventien deelstroomgebieden;
- uitwerking bestrijding wateroverlast;
- veiligheid

De Commissie Waterbeheer 21^e eeuw benadrukt in haar in 2000 verschenen eindrapport dat het nieuwe waterbeleid voor de 21^e eeuw veel ruimte zal vragen. Technische oplossingen voor de waterproblematiek lijken financieel gezien goedkoper, maar zijn volgens de commissie voor de langere termijn geen verstandige keuze. De schade die dan bij een dijkdoorbraak ontstaat, zal veel groter zijn dan wanneer voor andere, ruimtevragende oplossingen wordt gekozen. Tegenover de extra kosten van de optie 'ruimte-voor-waterbeleid' staan dus hoge baten: de veiligheid is robuuster, er is minder kans op wateroverlast en -schade en het ruimtelijk beleid blijft flexibeler. De te nemen maatregelen zijn verder duurzamer, bieden meer kansen voor natuurontwikkeling en verhogen ruimtelijke kwaliteiten. De provincies hebben een belangrijke rol om via de totstandkoming van bestuursakkoorden, watervisies en uitvoeringsprogramma's in zeventien deelstroomgebieden draagvlak in de regio te creëren voor de concrete uitwerking van de visie ruimte voor water.

Vrijwel alle provincies hebben bestuursakkoorden als WB21, watervisies en uitvoeringsprogramma's ambtelijk in voorbereiding. In de meeste provincies zijn onderzoeken naar wateroverlast en veiligheid op basis van de WB21-uitgangspunten uitgevoerd. Noord-Holland vermeldt zelfs zestien projecten en onderzoeken. In vijf provincies heeft de ontwikkeling inmiddels de bestuurlijke fase bereikt.

4.6.3 Grondwateroverlast

'Water in Beeld 2001' vermeldt dat in Nederland circa 260.000 woningen te maken hebben met grondwateroverlast. De kosten van maatregelen 'aan de bron' bedragen 1,2 tot 2,5 miljard gulden (circa 0,5 tot 1,1 miljard euro), al naar gelang het toegepaste maatregelenpakket. Daarnaast vermeldt Water in Beeld dat minimaal 100.000 woningen schade door grondwateronderlast (te lage grondwaterstanden) ondervinden. De herstelkosten per woning zijn hierbij ongeveer driemaal zo hoog als bij overlast, zodat de landelijke kosten op 2 miljard gulden (0,9 miljard euro) worden ingeschat.

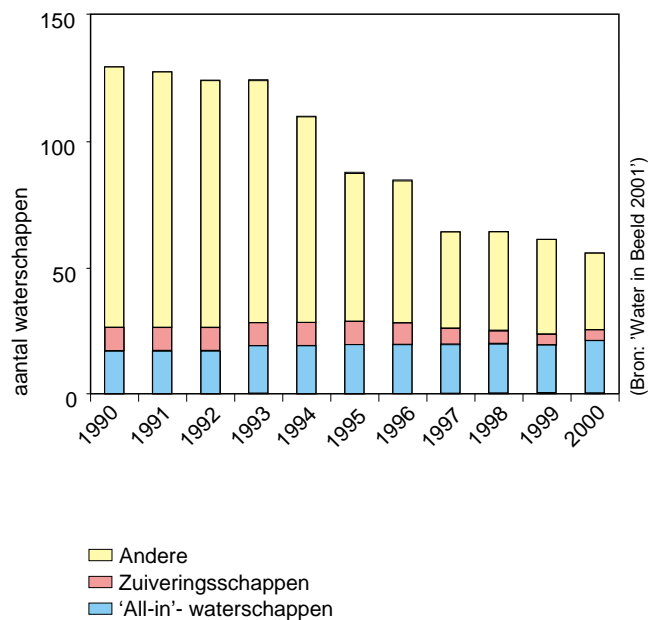
Sanering van de oorzaken ligt momenteel erg moeilijk, omdat een daartoe vereist actief stedelijk grondwaterbeheer niet wettelijk is geregeld. Uit een onderzoeksrapport inzake de gemeente Roosendaal én enkele gerechtelijke uitspraken wordt als voorlopige conclusie afgeleid dat ten aanzien van vochtoverlast in stedelijk gebied géén juridische verantwoordelijkheid is gelegd bij enige overheid. Particulieren zijn hiervan vaak ernstig de dupe. Om de geconstateerde patstelling inzake stedelijk grondwater te doorbreken is aanbevolen om onderscheid te maken tussen bestaande en nieuwe schadesituaties. Voor de oude situaties adviseert KPMG/Grontmij de problematiek aan te pakken via een stimuleringsfonds. Codificatie van verantwoordelijkheden wordt alleen zinvol geacht voor nieuwe situaties, omdat aansprakelijkheidsstelling met terugwerkende kracht juridisch onhaalbaar lijkt.

Begin 2001 hadden drie provincies (Overijssel, Gelderland en Noord-Holland) ambtelijke nota's uitgebracht met betrekking tot normering en aanpak van grondwateroverlast. Noord-Holland vermeldt een circulaire over het thema (1997, Provinciaal blad 77). Utrecht heeft een in overleg met waterschappen en gemeenten in 2000 uitgebrachte brochure 'Wat te doen bij vochtoverlast'. Alleen in Overijssel en Gelderland bevatten de nota's een plan van aanpak om met gemeenten en waterschappen draaiboeken inzake grondwateroverlast op te stellen. Overijssel gaat er hierbij van uit dat via nog op te stellen gemeentelijke waterplannen meer zicht zal ontstaan op de aard en omvang van de problematiek. Gelderland stelde het thema grondwateroverlast op de agenda van de evaluatie van het WHP en van de Wateragenda 2000-2004 en legt verder een koppeling met de reconstructie-planvorming en regionale deelstroomgebiedsprogramma's. Voor 2001 heeft geen van de provincies de intentie over dit onderwerp een nota uit te brengen. Ze wachten landelijke (juridisch-bestuurlijke) ontwikkelingen, onder meer ten aanzien van GGOR, af.

4.6.4 Ontwikkelingen bij de waterschappen

Bij het regionaal oppervlaktewaterbeheer hebben de provincies via hun waterhuishoudingsplannen of provinciale omgevingsplannen de regierol. De waterschappen voeren het operationele beheer van de regionale wateren uit.

FIGUUR 4.6.A
REORGANISATIE WATERSCHAPPEN

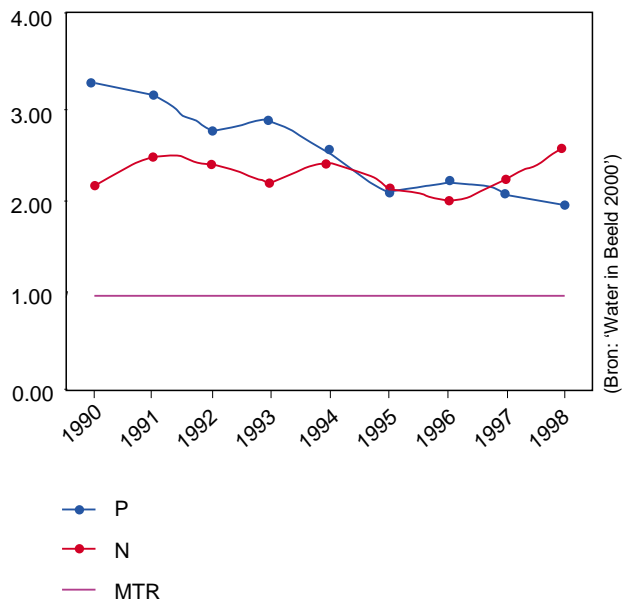
Toelichting/conclusie

In 2000 kwam het totale operationele kwaliteitsbeheer van de regionale oppervlaktewateren in Nederland bij de waterschappen terecht. Met de Derde Nota Waterhuishouding (1989) werd een ontwikkeling naar grotere en integraal opererende waterschappen ingezet. De provincies reorganiseerden hierbij de waterschappen. De laatste twee provincies die nog zelf regionaal waterkwaliteitsbeheer uitvoerden, hebben deze taak overgedragen aan de ingestelde integrale 'all-in'-waterschappen. In figuur 4.6.A is de daling van het totaal aantal waterschappen en de relatieve stijging tussen 1990 en 2000 van de 'all-in'-waterschappen aangegeven.

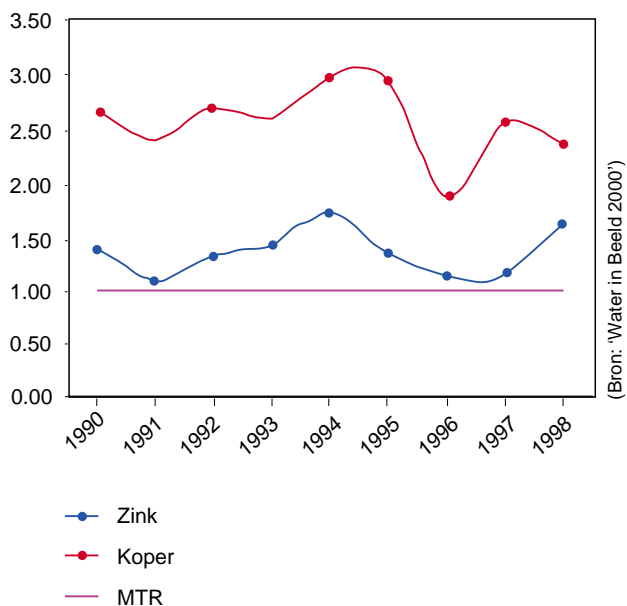
De kosten van waterkering en waterkwantiteit groeiden tussen 1996 en 2000 (tijdelijk) veel sterker dan de kosten voor waterkwaliteit. Oorzaak hiervan was de uitvoering van het 'Deltaplan' voor de dijken van de binnenwateren. Dit plan werd na de (bijna) overstromingen in de jaren '90 ingezet. Tegelijk kwamen in de periode 1996-2000 de licht stijgende opbrengsten van de heffingen voor regionaal waterbeheer steeds meer rechtstreeks bij de waterschappen terecht, ten koste van Rijk en vooral provincies. Een gevolg van het feit dat het operationele beheer ten aanzien van de kwaliteit van het oppervlaktewater door de beide wat dit betreft laatst overgebleven provincies geheel werd overgedragen aan de waterschappen.

4.7 Bestrijding waterverontreiniging

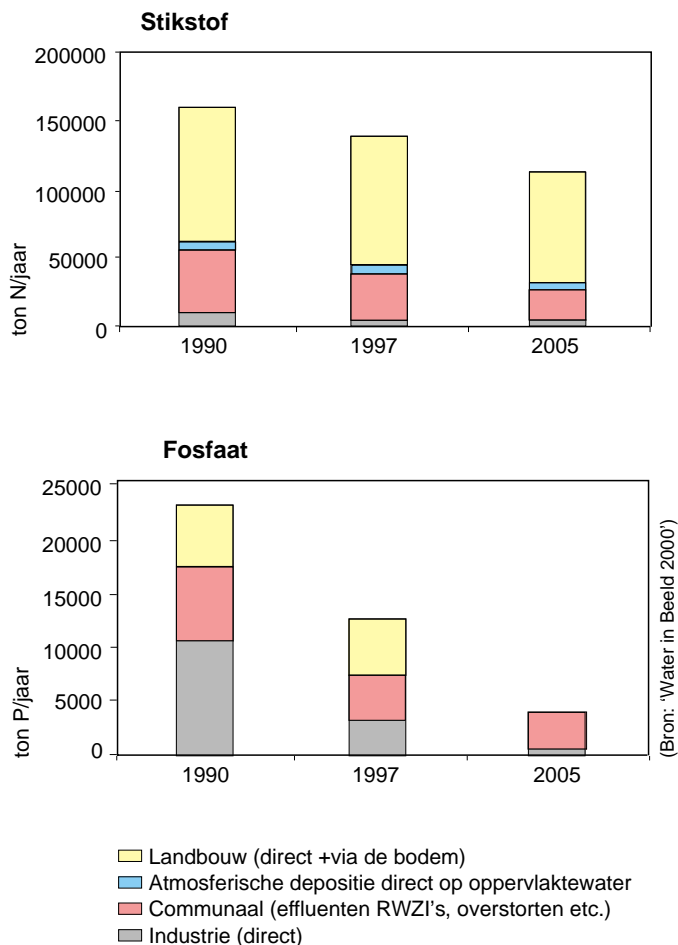
FIGUUR 4.7.A
WATERKWALITEIT REGIONALE WATEREN, NUTRIËNTEN

FIGUUR 4.7.B
WATERKWALITEIT REGIONALE WATEREN, METALEN

FIGUUR 4.7.C
BELASTING OPPERVLAKTEWATER MET STIKSTOF EN FOSFAAT VOOR 1990, RAMING
1997 EN PROGNoses VOOR 2005

Toelichting/conclusie

Voor de waterkwaliteit van regionale wateren constateert Water in Beeld 2001 het volgende (zie figuren 4.7.A tot en met 4.7.C):

'De verbetering van de waterkwaliteit die sinds de jaren zeventig is ingezet, stagneert; voor de nutriënten, zware metalen en bestrijdingsmiddelen zijn in de afgelopen tien jaar maar weinig trendmatige ontwikkelingen te zien. De gehalten aan nutriënten in de regionale wateren liggen hoger dan in de rijkswateren. Dit heeft uiteraard te maken met de ligging van deze wateren nabij de (diffuse) bronnen: met name de landbouw en de huishoudens. Daarnaast lozen ook veel zuiveringsinstallaties op regionale wateren. In de regionale wateren zijn de gehalten aan fosfaat in de afgelopen tien jaar overigens gedaald. De oorzaak hiervan ligt in de reductie van de lozingen vanuit huishoudens (defosfatering bij rwzi's, aansluiten verspreide bebouwing, fosfaatvrije wasmiddelen) en industrie. Het stikstofgehalte is in de afgelopen tien jaar echter niet gedaald. De concentraties van zowel fosfaat als stikstof liggen nu ongeveer tweemaal boven de norm, het Maximaal Toelaatbaar Risiconiveau (MTR).

Bestrijdingsmiddelen komen in de regionale wateren overal voor in gehalten die de normen overschrijden. Op ruim 60 procent van de regionale meetlocaties wordt het MTR overschreden. Aangezien de bestrijdingsmiddelen vaak worden toegepast in de directe nabijheid van regionale watersystemen, is de situatie in deze wateren ernstiger dan in de rijkswateren. Wezenlijke positieve ontwikkelingen doen zich hier net zo min voor als in de rijkswateren.

In de regionale wateren zijn de gehalten van koper en zink vergelijkbaar met die in de rijkswateren of iets hoger. Deze gehalten zijn al jaren vrijwel constant: voor koper liggen zij rond 2,5 maal het MTR, voor zink tussen het MTR en 1,5 maal het MTR. Hierin zijn voor geen van beide metalen ontwikkelingen te zien. De belasting van het oppervlaktewater door deze metalen is (onder andere via effluënten van rwzi's), vooral afkomstig van het verkeer, bouwmaterialen en industrie.'

Na de succesvolle aanpak van puntbronnen in de jaren '70 en '80 kregen de diffuse bronnen van waterverontreiniging, die zowel in absolute als relatieve zin een sterk gestegen aandeel in de waterverontreiniging kregen, steeds meer aandacht. In alle provincies zijn sinds 1997 regioteams diffuse bronnen actief, regionale samenwerkingsverbanden van alle betrokken overheden. De meeste provincies beschouwen de aanpak van emissies uit de bouw en de landbouw als prioritaire aandachtsgebieden.

Onder meer via het mede door de provincies gestimuleerde duurzamer bouwen, aanpassingen in de landbouw en verbeterde rioolwaterzuiveringen en preventie aan de bron zijn de afgelopen jaren goede resultaten bereikt en wordt verdere afname van emissies verwacht.

Hierna worden enkele relevante thema's behandeld ten aanzien van diffuse waterverontreiniging. De provincies kunnen betrokken zijn bij de bestrijding ervan.

4.7.1 Scheepvaart

Plaatselijk vormt scheepvaart in regionale wateren een belangrijk deel van de belasting met milieuschadelijke stoffen. Verontreiniging treedt op door het gebruik van anti-fouling stoffen op de scheepshuid, lozing van ongereinigd huishoudelijk afvalwater en de uitstoot van verbrandingsmotoren.

Begin 2000 zijn de volgende vragen aan de provincies voorgelegd:

- zijn er inventarisaties verricht over de uitstoot van koper/PAK/N/P vanuit de recreatietoer- en of beroepsvaart?
- is er een draaiboek opgesteld om samen met partners deze uitstoot te verminderen?
- is er sprake van een maatregelenprogramma en/of een stimuleringsregeling?.

Uit de antwoorden blijkt dat de meest waterrijke provincies zich op het gebied van diffuse belasting vanuit de scheepvaart landelijk hebben geprofileerd met als speerpunt de recreatietoervaart, waarvan de emissies van stoffen als koper (anti-fouling), PAK's en voedingsstoffen (huishoudelijk afvalwater) worden aangepakt.

De belangrijkste projecten op dit gebied zijn het verbod op koperhoudende anti-fouling en de stimulering van de inbouw van vuilwatertanks en walopvangvoorzieningen.

4.7.2 Riolverstorten

Gemeenten dienen bij de reductie van emissies vanuit de riolering via riolverstorten de 'basisinspanning' (normering op basis van aantal referentie rioolstelsels) te realiseren. Op dit moment voldoet volgens 'Water in Beeld 2001' slechts 16% van de gemeenten aan de gestelde norm. De huidige ontwikkelingen wekken volgens dezelfde rapportage de verwachting dat dit percentage in 2005 tot circa 78% zal zijn toegenomen. Pas in 2010 zullen nagenoeg alle gemeenten aan de basisinspanning voldoen.

De provincies dienen erop toe te zien dat hiervoor de samenwerking van de waterschappen en gemeenten zo optimaal en efficiënt mogelijk verloopt. Uit een enquête begin 2001 leken de meeste provincies echter (nog) geen eenduidig beeld te hebben over het verloop van de sanering van overstorten. De provinciale betrokkenheid bij het bereiken van de voor 2010 voorgeschreven basisinspanning is vaak nog niet uitgewerkt.

4.7.3 Verontreinigde waterbodems

De bij onderhoud van vaarwegen, havens, grachten en sloten vrijkomende baggerspecie moet volgens de vierde Nota Waterhuishouding op middellange termijn bruikbaar zijn als grondstof voor diverse nuttige toepassingen. De eerste en meest structurele stap om dit doel te bereiken is de aanpak van vervuilsbronnen (preventie). Daarnaast is het zaak dat ernstig vervuilde waterbodems worden gesaneerd. Deze algemene doelstelling is uitgewerkt tot een groot aantal maatregelen. De prioriteit ligt op dit moment bij het realiseren van voldoende stort- en verwerkingscapaciteit voor vervuilde baggerspecie en het opstellen van een landelijke uitvoeringsprogramma binnen het Tienjarensenario waterbodems.

Tabel 4.7.D Sanering van klasse 3 en 4 waterbodems per provincie

	aantal locaties / geschat volume verontreinigd	Reeds gesaneerd	uitvoering 2000-2001 (aantal projecten / volume)	planning sanering komende jaren
Groningen	29 locaties / 2.700.000 m ³ kl. 3 en 4	Twaalf locaties	Zes / ca. 33.000 m ³	2001-2006 stads- wateren Groningen
Fryslân	Aantal geconstateerde locaties klasse 3 en 4 tot en met 2000 is ca. 190	Tussen 1995 t/m 2000 11 saneringen waarbij 151.100 m ³ klasse 3 en 4 verwijderd	In 2001 worden drie locaties gesaneerd waaronder twee bij gasfabrieken	Planning VROM-budget alleen t/m 2002 In Fryslân nog geen financieel onderbouwde gemeentelijke bagger- plannen.
Drenthe	320.000 m ³ klasse 3 en 170.000 m ³ klasse 4			
Overijssel	Aantal locaties klasse 3 en 4 is ca. 50 (= excl. rijkswateren), totaal volume 1.511.400 m ³ (peildatum maart 2001)	Acht locaties (waaronder vijf beken rondom Hengelo die ernstig vervuild waren met kwik)	Eén sanering in uitvoering in 2001/ 2002; hoeveelheid klasse 3 en 4 15.000 m ³	De planning sanering in relatie tot baggerplan- nen is nog onzeker
Gelderland	24 miljoen m ³			
Utrecht	23 locaties	Vijf locaties	Vier (160.000 m ³)	Nog niet uitgewerkt
Noord-Holland	33,4 miljoen m ³			
Zuid-Holland	512 locaties (merendeel onderhoud)	Vijf saneringen	Eén sanering / 175.000 m ³	2001-04 twee sanerin- gen; verder onbekend

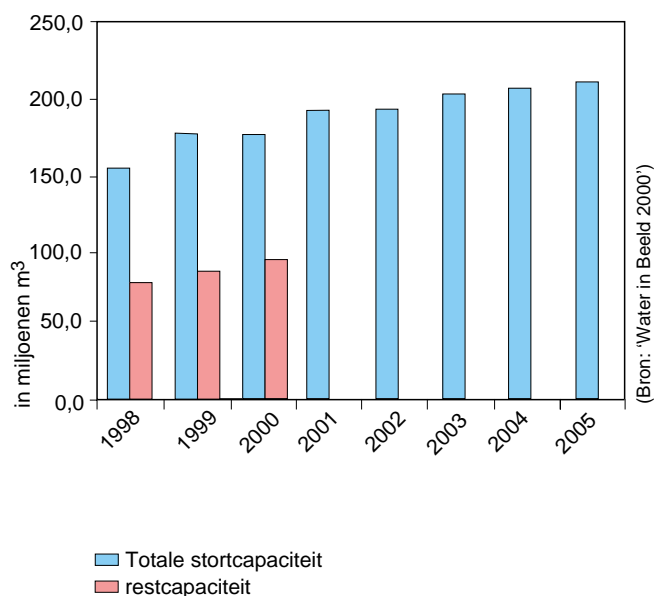
vervolg tabel 4.7.D Sanering van klasse 3 en 4 waterbodems per provincie

	aantal locaties / geschat volume verontreinigd	Reeds gesaneerd	uitvoering 2000-2001 (aantal projecten / volume)	planning sanering komende jaren
Flevoland f! 120.000 m ³	13,6 miljoen m ³ Nog geen baggerplannen.		Vier locaties,	
Zeeland	27 saneringslocaties met klasse 3 en 4 specie/ 1,5 miljoen m ³ in situ specie (0,2 miljoen landelijk gebied en 0,2 miljoen m ³ uit het stedelijk gebied)	Drie grote saneringen in stedelijk gebied aan gepakt	Najaar 2001 start sanering in Middelburg	Nog geen exacte planning voor de langere termijn
Noord-Brabant	153 locaties (incl. rijkswateren) met klasse 3 en/of 4; volumes klasse 3 / 4: 0,4 resp. 3,0 miljoen m ³ (waarvan 0,2 resp. 0,6 miljoen m ³ onderhoud)	Twee saneringen in uitvoering 2000/2001 (44.000 m ³)	Drie saneringen 2001/ 2002 (53.000 m ³) Verder in voorbereiding twee saneringen (200.000 m ³)	Nog geen integraal programma met water- schappen op basis van Tienjarensценario
Limburg	98 (75 baggerpartijen), ca. 2.350.000 m ³	nihil (enkele 10.000-en tonnen; geen ver- werkingsmogelijkheid)	Na zomer (Tweede Kamer besluit benodigde Mfl 212,=) kunnen saneringen gepland	Voorkeursvolgorde vastgesteld voor verwijdering incl. gespecificeerde kosten

Toelichting

Om inzicht te verkrijgen in de aanpak van verontreinigde waterbodems werden aan alle provincies begin 2001 vragen voorgelegd over de sanering van klasse-3- en klasse-4-waterbodems en over knelpunten ten aanzien van verwerkings- en bergingsmogelijkheden voor baggerspecie. De resultaten zijn in tabel 4.7.D weergegeven.

FIGUUR 4.7.E
Verwachte stortcapaciteit baggerspecie

Toelichting/conclusie

Door de totstandkoming van nieuwe baggerspeciedepots neemt, zoals blijkt uit figuur 4.7.E de stortcapaciteit in Nederland toe. De geconstateerde behoefte aan stortcapaciteit neemt ondanks de mogelijkheden van hergebruik en van preventie eveneens sterk toe. Daarom werd er begin 2001 bij de provincies nagegaan of er grote knelpunten ten aanzien van de tot 2010 verwachte stort- en verwerkingscapaciteit worden ervaren.

Flevoland en Overijssel voorzien geen knelpunten bij afzet en verwerking van sterk vervuilde specie. Fryslân en Zeeland hebben geen knelpunten, als geplande stort- en bewerkingslocaties tot stand worden gebracht. De provincies Groningen, Drenthe, Zuid-Holland, Noord-Holland en Noord-Brabant verwachten daarentegen wel problemen bij de afzet van klasse 3 en 4 specie. Voor Drenthe is het knelpunt vooral financieel van aard. Elders, voornamelijk in West-Nederland waar de problemen het grootst zijn, ontbreken nog voldoende grootschalige stortdepots.

De provincies noemen de volgende algemene knelpunten bij de sanering van verontreinigde waterbodems:

- nieuw sedimentarend materiaal is verontreinigd;
- de omvang van het probleem is onduidelijk zolang de gemeentelijke baggerplannen niet zijn uitgewerkt;
- mogelijkheden voor een gebiedsgerichte aanpak en actief-bodembeheer-oplossingen zijn onduidelijk.

4.8 Drinkwaterkwaliteit

De provincies hebben de taak goede voorwaarden te scheppen voor een betrouwbare en duurzame drinkwatervoorziening, op het gebied van kwaliteit en hoeveelheid. Ze doen dat door in overleg met waterleidingbedrijven, waterbeheerders en gemeenten grondwaterbeschermingsgebieden aan te wijzen en te bewaken. Uit deze gebieden wordt het ruwe water

voor drinkwaterbereiding onttrokken. Daarnaast wijzen ze oppervlaktewateren met functie grondwater voor drinkwaterbereiding aan. Deze aanwijzingen worden uitgewerkt en geformaliseerd in de provinciale omgevingsplannen. In samenwerking met partners, waterleidingbedrijven, waterschappen, gemeenten en landbouw- en natuurorganisaties, wordt meestal via integrale gebiedsgerichte projecten verder gewerkt aan een concrete en duurzame bescherming van de aangewezen oppervlaktewateren en grondwaterbeschermingsgebieden. De laatste jaren is gebleken dat via deze samenwerkingsverbanden en een integrale werkwijze veel win-win-projecten konden worden uitgevoerd. Hiervan was het totale maatschappelijke rendement veel groter dan bij de verwezenlijking van de verschillende doelstellingen van de partners via afzonderlijke projecten.

Een algemene trend die zichtbaar is in het waterbeheer is het geleidelijk saneren van grootschalige grondwaterwinningen die verdroging in natuur- en landbouwgebieden veroorzaken. Compensatie van het verlies aan capaciteit van drinkwaterbereiding wordt onder meer gevonden in verplaatsing van grondwaterwinningen naar qua natuur- en landbouwwaarden minder kwetsbare gebieden en in oeverfiltratie langs grotere oppervlaktewateren. Hierbij dient de waterkwaliteit van het grond- of oppervlaktewater dat als bron voor het drinkwater wordt gebruikt van voldoende kwaliteit te zijn (landelijke en Europese normering).

TABEL 4.8.A Jaren in de periode 1992-1999 waarin normoverschrijding(en) voor maximum concentraties in ruw- en reinwater bij de drinkwatervoorziening zijn aangetroffen.

Normen: bentazon = 0.1 ug/l, nitraat = 11.29 mg/l N.

Provincie	Nitraat / ruw	Nitraat / rein	Bentazon / ruw	Bentazon / rein
Overijssel	92 t/m 99		92 t/m 99	
Gelderland	96 t/m 99	92, 94, 99	94 t/m 98	95, 97 t/m 99
Utrecht				94 t/m 99
Zuid-Holland		96	92 t/m 98	92 t/m 94
Zeeland			94	
Noord-Brabant				98
Limburg	93 t/m 99			

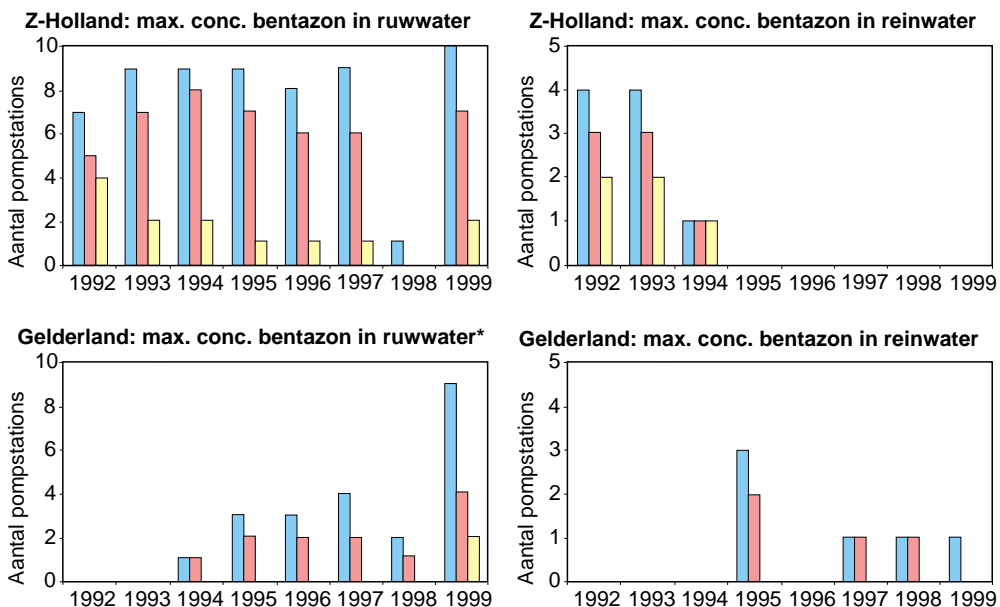
(Bron: RIVM, 2001)

Toelichting/conclusie

Bij de drinkwatervoorziening ondervindt men hinder van een aantal probleemstoffen. Vooral van meststoffen en bestrijdingsmiddelen waarvan het gebruik bij de intensivering van de landbouw is toegenomen en die na uit-, in- en afspoeling diffuus in het grond- en oppervlaktewater terechtkomen. Ook pesticiden, zoals diuron, die bij de bestrijding van onkruid in stedelijk gebied worden gebruikt, anti-foulingmiddelen uit de recreatievaart en zware metalen uit stedelijk gebied (dakgoten, leidingen) worden soms in het ruwwater aangetroffen. Voordat distributie kan plaatsvinden moeten deze stoffen uit het ruwwater verwijderd worden tot beneden de voorgeschreven normen. Als voorbeeld worden in tabel 4.8.A overschrijdingen van de norm aangegeven gedurende de periode 1992 tot en met 1999. Het betreft de meststof (nutriënt) nitraat en het bestrijdingsmiddel bentazon dat bij pompstations in ruw- en reinwater is aangetroffen.

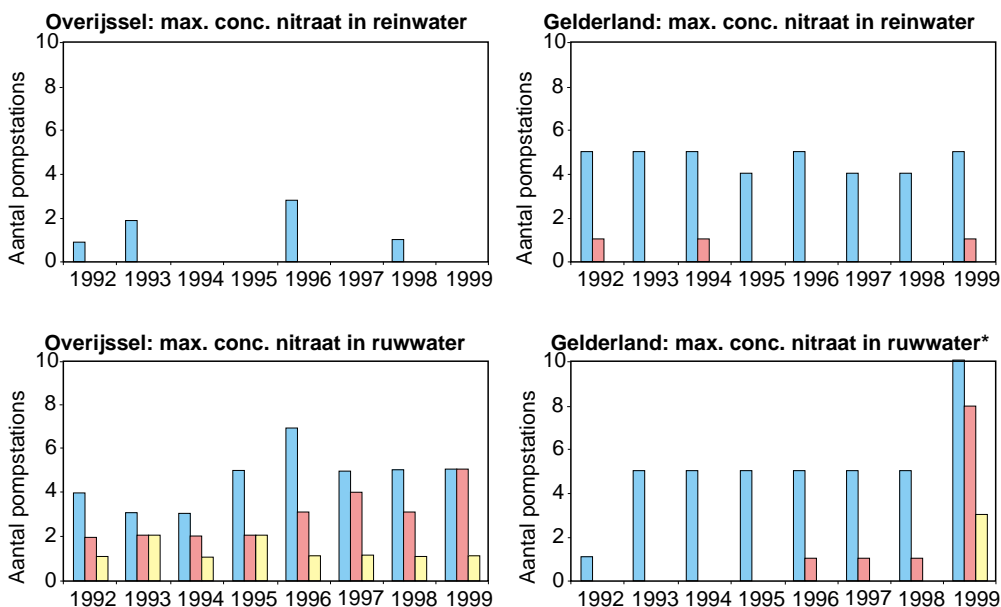
FIGUUR 4.8.B
NORMOVERSCHRIJDINGEN VAN RUW- EN REINWATER VOOR NITRAAT EN BENTAZON
IN DRIE PROVINCIES GEDURENDE DE PERIODE 1992-1999

* In Gelderland is vanaf 1999 de maximale concentratie in ruwwater op een andere manier berekend.
 Hierdoor zijn de resultaten in de figuren voor 1999 (bentazon en nitraat) niet geheel vergelijkbaar met die in de voorgaande jaren.

Bentazon / Zuid-Holland en Gelderland

■ >= norm
 ■ >= 2* norm
 ■ >= 5* norm

nitraat / Overijssel en Gelderland

■ >= 0,5*norm
 ■ >= norm
 ■ >= 1,5* norm

Toelichting/conclusie

Figuur 4.8.B illustreert de meest opvallende tijdreeksen voor bentazon (pompstations Zuid-Holland en Gelderland) en voor nitraat (pompstations Overijssel en Gelderland). In Zuid-Holland worden wat betreft bentazon voor de hele beschouwde periode veel normoverschrijdingen geconstateerd, maar door verbeterde zuivering worden deze sinds 1995 niet teruggevonden in het reinwater. In Gelderland is sinds 1994 sprake van toenemende normoverschrijdingen voor bentazon in het ruwwater, die ook (nog) in het reinwater worden teruggevonden.

Wat betreft nitraat vertoont Gelderland ook een toename van normoverschrijdingen (in 1999), terwijl over de hele periode kritische waarden voor het reinwater worden waargenomen. Ook in Overijssel wordt een (lichte) toename van normoverschrijdingen voor het ruwwater geconstateerd.

Via integrale maatwerkprojecten in het kader van gebiedsgericht werken kan de basisstof voor de drinkwaterbereiding vaak op kosteneffectieve wijze veiliggesteld worden. Voor natuur, landbouw en/of recreatie kunnen zelfs win-win-effecten bereikt worden. Bijvoorbeeld de inmiddels uitgevoerde oeverinfiltratieprojecten, waarbij als compensatiemaatregelen droogteschade voor de landbouw en verdroging van de natuur werden aangepakt en de belevingswaarde van waterlopen werd vergroot.

4.9 Actuele ontwikkelingen

Implementatie EU Kaderrichtlijn Water

Op 22 december 2000 trad de EU Kaderrichtlijn Water in werking met verstrekking implicaties voor het toekomstige waterbeheer, zowel binnen Nederland als voor landgrensoverschrijdende stroomgebieden. De lidstaten moeten binnen drie jaar na publicatie, dus in 2003, hun nationale wet- en regelgeving aanpassen. Reeds in 2004 moeten er integrale analyses van alle stroomgebieden zijn uitgevoerd en in 2006 dienen werkprogramma's voor het opstellen van stroomgebiedbeheersplannen en de monitoringsprogramma's gereed te zijn. Stroomgebiedbeheersplannen moeten in 2009 worden vastgesteld en in 2015 dienen de ecologische doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in principe te zijn bereikt.

Voor Nederland betreffen de implicaties ten opzichte van de huidige praktijk de volgende zaken:

- de deels nieuwe doelen van het waterbeheer (met name ten aanzien van chemische en ecologische waterkwaliteit);
- de financiële toerekening van diensten;
- de te vergroten transparantie van het waterbeheer;
- de rapportage over het waterbeheer;
- monitoring.

IPO en individuele provincies participeren actief in een landelijk Implementatieteam Europese Kaderrichtlijn Water, in de daarmee gelieerde werkgroepen en in twee in 2001 opgestarte pilotprojecten.

Andere actuele ontwikkelingen voor het beleid en beheer van regionale watersystemen zijn de kabinetsstandpunten over Ruimte voor de Rivier, de erkenning van de belangrijke rol van water in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en de integratie van waterdoelen in het Vierde Nationale Milieubeleidsplan.

4.10 Conclusies

- De doelstelling om de verdroging van natuurgebieden in 2000 met 25% terug te dringen is nog niet gehaald. Sinds 1998 is er echter wel versnelling in het bereiken van - in hydrologisch opzicht - gedeeltelijk herstelde natuurgebieden te constateren. En er zijn/worden inmiddels in meer dan 50% van de natuurgebieden maatregelen genomen. Daardoor is de verwachting dat de doelstelling alsnog gehaald zal worden. Voor het behalen van de nieuwe doelstelling, 40% volledig hydrologisch herstel (2010), dient behalve aanvullende financiering ook aanvullend beleidsinstrumentarium te worden ontwikkeld.
- De taakstelling van provinciedekkende Gewenste Grond- en Oppervlakterwater Regimes (GGOR) in 2002 wordt naar verwachting slechts in drie provincies gehaald. Een nog lopende procedureel juridische discussie over de taakverdeling tussen provincies en waterschappen heeft hierbij vertragend gewerkt.
- De Regionale WaterSysteem Rapportage (RWSR) is met het gereedkomen van het automatiseringsinstrumentarium (iWSR) in 2001 operationeel geworden. Hiermee wordt het op uniforme wijze provincie- of landdekkend rapporteren over de toestand van watersystemen (bron- en effectindicatoren) sterk vereenvoudigd.
- Wat betreft de opname van waterparagrafen in bestemmingsplannen vertonen de provincies een wisselend beeld.
- Alle provincies zijn actief bezig met de implementatie van het 'Waterbeheer van de 21e eeuw' (WB21).
- De provincies vertonen een wisselend beeld ten aanzien van de aanpak van grondwateroverlast, afhankelijk van de regionale verschillen qua ernst van het probleem. Een juridisch-bestuurlijke uitwerking van de problematiek is een belangrijke randvoorwaarde om tot een goede taakverdeling van betrokken partijen te komen.
- Zonder nieuw generiek beleid ten aanzien van de bestrijding van diffuse bronnen zullen de in de Vierde Nota Waterhuishouding en in de Europese Kaderrichtlijn Water voor oppervlaktewater gestelde doelen (normeringsniveaus maximaal toelaatbaar risico respectievelijk verwaarloosbaar risico) niet gehaald kunnen worden. Via talrijke projecten, onder meer voor scheepvaart, riooloverstorten, verontreinigde waterbodems en de toepassing van pesticiden, proberen provincies vooruitlopend op dat generieke beleid (landbouw, bouw e.a.) toch zover mogelijk te komen ten aanzien van de geldende waternormering.
- Bij de drinkwaterbereiding veroorzaken stoffen als nitraat en bentazon een plaatselijk toenemend probleem.

5.1 Inleiding

De natuur en landschapswaarden staan onder invloed van menselijke handelingen. Behalve de milieukwaliteit is ook het verdwijnen van potentiële leefgebieden een factor die van belang is voor het voorkomen van planten- en diersoorten. Door de verkleining van het beschikbare leefgebied wordt de overlevingskans van populaties van planten- en diersoorten negatief beïnvloed. Bovendien kunnen er door het verdwijnen van leefgebieden voor veel planten- en diersoorten onoverbrugbare barrières ontstaan tussen bestaande en potentieel geschikte leefgebieden (versnippering). De kans op het verdwijnen van diverse planten- en diersoorten wordt hierdoor vergroot.

In dit hoofdstuk wordt vooral aandacht besteed aan maatregelen en activiteiten van provincies die de versnippering van de natuurgebieden tegengaan en activiteiten die de natuur en landschapswaarden in de witte gebieden verhogen.

Het niet beschikbaar kunnen stellen van de relevante gegevens over de realisatie van de EHS door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) bemoeilijkt de evaluatie van het provinciaal beleid ten aanzien van dit onderwerp.

5.2 Beleid

Met het uitkomen van het Natuurbeleidsplan in 1990 werd een grote stap gezet naar een duurzame instandhouding en herstel van de natuur en landschapswaarden in Nederland. Een belangrijk instrument om dit te bereiken is de ontwikkeling van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

De EHS is ook een belangrijk thema in het Structuurschema Groene Ruimte uit 1995. In het Structuurschema Groene Ruimte worden de doelen en hoofdlijnen van het ruimtelijke beleid voor het landelijk gebied verder uitgewerkt. Naast de EHS zijn onder andere de strategische groenprojecten, het soortenbeleid en het compensatie beginsel belangrijke speerpunten bij het instandhouden en herstellen van de natuur en landschapswaarden. Bovendien wordt de taakverdeling tussen het Rijk en de provincies in het Structuurschema Groene Ruimte nader uitgewerkt. Het Rijk is verantwoordelijk voor het bepalen van het beleid op hoofdlijnen. De provincies werken het rijksbeleid ten aanzien van de realisering van de EHS verder uit op regionaal niveau en sturen de uitvoering van deze beleidsbepalingen aan.

Om een nieuwe impuls te geven aan het natuur en landschapsbeleid is het Programma Beheer verschenen. Programma Beheer kent twee subsidieregelingen, te weten de Regeling natuurbeheer voor gebieden met de hoofdfunctie natuur en de Regeling agrarisch natuurbeheer voor gebieden met de hoofdfunctie landbouw. Door deze regelingen worden de subsidiemogelijkheden voor het beheer door grondeigenaren, agrariërs en landgoedbezitters aanzienlijk uitgebreid. Particulieren krijgen hierdoor een belangrijkere

rol toegewezen in het beheer van de natuur en landschapswaarden binnen en buiten de EHS. Bovendien wordt het afrekenen op resultaat ingevoerd. De wijzigingen hebben als doel dat de doelmatigheid en efficiëntie van het natuurbeleid wordt bevorderd.

Het Rijk wil de landschappelijke en ecologische kwaliteit van het landelijk gebied versterken. Er wordt naar gestreefd om in 2020 een kwart van het landelijke gebied (400.000 hectare) een kwaliteitsimpuls te hebben gegeven. Om dit te bereiken zal 40.000 hectare aan landschapselementen worden aangelegd of hersteld. Deze Groen-Blauwe dooradering heeft betrekking op herstel en aanleg van natuurvriendelijke oevers, houtwallen, heggen, singels, kruidenrijke bermen en akkerranden.

Vorig jaar is de Nota Natuur voor Mensen verschenen. Hierin worden de middelen beschikbaar gesteld voor de eerste 200.000 hectare. Een definitieve regeling verschijnt in het nog uit te komen nieuwe Structuurschema Groene Ruimte.

Naast nationale regelgeving heeft Nederland ook te maken met het Europese natuurbeleid. Als lidstaat van de Europese Unie heeft Nederland zich verplicht tot het implementeren van Europese richtlijnen als de Habitat- en Vogelrichtlijn.

Met name de biodiversiteit heeft een belangrijke plaats gekregen in het beleid. In de afgelopen tien jaar zijn er verschillende instrumenten verschenen die de biodiversiteit moeten waarborgen. De belangrijkste instrumenten zijn; de EU-habitatrichtlijn (1992), de Conventie inzake Biologische Diversiteit (1992), de Pan-Europese Biologische en Landschapsdiversiteitsstrategie (1995) en de EU-Biodiversiteitsstrategie (1998). Voor de habitatrichtlijn uit 1992, met als doel de instandhouding van natuurlijke en half-natuurlijke habitats en wilde flora en fauna om de biologische diversiteit te waarborgen, wordt momenteel een lijst met gebieden in Brussel aangemeld. Na goedkeuring door de EU, volgt de formele aanwijzing en begrenzing door LNV.

5.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

In het Interprovinciale Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (IMP) wordt aangegeven hoe de provincies met de beschikbare rijksmiddelen invulling geven aan het Structuurschema Groene Ruimte. In het IMP wordt de verdeling van het beschikbare budget voor de uitvoering van grondverwerving, landinrichtingsprojecten, Natuurbeschermingswet en het soortenbeleid geregeld. En de rijksmiddelen voor provinciale stichtingen met betrekking tot landschapsbeheer.

Op 23 december 2000 is de 'Bestuursovereenkomst Gebiedsgerichte Inrichting Landelijk Gebied 2001-2004' getekend door het IPO en de Ministeries van VROM, LNV en VenW. In deze nieuwe bestuursovereenkomst wordt onder andere inhoud gegeven aan de regierol van de provincies bij het integraal gebiedsgericht werken. Een ander speerpunt is het realiseren van een verbeterde aansturing van de Dienst Landelijk Gebied (DLG). Dit alles zal worden aangegeven in het IMP 2001 nieuwe stijl.

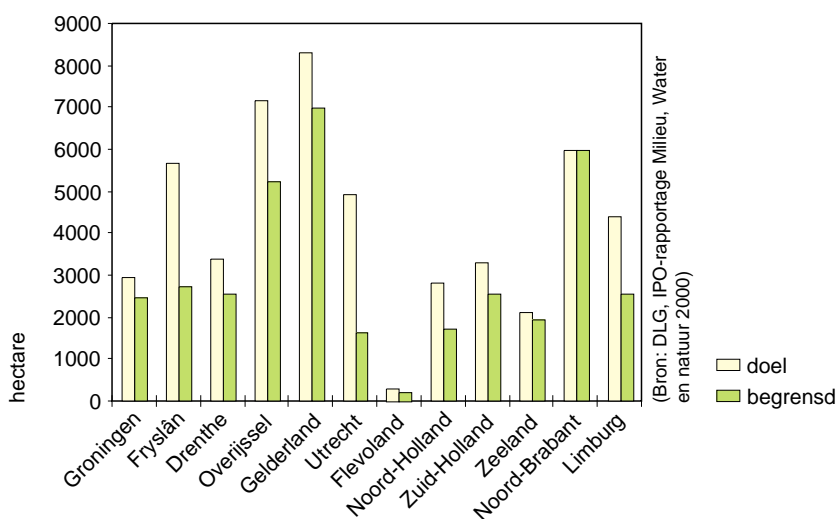
De realisatie van de EHS kampt met grote problemen. Er zijn te weinig (financiële) middelen om de doelstellingen die in het Structuurschema Groene Ruimte zijn gesteld te halen. Door de grondprijsstijgingen van de afgelopen jaren is met name de grondverwerving een probleem. Het IPO is met LNV en DLG in gesprek over de problemen ten aanzien van de realisering van de EHS. Het doel hiervan is nieuwe oplossingen te vinden voor Drieslag (landinrichting) en de financiële tekorten voor de grondverwerving. De problemen zijn ook onder politieke aandacht gebracht.

Voor de nieuwe rijksnota's Structuurschema Groene Ruimte II en de nota Natuur, Bos en Landschap in de 21^e eeuw is door het IPO veel actie ondernomen om de interprovinciale inbreng te realiseren.

In het Meerjarenprogramma Uitvoering Soortenbeleid 2000-2004 wordt aangegeven hoe de provincies samen met LNV en soortenbeschermende organisaties uitvoering gaan geven aan het soortenbeleid.

5.4 Realisering Ecologische Hoofdstructuur

FIGUUR 5.4.A
REALISATIE ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

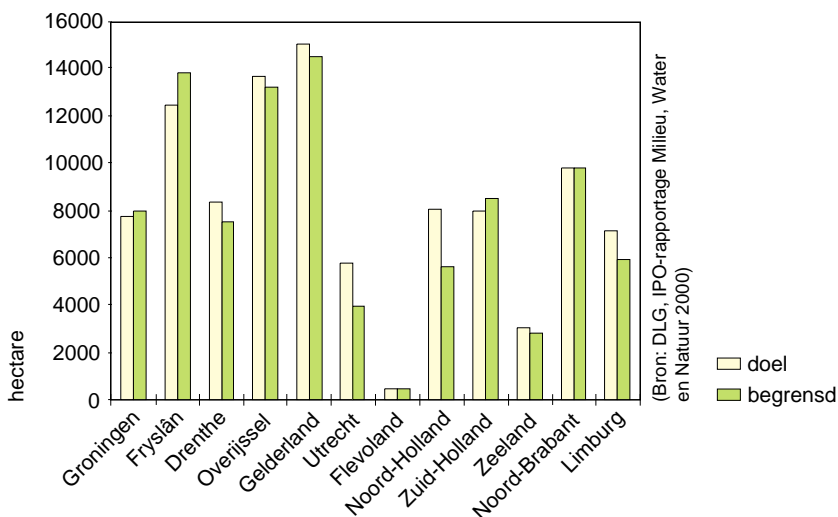
Toelichting/conclusie

Een belangrijk middel om de natuur en landschapswaarden te behouden, te herstellen en te ontwikkelen is de EHS.

De EHS is een samenhangend netwerk van, in nationaal en internationaal opzicht, belangrijke en duurzaam te behouden ecosystemen. Het bestaat uit reservaten, beheersgebieden en natuurontwikkelingsgebieden die door ecologische verbindingzones met elkaar verbonden zijn. In 2018 moet de EHS gerealiseerd zijn. Het totale areaal natuurgebied moet dan uitgebreid zijn tot ongeveer 700.000 hectare. De provincies zijn verantwoordelijk voor de realisatie van de EHS, maar ze lopen achter op de planning. De nieuwe streefdatum waarop de begrenzing door de provincies moet zijn afgerond is nu 2005. In 2000 is 89% van de EHS begrensd. De provincies Groningen, Zeeland en Noord-Brabant hebben de doelstelling vrijwel gehaald. De cijfers over de grondverwerving zijn niet bekend. Er is door nieuwe subsidieregelingen enige verwarring over de doelstelling.

5.4.1 Beheersgebieden

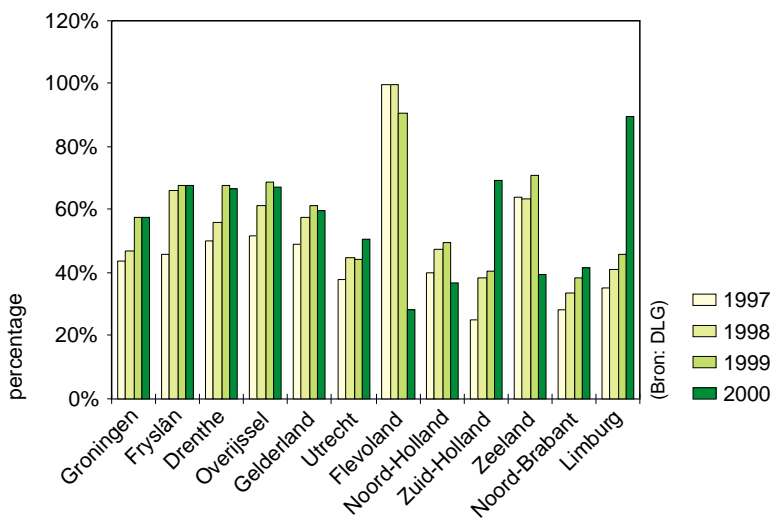
FIGUUR 5.4.B
REALISATIE VAN BEHEERSGEBIEDEN

Toelichting/conclusie

Door het sluiten van beheersovereenkomsten krijgen agrariërs een vergoeding voor het verlies aan inkomsten dat ontstaat doordat ze rekening houden met de natuur. **Figuur 5.4.B** laat zien dat het aantal begrensde hectares beheersgebied is in 2000 toegenomen. Inmiddels is ongeveer 94% begrensd. Door een gebrek aan overzicht door nieuwe subsidieregelingen, zoals Programma Beheer, is er verwarring over de doelstelling.

FIGUUR 5.4.C
AANDEEL VAN ZWARE PAKKETTEN IN BEHEERSGEBIEDEN

Toelichting/conclusie

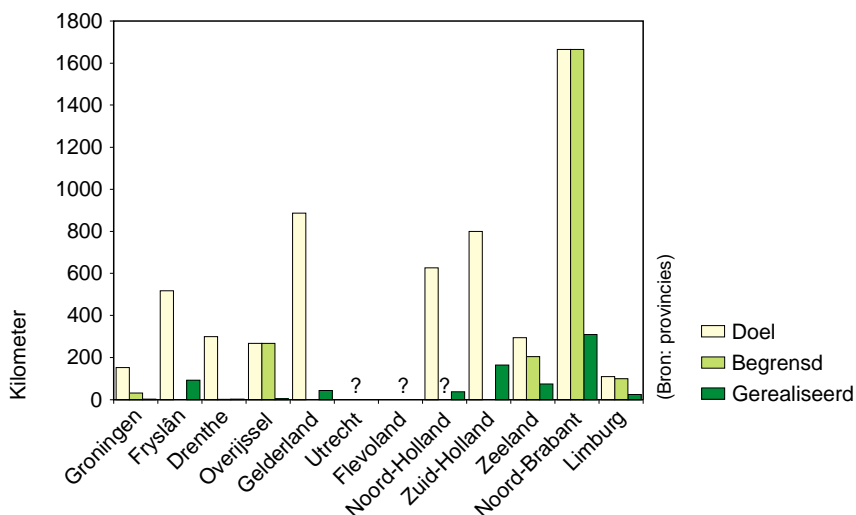
Agrariërs kunnen kiezen uit verschillende beheerspakketten. Het streven is om zoveel mogelijk zware pakketten af te sluiten met de agrariërs, omdat hiermee de meeste natuurwinst geboekt kan worden. Deze pakketten vragen echter wel een grotere aanpassing in de bedrijfsvoering.

In figuur 5.4.C is het aandeel zware pakketten per provincie weergegeven. In de meeste provincies is er sprake van stagnatie of afname. De afname is het sterkst in de provincies Flevoland en Zeeland. Alleen in de provincies Zuid-Holland en Limburg is er een sterke toename in het aandeel zware pakketten. In totaal is het aandeel zware pakketten gedaald van 59% in 1999 naar 56% in 2000.

5.4.2 Ecologische verbindingzones

De versnippering van de natuurgebieden is een grote bedreiging voor vele soorten. Om de uitwisseling of migratie van soorten tussen natuurgebieden mogelijk te maken is in het Natuurbeleidsplan de aanleg van ecologische verbindingzones voorgesteld. Ecologische verbindingzones zijn als het ware gebieden die de reservaten, beheersgebieden en natuurgebieden aan elkaar koppelen. Voorbeelden zijn lijnvormige elementen, zoals brede oeverzones langs waterwegen of 'stepping stones', zoals poelen en dobben. De ecologische verbindingzones zijn een belangrijk onderdeel van de EHS, toch zijn ze niet onomstreden. Voor veel soorten en dan met name plantensoorten zijn ecologische verbindingzones niet de meest geschikte habitats. Bovendien worden ecologische verbindingzones gezien als mogelijke verspreidingswegen van ziektes.

FIGUUR 5.4.D
REALISATIE ECOLOGISCHE VERBINDINGSZONES

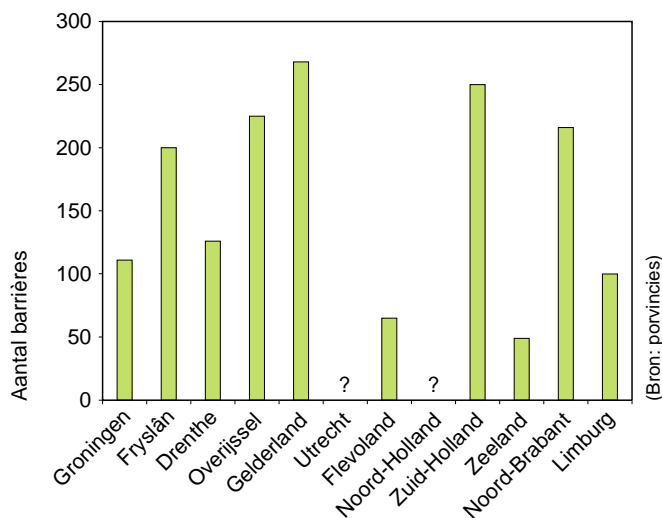
Toelichting/conclusie

In het Natuurbeleidsplan worden 224 ecologische verbindingzones voorgesteld. De provincies zijn verantwoordelijk voor de verdere uitwerking. Op interprovinciaal niveau is berekend dat naar schatting 5.000 kilometer ecologische verbindingzone gerealiseerd zal moeten worden. Bij de meeste provincies zijn de ecologische verbindingzones inmiddels uitgewerkt in plannen en is men bezig met de begrenzing. De provincies Fryslân, Noord-Holland en Zuid-Holland gaan de ecologische verbindingzones niet of maar voor een

deel begrenzen.

De realisatie van ecologische verbindingzones is in vergelijking met vorig jaar, toen de meeste provincies nog bezig waren met de planvorming, een stuk gevorderd. Tot nu toe is ongeveer 5.600 kilometer aan ecologische verbindingzones uitgewerkt, 2.272 kilometer begrensd en 1.195 kilometer gerealiseerd.

FIGUUR 5.4.E
AANTAL TE VERWIJDEREN BARRIÈRES

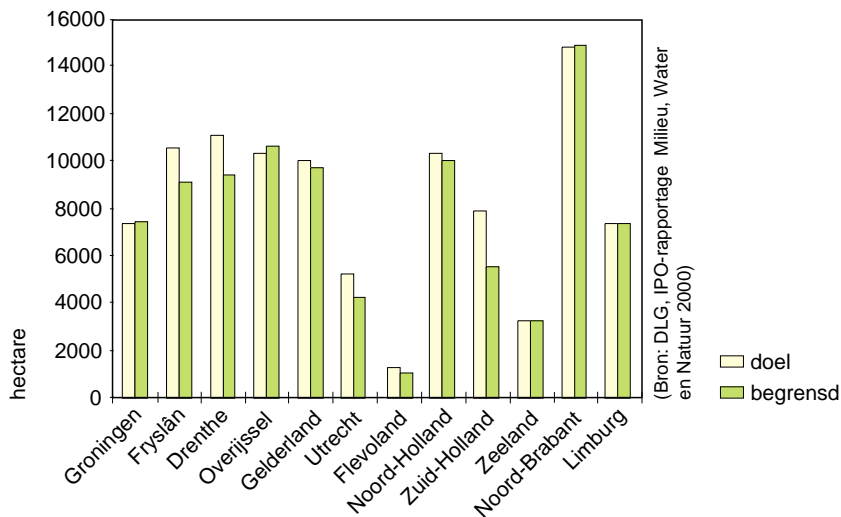
Toelichting/conclusie

Bij de planning van ecologische verbindingzones kunnen barrières of knelpunten voorkomen, zoals infrastructuur of bebouwing. Voor een goede uitwisseling tussen de te verbinden gebieden moeten deze ecologische barrières opgeheven worden. Dit kan onder andere door de aanleg van ecoducten, wildtunnels, vistrappen of door rasters en beplantingen die dieren naar een oversteekplaats leiden. In de Nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' is aangegeven dat in 2020 de barrières opgeheven moeten zijn. De meeste provincies hebben inmiddels een overzicht gemaakt van de op te heffen ecologische barrières en deze op kaart ingetekend (figuur 5.4.E). De gegevens voor Gelderland en Zuid-Holland zijn nog voorlopige gegevens. Van de provincie Noord-Holland en Utrecht zijn geen aantallen bekend.

De eerste ecologische barrières zijn inmiddels verwijderd.

5.4.3 Reservaatgebieden

FIGUUR 5.4.F
REALISATIE RESERVAATGEBIEDEN

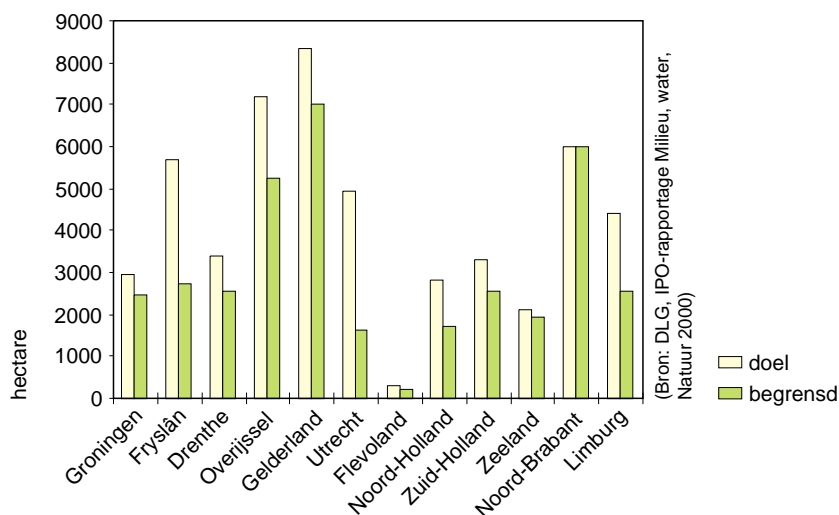
Toelichting/conclusie

In het kader van de nieuwe regelingen via Programma Beheer (SN en SAN) wordt grond aangekocht om potentiële leefgebieden van doelsoorten te vergroten. Door het vergroten van het areaal bestaand natuurgebied wordt niet alleen de overlevingskans van populaties planten- en diersoorten vergroot, maar worden ook eventuele schadelijke invloeden vanuit de omgeving op het gebied verkleind.

In 2000 is ongeveer 93% van het reservaatgebied begrensd. De cijfers over het areaal gerealiseerd reservaatgebied zijn niet bekend. De provincies Fryslân, Drenthe, Utrecht en Zuid-Holland blijven achter in de begrenzing van de reservaatgebieden.

5.4.4 Natuurontwikkelingsgebieden

FIGUUR 5.4.G
REALISATIE NATUURONTWIKKELINGSGEBIEDEN

Toelichting/conclusie

In natuurontwikkelingsgebieden krijgen de natuurlijke processen zoveel mogelijk ruimte. Het gaat om relatief grote gebieden. De begrenzing loopt echter sterk achter. In 2000 is ongeveer 71% van het areaal natuurontwikkelingsgebied begrensd.

De gegevens over het aantal hectare gerealiseerd natuurontwikkelingsgebied zijn niet bekend.

5.5 Natuurdoeltypen

Een natuurdoeltype is een combinatie van biotische factoren, planten- en diersoorten, en abiotische factoren, zoals bijvoorbeeld water- en bodemkwaliteit. Een natuurdoeltype kan als hulpmiddel dienen bij de planning, uitvoering en evaluatie van het natuurbeleid. Uitgangspunt vormt de indeling van de natuur in de natuurdoeltypen van het Rijk en de daarbij behorende streefoppervlakten. Door het Ministerie van LNV en het IPO is afgesproken dat alle provincies een natuurdoeltypenkaart maken. De natuurdoeltypenkaart kan worden gebruikt bij de uitwerking van de Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regime (zie paragraaf 4.4.2). In tabel 5.5.A is aangegeven in welk stadium de natuurdoeltypenkaart is in de verschillende provincies. Het afgelopen jaar is de natuurdoeltypenkaart bij vier provincies gereedgekomen en daarmee hebben nu zes provincies de natuurdoeltypenkaart klaar. Aan de natuurdoeltypenkaart van de andere zes provincies wordt nog gewerkt.

Tabel 5.5.A Stadium van gereedheid van provinciale natuurdoeltypenkaarten

Gereed	Vergevorderd concept	Deel concept
Groningen	Fryslân	Overijssel
Drenthe	Zuid-Holland	
Gelderland	Utrecht	
Flevoland	Noord-Brabant	
Noord-Holland	Limburg	
Zeeland		

(Bron: provincies)

In hoeverre de natuurdoeltypen al zijn gerealiseerd is bij de meeste provincies niet bekend. Alleen in de provincie Zeeland is al een groot deel van de natuurdoeltypen gerealiseerd. In de provincie Fryslân komt wel een groot deel van de huidige begroeiing overeen met de streefbeeld begroeiing. Daarmee hoeft het natuurdoeltype nog niet gerealiseerd te zijn, omdat de beheersstrategie bijvoorbeeld afwijkt.

Alle provincies vinden dat ze genoeg inzicht hebben in de huidige kwaliteit van de natuurgebieden. Het detailniveau verschilt echter per provincie. Ze kunnen zich vrijwel allemaal op basis van vegetatie- en avifaunagegevens een beeld vormen van de kwaliteit van de natuurgebieden (tabel 5.5.B). Voor de meeste provincies gebeurt dit op basis van eigen onderzoek in de vorm van inventarisaties en monitoring. Ook via het landelijke meetnet Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) wordt door vrijwel alle provincies kennis verkregen van de kwaliteit van de natuurgebieden. De provincies Fryslân en Flevoland zijn van plan om dit jaar met het NEM te starten.

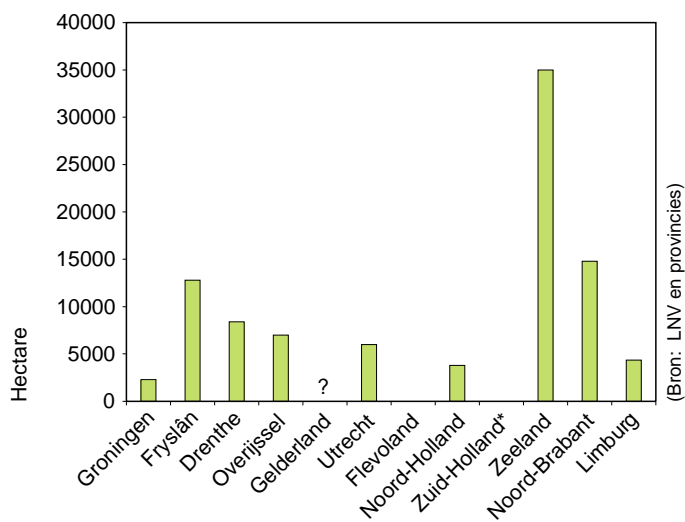
**Tabel 5.5.B Gegevens waarmee de kwaliteit van natuurgebieden bepaald kan worden
+ = goed bekend, - = kennis beperkt/alleen indicatieve gegevens**

	Vegetatie	avifauna	zoogdieren	amfibieën	reptielen	dagvlinders	libellen	(korst-)mossen
Groningen	+	+	-	-				
Fryslân	-	-						
Drenthe	+	+	-	+	+	+	-	-
Overijssel	+	+	+	+	-	+	-	+
Gelderland	+	+						
Flevoland	+	+	-	+	-	+	-	+
Utrecht	+			+	+	+	+	
Noord-Holland	+	+	+	+	+			
Zuid-Holland	+	+	+	+	+	+	+	+
Zeeland	+	+	-	-	-	-	-	
Noord-Brabant	+	+	-	-	-	+		
Limburg	+	+	+	+	+	+	+	

(Bron: provincies)

5.6 Bescherming van natuurgebieden.

FIGUUR 5.6.A
HECTARES AANGEWZEN VOOR NATIONALE PARKEN

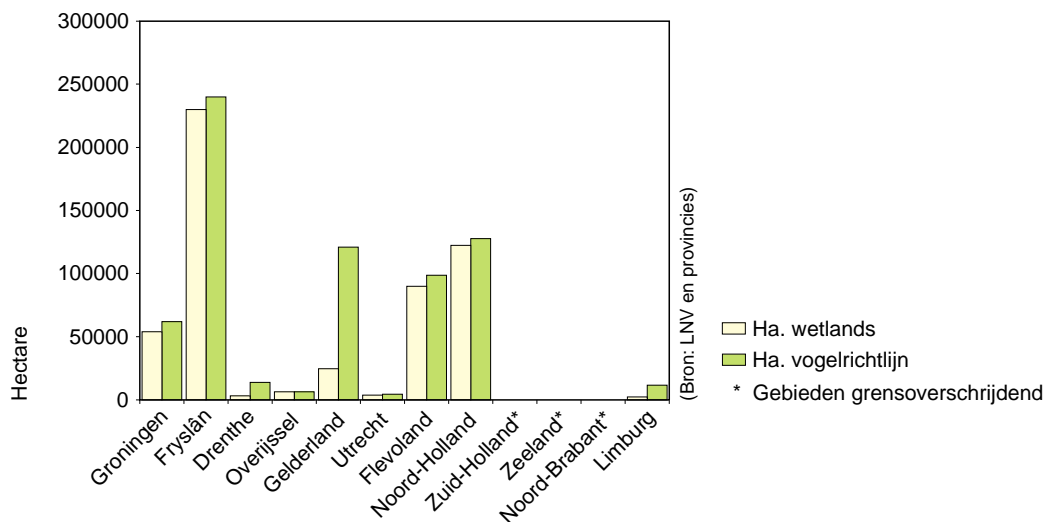
* Parken overstijgen provinciegrens waardoor aantal ha niet bekend is

Toelichting/conclusie

Om het behoud en de kwaliteit van de voor Nederland representatieve natuur- en landschapswaarden te waarborgen of te verhogen worden nationale parken opgericht. Het zijn gebieden die groter zijn dan 1.000 ha en tevens goede recreatieve mogelijkheden bieden. Figuur 5.6.A laat per provincie het aantal hectares aangewezen voor nationale parken zien. Voor Zuid-Holland zijn de gegevens niet bekend, omdat de nationale parken grensoverschrijdend zijn. Het aantal hectares voor nationale parken in Gelderland is niet bekend.

FIGUUR 5.6.B
IMPLEMENTATIE EUROPESE RICHTLIJNEN

hectare wetlands en vogelrichtlijngebied

Toelichting/conclusie

Naast nationale regelingen, zijn er diverse instrumenten op internationaal niveau die de natuur- en landschapswaarden in EHS-gebieden bescherming kunnen bieden. De RAMSAR-conventie van 1971 heeft als doel om de wetlands van internationale betekenis te beschermen en het verstandig gebruik ervan te waarborgen.

De vogelrichtlijn uit 1979 is opgesteld om de in het wild levende vogelsoorten te beschermen, door middel van het beschermen van gebieden die voor deze vogels van belang zijn. Nederland is samen met Denemarken en België een van de landen met een complete lijst van vogelrichtlijngebieden. In 5.6.B is per provincie het aantal aangewezen hectares wetlands conform de RAMSAR-conventie en vogelrichtlijn uitgezet. De gegevens van Zuid-Holland, Zeeland en Noord-Brabant zijn niet bekend, omdat de meeste aangewezen gebieden grensoverschrijdend zijn.

5.7 Compensatiebeginsel

In 1995 is in de Structuurschema Groene Ruimte vastgesteld dat in een aantal specifieke gebieden geen netto verlies in areaal en kwaliteit van natuurwaarden mag optreden. Het gaat hierbij om de volgende gebieden:

- Kerngebieden van de EHS;
- Gerealiseerde natuurontwikkelingsgebieden;
- Kleine natuurgebieden buiten de EHS;
- Biotopen van aandachtsoorten van het soortenbeleid die in streekplannen en of bestemmingsplannen zijn opgenomen;
- Bossen en landschappelijke beplantingen vallend onder de Boswet;
- Grootschalige openbare recreatievoorzieningen.

Als het algemeen belang er bij gediend is, is het mogelijk om ingrepen te plegen in bovenstaande gebieden. De desbetreffende instantie is er dan wel verantwoordelijk voor dat deze ingrepen worden gecompenseerd. De provincies hebben zich gecommitteerd aan dit zoge-

naamde compensatiebeginsel en hebben afgesproken hun eigen compensatiebeleid op te stellen.

In tegenstelling tot vorig jaar is het compensatiebeleid nu door bijna alle provincies vastgesteld (tabel 5.7.A).

Tabel 5.7.A Mate van doorwerking van het compensatiebeginsel in provinciaal beleid

Compensatie beleid vastgesteld en toegepast	Compensatie beleid wel vastgesteld, maar niet of nauwelijks toegepast	Compensatie beleid in voorbereiding
Overijssel Gelderland Flevoland Zuid-Holland Zeeland Noord-Brabant Limburg	Groningen Fryslân Noord-Holland	Drenthe Utrecht

(Bron: provincies)

De manier waarop het compensatiebeleid in de praktijk wordt toegepast verschilt per provincie. Alleen fysieke compensatie wordt door zes provincies toegepast. De andere vijf provincies die het compensatiebeleid hebben vastgesteld, hebben meestal een voorkeur voor fysieke compensatie, maar maken ook gebruik van financiële compensatie of sluiten dit niet uit (tabel 5.7.B). In 2000 is in totaal 73 miljoen uitgegeven voor grondcompensatie.

Tabel 5.7.B Toepassingsvorm van compensatiebeleid

Fysieke compensatie	fysieke- en financiële compensatie	n.v.t.
Groningen Drenthe Gelderland Flevoland Zuid-Holland Noord-Brabant	Fryslân Overijssel Noord-Holland Zuid-Holland Limburg	Utrecht

(Bron: provincies)

5.8 Soortenbeleid

Voor veel bedreigde en kwetsbare planten- en diersoorten is de realisatie van de EHS alleen niet voldoende voor hun behoud en herstel. De streefdatum voor de realisatie van de EHS in 2018 kan voor veel soorten te laat zijn. De te behouden en te vergroten ecosystemen functioneren nog niet zodanig dat aan de eisen van de soorten wordt voldaan. Bovendien komen veel soorten, die van (inter)nationaal belang zijn ook buiten de EHS voor. Via het soortenbeleid wordt extra aandacht besteed aan behoud en herstel van deze bedreigde planten- en diersoorten en de verbetering van hun leefgebieden. Sinds in het

'Plan van Aanpak Soortenbeleid' van het Ministerie van LNV (1996) een selectie is gemaakt van 30 bedreigde soorten of soortgroepen, zijn de eerste soortbeschermingsplannen verschenen. In het Meerjarenprogramma Uitvoering Soortenbeleid 2000-2004 is de lijst van soorten die extra bescherming behoeven om een duurzaam voortbestaan te garanderen uitgebreid naar 150. De provincies hebben een belangrijke rol gekregen bij de uitvoering van het soortenbeleid. Ze zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van projecten. Bovendien wordt er door de provincies aandacht besteed aan regionaal bedreigde soorten. Het aantal projecten in het kader van het soortenbeleid is in vergelijking met 1999 toegenomen. De verdeling van de projecten is verspreid over diverse soorten en of soortgroepen (tabel 5.8.A). In 2000 waren er in totaal 103 projecten. Deze projecten zijn gericht op 43 soorten, 18 soortgroepen en 2 speciale leefgebieden. Er is veel aandacht voor de amfibieën (13 projecten voor 7 soorten) en dagvlinders (10 projecten voor 6 soorten). Aan vleurmuizen (10 projecten) en moerasvogels (11 projecten) wordt meestal als groep aandacht besteed.

Tabel 5.8.A Verdeling van projecten van het soortenbeleid in 2000 per aandachtsoort, soortgroep en leefgebied.

	Groningen	Fryslân	Drenthe	Over-ijssel	Gelderland	Flevoland	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg
amfibieën			+	+	+		+	+		+		+
reptielen		+				+	+					+
dagvlinders	+	+	+	+		+	+	+		+	+	+
libellen	+				+		+				+	
zweefvliegen			+									
sprinkhanen												+
rivierkreeft					+							
vissen			+	+								
water- en moerasvogels				+	+		+	+	+	+		
uilen	+				+		+	+				+
zwaluwen						+	+	+		+		
kustvogels										+		
grauwe kiekendief	+					+						
kwartelkoning				+								
vleurmuizen	+	+	+		+		+	+	+		+	+
bever					+							+
das		+		+	+			+				+
hamster												+
otter			+	+								
waterspitsmuis/ eikelmuis											+	
noordse woelmuis											+	
akkerkruiden	+											
bloemdijkplanten										+		
kalkflora												+

vervolg tabel 5.8.A Verdeling van projecten van het soortenbeleid in 2000 per aandachtsoort, soortgroep en leefgebied.

	Groningen	Fryslân	Drenthe	Over- ijssel	Gelderland	Flevoland	Utrecht	Noord- Holland	Zuid- Holland	Zeeland	Noord- Brabant	Limburg
orchideeën			+									+
berghertshooi												+
dopheide												+
krabbescheer							+					
valkruid			+									
grote bremraap												+
venvegetatie												+

(Bron: provincies)

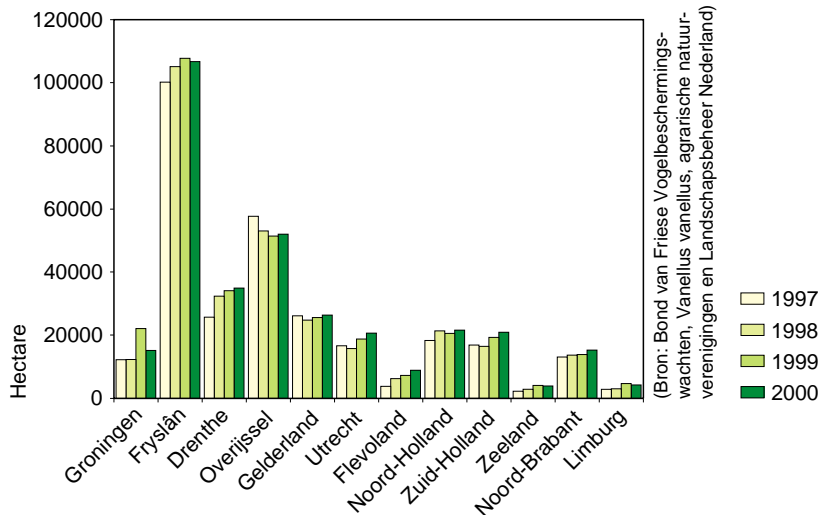
De projecten bestaan deels uit onderzoek, voorlichting en herstel van het leefmilieu. Voorbeelden zijn de aanleg en inrichting van biotopen, plaatsing van nestgelegenheden en aanleg van faunavoorzieningen als tunnels en oversteekplaatsen. In hoeverre de maatregelen bijdragen aan het behoud en herstel van de desbetreffende soorten is door de nog korte looptijd van de projecten moeilijk in te schatten.

5.9 Witte gebiedenbeleid

Het witte gebiedenbeleid is van toepassing op natuur en landschap in gebieden die niet tot de kerngebieden van de EHS behoren en ook op natuur- en relatienotagebieden buiten de EHS. Het witte gebied herbergt echter ook specifieke natuur- en landschapswaarden, zoals bijvoorbeeld weidevogels en akkerkruiden. Om de natuur- en landschapswaarden buiten de EHS te behouden worden projecten uitgevoerd. Hierbij hebben de provincies een initiërende rol. De projecten bestaan voornamelijk uit het stimuleren van natuur- en landschapsbeheer op agrarische bedrijven. Daarnaast worden natuur- en landschapswaarden behouden of versterkt door onder andere aangepast beheer van wegbermen, oevers en dijken.

FIGUUR 5.9.A
WEIDEVOGELBESCHERMING

Aantal hectare beschermd gebied

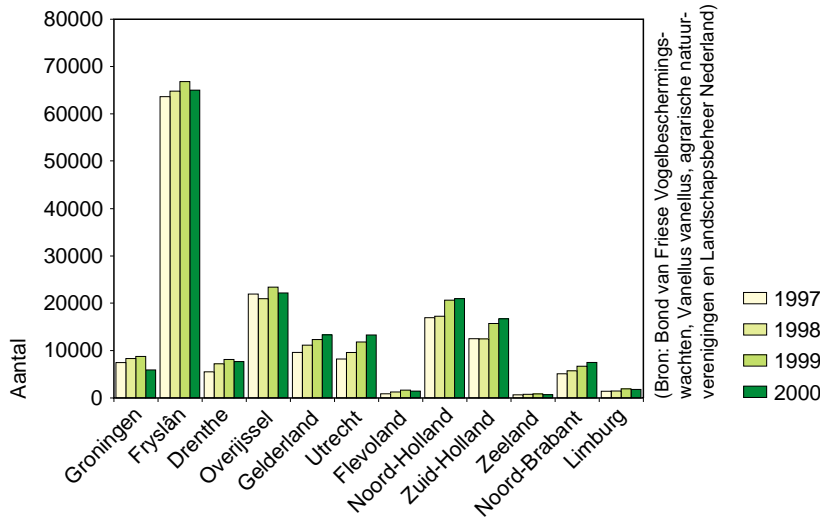
(Bron: Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, Vanellus vanellus, agrarische natuurverenigingen en Landschapsbeheer Nederland)

Toelichting/conclusie

De aanwezigheid van weidevogels is een karakteristiek element in de Nederlandse weidegebieden. Voor het behoud en verbeteren van de broedresultaten op gangbare landbouwgronden is het project Weidevogels opgezet. Het oppervlak beschermd weidevogelgebied is toegenomen, maar minder dan in voorgaande jaren. In totaal is in 2000 ongeveer 331.000 hectare weidevogelgebied beschermd. In Fryslân wordt in verhouding met andere provincies erg veel aan weidevogelbescherming gedaan.

FIGUUR 5.9.B
WEIDEVOGELBESCHERMING

Aantal gevonden legsels

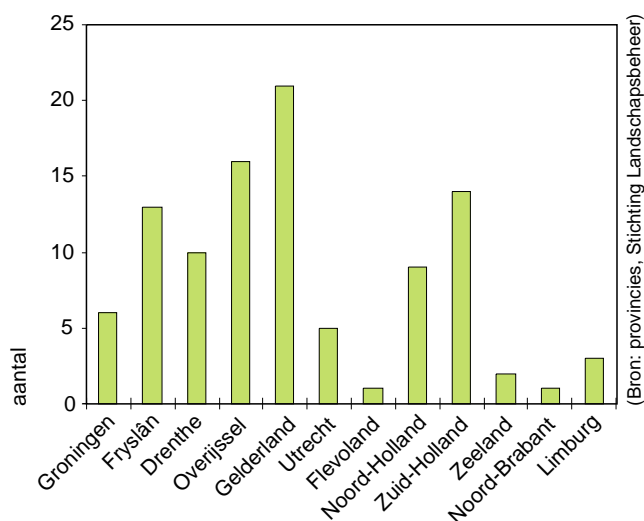

(Bron: Bond van Friese Vogelbeschermingswachten, Vanellus vanellus, agrarische natuurverenigingen en Landschapsbeheer Nederland)

Toelichting

In 2000 zijn iets minder nesten gevonden dan in 1999. Het aantal daadwerkelijk beschermde nesten was in 1999 ongeveer 10% van het aantal gevonden nesten. In werkelijkheid zal dit getal hoger liggen, omdat niet alle vrijwilligers de bescherming even grondig registreren.

FIGUUR 5.9.C
AANTAL NATUUR- EN MILIEUOÖPERATIES

Toelichting/conclusie

In het behoud en herstel van de natuur- en landschapswaarden in het landelijk gebied hebben particulieren een grotere rol gekregen. Door de oprichting van coöperaties en verenigingen kan het beleid beter worden gestroomlijnd. In figuur 5.9.C is het aantal natuur- en milieucoöperaties per provincie weergegeven. In veel provincies zijn bovendien enkele niet geregistreerde groepen particulieren en verenigingen en milieucoöperaties in oprichting. De in figuur 5.9.C weergegeven aantallen zullen waarschijnlijk aan de lage kant zijn.

5.10 Actuele ontwikkelingen

In juli 2000 is de Nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur' verschenen. Hierin wordt aangegeven dat het huidige natuurbeleid moet worden verbreed, om beter recht te doen aan de betekenis van natuur voor de samenleving. Er is veel aandacht voor water, cultuurhistorie en landschap. Om de doelstellingen te halen, is er in 2000 en 2001 50 miljoen (22,7 miljoen euro) vrijgekomen en komt in de komende jaren tot 2020 100 miljoen (45,4 miljoen euro) per jaar extra vrij. Met dit extra geld is er een nieuwe impuls in het natuurbeleid. De nota dient als basis voor de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, het tweede Structuurschema Groene Ruimte en het Vierde Nationale Milieubeleidsplan. De meerjarige programmering vindt plaats als uitwerking van de Bestuursvereenkomst Gebiedsgerichte Inrichting Landelijk Gebied, zoals die is afgesloten tussen Rijk en provincies. In dat kader zal ook de monitoring van de afspraken geschieden.

De programma's die in de nota worden voorgesteld om dit doel te bereiken, worden inmiddels al verweven in het provinciaal beleid. Via proeftuinprojecten (Groen-blauwe dooradering) wordt met particulieren extra aandacht besteed aan de realisering van nieuwe landschapselementen. Ook de uitwerking van robuuste verbindingzones krijgt inmiddels aandacht. In Gelderland worden de mogelijkheden verkend om een Nationaal Park Veluwe op te richten dat grote delen van de Veluwe zal beslaan.

Andere instrumenten om landschapselementen te behouden en zo de ecologische waarden in de karakteristieke cultuurlandschappen te beschermen, zijn het Plattelandsontwikkelings Plan (POP) en de Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB).

5.11 Conclusies

- De nieuwe streefdatum waarop de EHS begrensd moet zijn is 2005. Het areaal begrensd reservaat- en beheersgebied is nu ongeveer 94%. De begrenzing van de natuurontwikkelingsgebieden verloopt nog erg traag. Ongeveer 71% is nu begrensd. Door nieuwe subsidieregelingen als bijvoorbeeld Programma Beheer en nieuwe initiatieven als Groen om de stad en Robuuste verbindingen is er echter veel verwarring. Door de extra taakstellingen is er een gebrek aan overzicht op de realisering van de EHS. Het niet beschikbaarstellen van de relevante gegevens over de realisatie van de EHS door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) bemoeilijkt de evaluatie van het provinciaal beleid ten aanzien van dit onderwerp. Hoewel de ecologische verbindingzones een belangrijk onderdeel van de EHS zijn, zijn ze niet onomstreden. De meeste provincies zijn inmiddels wel begonnen met het begrenzen van de ecologische verbindingzones en de eerste barrières zijn inmiddels opgelost. De realisering van de ecologische verbindingzones blijkt moeilijk te zijn. Oorzaken hiervoor zijn een gebrek aan draagvlak, financiële middelen en benodigde instrumentarium.
- Het streven om meer overeenkomsten met zware pakketten af te stuiten in beheersgebieden wordt niet gehaald. Het aandeel zware pakketten in beheersgebieden neemt in de meeste provincies licht af of blijft stabiel. In de provincies Flevoland en Zeeland is zelfs een sterke daling te constateren. Alleen in de provincies Limburg en Zuid-Holland is er een stijging van het aandeel zware pakketten in beheersgebieden. Een verminderde begeleiding door het DLG is hier waarschijnlijk debet aan.
- De natuurdoeltypenkaarten van de provincies zijn gereed of bevinden zich in een gevorderd stadium. Hoewel de meeste provincies nog geen zicht hebben op in hoeverre het natuurdoeltype al is gerealiseerd, is er voldoende inzicht in de kwaliteit van de natuurgebieden. Dit wordt verkregen door provinciale inventarisaties en meetnetten, rapportages en door deelname aan het Netwerk Ecologische Monitoring. Deelname van de provincies aan het Netwerk Ecologische Monitoring verhoogt het inzicht in de milieukwaliteit. Bovendien is het mogelijk om via de meetgegevens trends in het voorkomen van afzonderlijke soorten en soortengroepen te onderzoeken.
- Het compensatiebeginsel is op Drenthe en Utrecht na door alle provincies vastgesteld. De meeste provincies passen het compensatiebeginsel inmiddels ook toe. Toepassing vindt voornamelijk plaats door fysieke compensatie. Door vijf provincies wordt financiële compensatie toegepast of niet uitgesloten dat financiële compensatie wordt toegepast.

- In het kader van het soortenbeleid worden door de provincies veel projecten uitgevoerd. Het aantal soorten of soortgroepen dat bescherming geniet door middel van het soortenbeleid is toegenomen. Naast (inter)nationaal bedreigde soorten worden ook voor regionaal bedreigde soorten projecten uitgevoerd. Deze projecten hebben betrekking op herstel van het leefmilieu, voorlichting en onderzoek.
- Buiten de EHS wordt meer aandacht besteed aan natuur- en landschapswaarden. Het oppervlak beschermd weidevogelgebied neemt gestaag toe, maar minder dan in voorgaande jaren. Ook het aantal vrijwilligers dat zich inzet voor de bescherming van weidevogels neemt nog toe. In alle provincies zijn inmiddels natuur- en milieucoöperaties actief, die zich bezig houden met natuurbeheer. Door gebruik te maken natuur- en milieucoöperaties kan het beleid beter gestroomlijnd worden.

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt informatie over bodembeheer gepresenteerd. Er is in het kader van de vernieuwing van het bodemsaneringsbeleid (BEVER) een opzet voor de monitoring van de Nederlandse bodemsaneringsoperatie ontwikkeld. Deze monitoring is in 2000 geïmplementeerd bij alle bevoegde gezagen bodemsanering en voorbereid door middel van een pilotfase in 1999. Doel van deze rapportage is om de bodemsaneringsoperatie beter te volgen en daarmee te toetsen of er op een adequate wijze naar de NMP³ doelstellingen wordt toegewerkt. Vanwege overgangsproblemen en nog niet aangepaste automatiserings-hulpmiddelen zijn er echter voor dit eerste jaar op sommige punten nog lacunes. Er zijn geen trends weergegeven, omdat de cijfers van voorgaande jaren niet beschikbaar zijn. Bovendien is het wettelijk nog niet mogelijk om alle typen van gegevens over bodemsanering van derden te verlangen.

Voor bodembescherming moeten nog indicatoren worden geformuleerd. Behalve de indicatoren op het gebied van bodemsanering is daarom alleen nog een indicator opgenomen voor actief bodembeheer. Op twee indicatoren na, zijn de gegevens over 2000 verzameld in de vorm van de eerste monitoringsrapportage bodemsanering die betrekking heeft op de voortgang van de landelijke bodemsaneringsoperatie. De monitoringsrapportage bodemsanering is door de Minister van VROM aangeboden aan de Tweede Kamer.

De niet per provincie uitgesplitste figuren bevatten ook de gegevens van de vier grote steden, die eveneens bevoegd gezag zijn in de zin van de Wet bodembescherming. De aanpak van verontreinigde waterbodems wordt behandeld in hoofdstuk 4 Milieu en water.

6.2 Beleid

De algemene doelstelling van het bodembeleid is het realiseren en behouden van een duurzame bodemkwaliteit. Het bodembeleid krijgt gestalte langs twee sporen: preventie en sanering. Preventie richt zich op het behoud van een goede bodemkwaliteit. Sanering richt zich op het opheffen of terugdringen van risico's van bodemverontreiniging. Bij saneringen kan onderscheid worden gemaakt tussen saneringen in eigen beheer (SEB) en saneringen door het bevoegd gezag (Wbb). Beoogd wordt om meer saneringen uit te laten voeren door en op kosten van de veroorzaker, eigenaar of gebruiker van de verontreinigde grond (saneringen in eigen beheer). Pas wanneer dit onmogelijk is zal het bevoegd gezag zelf over gaan tot sanering (vangnetconstructie).

Volgens het NMP³ moet de omvang van de totale bodemsaneringsoperatie in Nederland vóór het jaar 2005 landsdekkend in kaart zijn gebracht. Er wordt gestreefd naar sanering dan wel beheersing van de bodemverontreinigingsproblematiek in circa 25 jaar door de bodem geschikt te maken voor het maatschappelijk gewenst gebruik, waarbij verspreiding van verontreiniging wordt voorkomen en de veiligheid van mensen en ecosystemen die zijn blootgesteld aan bodemverontreiniging wordt gewaarborgd. De provincies en de vier grote gemeenten hebben deze doelstellingen uit het NMP³ overgenomen.

Daarnaast kent het interprovinciaal bodemsaneringsbeleid de volgende uitgangspunten:

- de rol van de provincies verandert in het kader van de decentralisatie van de uitvoering van intermediair naar regionaal procesbegeleider. De uitvoerende taken komen zoveel mogelijk bij de (competente) gemeenten te liggen;
- bij het bodembeschermingsbeleid staat de waarde van de bodem als landschapsbepalende factor en als drager van natuurlijke waarden centraal;
- de bodemkwaliteit dient de basis te zijn voor de ruimtelijke inrichting op lange termijn.

In 2000 is de Wet Stedelijke Vernieuwing (Wsv) in werking getreden. Deze wet beoogt bundeling van verschillende subsidiestromen tot een integraal budget voor gemeenten en daarmee te komen tot verbetering van de fysieke leefomgeving ten behoeve van wonen, ruimte en economische activiteiten. Dit wordt geconcretiseerd via een door de gemeenten op te stellen "Ontwikkelingsprogramma" met investeringsvoornemens op het gebied van de fysieke leefomgeving. Voor de realisatie van dit programma krijgen de gemeenten een (integraal) budget, waarvan bodemsaneringsgelden deel uit maken.

In het kader van Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) wordt landelijk onderscheid gemaakt tussen rechtstreekse gemeenten, programmameenten en projectgemeenten. De dertig rechtstreekse gemeenten in Nederland krijgen van het Ministerie van VROM rechtstreeks een ISV-budget toegekend en kunnen op grond van de Wet bodembescherming (Wbb) bevoegdgestaken van de provincie overnemen.

De provincies verdelen de van het rijk te ontvangen ISV-gelden over de programma- en projectgemeenten. De programmameenten stellen een ontwikkelingsprogramma op, waarin zij hun plannen in het kader van de stedelijke vernieuwing voor de komende vijf jaar opnemen. Afhankelijk van de in die programma's geschetste problemen en de daarvoor gekozen oplossingen kennen de provincies ten behoeve van de uitvoering van deze programma's een ISV-budget toe. Projectgemeenten dienen geen ontwikkelingsprogramma in, maar kunnen per project bij de provincie een verzoek indienen om in aanmerking te komen voor een ISV-bijdrage.

Een gedeelte van de landelijk voor bodemsanering beschikbare financiële middelen is daarmee voor de uitvoering van de Wet Stedelijke Vernieuwing bestemd. De gemeenten wenden deze gelden aan en de provincies zullen erop toe moeten zien dat de daarvoor toegezegde prestaties op bodemsaneringsgebied worden gehaald.

Veel gemeenten geven aan dat zij de benodigde kennis op bodemgebied ontberen, waardoor regelmatig een beroep op de provincies wordt gedaan.

De provincies dienen zich daarnaast te concentreren op de aanpak van verontreinigde bodems in het landelijke gebied en op verontreinigde locaties in projectgemeenten waar geen ontwikkelingen op stapel staan (statische locaties).

Bij de aanpak van locaties in het landelijk gebied moet getracht worden zoveel mogelijk in te spelen op ter plaatse spelende ontwikkelingen waardoor ook gelden van derden voor de bodemsanering beschikbaar worden gesteld.

In 2000 is ook hard gewerkt aan de opstelling van een bedrijvenregeling waarheen te zijner tijd een gedeelte van het landelijk beschikbare bodemsaneringsgeld zal worden doorgesluisd. Deze bedrijvenregeling is bedoeld voor de saneringsaanpak van in gebruik zijnde bedrijfsterreinen.

6.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

Het zwaartepunt van de samenwerking tussen de provincies lag ook in 2000 nog bij het Uitvoeringsprogramma BEVER (UPR BEVER). De resultaten daarvan zullen terug te vinden zijn in het standpunt van het Kabinet over BEVER. Daarnaast is in IPO-verband veel tijd en energie besteed aan de gevolgen van het invoeren van de Wet op de Stedelijke Vernieuwing.

Uitvoeringsprogramma beleidsvernieuwing bodemsanering (UPR BEVER)

Het UPR BEVER is een samenwerkingsproject van IPO, VNG, en de Ministeries van VROM, Financiën, EZ en LNV. BEVER kent vele deelprojecten die zijn geclusterd in een drietal samenhangende projecten:

- afwegingsproces saneringsdoelstelling (functiegericht en kosteneffectief saneren);
- marktdynamiek;
- slagvaardige overheid.

De synthese van de resultaten van de verschillende deelprojecten heeft plaatsgevonden en in september 2000 geresulteerd in het Eindrapport van de Beleidsvernieuwing Bodemsanering. Bij een volledige implementatie van BEVER zal het bodemsaneringsbeleid een integraal onderdeel zijn bij de beoordeling van maatschappelijke ontwikkelingen. Over dit eindrapport zal het Kabinet een standpunt moeten innemen.

Een deel van de aanbevelingen uit het eindrapport worden reeds opgepakt, andere zullen nog uitgewerkt moeten worden. Het traject van de herziening van wet- en regelgeving zal enkele jaren in beslag nemen.

Bodemsanering gasfabriekterreinen: vervolgfase implementatie en monitoring (BO-08)

In de projectgroep waarin naast de provincies ook de Ministeries van VROM en EZ en de gemeenten Amsterdam en Rotterdam vertegenwoordigd zijn, is gewerkt aan het in beeld brengen van mogelijke kostendragers. Aan het eind van 2000 is opdracht verleend voor het opstellen van de gezamenlijke communicatiestrategie.

Actief bodembeheer (BO-14)

Het project actief bodembeheer kende in het jaar 2000 de volgende hoofdthema's:

- Inzet provinciale meetnetten bij landsdekkend beeld in 2005: Het rapport "Afstemming provinciale bodemkwaliteitsmeetnetten (IPO-99) "gaat in op de technische (on)mogelijkheden van het gebruik van meetnetten voor bodemkwaliteitskaarten. In 2000 zijn vervolginiciatieven ontplooid om op regionaal niveau meetnetten in te zetten voor zowel het maken van bodemkwaliteitskaarten voor grondtransport als voor het realiseren van de NMP-doelstelling om in 2005 een landsdekkend beeld van de bodemkwaliteit te hebben.
- Procedurele en communicatieve afstemming ruimtelijke ordening- en bodemafdelingen: Naar aanleiding van het IPO-rapport "RO-instrumentarium en Actief Bodembeheer "is geïnventariseerd welke aspecten komen kijken bij het afstemmen van de beleidsvelden bodem en ruimtelijke ordening. Op basis van deze analyse is een startnotitie opgesteld.
- Ondersteunende activiteiten provinciaal Richtsnoer: De activiteiten die in het kader van het Richtsnoer voor provinciaal beleid "Hergebruik van verontreinigde grond volgens Actief Bodembeheer waren gepland in 2000, zijn terechtgekomen in het werkprogramma van de Beleidsgroep Bodembeheer (BBB).
- Voortzetting pilots informatie-uitwisseling tussen provincies en gemeenten (minimale dataset bodem): De pilot loopt in een aantal provincies. Begin 2000 zijn van GLOBIS

en de verschillende gemeentelijke bodeminformatiesystemen de overeenkomsten en verschillen in beeld gebracht. Afstemming heeft plaatsgevonden op de projecten "Monitoring" en "GLOBIS". Dit heeft geleid tot een gerealiseerd basisontwerp van de minimale dataset, die volledig is genormaliseerd met beide genoemde projecten. Eind 2001 is opdracht verleend voor de visualisatie van locaties via internet.

GLOBIS: het ontwikkelen van een bodeminformatiesysteem

Gedurende het jaar 2000 is gebleken dat de werkzaamheden voor het nieuwe bodeminformatiesysteem GLOBIS goed op schema liggen. Dat moet ook wel, want de implementatie dient voor 1 januari 2002 te zijn afgerond. In het eerste kwartaal van 2000 is het basisontwerp vastgesteld. In september is voor de onderdelen locatie en projectadministratie het noodzakelijke pakketselectietraject afgerond en in oktober zijn de activiteiten voor de uitwerking opgestart. Daarnaast zijn nadrukkelijke lijnen gelegd met relevante, landelijke trajecten, zoals het protocol om te komen tot een gestandaardiseerde uitwisseling van bodemdata tussen overheden, de minimale dataset bodem, en het monitoringstraject. In de tweede helft van 2000 is een drietal nieuwsbrieven GLOBIS uitgebracht.

Uitvoering 2^e en 3^e fase project Aardkundige waarden (BO-18)

Onder aardkundige waarden vallen verschijnselen en processen die te maken hebben met het ontstaan van het Nederlands landschap. Het project Landijs heeft tot doel de belangrijke aardkundige waarden in Nederland te inventariseren, de maatschappelijke, de landschappelijke en ecologische betekenis van aardkundige waarden te beschrijven en voorstellen te formuleren voor provinciaal en rijksbeleid ter bescherming van deze waarden. Aan het project nemen naast het IPO ook de ministeries van VROM en LNV deel. Het project kent drie fasen. Fase 1 is een inventarisatie van het bestaande provinciale beleid met betrekking tot aardkundige waarden en werd in 1999 afgerond. Fase 2 bestaat uit de beleidsnotitie Landijs met in de bijlage een landelijk overzicht van de aardkundige waarden, en de betekenis hiervan voor natuur en landschap. Verder moet de in voorbereiding zijnde beleidsnotitie aanbevelingen voor de doorwerking naar provinciaal beleid geven. Fase 3 is een workshop, die eind 2000 heeft plaatsgevonden en waarbij wetenschappers, beleidsmakers op gemeentelijk, provinciaal en rijksniveau en grondeigenaren met elkaar in discussie zijn gegaan over de wijze waarop duurzame bescherming van aardkundige waarden in de praktijk moet worden gebracht.

Onderzoek grondwaterbescherming en milieurendement (risicobenadering) (BO-17)

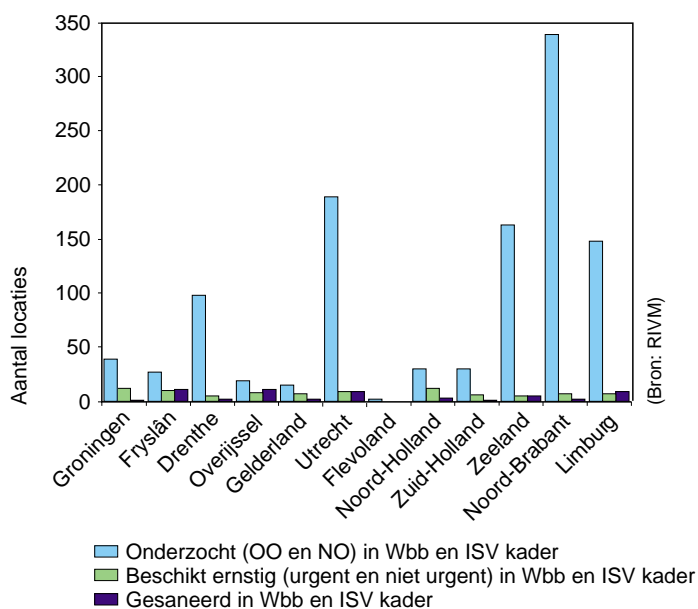
Het project is nog niet afgerond omdat de opdracht tot uitvoering van het project pas medio november 2000 is verstrekt. Dit had als reden dat de oorspronkelijk ontvangen offertes aangepast moesten worden en na deze aanpassing het beschikbare budget te gering bleek te zijn. In november is aanvullend budget beschikbaar gekomen.

Kwaliteitszorg provinciaal bodembeheer (BO-03)

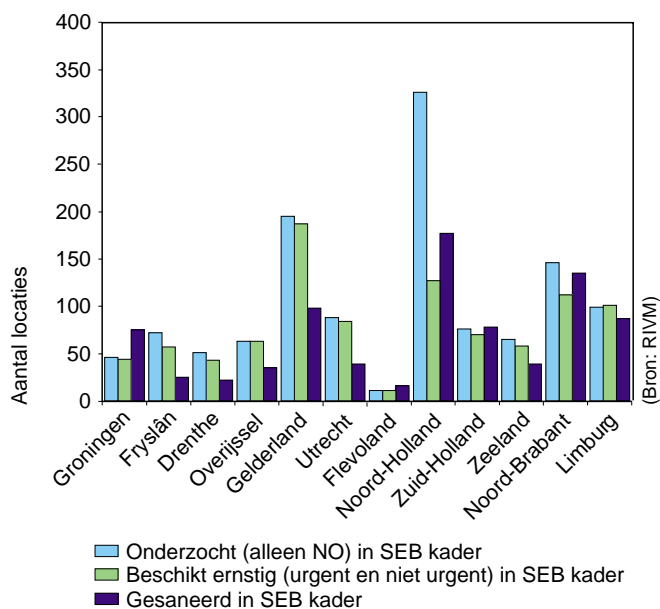
De afronding van BEVER in de eerste helft van 2000 leidde tot een groot aantal interprovinciale bijeenkomsten. Het bleek niet mogelijk te zijn daartussen nog een plaats in te ruimen voor overleg over kwaliteitszorg. Bovendien wordt ook in breder verband gewerkt aan de samenwerking op het gebied van kwaliteitszorg. Dit heeft in het begin van 2000 geleid tot de oprichting van de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). De provincies zijn daarbij betrokken. Door de bredere aanpak van SIKB is de aandacht van de provincies gaandeweg meer verschoven naar het SIKB-spoor. De oorspronkelijke opzet van het project Kwaliteitszorg is daardoor niet verder uitgewerkt.

6.4. Overzicht voortgang bodemonderzoek en bodemsanering

FIGUUR 6.4.A
INSPANNING BODEMSANERING 2000 IN WBB- EN ISV-KADER

FIGUUR 6.4.B
INSPANNING BODEMSANERING 2000 IN SEB-KADER

Toelichting

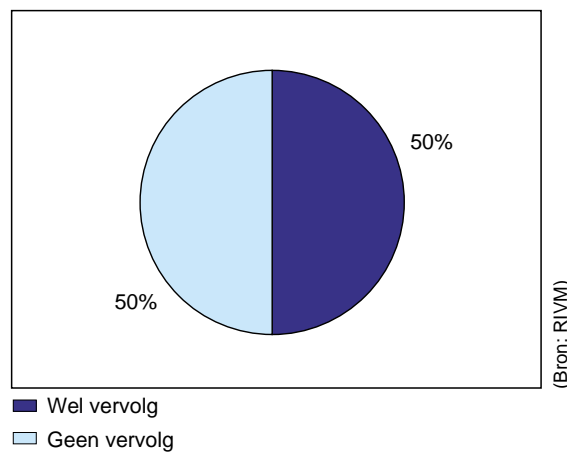
De financieringskaders Wet bodembescherming (Wbb) en Wet Stedelijke Vernieuwing (ISV) zijn samengevoegd, omdat ISV pas in 2000 is gestart en daardoor nog nauwelijks tot aantallen onderzoeken en saneringen heeft geleid.

Voor dit financieringskader en voor de onderzoeken en saneringen in eigen beheer (SEB) wordt in de figuren 6.4.A en 6.4.B het aantal locaties gegeven dat is onderzocht naar aard (Oriënterend Onderzoek) en naar omvang, ernst en urgentie (Nader Onderzoek). Daarnaast worden de aantallen door het Bevoegd Gezag afgegeven beschikkingen “ernstig / niet-urgent” en “ernstig / urgent” weergegeven. En ten slotte wordt het aantal locaties genoemd waarvan de sanering in 2000 werd afgerond.

Conclusie

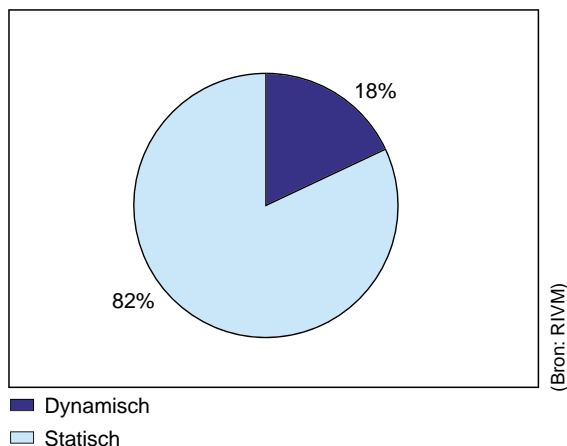
Op basis van aantallen zijn de activiteiten in SEB-kader vijf tot vijftien maal zo groot als in Wbb-kader. Dit past in het beleid om zoveel mogelijk locaties op te laten pakken los van de overheidsfinanciering. Het aantal Oriënterende Onderzoeken (OO) is overigens alleen voor het Wbb-kader geïnventariseerd. Deze aantallen blijven evenals voorgaande jaren op een hoog niveau, dit houdt verband met de NMP³ doelstelling om voor 2005 de resterende bodemproblematiek in beeld te brengen. Het verschil in aantallen OO's per provincie kan worden verklaard doordat in sommige provincies nog flink wordt gewerkt aan het in beeld brengen van de omvang van de resterende bodemproblematiek, terwijl dit in andere provincies al is gebeurd of nog moet gebeuren.

FIGUUR 6.4.C
CONCLUSIES UIT ORIËNTERENDE ONDERZOEKEN IN WBB-KADER

Totaal aantal locaties: 1129

FIGUUR 6.4.D
DYNAMIEK VAN LOCATIES BIJ ORIËTERENDE ONDERZOEKEN IN WBB-KADER

Totaal aantal locaties: 1129

Toelichting

De eerste fase, die overeenkomt met de eerste kolom uit figuur 6.4.A, is samengesteld uit de cijfers over het Oriënterend Onderzoek in Wbb-kader. De term Oriënterend Onderzoek is hier als verzamelnaam gebruikt voor alle eerste bodemonderzoeken. De eerste onderzoeken, die ook in grote aantallen door derden worden uitgevoerd, zijn in dit kader niet meegeteld.

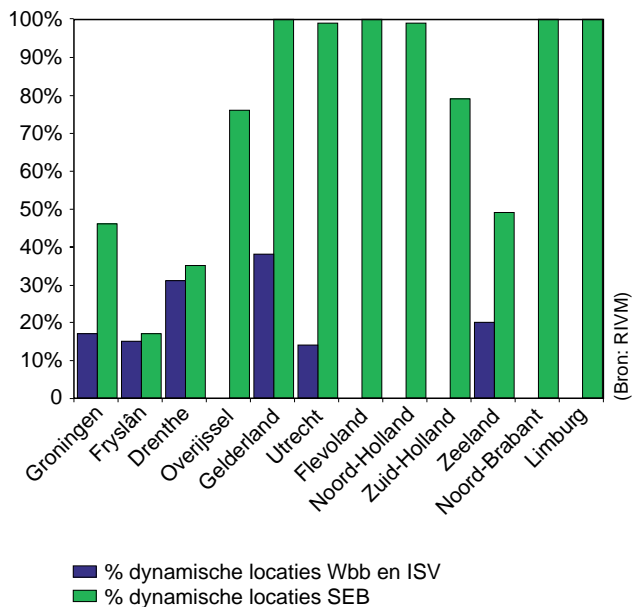
De initiatiefnemer en het moment van het Nader Onderzoek worden bepaald door de marktdynamiek, de verhouding tussen zogenaamde statische en dynamische locaties is weergegeven. Dat wil zeggen de verhouding tussen bodemproblemen waar geen en waar wel andere ontwikkelingen zijn gepland en daardoor wellicht wel of geen medefinanciers van de bodemsanering te vinden zijn.

Conclusie

Hieruit blijkt dat 50% van de Oriënterende Onderzoeken een vervolg (=Nader Onderzoek) krijgen. De in gang gezette voorselectie van verdachte locaties lijkt te hebben geleid tot een betere prioriteitstelling voor oriënterend onderzoek in Wbb-kader.

Het blijkt dat circa 20% van de locaties door de bevoegde gezagen als dynamisch is aange-merkt. De verwachting is dat deze locaties door marktontwikkeling in het kader van SEB en ISV zullen worden opgepakt. Bij de conclusie dat het grootste deel van de locaties statisch is, moet worden opgemerkt dat het hier gaat om locaties die in Wbb-kader zijn onderzocht.

FIGUUR 6.4.E
PERCENTAGE DYNAMISCHE LOCATIES BIJ AFGESLOTEN NADER ONDERZOEKEN IN
2000 VOOR FINANCIERINGSKADERS VAN OVERHEID EN IN EIGEN BEHEER

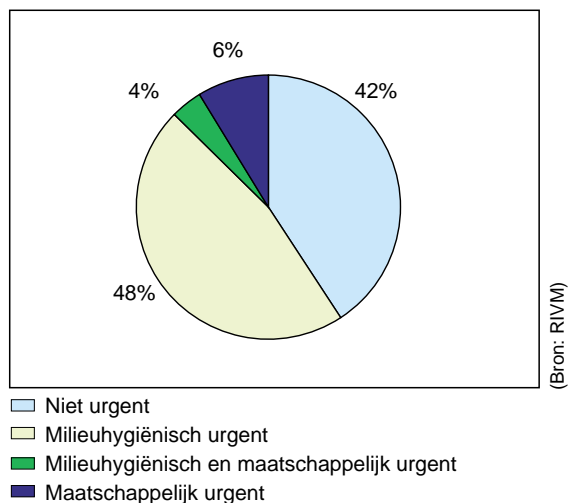
Toelichting

De uitvoering van een nader bodemonderzoek richt zich op het vaststellen van de ernst van de verontreiniging en de urgentie van de sanering. Evenals bij het Oriënterend Onderzoek is bij het Nader Onderzoek vastgesteld of de locaties statisch of dynamisch zijn. De provincies waarvan het percentage van dynamische locaties Wbb/ISV niet is opgenomen, hebben aangegeven dat deze locaties altijd statisch zijn.

Conclusie

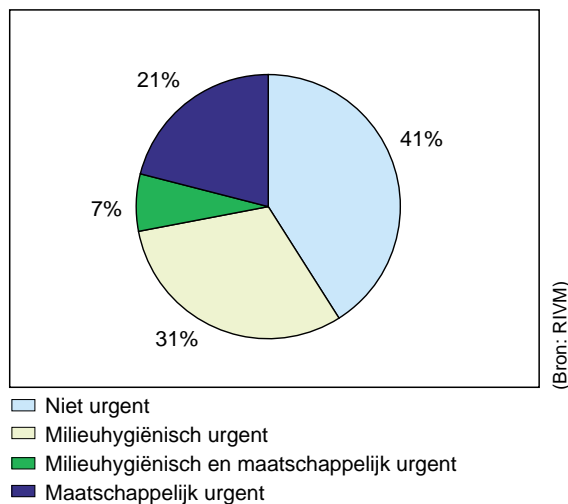
Het percentage dynamische locaties in SEB-kader blijkt veel groter te zijn dan in Wbb-kader. Dit sluit aan bij de opzet dat in Wbb-kader ‘vangnetgevallen’ worden aangepakt, die anders zouden blijven liggen bij gebrek aan marktdynamiek voor deze locaties.

FIGUUR 6.4.F
BESCHIKKINGEN OP ERNST EN URGENTIE IN WBB-KADER
- ERNSTIG VERONTREINIGDE LOCATIES -

Totaal aantal locaties: 112

FIGUUR 6.4.G
BESCHIKKINGEN OP ERNST EN URGENTIE IN SEB-KADER
- ERNSTIG VERONTREINIGDE LOCATIES -

Totaal aantal locaties: 1180

Toelichting

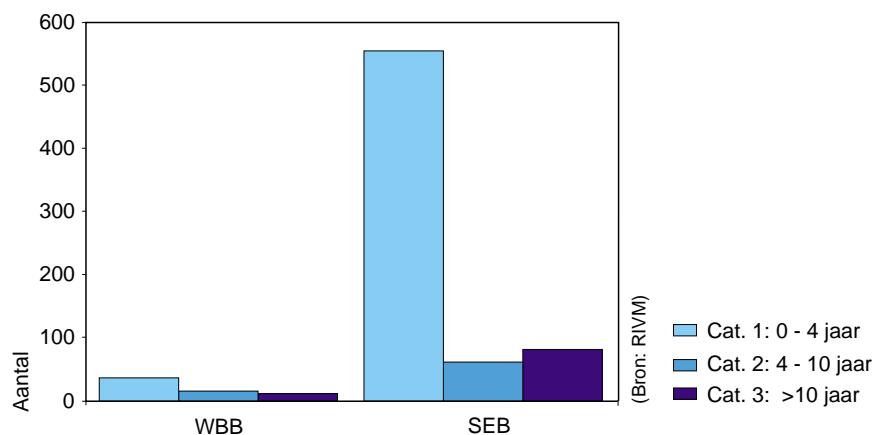
De provincies beschikken over de ernst en de urgentie van een locatie op basis van de conclusies van het Nader Onderzoek. Voor de urgentie baseert het bevoegd gezag zich zowel op de eventuele milieuhygiënische urgentie die uit het Nader Onderzoek blijkt als op de maatschappelijke urgentie.

Conclusie

Het niet-urgente deel voor Wbb en SEB is relatief gezien even groot. De onderverdeling van het ernstig wel-urgente deel verschilt. Voor het Wbb kader blijkt het grootste deel van de beschikte ernstig verontreinigde, urgente locaties om milieuhygiënisch redenen urgent te zijn. In SEB-kader speelt de maatschappelijke urgentie, zoals te verwachten, een grotere rol (21%).

Met betrekking tot de ernstig niet-urgent beschikte locaties komt, met name voor de SEB-locaties, de vraag naar voren wat de aanleiding is geweest voor het indienen van het onderzoek. Dit zal voor een groot deel van de locaties de wens tot vastleggen van de situatie zijn, bijvoorbeeld bij aan- of verkoop.

FIGUUR 6.4.H
SANERINGSTIJDSTIP VAN IN 2000 BESCHIKTE URGENTE LOCATIES

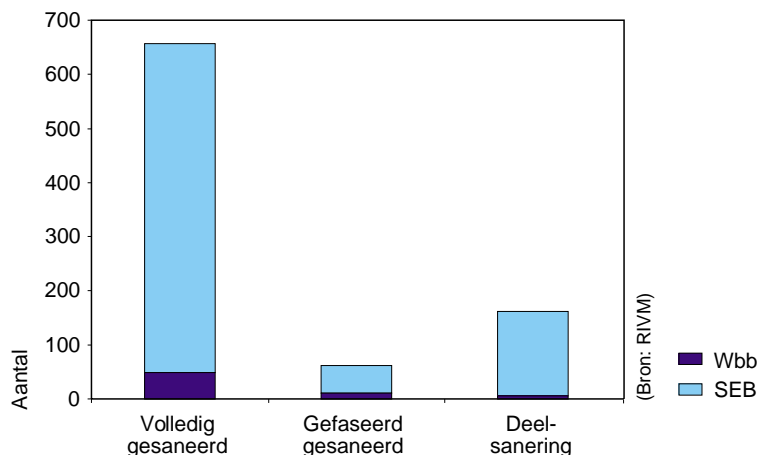
Toelichting

In de beschikking legt het bevoegd gezag voor de ernstig verontreinigde en urgente locaties ook het saneringstijdstip vast, waarvoor drie categorieën bestaan. Bij de SEB-locaties wordt de ene helft van deze categorie bepaald door maatschappelijke urgentie en de andere helft door milieuhygiënische urgentie. De locaties in categorie 3 dienen voor 2023 te zijn gesaneerd.

Conclusie

Voor zowel Wbb als SEB zitten de meeste locaties in de meest urgente categorie 1.

FIGUUR 6.4.I
TYPE VAN AFGERONDE SANERINGEN IN 2000

Toelichting

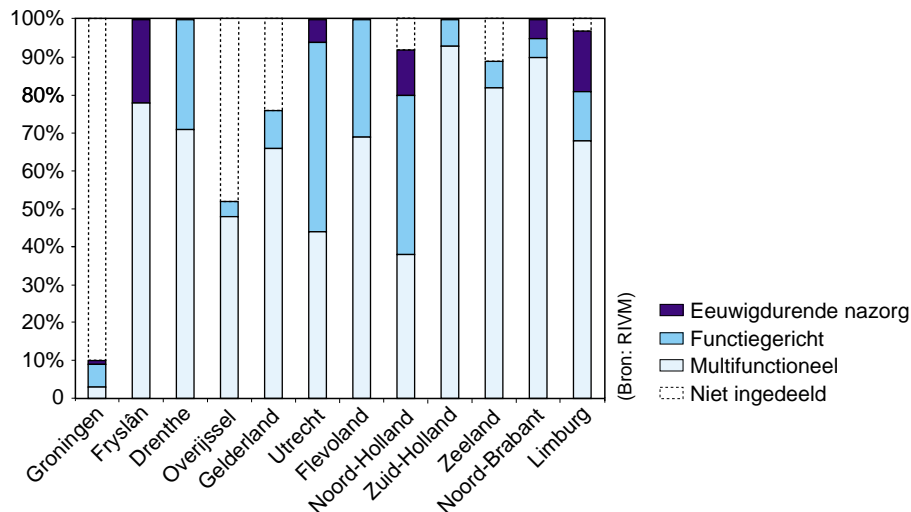
Een volledig gesaneerde locatie wil zeggen dat de bodemverontreiniging in zijn geheel is aangepakt in relatie tot de doelstelling. Dat betekent dat de gehele verontreiniging onder controle is en het gewenste bodemgebruik mogelijk is, zonder dat dit noodzakelijkerwijs een multifunctionele sanering hoeft te zijn. Bij een gefaseerde sanering is het plan van aanpak van de rest van de sanering al gemaakt en goedgekeurd, maar de afronding vindt op een later tijdstip plaats. Van een deelsanering is sprake als de sanering formeel is afgesloten, maar er in de toekomst nog een saneringsplan voor het overige deel van het geval van bodemverontreiniging zal moeten worden gemaakt.

Conclusie

Van de locaties is 75% volledig gesaneerd, 7% gefaseerd gesaneerd en bij 18% is er sprake van een deelsanering.

FIGUUR 6.4.J
INZET BODEMSANERINGSVARIANTEN IN 2000

Verdeling op basis van aantal saneringen onderscheiden in Multifunctioneel, Functiegericht (BGW, stabiele eindsituatie of combinatie hiervan) en Eeuwigdurende nazorg

Toelichting

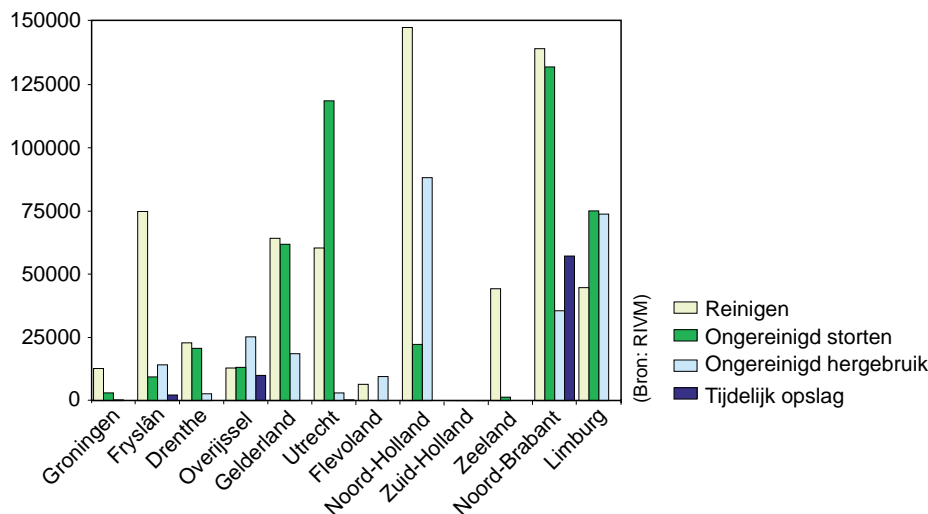
Voor elke afgeronde sanering is nagegaan welke variant hiervoor is gebruikt. Als gevolg van de Beleidsvernieuwing Bodemsanering, is de verwachting dat in de toekomst meer locaties “anders” (bodemgebruikswaarde (BGW), stabiele eindsituatie), dus kosteneffectief en functiegericht zullen worden gesaneerd.

Bij de interpretatie van figuur 6.4.J moet worden bedacht dat saneringstrajecten vaak meerjarige trajecten beslaan en dat de figuur een momentopname weergeeft.

Conclusie

Momenteel wordt 50% van de saneringen multifunctioneel uitgevoerd en circa 20% functiegericht. Als bij kleinere locaties zonder al te veel extra inspanning de verontreiniging in één keer volledig kan worden verwijderd, heeft dit vaak de voorkeur. Dan is vervolgens elk soort bodemgebruik mogelijk.

FIGUUR 6.4.K
HOEEVEELHEID IN 2000 BIJ SANERING VRIJGEKOMEN GROND PER BESTEMMING
IN TOTAAL IS 1462 KTON DOOR DE PROVINCIES AANGEMELD

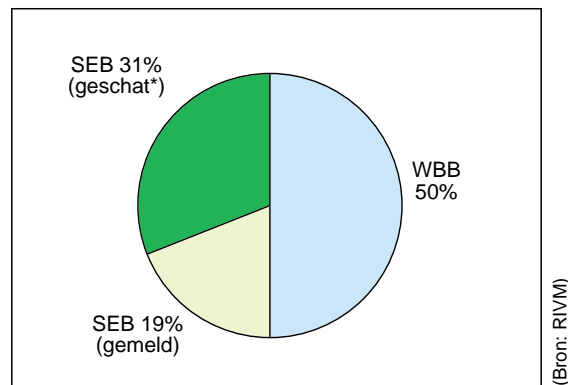
Toelichting

De controle op grondstromen is essentieel voor een goede aanpak van het probleem van bodemverontreiniging. Grondstromen zijn voor toezicht en handhaving dan ook een belangrijk aandachtspunt. De gegevens over de vrijgekomen grond zijn ontleend aan de evaluatierapporten die worden opgesteld na afronding van de sanering. Het gaat over Wbb/ISV- en SEB-saneringen, maar de gegevens zijn waarschijnlijk zeer onvolledig. Slechts voor een beperkt aantal locaties is de bestemming van de grond te achterhalen. Vooral voor SEB-saneringen was dit het geval. De gegevens van de provincie Zuid-Holland zijn niet voor handen.

Conclusie

Ongeveer de helft van de vrijgekomen grond wordt gereinigd. Als bij een minder gevoelig bodemgebruik risico's voor mens en dier zijn uitgesloten kan 21% van de grond worden hergebruikt. Een deel van de vrijgekomen grond wordt direct gestort, als reiniging niet kosteneffectief is. Een aantal provincies blijkt relatief veel ongereinigd te storten.

FIGUUR 6.4.L
VERDELING VAN DE GESCHATTE TOTAAL UITGAVEN BODEMSANERING IN 2000
BETREFT IN TOTAAL NAAR SCHATTING 670 MILJOEN GULDEN (304 MILJOEN EURO)

*) Schatting i.v.m. onbekende kosten voor een deel van de SEB gevallen

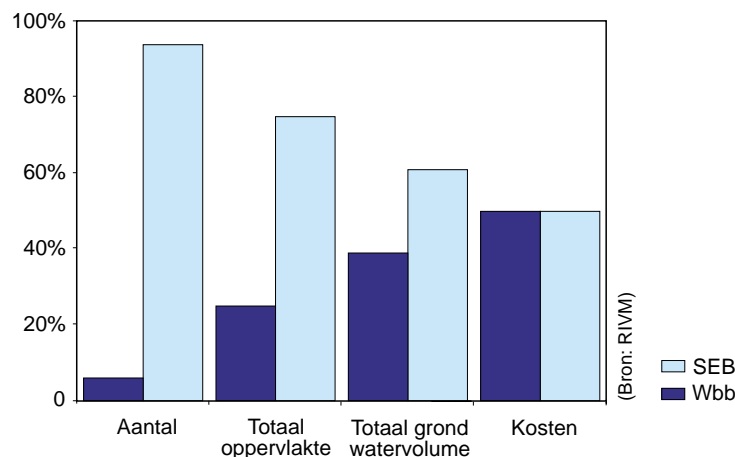
Toelichting

Ook de financiële inspanning die door de verschillende partijen wordt gedaan is een belangrijke indicator. De uitgaven voor SEB-saneringen zijn niet voor alle locaties bekend. Gebaseerd op de gemelde kosten voor SEB-saneringen en de aantallen locaties waarover deze kosten bekend zijn, is een inschatting gemaakt voor de totale kosten in SEB-kader.

Conclusie

Een voorzichtige conclusie kan zijn dat voor het jaar 2000 de uitgaven van derden vergelijkbaar zijn met de uitgaven aan bodemsanering in Wbb-kader.

FIGUUR 6.4.M
VERHOUDING VAN AANTAL, OMVANG EN KOSTEN VAN AFGESLOTEN SANERINGEN

Toelichting

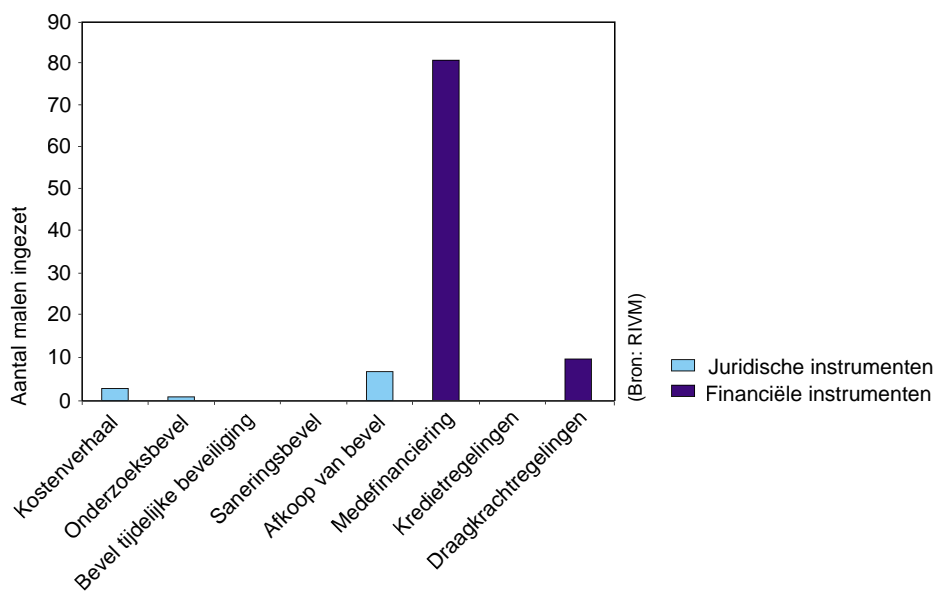
De gegevens over oppervlakte en omvang van de gesaneerde locaties zijn alleen voor een deel van de locaties bekend. Er is een schatting van het totale gesaneerde oppervlak en

grondwatervolume gemaakt. Figuur 6.4.M geeft een vergelijking op basis van de kenmerken van afgeronde saneringen in Wbb- en SEB-kader. De kenmerken zijn de verdeling van het totaal aantal, het totale oppervlak en het totale grondwatervolume. Ook de verdeling van de totale (geschatte) uitgaven aan de bodemsaneringsoperatie in het jaar 2000 is weergegeven.

Conclusie

Van het aantal afgesloten saneringen valt 94% onder SEB. De 6% gesaneerde Wbb-locaties beslaan naar schatting 25% van het gesaneerd oppervlak en 39% van het gesaneerd grondwatervolume. De totale kosten voor Wbb-saneringen zijn ongeveer gelijk aan de geschatte saneringskosten in SEB-kader. Hieruit kan worden geconcludeerd dat in Wbb-kader gemiddeld grotere locaties zijn gesaneerd en dat de kosten per locatie aanzienlijk hoger liggen dan bij saneringen in SEB-kader.

FIGUUR 6.4.N
INZET JURIDISCHE EN FINACIELE INSTRUMENTEN

Toelichting

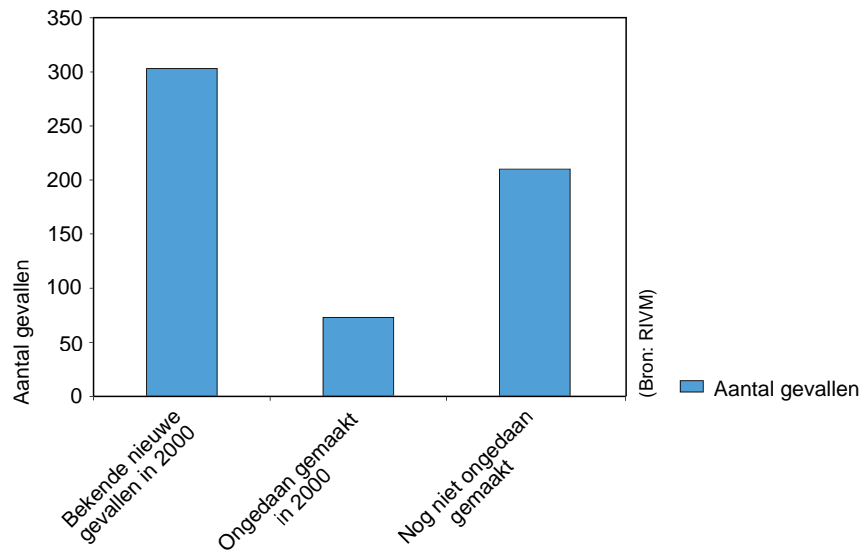
Het bevoegd gezag beschikt over een aantal instrumenten op juridisch en financieel terrein om de bodemsanering te stimuleren.

Conclusie

Met uitzondering van het instrument van medefinanciering worden er weinig stimulerende instrumenten ingezet. Toch kunnen de andere instrumenten zinvol zijn. De mogelijkheid om ze in te kunnen zetten, heeft regelmatig bij derden een positieve invloed op het nemen van hun verantwoordelijkheid tot onderzoek en/of sanering.

Nieuwe gevallen van kostenverhaal ontstaan voornamelijk nog als de sanering zo urgent is dat er geen tijd is voor het inzetten van het bevelsinstrumentarium. Uit monitoringsgegevens blijkt dat ingezette medefinanciering in 2000 bij 80 situaties heeft geleid tot een bijdrage van 25 miljoen gulden (11,3 miljoen euro) door derden. Hier stond een bijdrage van eveneens 25 miljoen (11,3 miljoen euro) uit het Wbb-budget tegenover.

FIGUUR 6.4.O
INVENTARISATIE EN AFHANDELING VAN GEVALLEN VAN BODEMVERONTREINIGING
ONTSTAAN NA 1987

Toelichting

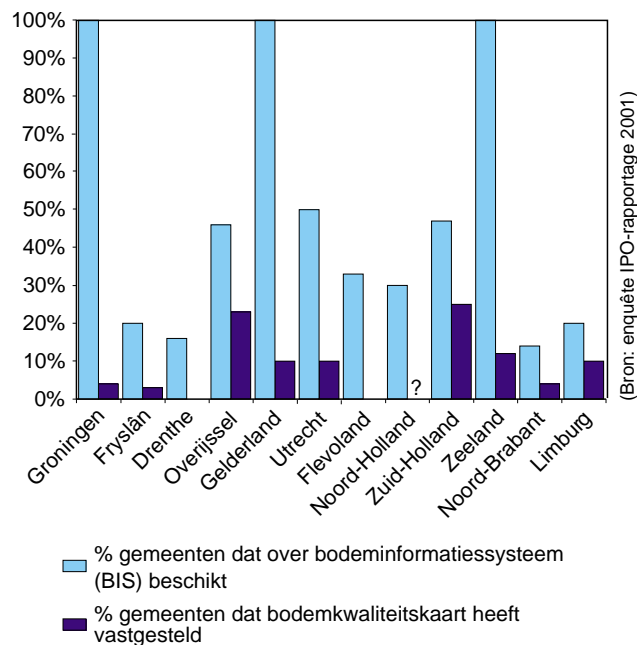
Nieuwe gevallen zijn gevallen van bodemverontreiniging die zijn ontstaan na 1987. In dat jaar is de zorgplicht opgenomen in de Wet bodembescherming. In dat kader moeten deze nieuwe verontreinigingen terstond ongedaan worden gemaakt.

Conclusie

Het blijkt dat het aantal bekende nieuwe gevallen, het aantal meldingen in 2000 plus resterende gevallen uit voorgaande jaren, ruim driemaal groter is dan het aantal gevallen dat in 2000 ongedaan is gemaakt. De indruk bestaat dat dit beeld ten dele wordt veroorzaakt door een niet optimale informatie-uitwisseling binnen de bevoegde gezagen met betrekking tot het ongedaan maken van de nieuw ontstane bodemverontreiniging.

6.5 Actief bodembeheer

FIGUUR 6.5.A
STAND VAN ZAKEN ACTIEF BODEMBEHEER

Toelichting

Actief bodembeheer is het proces dat de keten preventie, beheer en nazorg omvat met als doel het op maatschappelijk verantwoorde wijze realiseren van een duurzaam bodembegebruik. Actief bodembeheer zal met name door gemeenten vormgegeven moeten worden. Een belangrijk aspect daarvoor is de aanwezigheid van een bodeminformatiesysteem (BIS) waarin de vele beschikbare bodemonderzoeksgegevens worden opgeslagen. Aan de hand daarvan kan een bodemkwaliteitskaart worden opgesteld. In een bodemkwaliteitskaart worden de diverse kenmerken van de bodem in verschillende kaartlagen vastgelegd.

Conclusie

Bijna 50% van de gemeenten beschikt over een bodeminformatiesysteem en bijna 10% van de gemeenten heeft inmiddels een bodemkwaliteitskaart vastgesteld. Er is dus nog een rol voor de provincie weggelegd om een en ander te stimuleren.

6.6 Actuele ontwikkelingen

De provincie zal haar rol als regisseur op het bodemsaneringsterrein moeten waarmaken. Daarbij zal onder andere worden geïnventariseerd en geanalyseerd wat er is en wat er nog nodig is zowel op het gebied van beleid als op het gebied van instrumentarium. Voor een duurzame ruimtelijke inrichting vormen bodem en water de onderlegger en bepalen als zodanig in belangrijke mate de spelregels voor de ruimtelijke inrichting.

De provincie richt zich in haar rol van uitvoerder van bodemsaneringen op het landelijk gebied. Zij tracht daarbij de belangen van derden te koppelen aan het bodemsaneringsbeleg. In dat kader wordt ook per provincie een meerjarenprogramma opgesteld aan de

hand waarvan het Rijk financiën beschikbaar zal stellen. Het eerste meerjarenprogramma zal de periode van 2002 tot en met 2004 beslaan. Daarna zal steeds sprake zijn van een programma dat op vijf jaar betrekking heeft. Ieder jaar zal worden nagegaan in hoeverre de planning is gehaald.

De NMP³ doelstellingen om in 2005 een beeld te hebben van de resterende bodemproblematiek en in 2023 de ernstige bodemproblemen gesaneerd of beheersbaar gemaakt te hebben, blijven de komende jaren de aandacht opeisen. Voor zover de gemeenten een en ander dienen op te pakken in het kader van de Wet stedelijke vernieuwing zullen de uitgevoerde gemeentelijke programma's op behaalde prestaties worden getoetst.

Als vervolg op de operatie Bodemsanering van in gebruik zijnde bedrijfsterreinen, zal via een bedrijvenregeling ook de sanering van dergelijke terreinen van de grond getild worden. Hiervoor zal een aparte financieringsstroom van het Rijk beschikbaar zijn. De borging van de kwaliteit van het provinciale bodemsaneringsbeleid zal worden verbeterd.

6.7 Conclusies

- Een deel van de uitvoerende taken op bodemsaneringsgebied is naar de gemeenten gegaan en sommige gemeenten hebben of krijgen ook bevoegd gezagtaken van de Wet bodembescherming toebedeeld. Een en ander als gevolg van de inwerkingtreding van de Wet Stedelijke Vernieuwing. De provincie zal in haar regisseursrol erop toe moeten zien dat de doelstellingen van NMP³ op bodemgebied worden gehaald.
- Er is een kortetermijn- en een langetermijn-NMP³-doelstelling. Uit de stijgende trend aan onderzoeken kan worden geconcludeerd dat op dit moment hard wordt gewerkt aan de kortetermijndoelstelling, het inventariseren van de werkvoorraad. Dit blijkt uit het grote aantal inventarisaties en oriënterende onderzoeken. Ondanks deze stijgende inspanning zal, om de werkvoorraad in 2005 volledig in beeld te hebben, de komende jaren een intensivering moeten plaatsvinden van het systematisch inventariseren. Een landelijke werkgroep zal hiervoor in 2001 hulpmiddelen aanreiken.
- Derden (SEB), dat wil zeggen bedrijven, particulieren en overheden (niet-bevoegd gezag) leveren met betrekking tot aantallen een inspanning op het gebied van onderzoeken en saneringen die de inspanning van de bodemoverheden/bevoegde gezagen Wbb ruim overtreft. De inspanning van de Wbb-saneringen wordt in het algemeen niet bepaald door het aantal, maar door de relatief grote omvang en kosten van deze (vangnet)gevallen. De grote inspanning die door derden wordt geleverd, maakt dat het steeds beter lukt de verantwoordelijkheid van onderzoek en sanering te leggen bij wie het hoort, de veroorzaker en belanghebbende.
- Of de SEB-inspanning ook in financiële zin zoveel groter is dan de Wbb-inspanning, is niet met zekerheid te zeggen. Om de financiële inspanning SEB/Wbb te kunnen meten, zodat de multiplier kan worden bepaald, is het noodzakelijk dat het bevoegd gezag inzicht krijgt in de saneringskosten van derden. Dit is maar ten dele mogelijk. Uit een inschatting op basis van extrapolatie van gegevens kan de conclusie worden getrokken dat de totale financiële inspanning van derden en van bodemoverheden op dit moment van dezelfde orde van grootte zijn.
- Naar verwachting zal de komende jaren de aanpak in het kader van de Wet stedelijke vernieuwing (Wsv)/ ISV van de grond komen, waardoor de aanpak van locaties mogelijk conform de doelstelling in zijn totaliteit zal stijgen.

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden per provincie de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van verkeer en vervoer in het kader van milieubeleid weergegeven. Aan de hand van de ontwikkelingen wordt nagegaan of het beleid op koers ligt. In de meest gevallen gaat het om rijksbeleid, met name als het gaat om mobiliteitsonderwerpen. Daarnaast betreft het IPO-beleid.

De aspecten die in dit hoofdstuk belicht worden zijn achtereenvolgens:

- de ontwikkeling van de mobiliteit;
- de milieudruk die met de ontwikkeling gepaard gaat;
- de invloed op de milieukwaliteit;
- de daaruit voortvloeiende effecten.

In een afsluitende paragraaf is zoveel mogelijk verband gelegd tussen diverse indicatoren en is de invloedssfeer van de provincies met betrekking tot de onderwerpen gegeven.

7.2 Beleid

Het beleidskader voor Milieu en verkeer wordt gevormd door het IPO-beleid (Interprovinciale Milieugenda 1999-2002) en het landelijk beleid (NMP³ en NVVP). De toetsing van afzonderlijke provinciale milieubeleidsplannen komt niet aan de orde.

7.2.1 Landelijk Beleid

Vanuit het milieubeleid zijn de rijkstaakstellingen voor de doelgroep verkeer en vervoer in het NMP³ weergegeven. Deze taakstellingen zijn in het Structuurschema Verkeer en Vervoer (SVV-2) genoemd als streefbeelden. Het mobiliteitsbeleid is in het Nationaal Verkeers- en Vervoer Plan (NVVP) beschreven, de opvolger van het SVV-2. In het NVVP is het onderdeel 'leefbaarheid' opgenomen, waarin de milieuaspecten aan bod komen.

NMP³:

Het kabinet continueert in de planperiode van het NMP³ het beleid zoals dat in SVV-2, Samen werken aan bereikbaarheid (SWAB), Transport in balans (TIB) en de Nota voertuigtechniek en brandstoffen is uitgewerkt. Dit komt in hoofdlijnen op het volgende neer:

- Beperking van de groei van het vervoer over de weg en beheersing van de pieken;
- Verbetering van de alternatieven voor het personen- en vrachtvervoer over de weg (OV, carpoolen, fietsen, binnenvaart, spoorvervoer);
- Bronbeleid;
- Beïnvloeding van rij- en aankoopgedrag;
- Optimale inpassing en benutting van infrastructuur.

NVVP:

De kernboodschap van het NVVP is dat mobiliteit mag, en hoort bij de moderne samenleving. De overheid wil de groei opvangen en tevens de veiligheid en leefbaarheid verbeteren. De belangrijkste instrumenten hierbij zijn:

- beter benutten van bestaande infrastructuur;
- bouwen waar knelpunten blijven;
- prijsbeleid in de vorm van variabilisatie;
- differentiatie van kosten.

In het NVVP wordt voor het oplossen van de bereikbaarheids- en leefbaarheidsproblemen sterk ingezet op technologische ontwikkelingen en ruimtelijke vernieuwingen. Er zijn geen doelstellingen meer in de vervoerswijze zoals in het SVV-2. Ook wordt de groei van het gemotoriseerd verkeer niet meer gebonden aan een maximum. Op het punt van 'leefbaarheid' wijkt het ambitieniveau van het NVVP nauwelijks af van het SVV-2.

Provincies, gemeenten en kaderwetgebieden zijn betrokken geweest bij het opstellen van het NVVP. De geformuleerde acties in het NVVP moeten tegen de achtergrond worden gezien van het reeds bestaande beleid en afgesproken acties voor de komende jaren, zoals geformuleerd in het NMP³, de Uitvoeringsnota Klimaat, de Nota natuur bos en landschap (NBL), de Structuurschema groene ruimte (SGR), de nota Milieu en Economie en de nota Scheepvaart en Milieu en het project Modernisering Instrumentarium Geluidsbeleid.

7.2.2 IPO-beleid

Het thema Milieu en verkeer is in de Interprovinciale Milieuagenda 1999-2002 ondergebracht in het hoofdstuk Milieu en Economie. De punten 8, 9 en 10 van de instrumentele ontwikkeling in dat hoofdstuk zijn van toepassing op het thema Milieu en verkeer:

- (8) Introduceren van ketenmobiliteitsystemen voor personenvervoer om het aantal auto-kilometers te verminderen, de verschillende vervoersvormen beter op elkaar af te stemmen en de ontwikkeling van nieuwe vervoersvormen en vervoersmanagement te stimuleren.
- (9) Realiseren van efficiënter goederenvervoer, onder meer door efficiënter gebruik te maken van de verschillende vervoerssystemen en het ontwikkelen van nieuwe diensten, gericht op het coördineren en regisseren van vervoer. Duurzame bedrijfsterreinen bieden hiertoe veel mogelijkheden.
- (10) Ontwikkelen en implementeren van innovatieve verkeers- en vervoerssystemen, zoals ondergronds vervoer van goederen, technologie voor bulkoverslag, transferia voor personenvervoer en 'reisbureaus' voor goederenvervoer.

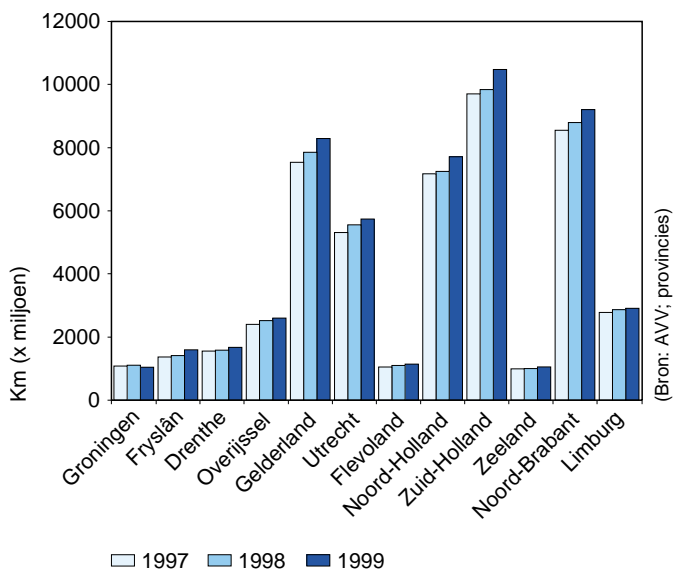
In 7.6 wordt de voortgang van dit beleid getoetst door middel van het thema Innovatieve mobiliteitssystemen.

7.3 Verkeers- en vervoerontwikkeling per provincie

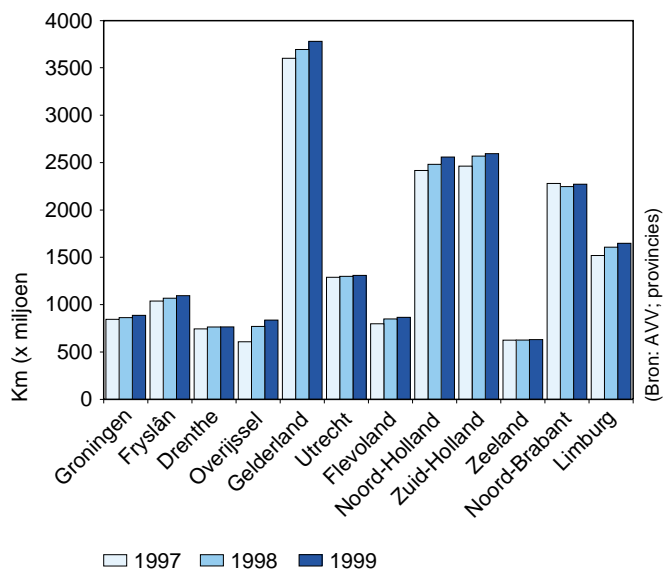
De ontwikkeling van het verkeer en vervoer heeft betrekking op het vervoer van zowel personen als goederen over weg, spoor, water en door de lucht. Economische, ruimtelijke en bevolkingsontwikkelingen hebben belangrijke gevolgen voor het verkeer en vervoer. Een goede verklaring voor de verkeers- en vervoersontwikkelingen dient daarom eigenlijk in samenhang met deze onderwerpen gezien te worden. In het kader van deze rapportage ligt het zwaartepunt echter niet op het mobiliteitsbeleid, maar op het milieubeleid. De volgende bronnen en de daarmee gepaard gaande milieugevolgen komen aan de orde: voertuigkilometers en autobezit (7.3.1), de vervoermiddelkeuze (7.3.2), omvang van verharde weginfrastructuur (7.3.3) en tot slot de omvang van het goederenvervoer (7.3.4). Deze onderwerpen behoren tot het beleidsveld van het NVVP.

7.3.1 Voertuigkilometers en autobezit

FIGUUR 7.3.A
VOERTUIGKILOMETERS OP RIJKSWEGEN IN MILJOEN KILOMETERS

FIGUUR 7.3.B
VOERTUIGKILOMETERS OP PROVINCIALE WEGEN IN MILJOEN KILOMETERS

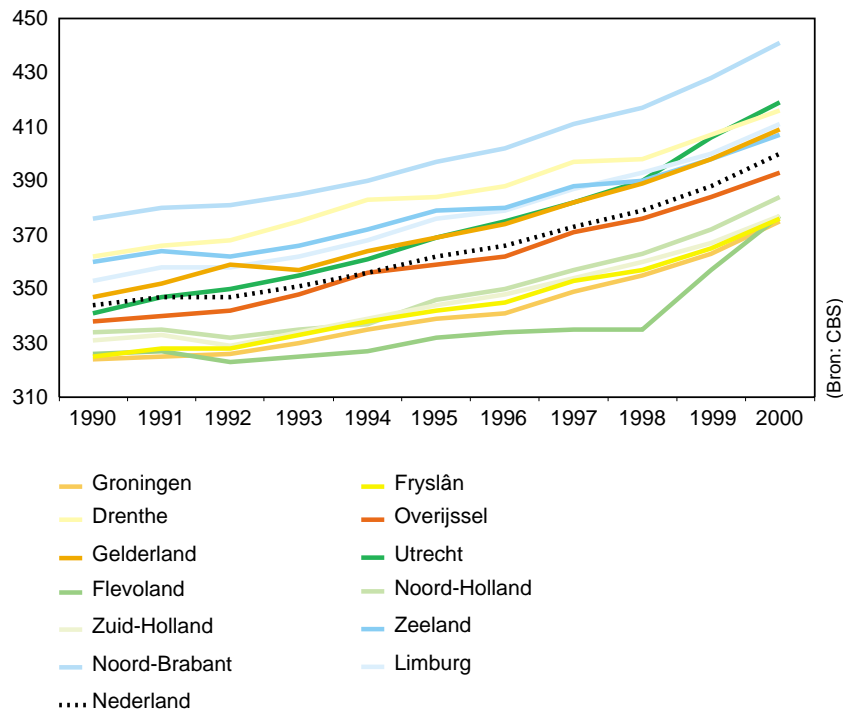
Toelichting/conclusie

De voertuigkilometers op snelwegen en provinciale wegen voor het jaar 2000 zijn nog niet beschikbaar. In de periode 1997-1999 zijn de voertuigkilometers op de rijkswegen met circa 7% toegenomen met uitzondering van de provincie Fryslân, met een toename van circa 14%. Op de provinciale wegen is de groei in dezelfde periode minder groot, namelijk circa 4%, behalve Limburg en Flevoland die een groei van ongeveer 8% kennen, Noord-Brabant met 0% en Zeeland slechts 1%. Het is niet aan te geven in hoeverre het

provinciale en/of rijksbeleid invloed heeft op de groei van de voertuigkilometers. De provinciale activiteiten op dit gebied zijn vooral verkeersbeheersings- en gedragsbeïnvloedingsmaatregelen. Hierbij hebben de innovatieve mobiliteitssystemen een stimulerende werking.

In het SVV-2 was er sprake van de beperking van de groei van voertuigkilometers. Het NVVP zet vooral in op de bereikbaarheid en kwaliteit van het personen- en goederenvervoer.

FIGUUR 7.3.C
PERSONENAUTOBEZIT PER 1000 INWONERS

Toelichting/conclusie

Het gemiddeld autobezit in het jaar 2000 in Nederland bedraagt 400 auto's per 1000 inwoners. Een minimum geldt voor Groningen met 375 personenauto's, en een maximum voor Noord-Brabant met 441 personenauto's. De gemiddelde stijging van het autobezit is over de laatste tien jaar circa 14%. Zeeland met een stijging van (slechts) 11,5% en Utrecht met 18,6% wijken daarvan af. Er is een relatie tussen economische groei en de toename van het autobezit. Utrecht kent een grotere economische groei dan de rest van Nederland.

7.3.2 Vervoermiddelkeuze personenvervoer per provincie

Tabel 7.3.D Vervoersprestatie in % per provincie, 1999

	Auto (bestuurder)	Auto (passagier)	Trein	Bus/tram/metro	Fiets/ bromfiets	Lopen	Overig
Gemiddeld	47,3	28,4	8,2	4,0	7,5	2,3	2,4
Groningen	46,9	29,7	7,8	3,1	9,4	1,6	1,6
Fryslân	46,5	31,0	5,6	4,2	8,5	1,4	2,8
Drenthe	50,0	30,6	4,8	1,6	8,1	1,6	3,2
Overijssel	47,2	29,6	8,0	1,6	8,8	2,4	2,4
Flevoland	47,9	29,2	10,4	4,2	4,2	2,1	2,1
Gelderland	48,7	29,2	8,5	2,1	7,6	1,7	2,1
Utrecht	48,6	26,4	9,7	3,5	7,6	2,1	2,1
Noord-Holland	43,3	27,0	10,7	6,3	7,7	2,7	2,3
Zuid-Holland	46,3	27,2	8,4	6,0	7,1	2,6	2,4
Zeeland	48,8	29,3	7,3	2,4	7,3	2,4	2,4
Noord-Brabant	50,0	30,0	6,1	2,1	7,5	2,1	2,1
Limburg	47,9	29,1	8,5	2,6	6,8	2,6	2,6

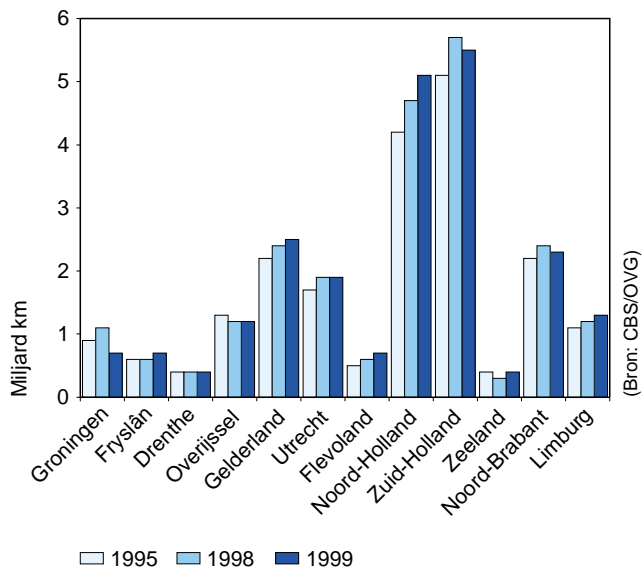
(Bron: CBS/OVG)

Toelichting/conclusie

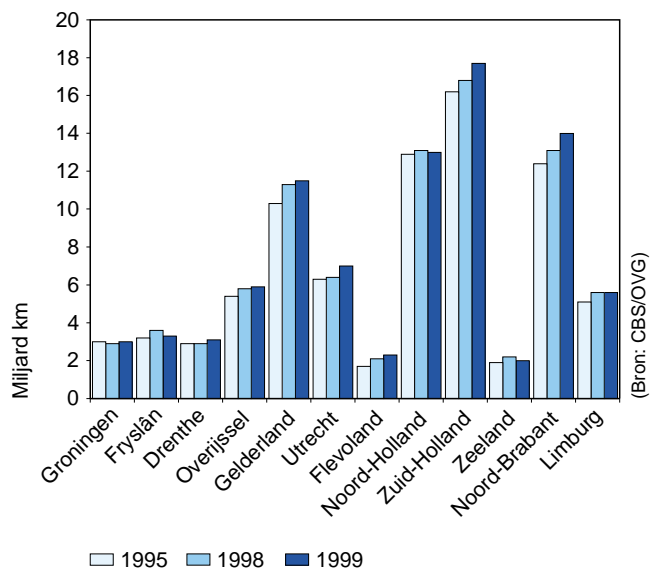
Het 'Onderzoek VerplaatsingsGedrag' (OVG) 1999 van het CBS geeft een beeld van de vervoermiddelkeuze van het personenvervoer per provincie. Voor dit onderzoek wordt jaarlijks aan 120.000 Nederlanders gevraagd in een dagboek aan te geven waar zij iedere dag heen gaan. Voor alle provincies geldt dat de meeste vervoerkilometers gemaakt worden als autobestuurder (43-50%) en vervolgens als autopassagier (27-31%). Dan volgen openbaar vervoer met de trein (4-11%), de fiets (4-10%), bus/tram/metro (1-7%) en tot slot 'lopen' (1-3%).

Het openbaar vervoer kent per provincie relatief grotere verschillen dan het overige vervoer. Met name in de Randstad, Flevoland en Limburg wordt meer gebruikgemaakt van de trein. Daarentegen wordt in de noordelijke provincies meer gefietst. De aanwezige faciliteiten en de woningdichtheid in de Randstad spelen hierin naar alle waarschijnlijkheid een rol van betekenis.

FIGUUR 7.3.E
VERVOERPRESTATIE OPENBAAR VERVOER PER PROVINCIE

FIGUUR 7.3.F
VERVOERPRESTATIE AUTO (BESTUURDER)

Toelichting/conclusie

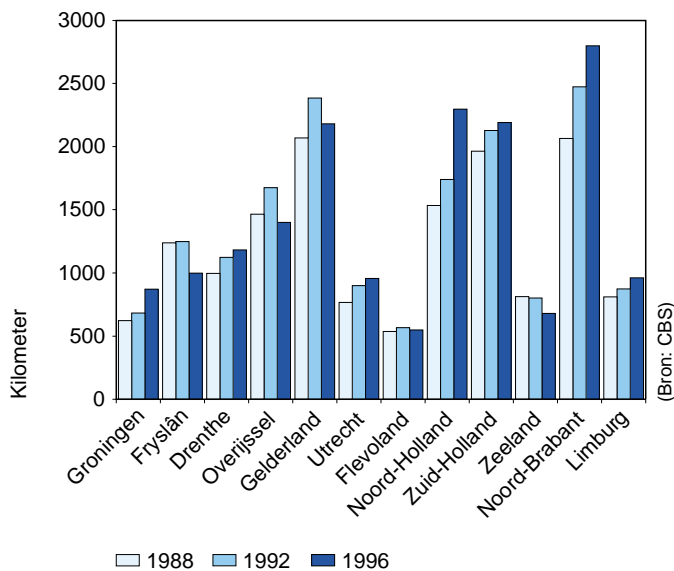
Aan de hand van de figuren 7.3.E en 7.3.F zijn de vervoerprestatie van het openbaar vervoer en van de automobilist in de periode 1995-1999 te vergelijken. De openbaarvervoer kilometers zijn in deze periode in twee provincies licht gedaald, in twee provincies nagenoeg gelijk gebleven en in de overige acht provincies licht gestegen, met een positieve uitzondering van Noord-Holland. De autokilometers van de autobestuurder zijn in dezelfde periode in drie provincies hetzelfde gebleven en in negen provincies licht gestegen.

Absoluut gezien zijn de voertuigkilometers meer gestegen dan de openbaarvervoer kilometers maar in relatieve zin zijn de openbaarvervoer kilometers in Nederland met circa 12% gestegen tegen circa 8% van de autobestuurder.

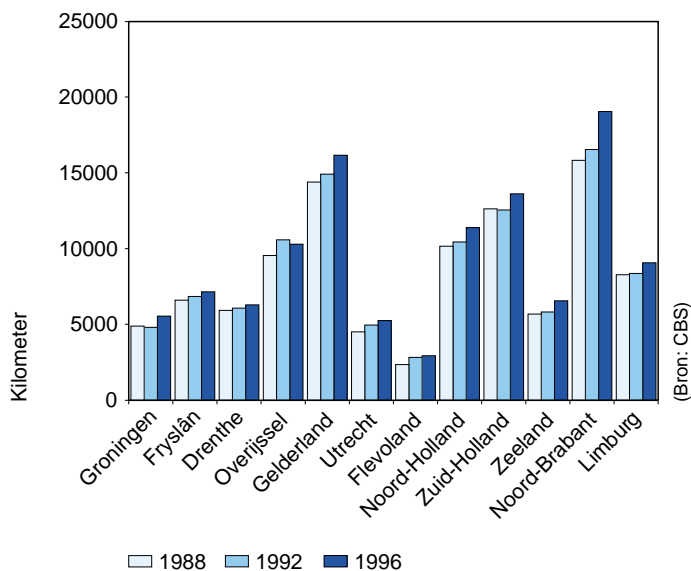
Het SVV-2 pleit voor vervanging van autokilometers door carpoolen, openbaar vervoer en fiets. Het NVVP legt nadruk op het aantrekkelijker maken van het openbaar vervoer door bereikbaarheid en kwaliteitsverbetering.

7.3.3 Omvang van de verharde weglengte en de aanleg fietspaden door de provincie
 De gepresenteerde cijfers gaan over de ontwikkeling 1988-1996. De cijfers zijn in feite niet voldoende actueel om het resultaat van het gevoerde beleid van afgelopen jaren te toetsen. Hierin is de verbetering van de fietsfaciliteiten een actiepunt. Momenteel vindt er door het CBS een inventarisatie plaats over 2000. De verwachting van het CBS is dat er geen spectaculaire wijzigingen plaatsvinden ten opzicht van 1996.

FIGUUR 7.3.G
FIETSPADLENGTE PER PROVINCIE

FIGUUR 7.3.H
TOTAAL VERHARD WEGLENGTE

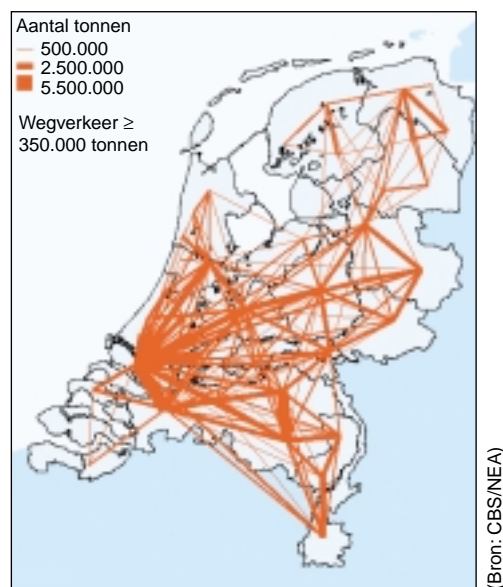
Toelichting/conclusie

De aanleg van nieuwe fietspaden in de periode 1988-1996 verschilt per provincie. Bij enkele provincies is er sprake van een sterke toename bij andere van een terugloop. De lengte van het verharde wegdek is in dezelfde periode niet sterk toegenomen. Deze ontwikkeling past in het beleid van het NVVP dat pleit voor de vergroting van de huidige capaciteit in plaats van uitbreiding van het huidige wegennet. Daarnaast vermeldt het NVVP de stimulering van fietsverkeer, ook als voor- en natransport van openbaar vervoer, door verbetering van fietsfaciliteiten, zoals fietspaden en stallingen.

7.3.4 Goederenvervoerkilometers weg, water, spoor.

Er zijn geen precieze gegevens per provincie bekend van het aantal kilometers zwaar verkeer en de hoeveelheden tonnage goederenvervoer. Om toch een indruk te krijgen van een globale verdeling binnen Nederland over de weg is figuur 7.3.I toegevoegd.

FIGUUR 7.3.1
WEGVERVOER TUSSEN COROP-REGIO'S

Toelichting/conclusie

Dit plaatje schetst de mate van goederenvervoer over de weg tussen de COROP-regio's (Coördinatie Regionale Onderzoeks Programma). De diverse assen binnen Nederland zijn waarneembaar. De haven van Rotterdam vormt het zwaartepunt van het goederenvervoer. Via het goederenvervoer van, naar, door en binnen Nederland, exclusief de luchtvaart en zeevaart, werd in 1997 totaal 907 miljoen ton vervoerd. Circa 63% werd over de weg vervoerd, 28% door de binnenvaart, 2% via het spoor en 7% met de pijpleiding, exclusief invoer van water en uitvoer van aardgas. Ten opzicht van 1986 is het wegvervoer in 1997 met 21% toegenomen. Voor de binnenvaart is dat 5%, het spoor 10% en de pijpleiding 38%.

Het NMP³ vermeldt een maximaal toelaatbare groei van het vrachtautokilometrage met 40% in de periode 1986-2010.

In het NVVP, SWAB en TIB staan de volgende punten:

- Verschuiving van wegtransport naar overige modaliteiten;
- Versterking van de concurrentiepositie van het duurzaam vervoer, met name rail, binnenvaart en shortsea (kustvaart), onder meer door infrastructurele maatregelen;
- Vermindering van de milieubelasting door het wegvervoer, onder meer door technische maatregelen en verhoging van de efficiency (kilometerreductie);
- Verbetering van de bereikbaarheid van economische centra voor het goederenvervoer over de weg.

7.3.5 Ontwikkeling van het verkeer en vervoer per provincie

Het autobezit en de voertuigkilometers zijn de laatste jaren toegenomen. Deze trend is bij alle provincies te constateren. Ook is er sprake van groei in het openbaar vervoer en andere vervoermiddelen. De verschuivingen in de vervoermiddelkeuze is de laatste jaren beperkt. Dit geldt min of meer voor alle provincies met dien verstande dat in de Randstad meer gebruikgemaakt wordt van het openbaar vervoer en in de noordelijke provincies

meer wordt gefietst. De aan- of afwezigheid van (hoogwaardige) openbaarvervoerfaciliteiten speelt naar alle waarschijnlijkheid hierin een rol.

De groei van het goederenvervoer heeft vooral op de weg plaatsgevonden. Met name vanuit de haven van Rotterdam naar de rest van Nederland en richting Duitsland zijn de vrachtautokilometers toegenomen. De uitbreiding van de infrastructuur is achtergebleven bij de voertuigkilometers en reizigerkilometers. Dit is te merken aan de toename van de files, voornamelijk op de snelwegen, maar ook het spoor kampt met de nodige vertragingen.

Hieruit blijkt dat de auto nog steeds verreweg het populairste vervoermiddel is. Ook het goederenvervoer op de weg groeit harder dan de alternatieven over het spoor en water. De rol van de provincies hierin beperkt zich tot het beheersen van de verkeersstromen en gedragsbeïnvloeding. Deze maatregelen vallen onder het mobiliteitsbeleid.

7.4 Ontwikkeling milieudruk ten gevolge van het verkeer

Het aantal voertuigen en de stof- en geluidemissie per voertuig, het ruimtebeslag en materiaalgebruik van de infrastructuur bepalen in principe de milieudruk. Bij emissie door het verkeer gaat het voornamelijk om de stoffen kooldioxide, stikstofdioxide, zwaveldioxide, VOS en fijn stof.

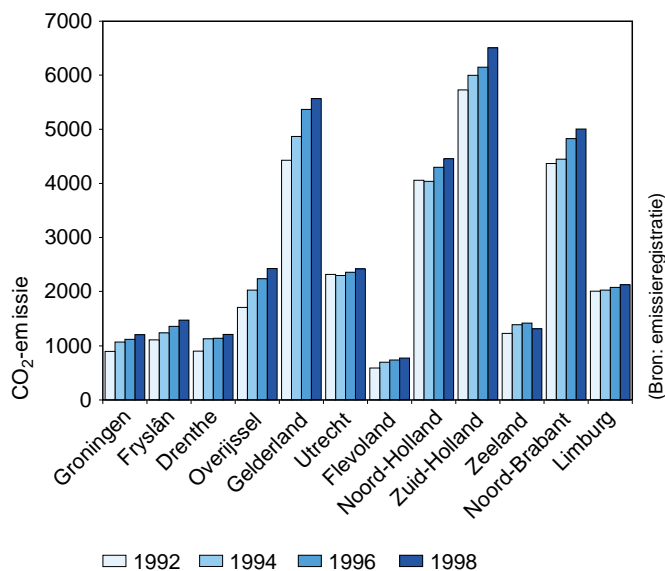
In het NMP³ zijn landelijke taakstellingen voor emissiereducties van de diverse stoffen van het verkeer genoemd. In het NVVP zijn de doelstellingen voor emissiereductie vertaald in ambitieniveaus. Voor fijn stof is geen doelstelling voor emissiereductie geformuleerd maar vanwege de actuele interesse is de ontwikkeling van deze stof toch in beeld gebracht.

Tabel 7.4.A Emissiedoelstellingen in Nederland van het totale verkeer in kton

	CO ₂	NO _x	SO ₂	VOS
NMP3	2000: stabilisatie op niveau van 1986 2010: reductie van 10% t.o.v. 1986	2005: 158 kton 2010: 85 kton	2000: 14 kton 2010: 12 kton	2000: 80 kton 2010: 57 kton
NVVP	Demping van de groei in uitstoot, conform de uitvoering van de klimaatnota	2010: 150 kton	2010: 13kton	2010: 49 kton

Ontwikkeling CO₂ emissie

FIGUUR 7.4. B
ONTWIKKELING VAN DE CO₂ EMISSIE VAN HET TOTALE VERKEER

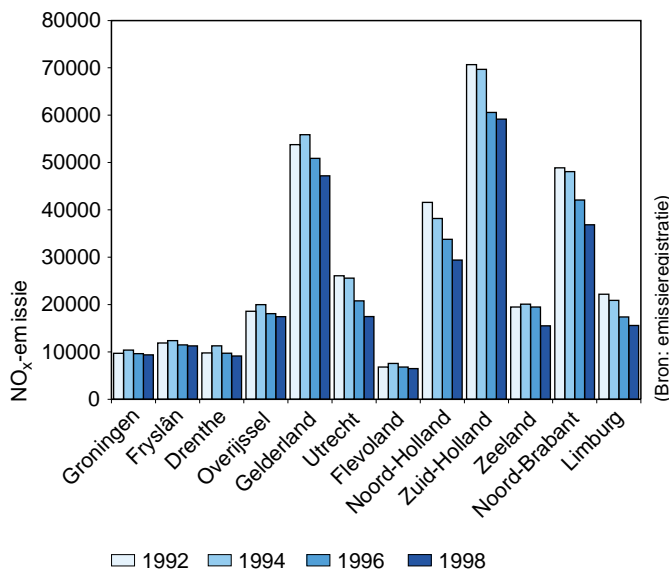

Toelichting/conclusie

De CO₂ emissie geeft voor alle provincies, behalve voor Zeeland, tot en met 1998 een stijgende lijn weer. De daling bij de provincie Zeeland in 1998 is opmerkelijk gezien de toename van de voertuigkilometers. Mogelijkerwijs ligt een wijziging in de berekeningsmethodiek van de ER hieraan ten grondslag. Een feit is echter dat er geen sprake is van stabilisatie op het niveau van 1986. Gezien de volumeontwikkeling van het verkeer lijkt de 10% reductie in 2010 nauwelijks realiseerbaar.

Ontwikkeling NO_x emissie

FIGUUR 7.4.C
ONTWIKKELING VAN DE NO_x EMISSIE VAN HET TOTALE VERKEER

Toelichting/conclusie

De ontwikkeling van de NO_x emissie van het verkeer in de provincies volgt in grote lijn de Nederlandse ontwikkeling. Dat is op zich niet zo vreemd, omdat vooral de technologische ontwikkeling aan de voertuigen hieraan ten grondslag ligt. De Nederlandse NO_x emissie door het totale verkeer was in 1999 269 kton. Voor het halen van de NMP³ en NVVP-doelstellingen zijn extra inspanningen nodig.

Ontwikkeling fijn stof (PM 10), VOS en SO₂ emissie

De ontwikkeling van de emissie van fijn stof, VOS en SO₂ geven in het algemeen voor alle provincies dezelfde trend.

De bijdrage van fijn stof emissie door het verkeer is in Nederland circa 45%. Uit het laatste emissiejaarrapport van november 2000 blijkt dat de fijn stof emissie de laatste tien jaar met 21% is afgenomen. De schonere dieseltechnologie ligt hieraan ten grondslag.

De VOS emissie is de laatste tien jaar met ongeveer 42% afgenomen. De emissie van 123 kton in 1999 is echter nog verre van de 80 kton, de doelstelling voor 2000. Naar verwachting is het doorzetten van deze trend wel voldoende om de 57 kton in 2010 te halen.

SO₂ geeft een soortgelijk beeld. Naar verwachting zal door de verlaging van het zwavelgehalte in de diesel, met name bij de scheepvaart, de doelstelling in 2010 gehaald worden.

Ontwikkeling van de milieudruk per provincie

Omdat de meeste voertuigkilometers in en om de stedelijke omgeving worden verreden, zal de grootste milieudruk door het verkeer en vervoer daar plaatsvinden. De ontwikkeling van de emissies geeft een soortgelijk beeld. De verschillen die bestaan tussen de provincies worden verklaard door verschil in voertuigkilometers.

De CO₂ emissie geeft een stijgende lijn weer. Dit komt vooral door de toename van de voertuigkilometers. De NO_x, VOS, SO₂ en fijn stof emissies nemen ondanks de toename van het aantal voertuigkilometers af als gevolg van technologische ontwikkelingen aan de voertuigen. Voor NO_x is de huidige ontwikkeling onvoldoende om de beoogde doelstelling

in 2010 te halen. Een regionaal beleid in verband met de milieudruk door voertuigen lijkt niet zinvol. Technologische eisen aan voertuigen zijn een meer geïkht middel. Hiervoor is beleid op Europees schaalniveau nodig.

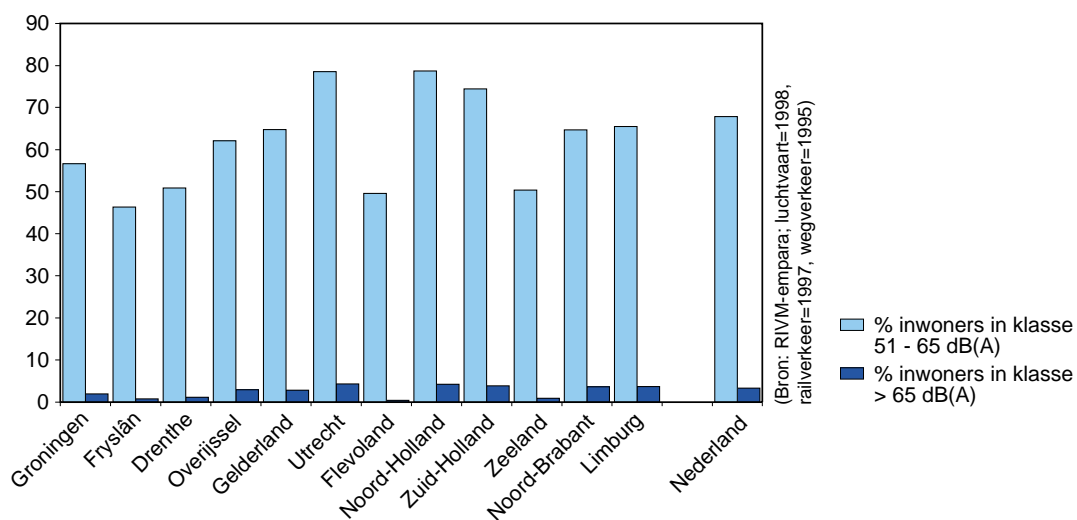
De invloed van provincies op emissiereductie beperkt zich tot gedragbeïnvloeding door snelheidsbeperkingen, stimuleren van gelijkmatiger rijgedrag en gebruik van openbaar vervoer en fiets.

7.5 Ontwikkeling milieukwaliteit en milieueffecten ten gevolge van het verkeer.

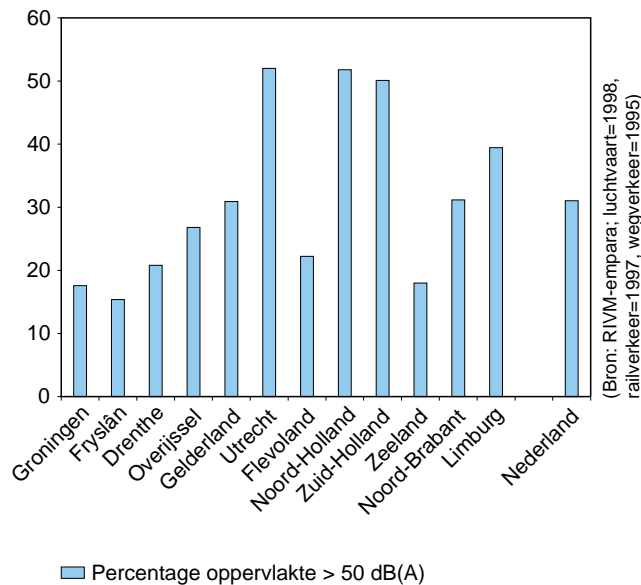
De aantasting van de kwaliteit van het milieu door het verkeer en vervoer betreft vooral lokale milieuproblemen, die de leefomgeving van de burgers direct beïnvloeden. Het gaat hierbij om lawaai, stank, lokale luchtverontreiniging en kans op ongevallen door transport (externe veiligheid). Daarnaast hebben de auto- en waterwegen en het spoor invloed op de versnippering van de natuur.

7.5.1 Geluidsbelasting

FIGUUR 7.5.A
**PERCENTAGE GELUIDSBELASTE INWONERS TEN GEVOLGE VAN WEGVERKEER, RAIL-
 VERKEER EN LUCHTVAART**

FIGUUR 7.5.B
PERCENTAGE OPPERVLAKTE TEN GEVOLGE VAN WEGVERKEER, RAILVERKEER EN
LUCHTVAART

Toelichting/conclusie

Voor het toetsen van de beleidsdoelen zijn geluidsgegevens uit 1986 en de daaropvolgende jaren noodzakelijk. Helaas zijn hiervan geen cijfers per provincie. Om toch een indruk te krijgen van de geluidsbelasting door het verkeer per provincie, is gebruikgemaakt van de informatie van het RIVM-EMPORA model. De berekeningen zijn gebaseerd op bijdragen van het weg-, rail- en vliegverkeer. De invloed van geluidswerende omstandigheden, zoals geluidsschermen, bebouwing, bodemgesteldheid en gebruik van ZOAB, is zoveel mogelijk toegepast in de berekeningen. Uit de figuren 7.5.A en 7.5.B blijkt dat de geluidsbelasting en geluidsblootstelling in de randstadprovincies het hoogst is. Voor een belangrijk deel wordt dit veroorzaakt door het vliegverkeer van en naar de luchthaven Schiphol.

Volgens de Nationale Milieuverkenning 2000-2030 van het RIVM zal in de periode tot 2030 de geluidsblootstelling door weg-, rail- en vliegverkeer en het geluidsbelaste oppervlak toenemen. Dit geldt in min of meer dezelfde mate voor alle provincies. De beleidsdoelstelling van het SVV-2 en NMP³ lijken dan ook erg ambitieus. In het NVVP wordt gesproken over extra maatregelen, omdat de traditionele oplossingen zoals geluidsschermen op den duur niet meer adequaat zijn. Het plan pleit voor innovatieve oplossingen, snellere invoering van technische maatregelen, betrokkenheid en betere samenwerking door alle actoren om de groei van de geluidsbelasting te stoppen.

7.5.2 Het aantal overschrijdingen van de grenswaarden luchtkwaliteit als gevolg van het wegverkeer.

Tabel 7.5.C Aantal overschrijdingen grenswaarden Besluiten Luchtkwaliteit per provincie.

*Nrp=niet rapportage plichtig

	Stikstofdioxide			Koolmonoxide			Benzeen		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Groningen	0	0		0	0		0	0	
Fryslân	0	Nrp		0	Nrp		0	Nrp	
Drenthe	Nrp	Nrp		Nrp	Nrp		Nrp	Nrp	
Overijssel	0	Nrp		0	Nrp		1		
Flevoland	Nrp	Nrp		Nrp	Nrp		Nrp	Nrp	
Gelderland	7	2	6	0	0	7	0	5	11
Utrecht	0	0	0	0	0	0	2	2	0
Noord-Holland	5	0		0	0		0	0	
Zuid-Holland	4	0		0	0		1	0	
Zeeland	Nrp	Nrp	1	Nrp	Nrp	0	Nrp	Nrp	0
Noord-Brabant	1 en 0,3km 1 en 13km			0	0		1	4 en <1km	
Limburg	0	3		0	0		0	0	

(Bron: Rapportage besluiten luchtkwaliteit RIVM (1999) en de Rapportage 2000 (rechtstreeks van de provincies)).

Toelichting/conclusie

Tabel 7.5.C toont de overschrijdingen van de grenswaarden luchtkwaliteit in de provincies Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg, zoals die in de Rapportage Besluiten Luchtkwaliteit RIVM 1999 zijn weergegeven. In zeven provincies hebben niet alle rapportageplichtige gemeenten gerapporteerd. Voor het jaar 2000 zijn nog niet alle rapportages bekend. Over het jaar 2001 zal er op basis van de nieuwe EU-grenswaarden moeten worden gerapporteerd. Op basis van tabel 7.5.C is het niet mogelijk om een ontwikkeling per provincie te herleiden. De Nationale Milieuverkenning 5 van het RIVM spreekt van een verbetering van de lokale luchtkwaliteit in de stedelijke omgeving in de periode 1980-2000. Naar verwachting zal deze trend zich de komende tien jaar voortzetten.

7.5.3 Externe veiligheid; vervoer gevaarlijke stoffen

Het vervoer van gevaarlijke stoffen vindt plaats over de weg, het water, het spoor en door de lucht. Over het vervoer van gevaarlijke stoffen over het water, het spoor en door de lucht is weinig bekend. De resultaten van een onderzoek naar de risico's die aan het transport van gevaarlijke stoffen over de weg in Nederland verbonden zijn, zijn beschreven in het Rapport Risico's Wegtransport Gevaarlijke Stoffen van Aviv (december 1997) zijn. Deze resultaten zijn gebaseerd op tellingen die per provincie in variërende periodes tussen 1991 en 1997 zijn gehouden. De tellingen vonden plaats op provinciale en rijkswegen en in beperkte mate op gemeentelijke wegen. De resultaten zijn gepresenteerd in de vorm van afstanden vanaf het hart van de weg voor de individuele risiconiveaus van 10^{-6} , 10^{-7} en 10^{-8} per jaar. In tabel 7.5.D worden binnen deze contouren de aandachtspunten van kwetsbare bestemmingen genoemd.

Tabel 7.5.D Overzicht locaties met kwetsbare bestemmingen binnen de 10-6 contour IR

Provincie	Wegnummer	Omschrijving locatie
Noord-Brabant	R004	Gageldonk oost (Bergen op Zoom)
Noord-Brabant	R004	Warande oost (Bergen op Zoom)
Noord-Brabant	R004	Korteleven (Bergen op Zoom)
Utrecht	R028	Viaduct Utrechtseweg, lyceum (knp. Rijsweerd naar Amersfoort zuid)
Zuid-Holland	R016	's Gravendeel naar knp. Ridderkerk
Zuid-Holland	R016	Rotterdam centrum naar knp. Terbergse plein

Om de risico's van transport over de weg te actualiseren hebben de provincies Aviv de opdracht gegeven in de periode 2001 tot en met 2003 nieuwe tellingen te verrichten. In die periode worden in de diverse provincies gegevens verzameld over de aard en omvang van het transport. Het opgestelde telplan gaat uit van telpunten voor gemeentelijke, provinciale en rijkswegen. De telpunten zijn mede geselecteerd op grond van aanwezige risiconiveaus.

Hoe het aantal kwetsbare bestemmingen ten gevolge van het transport van gevaarlijke stoffen zich ontwikkelt hangt af van de mate van vervoer van gevaarlijke stoffen over de weg, het spoor en door de lucht en van de hoeveelheid woningen in de nabijheid van transportassen. Op dit laatste punt kunnen de provincies door middel van zoning en bestemmingsplannen invloed uitoefenen.

7.5.4 Versnippering en ecologische barrièrewerking van gebieden met een hoge natuurwaarde (EHS)

Tabel 7.5.E Aantal versnipperpunten per provincie

Provincie	Aantal versnipperpunten	Aantal versnipperpunten gebaseerd op:
Groningen	104	Rijks-, provinciale wegen en secundaire wegen
Fryslân	37	Provinciale wegen
Drenthe	126	Rijks-, provinciale en gemeentelijke wegen
Gelderland	68	Provinciale wegen
Utrecht	76	Rijks-, provinciale en waterwegen
Zuid-Holland	250	
Zeeland	34	
Noord-Brabant	301	Rijks- en provinciale wegen

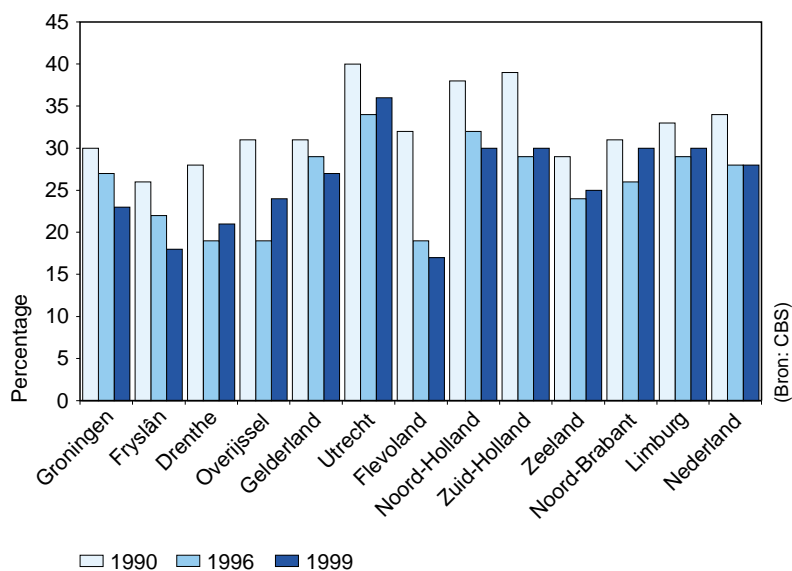
Toelichting/conclusie

In enkele provincies is het aantal versnipperpunten niet bekend of vindt de inventarisatie dit jaar plaats. De gegeven waarden stammen uit 1999 en 2000. Het aantal versnipperpunten in 1990 en navolgende jaren is niet bekend. Daardoor is de beleidsdoelstelling niet te toetsen. Ook is de ontwikkeling van het aantal versnipperpunten de laatste jaren niet vast te stellen. Bovendien zijn de gegeven knelpunten per provincie gebaseerd op verschillende soorten wegen. Tabel 7.5.E geeft daarom hoogstens een indruk van de grootte van het aantal versnipperpunten per provincie.

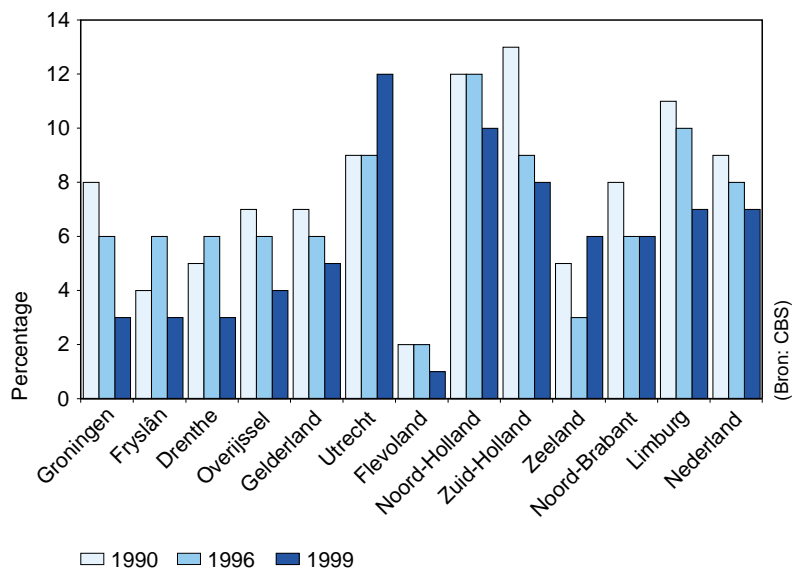
Maatregelen die provincies kunnen treffen zijn de aanleg van faunapassages en verkeersremmende maatregelen en het plaatsen van wildroosters. Het Rijk verplicht de provincies om een provinciale uitwerking van het compensatiebeginsel te maken, bijvoorbeeld in streekplannen.

7.5.5 Effecten ten gevolge van het verkeer

FIGUUR 7.5.F
PERCENTAGE GELUIDHINDER TEN GEVOLGE VAN HET VERKEER PER PROVINCIE

FIGUUR 7.5.G
PERCENTAGE GEURHINDER TEN GEVOLGE VAN HET VERKEER PER PROVINCIE

Toelichting/conclusie

De hindercijfers in de figuren 7.5.E en 7.5.G zijn ten gevolge van het weg-, rail- en vliegverkeer en verkregen door middel van enquêtes. De randstadprovincies en Limburg onder vinden iets meer geluid- en geurhinder van het verkeer dan de overige provincies. In Noord-Holland, Utrecht en Limburg is dat vooral afkomstig van het vliegverkeer. De geluid- en geurhinder is de laatste tien jaar over het algemeen licht afgenomen. De afname van geurhinder is vooral toe te schrijven aan technische maatregelen aan voertuigen. De afname van de geluidsgehinderden is tegengesteld aan de ontwikkeling van de geluidsbelasting, deze neemt toe. Dit is te verklaren door de toename van geluidsisolatie van woningen, met name in de eerste-lijns-bebouwing langs de drukke wegen en het spoor. De provincies spelen vooral een rol bij geluidsisolatie, terwijl technische verbeteringen aan voertuigen vooral een Europese aangelegenheid is.

Het NMP³ stelt het volgende:

Geluid

2000: stabilisatie op het niveau 1985 voor alle bronnen (inclusief niet verkeer)

2010: doelstelling voor ernstige geluidshinder vast te stellen uiterlijk voorjaar 1999 (alle bronnen)

Geur

2000: stabilisatie op het niveau 1985 voor alle bronnen (inclusief niet verkeer)

2010: Geen ernstige hinder voor alle bronnen gezamenlijk

7.5.6 Ontwikkeling van de milieukwaliteit en milieueffecten ten gevolge van het verkeer

De milieukwaliteit van de lokale leefomgeving wordt vooral aangetast door de geluidsbelasting van het verkeer, lokale luchtverontreiniging en veiligheid van transport gevaarlijke stoffen. Vooral de ontwikkeling van de geluidsbelasting is een bron van zorg.

Geluidsschermen en geluidsisolatie van woningen zijn, gezien de verkeersontwikkeling, op den duur geen adequate middelen meer om geluidshinder te voorkomen.

Met de lokale luchtverontreiniging lijkt het beter te gaan. De afname van de emissie van desbetreffende stoffen door het verkeer heeft een positieve weerslag op de lokale luchtkwaliteit. Maar ook andere bronnen dan het verkeer dragen hieraan bij.

De ontwikkeling van de risicovolle bestemmingen hangt af van de ontwikkeling van het vervoer van gevaarlijke stoffen in samenhang met de woningen in de omgeving van verkeersaders. Op dit punt moet de inventarisatie van de komende jaren in de diverse provincies meer duidelijkheid geven.

De invloed van de provincies op de (lokale) milieukwaliteit is groter dan de mobiliteitsontwikkeling en ontwikkeling van de milieudruk. De snelheidsbeperkingen, het stimuleren van gelijkmatiger rijgedrag en gebruikmaken van het openbaar vervoer heeft invloed op de leefbaarheid. Met betrekking tot de infrastructuur heeft de aanleg van geluidswerende voorzieningen, ontsnipperende maatregelen en gebruik van ZOAB positieve effecten. Een meer specifiek middel is de (integrale) zonering en de routing van vervoer gevaarlijke stoffen.

7.6 Innovatieve mobiliteitssystemen

Met innovatieve mobiliteitssystemen worden duurzame mobiliteitssystemen bedoeld, die als doel hebben:

- het aantal personenautokilometers te verminderen;
- een efficiëntere goederenvervoer en gebruik van verschillende vervoerssystemen te bevorderen;
- de diverse vervoerssystemen beter op elkaar af te stemmen;
- de ontwikkeling van nieuwe vervoersvormen te bevorderen;
- vervoersmanagement te stimuleren

Bij de ontwikkeling en realisering van innovatieve mobiliteitssystemen ligt de regierol bij het Rijk, onder andere omdat het Rijk (mede)financier is. De provincies stimuleren initiatieven en dragen zelf, al of niet in samenwerking met gemeenten of andere betrokkenen, oplossingen aan binnen hun eigen gebied.

In de IPO-rapportage Milieu, Water en Natuur 2000 (blz. 92, tabel 7.5A) is een overzicht opgenomen van innovatieve (keten)mobilititeitssystemen die per provincie in ontwikkeling of in uitvoering zijn. Voor de IPO-rapportage van dit jaar kunnen de gegevens van tabel 7.6.H toegevoegd worden.

Tabel 7.6.H Innovatieve mobiliteitssystemen

Provincie	Mobiliteitssysteem	Rijksbijdrage	Provinciale bijdrage
Groningen	Realisatie van de magneetzweeftrein Stimuleren toename vervoer over water Verbeterd openbaar vervoer Stimulering fietsgebruik	(*)	(*)
Fryslân	Versterking gebruik fiets in voor en natransport Afstemmen trein/bus/ collectief vraagafhankelijk vervoer Ontwikkeling vrijwilligersvervoer platteland Functioneren vervoercoördinatiecentrum	geen	Alle projecten worden gesteund met provinciaal geld
Drenthe	-	-	-
Overijssel	Verkenning light-rail Zwolle Intermodaal aanbesteden Opzetten mobiliteitsinformatiepunt	(*)	(*)
Flevoland	Collectief vraagafhankelijk vervoer	(*)	(*)
Gelderland	Vervolgonderzoek ondergronds logistiek systeem City Cargo Bike (in uitvoering) Stimulering duurzaam vervoer wagenpark Gelderse gem.	(*) (*) 80% (novem)	60.000,- 70.000,- 20%
Utrecht	Collectief vraagafhankelijk vervoer Dynamisch Verkeersmanagement	Geen (*)	50.000,- 37.000,-

vervolg tabel 7.6.H Innovatieve mobiliteitssystemen

Provincie	Mobiliteitssysteem	Rijksbijdrage	Provinciale bijdrage
Noord-Holland	Geen aanvullingen		
Zuid-Holland	Personenvervoer over water Collectief vraagafhankelijk vervoer Corridorwijze aanpak en transferia Stadsgewestelijk openbaar vervoer Vervoermanagement Goederenvervoer	(*)	(*)
Zeeland	Aanstellen en financieren van fietscoördinator Vervolgstudie recreatietransferia Versterking intermodale vervoersrelaties Opname Zeeuwse havens in binnenvaartnetwerk Intensiveren buisleidingentransport Stimulering modal shift bij Zeeuwse bedrijven Deelname aan verschillende corridorprojecten	(*)	(*)
Noord-Brabant	Automatisch personenvervoer Verbetering voor- en natransport	67.000,- (in het jaar 2000)	117.000,- (in het jaar 2000)
Limburg	Ontwikkeling ondergronds logistiek systeem Stimuleringsregeling Vervoersmanagement	(*)	20.000,- max. 25.000,-

(*): geen (precieze) gegevens bekend

Voor veel nieuwe projecten is niet bekend in hoeverre het Rijk medefinancier is. Evenals vorig jaar kan worden geconcludeerd dat de meeste provincies actief zijn met de realisering en financiële ondersteuning van innovatieve mobiliteitssystemen (36 projecten in 1999, 34 projecten in 2000). Enkele projecten die in 1999 zijn genoemd lopen in het jaar 2000 door.

Er is sprake van continuering van de innovatieve mobiliteitssystemen. Aan de actiepunten van de IPO-Milieuagenda wordt een goed gevolg gegeven. Het aandeel van deze projecten in de reductie van de milieudruk is niet vast te stellen.

7.7 Actuele ontwikkelingen

De regio's zullen in de toekomst meer inbreng en verantwoordelijkheid krijgen. Een nieuwe ontwikkeling is vooral het prijsbeleid. Het Rijk had in eerste instantie het voornemen om het rekeningrijden in te voeren. Dit is van de baan, het is nu de bedoeling om in 2003 te starten met de kilometerheffing. De plannen hiervoor worden nog nader uitgewerkt.

7.8 Conclusies

- De voertuigkilometers van personen- en goederenvervoer zijn voor alle provincies toegenomen. Deze ontwikkeling zal naar verwachting de komende jaren doorzetten.
- Het autobezit neemt nog steeds toe, de auto is populairder dan het openbaar vervoer. Relatief gezien is het gebruik van het openbaar vervoer, vooral in de Randstadprovincies, de laatste jaren sterker gestegen.
- Het goederenvervoer over de weg is de laatste jaren sterker toegenomen dan de alternatieven over het water of spoor. Deze ontwikkeling zal naar verwachting de komende jaren doorzetten.
- De toename van de voertuigkilometers van personen- en goederenvervoer leidt in alle provincies tot een toename van de geluidsbelasting en kooldioxide-emissie.
- De ontwikkeling van de stofemissies is voor alle provincies in meer of mindere mate gelijk. De ontwikkeling per stof hangt voornamelijk af van in hoeverre de technologische ontwikkeling aan de voertuigen de groei van de voertuigkilometers kan compenseren. De rol van de provincie is op dit punt beperkt. Op Europees en rijksniveau valt hier meer resultaat te bereiken.
- De ontwikkeling in de emissiereductie van stikstofdioxide is naar verwachting niet voldoende om de beoogde doelstellingen in 2010 te halen.
- De verstoringseffecten zijn in de stedelijke omgeving groter dan in het landelijk gebied. In een woonomgeving is er sprake van geluidshinder, luchtverontreiniging en een verhoogd risico door transport van gevaarlijke stoffen. In geval van natuur is er sprake van versnippering en ecologische barrièrewerking. In de randstadprovincies wordt meer hinder ondervonden van het verkeer dan elders.
- Het pakket van maatregelen die de provincies tot hun beschikking hebben met betrekking tot de verkeersontwikkeling en milieudruk zal bij de blijvende groei van het verkeer op den duur niet meer adequaat zijn om de verstoringseffecten te verminderen.
- Het percentage geluidsgehinderden is de afgelopen tien jaar in alle provincies licht afgenomen. De verwachting is dat bij de blijvende groei van het verkeer de geluidshinder gaat toenemen.

- De verkeers- en vervoersontwikkeling is voornamelijk een kwestie van mobiliteitsbeleid. In het NVVP is het maximum aan mobiliteitsgroei losgelaten. Mobiliteit mag weer en hoort bij een moderne samenleving. De oplossing van de problematiek die de verkeersontwikkeling met zich meebrengt wordt gezocht in het vergroten van de capaciteit van de huidige infrastructuur en verbetering van de kwaliteit van het openbaar vervoer. Tot nu toe is er nog geen sprake van deze ontwikkeling gezien de congestieproblematiek op de weg en het spoor. Met name in de Randstad is sprake van dit probleem.
- Stimulering en realisering van innovatieve mobiliteitssystemen zijn actiepunten uit de IPO- milieugenda 1999-2002. De innovatieve mobiliteitssystemen vallen onder het mobiliteitsbeleid en zijn mede gericht op de verbetering van de leefbaarheid. In 2000 is in alle provincies sprake van continuering van de projecten op gebied van innovatieve mobiliteitssystemen. De invloed van deze projecten op de verbetering van de leefbaarheid is niet aan te geven.

8.1 Inleiding

Het bewijs dat menselijke activiteiten bijdragen aan een verstoring van het klimaatsysteem wordt steeds sterker. Ook zijn er steeds meer aanwijzingen dat klimaatverandering nu al effecten heeft op natuur en waterhuishouding. Om de verwachte temperatuurstijging binnen duurzame grenzen te houden zijn zeer forse reducties nodig. De emissie van CO₂, als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen, levert de belangrijkste bijdrage aan de verandering van het klimaat.

Kenmerkend voor het klimaatprobleem is de enorme omvang, zowel qua geografische schaal als qua tijdshorizon. Door de koppeling met het energievraagstuk is het klimaatprobleem, meer dan enig ander milieuprobleem, direct verbonden aan onze huidige manier van produceren en consumeren. Een succesvolle aanpak van het klimaatvraagstuk vereist een sterke integratie in de beleidsterreinen economie, landbouw, verkeer, ruimtelijke ordening, enz.

De in 1997 in Kyoto overeengekomen emissiereductie geeft het kader voor het Nederlandse energie- en klimaatbeleid. Voor Nederland geldt een reductieverplichting van 6% (2008-2012 ten opzichte van 1990). Deze verplichting zal deels in het binnenland en deels in het buitenland worden gerealiseerd. De ratificatie van het Kyoto-protocol verloopt tot dusverre moeizaam.

De activiteiten van de provincies op energiegebied zullen de komende jaren sterk worden geïntensiveerd. Het gaat hierbij om taken op basis van het in 1999 ondertekende convenant Benchmarking Energie-efficiency en de in 2001 af te sluiten convenants voor Klimaatbeleid en Meerjarenafspraken Energie-efficiency (MJA-2). De opzet van dit hoofdstuk sluit aan bij de structuur van de in 2000, in het kader van het convenant Klimaatbeleid, ontwikkelde 'Provinciale menukaart duurzame energie en energiebesparing'.

8.2 Beleid

8.2.1 Landelijk beleid

Het internationale klimaatbeleid stond in 2000 in het teken van de klimaatconferentie in Den Haag. Tijdens de conferentie slaagden de partijen er niet in om het eens te worden over de nadere operationalisering van de in Kyoto gemaakte afspraken. Tot dusverre is het Kyoto-protocol nog slechts door één land (met een reductietaakstelling) geratificeerd, Roemenië.

In het zesde Europese milieu-actieprogramma is klimaatverandering opgenomen als een van de vier prioritaire onderwerpen. De belangrijkste acties hebben betrekking op het reali-

seren van een EU-breed systeem van verhandelbare emissierechten, het gebruik van financiële instrumenten (heffingen/subsidies), het sluiten van convenants met sectoren (industrie, transport) en externe integratie in andere EU-beleidsterreinen.

Begin 2001 verscheen de 5^e Nota Ruimtelijke Ordening deel I. In deze nota zijn doelstellingen en plaatsingscriteria opgenomen voor windenergie en worden energiecriteriën verbonden aan de keuze voor glastuinbouwlocaties na 2010. In juni 2000 werd het platform versnelling energieliberalisering opgericht. Het platform is opgericht om te zorgen voor een soepele overgang naar een vrije energiemarkt. Een van de eerste acties van het platform betreft de vervroegde liberalisering van de markt voor groene stroom in 2001.

8.2.2 IPO- en provinciaal beleid

Met de ontwikkeling van de 'Provinciale menukaart duurzame energie en energiebesparing' hebben de provincies zich voorgenomen om hun energiebeleid verder te intensiveren. Begin 2001 beschikken vrijwel alle provincies over een recent vastgestelde energienota. De belangrijkste accenten in het provinciale energiebeleid hebben betrekking op de stimulering van duurzame energie, de vergunningverlening in het kader van de Wet Milieubeheer en de externe integratie van energiebesparing in andere provinciale beleidssectoren, zoals ruimtelijke ordening, economie, verkeer en landbouw.

De intensiteit van het gevoerde energiebeleid varieert sterk per provincie. Dit komt zowel tot uitdrukking in het voor energie beschikbare budget (tussen de 1 en 3 gulden per inwoner (0,45 en 1,36 euro)) als in verschillen in personele inzet (tussen de 1 en 4 fte's, exclusief bedrijfsgerichte milieutaken als beoordeling energiebesparingsplannen van bedrijven en de vergunningverlening Wet Milieubeheer).

8.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (MEN-05)

In 2000 is het onderdeel klimaat van het in 1999 ondertekende Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) verder uitgewerkt. Om de mogelijke activiteiten voor de provincies nader in kaart te brengen is in IPO-verband het instrument van de 'Provinciale menukaart duurzame energie en energiebesparing' ontwikkeld. In de menukaart is aangegeven op welke gebieden en via welke maatregelen de provincie haar invloed op het klimaat- en energiebeleid kan versterken en intensiveren. De maatregelen zijn op drie ambitieniveaus gespecificeerd, te weten intensiveringsniveau, voorlopelijk niveau en innovatief niveau. De opzet van de provinciale menukaart sluit aan bij de eveneens in 2000 ontwikkelde gemeentelijke menukaart. Beide menukaarten vormen de basis voor het in 2001 met het Rijk af te sluiten convenant Klimaatbeleid.

Convenant Benchmarking (BEN-04)

Het jaar 2000 heeft voor het onderwerp 'energie in de milieuvergunning' in het teken gestaan van het Convenant Benchmarking Energie-efficiency dat op 6 juli 1999 door het IPO is ondertekend. Om de rol van de provincies als bevoegd gezag nader in te vullen is door de Adviesgroep Bedrijven een projectgroep Energie in de milieuvergunning ingesteld, waarin alle twaalf provincies deelnemen. In een uitvoeringsplan heeft de projectgroep haar taken en activiteiten beschreven.

Afgelopen jaar zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

Formuleren gemeenschappelijke uitgangspunten

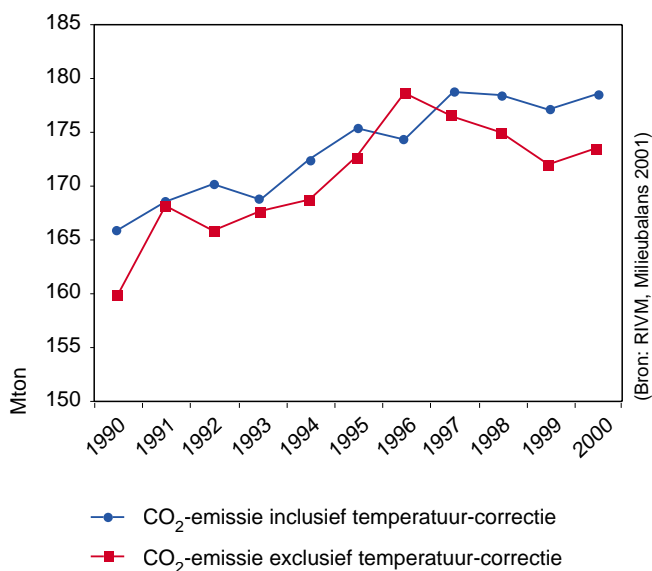
- InfoMil heeft in opdracht van de projectgroep gewerkt aan het tot stand brengen van een 'Leidraad Benchmarking en Vergunningverlening';
- Er zijn gemeenschappelijke afspraken gemaakt over de benadering van potentiële benchmarking-bedrijven met als doel een zo groot mogelijk aantal bedrijven te laten toetreden;
- Er is een gemeenschappelijke lijn uitgezet over het omgaan met het verlenen van uitstel aan bedrijven die niet tijdig een Energie Efficiency Plan gereed hebben;
- Er zijn afspraken gemaakt over de manier waarop bedrijven worden benaderd die niet tot het Convenant Benchmarking toetreden. Aan deze bedrijven wordt door de provincies middels het vergunningeninstrumentarium een 'Gelijkwaardig alternatief' geboden.
- Er zijn afspraken gemaakt over de rol en de taken van het coördinerend bevoegd gezag ten aanzien van de concernbenadering binnen het convenant, dat wil zeggen één bedrijf met meerdere inrichtingen;
- De projectgroep heeft haar visie gegeven op de ontwikkeling van de tweede generatie Meerjarenafspraken over energie-efficiency. Mede op basis van deze inbreng zal eind 2001 hierover een convenant worden ondertekend door onder andere het IPO.

Uitwisselen kennis en ervaring

De projectgroep heeft, in samenwerking met InfoMil, gewerkt aan het opzetten en geven van workshops voor vergunningverleners ('Energie extra'). Daarnaast werd een offertetraject voorbereid voor een opleiding voor de provinciale vergunningverleners.

8.4 Emissies van kooldioxide (CO₂)

FIGUUR 8.4.A
ONTWIKKELING LANDELIJKE CO₂-EMISSIONS 1990-2000

Toelichting

Figuur 8.4.A geeft de ontwikkeling van de nationale CO₂-emissie zowel inclusief als exclusief temperatuurcorrectie (d.i. correctie ten opzichte van het langjarig temperatuur-gemiddelde). De grafiek geeft de ontwikkeling van de binnenlandse emissies exclusief

¹ Ten opzichte van de IPO-rapportage 2000 is er sprake van een wijziging in de berekening van het binnenlandse energiegebruik. Vorig jaar was deze wijziging alleen voor 1999 doorgevoerd, nu is dit ook voor de andere jaren gedaan. Voor een aantal jaren is de waarde tot stand gekomen via schatting, omdat thans slechts voor een beperkt aantal jaren herberekening heeft plaats gevonden.

bunkers en organisch materiaal¹.

Nadat in 1999, als gevolg van de sterke stijging van de import van elektriciteit, de CO₂-emissies een daling ondervonden was er in 2000 weer sprake van een stijging. De stijging van de CO₂-emissies werd met name veroorzaakt door een stijging van het energiegebruik ten behoeve van de binnenlandse elektriciteitsproductie. De groei van het energiegebruik was relatief gematigd bij de consument en het verkeer. Overigens was er sprake van een lichte daling van de totale emissie van broeikasgassen.

Tot dusverre is een vergelijkbare langjarige consistente reeks van de provinciale CO₂-emissies niet beschikbaar.

Conclusie

De daling van de CO₂-emissie in 1999 lijkt van tijdelijke aard te zijn geweest. Alhoewel de groei minder was dan de groei van de economie (relatieve ontkoppeling) was er in absolute zin sprake van een stijging.

8.5 Provinciale activiteiten op het gebied van energiebesparing en duurzame energie

8.5.1 Energie in eigen gebouwen

De afgelopen jaren hebben de provincies in hun eigen provinciale organisatie maatregelen getroffen op het gebied van energiebesparing en toepassing van duurzame energie. Ruim de helft van de provincies heeft een energiescan uitgevoerd of is dit binnenkort van plan. Ook wordt in ruim de helft van de provinciehuizen gebruikgemaakt van warmte/koude opslag en/of warmte/kracht. Andere veel voorkomende toepassingen betreffen energiezuinige verlichting, toepassing van sensoren en inkoop van groene stroom (zie ook paragraaf 9.8.4). In 2001 is de provincie Flevoland gestart met zelfopwekking van duurzame energie door plaatsing van zonnepanelen. In Noord-Holland neemt de provincie stroom af van zonnecellen die in een geluidsscherm zijn geïntegreerd. De invoering van energiemanagementsystemen is nog geen gemeengoed bij de provincies.

Conclusie

De toegenomen aandacht voor het klimaatprobleem in het provinciale beleid blijkt ook positieve effecten te hebben voor de eigen provinciale energiehuishouding. Ondanks de hoge gemiddelde leeftijd van de provinciale gebouwen, vanuit energieregelgevingoptiek, zijn er diverse innovatieve maatregelen getroffen. Hiermee hebben de provincies een goede eerste stap gezet op weg naar een actieve invulling van hun voorbeeldfunctie.

8.5.2 Energie en duurzaam ondernemen

Het aandachtsveld energie en duurzaam ondernemen wordt door provincies veelal ingevuld door middel van projecten op het gebied van duurzame bedrijventerreinen en wat men zou kunnen noemen het 'verbrede preventiespoor'. Voor beide benaderingen geldt dat energie vaak een inhoudelijk onderdeel vormt van de gekozen procesbenadering. Hierdoor blijkt het voor provincies moeilijk om aan te geven welke concrete activiteiten/producten zijn gerealiseerd (zie ook paragraaf 9.5).

De feitelijke provinciale activiteiten bestaan vaak uit het organiseren van het proces en het (mede)financieren van haalbaarheidsonderzoeken. Er is weinig zicht op de mate waarin concrete maatregelen zijn geïmplementeerd. Een onderwerp dat in diverse provincies de aandacht heeft, is het streven naar een betere benutting van industriële restwarmte. Er

worden diverse projecten op bedrijfsterreinen uitgevoerd, onder andere het project Energy 2010 in Zuid-Holland. De liberalisering van de energiemarkt lijkt extra belemmeringen voor dit soort projecten op te leveren. Immers projecten hebben vaak een lange levensduur en vertonen meestal een te laag financieel rendement (zie ook paragraaf 8.5.6). Nieuwe aandachtsgebieden, zoals energiegerichte productontwikkeling en ketenoptimalisatie zitten nog in de startfase.

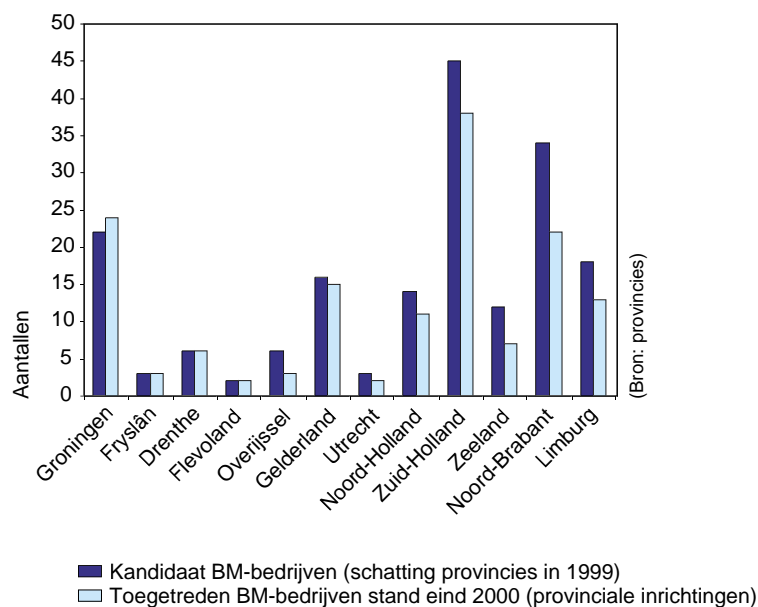
Conclusie

Energie vormt meestal een integraal onderdeel van projecten gericht op duurzaam ondernemen respectievelijk duurzame bedrijventerreinen. Doordat veel projecten recent gestart zijn is nog niet duidelijk in welke mate de energiedoelstellingen in deze projecten ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. De informatievoorziening, met name de kwantitatieve, zal de komende jaren sterk moeten worden verbeterd.

8.5.3. Energie in Wm vergunning

FIGUUR 8.5.A

AANTAL BENCHMARKINGBEDRIJVEN PER PROVINCIE

² In tegenstelling tot de Interprovinciale rapportage 2000 is in deze rapportage uitgegaan van de oorspronkelijke schatting uit 'Energie met gezag'. De vorig jaar gehanteerde cijfers die gebaseerd waren op de in het voorjaar 2000 gehouden inventarisatie ten behoeve van de IPO-conferentie 'Energie in de milieuvergunning' blijken bij nader inzien geen juist beeld te geven.

Benchmarking

In 1999 is het convenant Benchmarking Energie-efficiency door bedrijfsleven, rijksoverheid en IPO ondertekend. Door de provincies is in 1999 een inschatting gemaakt welke bedrijven potentieel onder het convenant zouden kunnen vallen. Uit figuur 8.5.A. blijkt dat eind 2000 in absolute aantallen ruim 80% van de in 1999 ingeschatte potentiële bedrijven daadwerkelijk tot het convenant was toegetreden². Deze relatief lage score wordt onder andere veroorzaakt doordat in een aantal bedrijfstakken de bedrijven er voor gekozen hebben om aan de tweede generatie MJA deel te nemen in plaats van aan het convenant. Naast provinciale bedrijven zijn er ook gemeentelijke inrichtingen tot het convenant toegetreden. Het gaat hierbij in veel situaties om grote concerns met meerdere inrichtingen die, bij elkaar opgeteld, aan de voorwaarde van het convenant voldoen (energiegebruik > 0,5 PJ). In energiegebruik gemeten is het deelnamepercentage van provinciale

en gemeentelijke inrichtingen gezamenlijk ruim 90%.

Eind 2000 werd duidelijk dat bijna alle toegetreden bedrijven op 6 januari 2001 geen concept-Energie efficiencyplan (EEP) konden inleveren. De provincies hebben gevraagd om onderbouwing van de opgelopen vertraging. Een van de redenen lijkt gelegen in het moeilijk op gang komen van de vaststelling van het mondiale referentieniveau (= de te realiseren wereldtop). Slechts twee bedrijven lagen wél op schema en konden per 6 januari 2001 een concept-EEP overleggen aan het Verificatiebureau Benchmarking en aan het bevoegd gezag.

In 2000 hebben de provincies ook voorbereidende activiteiten ondernomen met het oog op de Wm-bedrijven die onder de tweede generatie MJA's gaan vallen. Daarnaast is aandacht besteed aan de bedrijven die onder geen van beide afspraken vallen. Voor deze categorie bedrijven wordt gestreefd naar een vergelijkbaar inspanningsniveau als waaraan de BM- en/of MJA-bedrijven moeten voldoen.

Conclusie

De eerste stap in het traject van benchmarking, voldoende toetreding door bedrijven, is wat betreft percentage energiegebruik bijna volledig gerealiseerd. Het opstellen van het Energie-efficiencyplan kost duidelijk veel meer tijd dan verwacht.

8.5.4 Energie in verkeer en vervoer

Het algemene provinciale beleid op het gebied van verkeer en vervoer wordt uitgebreid beschreven in hoofdstuk 7 van deze rapportage. Uit deze beschrijving blijkt dat de CO₂-emissies van het verkeer de afgelopen jaren zeer sterk zijn gestegen (zie figuur 7.4.B). In deze paragraaf wordt ingegaan op provinciale activiteiten die vanuit een specifieke energie-invalshoek zijn ontwikkeld.

Projecten die door provincies worden opgepakt hebben betrekking op het introduceren van energiezuinige wegverlichting, het uitvoeren van haalbaarheidsprojecten voor het gebruik van energie uit asfalt, het inzetten van energiecriteriën bij de concessieverlening openbaar vervoer en de toepassing van het instrument Verkeersprestatie op Locatie (VPL) om te komen tot een vanuit verkeersperspectief energie-efficiënte ruimtelijke inrichting. Veel van deze projecten bevinden zich in de beginfase. De kwantitatieve resultaten van deze projecten zijn (nog) niet bekend.

Conclusie

Het aandachtsveld 'energie en verkeer en vervoer' richt zich vooral op het energiegebruik dat gekoppeld is aan de provinciale infrastructuur. Beleid gericht op het energiegebruik van voertuigen is waarschijnlijk moeilijk los te koppelen van het algemene provinciale verkeers- en vervoersbeleid. De provinciale inzet vanuit een specifieke energie-invalshoek is tot dusverre beperkt door de provincies opgepakt.

8.5.5 Energie in de bouw

Het energiebeleid voor de gebouwde omgeving wordt voor een groot deel landelijk aangestuurd (bouwbesluit) en lokaal uitgevoerd (gemeenten). Door de introductie van instrumenten als de Energie Prestatie op locatie (EPL) en met name de operatie rond het ISV is de provinciale betrokkenheid het afgelopen jaar duidelijk groter geworden. Een aantal provincies had al eerder convenants duurzaam bouwen afgesloten met gemeenten, woningcoöperaties en marktpartijen. Energie was daarvan vaak een belangrijk onderdeel.

In 2000 is in veel provincies aandacht besteed aan de toetsing van de ISV-plannen van de programma- en projectgemeenten. De meeste provincies geven aan dat deze toetsing vaak een beperkt karakter heeft gehad. Naast de ISV-operatie zijn veel provincies begonnen met het energiebeleid meer structureel in het ruimtelijk spoor te verankeren, onder andere via het toetsen van bestemmingsplannen en het benutten van het vooroverleg ruimtelijke ordening. Provincies zijn ook gestart met het stimuleren van gemeenten om projecten met een verdergaande energieprestatie te realiseren (hoger dan de wettelijke normen). Soms is dit via een convenant vastgelegd in de vorm van concrete doelstellingen (bijvoorbeeld EPL>7). Verder richten veel provincies zich op zaken als kennisoverdracht, het organiseren van een regionale aanpak, het bij elkaar brengen van partijen, het verlenen van financiële bijdragen en dergelijke. Bij de utiliteitsbouw zijn er door de provincies vooral projecten in de zorgsector uitgevoerd, vaak in het kader van preventieprojecten.

Voor een aantal duurzame energie-opties geldt dat deze grotendeels via het spoor van de gebouwde omgeving zullen worden gerealiseerd (zonne-energie, warmte/koude opslag, warmtepompen, zie ook paragraaf 8.6). Hierdoor is het aandachtsveld 'gebouwde omgeving' vaak faciliterend voor het realiseren van duurzame energie-opties.

Conclusie

De betrokkenheid van provincies bij het aandachtsveld 'energie in de bouw' is sterk groeiende. Voor het onderwerp energie lijkt de eerste tranche ISV duidelijk een leerproces te zijn geweest. De komende jaren zal een beter inzicht moeten ontstaan in de effecten van de provinciale inspanningen.

8.5.6 Energie in de land- en tuinbouw

Binnen de land- en tuinbouw is met name in de glastuinbouw sprake van een groot energiegebruik. Voor deze sector geldt een Meerjarenafspraken energiebesparing. Een groot deel van de provinciale activiteiten is dan ook op de glastuinbouw gericht. Het gaat hierbij onder meer om het inzetten van het ruimtelijk instrumentarium bij het realiseren van restwarmte- en/of CO₂-projecten. Daarnaast worden ook projecten uitgevoerd om energiebesparing op kasniveau te stimuleren. Andere projecten hebben betrekking op onderzoek naar de mogelijkheden van teelt van energiegewassen, het energetisch nuttig gebruiken van mest en/of andere agrarische reststromen en het stimuleren van energiebesparing in de veehouderij.

De feitelijke implementatie van projecten ondervindt vertraging als gevolg van de liberalisering van de energiemarkt. Vooral grootschalige projecten, met name restwarmtelevering, lijken steeds moeilijker te kunnen worden gerealiseerd door de gewijzigde rol van de energiebedrijven.

Conclusie

Door de provincies worden diverse projecten in de agrarische sector uitgevoerd. Vooral bij de sector glastuinbouw is er via het spoor van de ruimtelijke ordening sprake van provinciale betrokkenheid.

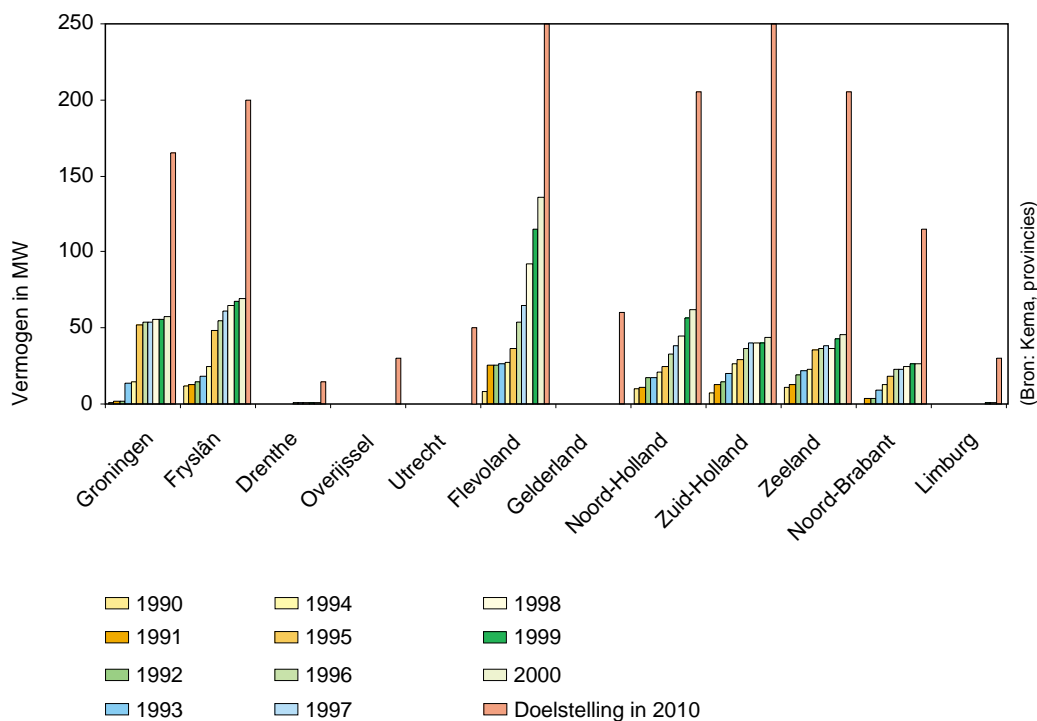
8.6 Duurzame energie

De definitie van duurzame energie is niet altijd even eenduidig. In dit hoofdstuk is zoveel mogelijk aangesloten bij de gehanteerde definities en berekeningswijzen uit het 'Protocol Monitoring Duurzame Energie' (NOVEM 1999).

In 2000 bedroeg de totale landelijke bijdrage van duurzame energie 39 PJ, dit is circa 1,3% van het totale energiegebruik (bron: Duurzame energie in Nederland, voorlopige vaststelling 2000, NOVEM, CBS 2001; beschikbaar via www.novem.nl).

8.6.1 Windenergie

FIGUUR 8.6.A
ONTWIKKELING WINDVERMOGEN PER PROVINCIE 1900-2000
(DOELSTELLING 2010 BLOW, FL, ZH HOGERE DOELSTELLINGEN)

Toelichting

Figuur 8.6.A geeft de ontwikkeling van het opgestelde windvermogen in Megawatt (MW) in de provincies weer. In 1991 werd de Bestuursvereenkomst Plaatsingsproblematiek Windenergie (BPW) gesloten tussen het Rijk en de zeven windrijke provincies. In de BPW waren doelstellingen opgenomen voor het jaar 2000. In de provincies Groningen en Flevoland zijn de doelstellingen van de BPW gerealiseerd. In 2000 is gestart met nieuw overleg met het oog op het realiseren van een landelijke doelstelling van 1500 MW windvermogen op land in het jaar 2010. Deze nieuwe Bestuursvereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie (BLOW), waaraan alle provincies meedoen, is op 10 juli 2001 ondertekend. Naast het Rijk en de provincies neemt ook de VNG aan de overeenkomst deel. In de figuur zijn de nieuwe 2010-doelstellingen opgenomen. De provincies Flevoland en Zuid-Holland hebben in hun energiebeleid hogere doelstellingen geformuleerd dan die in het kader van BLOW zijn overeengekomen. Een fors deel van de 1500-MW-doelstelling zal gerealiseerd moeten worden door het Interprovinciaal Windenergieproject Afsluitdijk (IPWA).

In 2000 is het windvermogen met 37,4 MW toegenomen, waarmee het totale windvermogen in Nederland uitkomt op 443,5 MW. De grootste groei werd gerealiseerd in Flevoland

door de ingebruikname van het windpark bij Almere. In 2000 bedroeg de landelijke energieopbrengst uit windvermogen 6,9 PJ_{prim}.

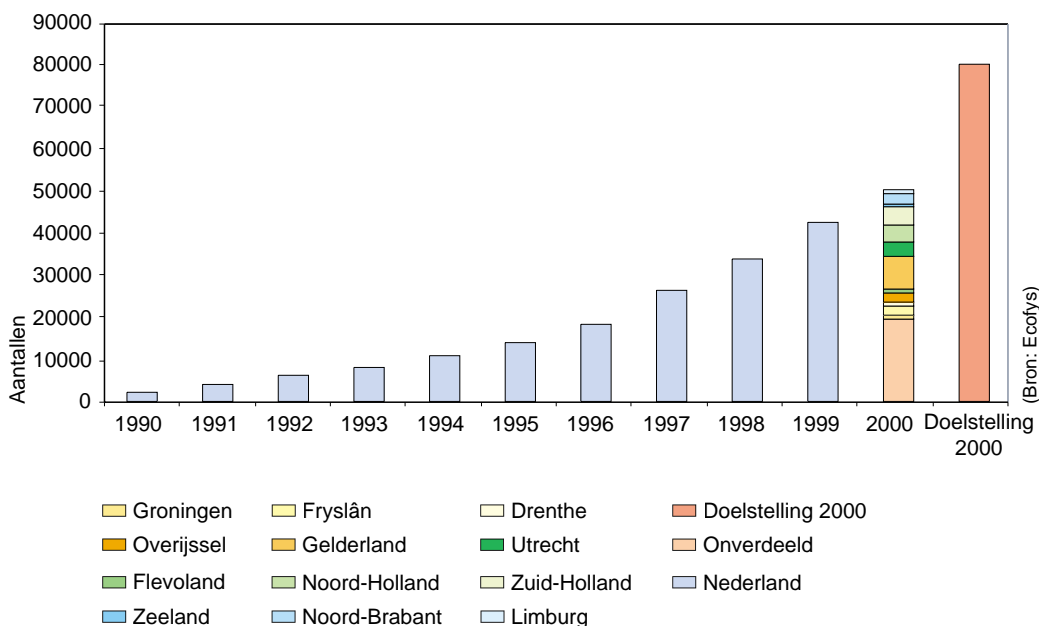
Om de ontwikkeling van windenergie te versnellen zijn door diverse provincies acties gestart om meer planologische duidelijkheid te verschaffen ten aanzien van locaties waar initiatieven voor windenergie wel of niet gewenst zijn. Ook wordt via regionale convenants gestreefd naar het realiseren van meer draagvlak bij de feitelijke ontwikkeling van nieuwe locaties. Op dit moment bestaat er bij de meeste provincies geen goed inzicht in de hoeveelheid windvermogen, waarvoor thans een vergunningprocedure loopt.

Conclusie

De doelstelling uit de oude bestuursovereenkomst is alleen door de provincies Groningen en Flevoland gerealiseerd. Realisatie van de nieuwe 2010-doelstellingen kan alleen worden bereikt door een forse verhoging van het huidige plaatsingstempo.

8.6.2 Zonne-energie

FIGUUR 8.6.B
ONTWIKKELING AANTAL GEÏNSTALLEERDE ZONNEBOILERS

Toelichting

Het aantal in 2000 geplaatste zonneboilers ligt op hetzelfde niveau als in voorgaande jaren. Eind 2000 waren in Nederland ruim 50.000 zonneboilers geïnstalleerd. Figuur 8.6.B laat zien dat de landelijke doelstelling van 80.000 zonneboilers in 2000 niet is gehaald. Realisatie van de 2007-doelstelling, 250.000 zonneboilers, vergt nog een zeer grote inspanning van alle betrokken partijen.

Conclusie

De doelstelling van 80.000 zonneboilers in 2000 is niet gerealiseerd. De doelstelling voor Zon-PV van 12,5 MWp werd wel gerealiseerd. Om de gewenste schaalvergroting op het terrein van zonne-energie te bereiken zullen de inspanningen de komende jaren fors omhoog moeten.

8.6.3 Bio-energie

Onder het begrip bio-energie valt een scala van verschillende afval-, rest- en biomassa-stromen.

In het kader van de monitoring duurzame energie wordt bij het volgen van de energieopwekking uit biomassa de volgende indeling gehanteerd:

- Verbranden van de hernieuwbare fractie in Afval Verbrandingsinstallaties (AVI's);
- Het verbranden en vergassen van niet-fossiel biogeen afval, hout, papier, slib, enz. bij huishoudens, industrie en elektriciteitscentrales ten behoeve van warmte en/of elektriciteitsproductie;
- Stortgasbenutting en actieve vergisting (slib, GFT, mest, overig);
- Productie van vloeibare brandstoffen via fermentatie en extractie (suikerbieten, koolzaad, tarwe).

In 2000 bedroeg de totale landelijke bijdrage van bio-energie aan de energievoorziening ruim 29 PJ_{prim}. Hiervan was circa 40% afkomstig van de verbranding in AVI's (bron: Duurzame energie in Nederland, voorlopige vaststelling 2000, NOVEM, CBS 2001).

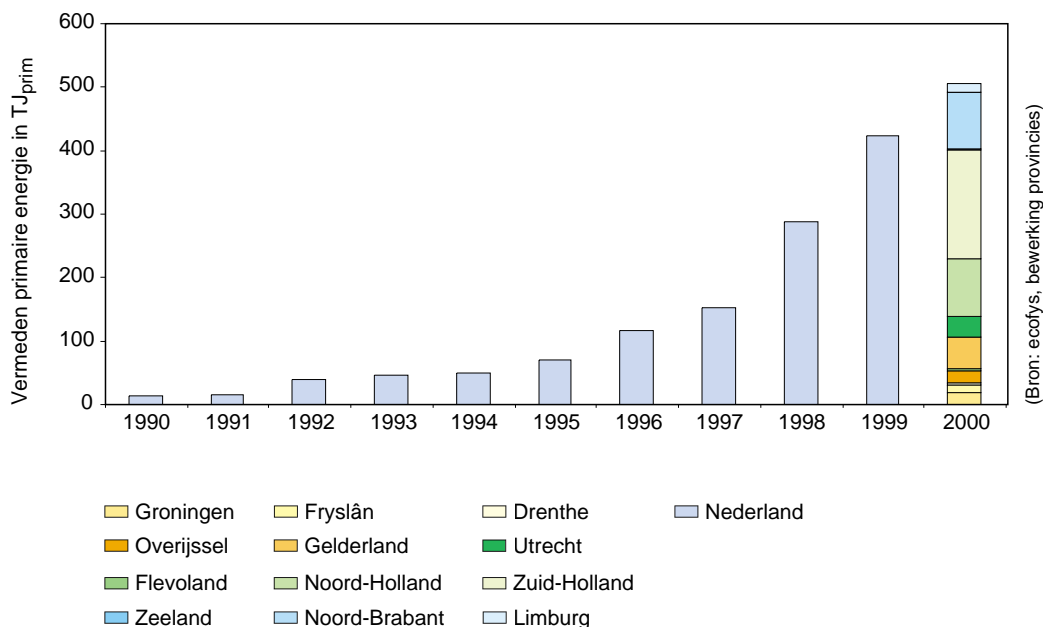
De provinciale bemoeienis met het onderwerp bio-energie had tot voor kort vooral een insteek vanuit het afvalstoffenbeleid. Hierbij is de inzet van de provincies gericht op het zo milieuvriendelijk mogelijk verzamelen en verwerken van afvalstromen. Meer specifiek is het beleid gericht geweest op het realiseren van een verschuiving van storten naar verbranden (zie ook hoofdstuk 11, Afval). In het kader van het monitoringsprotocol duurzame energie zijn op rijksniveau afspraken gemaakt over welk deel van het brandbare afval tot duurzame energie mag worden gerekend. In de publicatie 'Duurzame energie in Nederland, voorlopige vaststelling 2000' wordt hierover nader gerapporteerd. Voor deze Interprovinciale Rapportage hebben de provincies geen aanvullende informatie gegenereerd.

Conclusie

Tot nog toe heeft het provinciale beleid voor bio-energie meegelift met het provinciale afvalstoffenbeleid. De specifieke aandacht vanuit het provinciale energiebeleid is tot dusverre gering geweest. Dit werkt door in de kwaliteit van de provinciale monitoring op dit terrein.

8.6.4 Warmte/koude opslag

FIGUUR 8.6.D
ONTWIKKELING WARMTE/KOUDE OPSLAG 1990-2000 IN TJ-PRIM

Toelichting

Volgens het protocol Monitoring Duurzame Energie wordt seizoensopslag van warmte/koude meegerekend als duurzame energietechniek, mits geen gebruikgemaakt wordt van afvalwarmte die geproduceerd is met fossiele energiedragers. Bij de presentatie van de gegevens is hiermee rekening gehouden. Uit figuur 8.6.D blijkt dat vanaf 1995 de toepassing van warmte/koude opslag zeer sterk is toegenomen. De grootste bijdrage wordt gerealiseerd in Zuid-Holland. Ondanks de sterke groei van de laatste jaren is de doelstelling van 2 PJ_{prim} (=2000 TJ_{prim}), te realiseren in het jaar 2000, niet gehaald. Realisatie van de 2007-doelstelling van 8 PJ_{prim} vereist een voortzetting van het huidige hoge groeitempo (bron: Actieprogramma Duurzame energie in opmars, Ministerie van EZ, 1997).

Op grond van de Grondwaterwet zijn de provincies vergunningverlener voor projecten, waarbij grondwater wordt onttrokken aan en/of geïnfiltrerd in de bodem. Sommige provincies stellen zich bij de vergunningverlening terughoudend op in verband met risico's voor de grondwater- en/of bodemkwaliteit. De energiebesparing is berekend aan de hand van bij de vergunningen verstrekte effectenrapportages. Uit informatie van één provincie, Zuid-Holland, blijkt dat de feitelijk onttrokken hoeveelheden grondwater soms sterk afwijken van de vergunde hoeveelheden. Vooral bij grote vergunningen laat de vergunning vaak nog ruimte voor extra capaciteit. Anderzijds blijken er ook forse overschrijdingen van de vergunde hoeveelheden voor te komen. De komende jaren zal door een betere registratie de kwaliteit van de gegevens vergroot moeten worden.

De grootste besparingen worden gerealiseerd in provincies met grote concentraties kantoren, omdat warmte/koude opslag hier zijn grootste toepassing vindt. Naast hun taken op grond van de Grondwaterwet hebben de provincies nog nauwelijks beleid ontwikkeld op grond van hun energiebeleid.

Conclusie

Sinds 1995 is de toepassing van warmte/koude opslag zeer sterk toegenomen. De doelstelling voor het jaar 2000 is echter niet gerealiseerd.

8.7 Actuele ontwikkelingen

In juni 2001 is het NMP⁴ verschenen, waarin wordt aangegeven dat de grote milieuproblemen, waaronder het klimaatprobleem, alleen succesvol aangepakt kunnen worden door een op lange termijn vol te houden maatschappelijk transformatieproces (transitie). In het NMP⁴ wordt een strategie uitgezet om tot een duurzame energiehuishouding te komen.

Hierbij worden drie sporen gevolgd, te weten:

- het vergroten van de inzet van hernieuwbare energiebronnen;
- het verlagen van het energiegebruik door efficiencyverbetering;
- het inzetten op geavanceerde energietechnologieën (schoon fossiel/koolstofarm).

In het NMP⁴ heeft het Rijk middelen vrijgemaakt voor de uitvoering van het provinciale- en gemeentelijke klimaatbeleid. Deze middelen zijn gekoppeld aan het af te sluiten Klimaatconvenant onder het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl.

8.8 Conclusies

- In 2000 is de betrokkenheid van de provincies bij het vraagstuk van de klimaatverandering duidelijk toegenomen. Dit komt zowel tot uiting in de uitgevoerde activiteiten als in de monitoring van en rapportage over deze activiteiten. Begin 2001 beschikken vrijwel alle provincies over een recent vastgestelde energienota.
- Na een daling in 1999 zijn de emissies van CO₂ in 2000 weer gestegen.
- Bij het opstellen van energie-efficiency-plannen door de energie-intensieve bedrijven, in het kader van het convenant Benchmarking Energie-efficiency, zijn grote vertragingen opgelopen. Deels is dit te verklaren uit de complexiteit van het in kaart brengen van het nieuwe element, te weten het bepalen van 'de afstand tot de wereldtop'. De provincies hebben aangegeven dat deze vertraging niet mag leiden tot het verschuiven van de data uit het convenant waarop maatregelen getroffen moeten zijn.
- Een belangrijk deel van het provinciale energiebeleid berust op inzet van 'zacht' instrumentarium. Door de liberalisering van de energiemarkt neemt het belang van het rentabiliteitscriterium bij de uitvoering van projecten toe. De kans op het succesvol realiseren van provinciale projecten lijkt door deze ontwikkeling af te nemen.
- De betrokkenheid van het provinciale energiebeleid bij de onderwerpen gebouwde omgeving, verkeer, economie en landbouw is, alhoewel groeiende, nog beperkt van omvang. In het kader van het klimaatconvenant zullen de provincies hun activiteiten op deze gebieden moeten intensiveren.
- De groei van het windvermogen is sterk achtergebleven bij de geformuleerde doelstellingen. Oorzaken zijn gebrek aan draagvlak, lange planologische procedures en gebrek aan doorzettingsmacht bij betrokken partijen. In het kader van het nieuwe windconvenant BLOW is het ambitieniveau sterk verhoogd. Om de nieuwe doelstellingen te realiseren zullen alle betrokken partijen hun inspanningen sterk moeten laten toenemen.

- Bij Zon-PV en warmte/koude opslag is sprake van een zeer sterke groei. De groei van het aantal zonneboilers blijft achter bij de verwachtingen. Alleen bij Zon-PV is de doelstelling voor het jaar 2000 gerealiseerd.
- Veel van de in dit hoofdstuk gepresenteerde 'provinciale' informatie komt op dit moment beschikbaar via landelijk aangestuurd onderzoek. De provincies zijn dus sterk afhankelijk van derden voor het verkrijgen van de benodigde informatie.

9.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de in gang gezette acties en activiteiten, waarmee de provincies uitvoering geven aan de landelijke en provinciale doelstellingen voor milieu en economie. Daarbij is naar een tweetal aspecten gekeken:

- De stimulerende- en regisserende rol van de provincies om met de diverse actoren binnen de provincies een duurzame samenleving te bevorderen;
- Invoering van duurzaamheid ten aanzien van de eigen provinciale bedrijfsvoering.

Naast het enquête-instrument is ten behoeve van de totstandkoming van dit hoofdstuk gebruikgemaakt van recente rapporten en cijfers van het RIVM en het CBS. Vanwege het verschil in respons op de afzonderlijke vragen dient deze IPO-rapportage als indicatief te worden beschouwd. Over de effecten van het gevoerde beleid en de daaruit voortvloeiende activiteiten is echter nog weinig te zeggen.

De onderwerpen die bij milieu en economie aan de orde komen zijn divers van aard, zoals ook blijkt uit de landelijke nota en het hoofdstuk Milieu en Economie van de IPO-Milieuagenda. Naast provinciale duurzaamheidsprogramma's en het onderwerp 'duurzame bedrijfsterreinen' komen aspecten van het duurzaamheidsgedrag van provincies zelf aan de orde. Ook wordt er ingegaan op de stand van zaken ten aanzien van ont koppeling tussen milieu en economie en de toepassing van het instrument verhandelbare emissierechten.

Alle provincies zijn actief bezig met de uitvoering van het thema milieu en economie, er is echter, bij de individuele provincies wel sprake van accentverschillen bij de verschillende activiteiten. Waar dit zinvol wordt geacht wordt in dit hoofdstuk verwezen naar onderwerpen in de hoofdstukken Omgevingsbeleid en gebiedsgericht beleid, Milieu en landbouw, Milieu en verkeer, Milieu en energie, Bedrijven en Afval.

9.2 Beleid

9.2.1 Landelijk beleid

In juni 1997 heeft de regering de eerste nota Milieu en Economie aangeboden aan de tweede kamer. De hoofddoelstelling daarin luidt: *economische groei en vermindering van de milieudruk kunnen heel goed samengaan. Een win-win situatie voor milieu en economie.*

Dit zou bereikt kunnen worden door veranderingen in productie, belastingen en overheidsbeleid. Het gaat om een langdurig proces, waarin alle geledingen van de maatschappij betrokken moeten worden.

De sleutels tot dit doel zijn:

- milieubesparende producten en diensten die voorzien in steeds diversere behoeften van consumenten, waarbij milieu een vanzelfsprekend kwaliteitsaspect is;
- duurzaam ondernemerschap in alle sectoren;
- milieuefficiënte technologie in producten en productieprocessen, in mobiliteit en ener-

giesector, en kennis als productiefactor;

- efficiënt ruimtegebruik, ruimtelijke kwaliteit en investeringen in de infrastructuur (in brede zin) voor een duurzame economische ontwikkeling;
- milieu verrekenen in de prijzen, en een verlaging van belasting op arbeid.

In de achtereenvolgende Milieuprogramma's is het Rijk steeds ingegaan op de nota Milieu en Economie. In het programma 2001-2004 schrijft het Rijk:

'Concrete acties en financiële prikkels worden voortgezet om het beoogde doel van een duurzame, milieu-efficiënte economie dichterbij te brengen. Dit vraagt van zowel de overheid als van maatschappelijke organisaties de nodige stappen. De filosofie of het uitgangspunt blijft dat absolute ontkoppeling van economische groei en milieudruk in veel gevallen mogelijk maar niet vanzelfsprekend is'.

9.2.1 IPO- en provinciaal beleid

De activiteiten op het gebied van milieu en economie worden veelal door de individuele provincies opgepakt. Tien provincies hebben een separate nota Milieu en economie of een hoofdstuk Milieu en economie in het Milieubeleidsplan vastgesteld. De provincies Drenthe en Noord-Holland hebben deze nota overigens voor 2001 in voorbereiding. De provincies hebben in hun beleid en activiteiten gekozen voor de volgende thema's:

- milieutechnologie;
- vervoersmodaliteiten
- duurzame bedrijfsterreinen;
- duurzame energie;
- duurzame productontwikkeling;
- duurzame landbouw;
- milieuvriendelijke inkomensmogelijkheden in het buitengebied stimuleren.

9.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

Optimaal gebruik van technologieprogramma's (MEC-02)

Dit project is betrokken bij het project 'Ontwikkelen actieprogramma bij bedrijfsmatige activiteiten' (zie hoofdstuk Afval - project AF-11).

Ontwikkelen informatievoorziening duurzame bedrijfsterreinen (MEC-09)

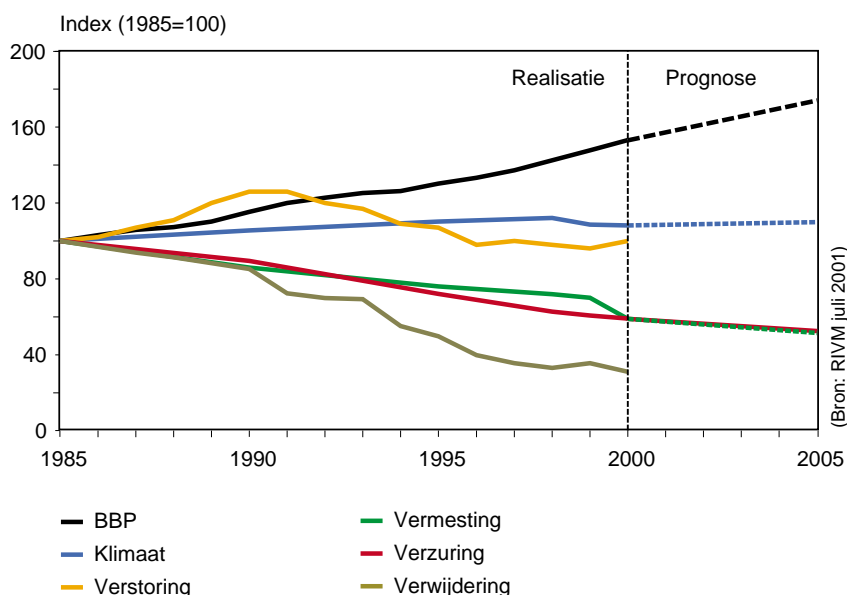
Doel van het project was het in kaart brengen van de informatie die er bij de verschillende provincies inzake duurzame bedrijfsterreinen aanwezig is en ervoor zorgen dat deze informatie op een gebruiksvriendelijke manier door de provincies kan worden benut.

In 2000 heeft een beknopte analyse plaatsgevonden naar de concrete behoefte die er binnen de provincies op dit vlak bestaat. Ook is onderzocht welk medium het meest geschikt is om de informatieoverdracht te laten geschieden. De hieruit verkregen resultaten hebben geleid tot een opdracht voor het ontwikkelen van een website. Aan het eind van 2000 werd gewerkt aan het eerste prototype van de website.

9.4 Ontkoppeling van milieu en economie

Op landelijk niveau wordt in het Milieuprogramma 2001-2004 en in de Milieubalans 2000 de ontkoppelingsindicator voor Milieu en economie gepresenteerd.

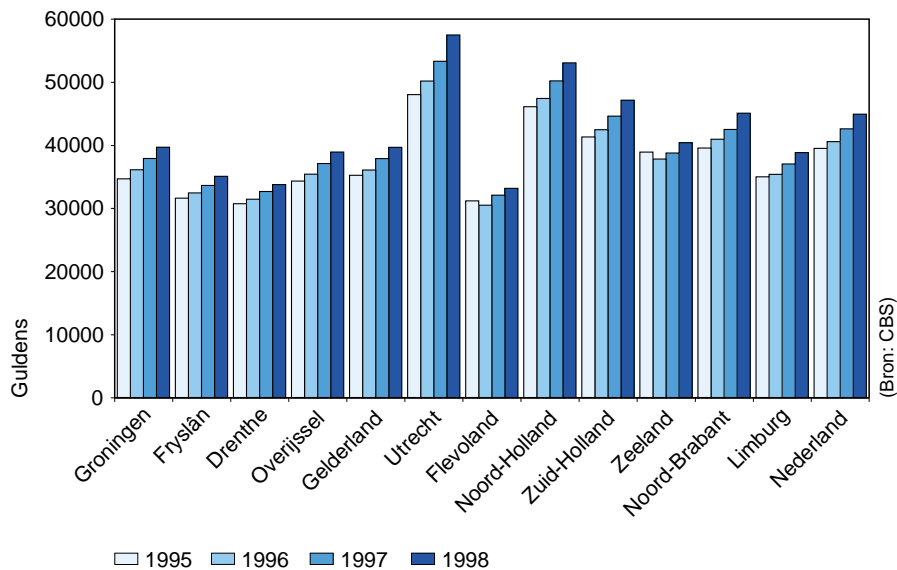
FIGUUR 9.4.A
ONTKOPPELINGSINDICATOR OP LANDELIJK NIVEAU

Toelichting/conclusie

Landelijk wordt gestreefd naar een absolute ontkoppeling van milieudruk en economische groei. Realisatie hiervan betekent een afname van de milieudruk bij een groeiende economie. Deze indicator geeft aan in welke mate aan deze voorwaarde wordt voldaan. Uit de figuur blijkt dat het over vrijwel de gehele linie lukt om de milieudruk te laten dalen terwijl de economie groeit. Uitzondering daarop vormt de hoeveelheid gestort afval dat de afgelopen jaren is toegenomen ten opzichte van 1998. Als gevolg van wisselende weersomstandigheden vertoont de vermesting sterke schommelingen (stijging ten opzichte van 1999) rondom de trendlijn (bron MP 2001-2004). Zie ook de paragrafen 7.4, 8.4, 10.7, 11.5 en 11.7.

FIGUUR 9.4.B
BRUTO REGIONAAL PRODUCT PER PROVINCIE

Toelichting/conclusie

In alle provincies is de economie gegroeid. De groei per provincie vertoont aanmerkelijke verschillen en varieert tussen 23,9 en 6% in 4 jaar. Op individueel provinciaal niveau bleek het afgelopen jaar het maken van een ontkoppingsfiguur onmogelijk. De individuele provinciale milieudrukgegevens zijn niet (tijdig) beschikbaar. Inmiddels wordt door het projectteam Actualiseren Indicatoren (zie paragraaf 1.4) gewerkt aan het operationaliseren van een bruikbare indicator. Alleen de provincie Flevoland is een project gestart om de te gebruiken parameters vast te stellen. In Noord-Holland wordt op basis van gegevens van de Milieumonitor 2000 voorzichtig geconcludeerd dat er sprake is van een merkbare koppeling tussen de groei van de milieudruk en de economische groei. Deze merkbare koppeling heeft betrekking op de thema's klimaat, verzuring, verstoring en vermessing.

Op landelijk niveau vindt aan de hand van vastgestelde parameters voor milieu en economie systematisch verzameling van gegevens plaats. Hierdoor ontstaat door middel van de ontkoppingsindicator over de absolute ontkoppeling van milieudruk en economische groei inzicht. Met uitzondering van afval en CO₂ emissie daalt over de gehele linie op landelijk niveau de milieudruk, terwijl de economie groeit. Hoewel bij elke provincie de economie groeit, zijn er wel aanmerkelijke verschillen. Niet elke provincie beschikt over gegevens ten aanzien van de lokale milieudruk, zodat het dit jaar onmogelijk is om per individuele provincie een conclusie te trekken.

9.5 Duurzame Programma's en Duurzame Bedrijfsterreinen

9.5.1 Duurzame programma's

In het Milieuprogramma 2001-2004 geeft het Rijk aan duurzaam ondernemen, het stimuleren van nieuwe technologieën en productverbeteringen, en het bevorderen van de ICT-sector als boegbeeld te zien. Zij stelt hier middelen voor ter beschikking.

Recent hebben het IPO en de individuele provincies het uitvoeringsprogramma 'Met

preventie naar duurzaam ondernemen' opgepakt. Als start van dit programma zijn in elke provincie startbijeenkomsten voor de gemeenten georganiseerd. Daarnaast hebben de noordelijke provincies de integratie van duurzame ontwikkeling opgepakt door onder andere een duurzaamheidstoets toe te passen voor de uitvoering van het Kompas voor het Noorden (extra financiële impuls voor regionale ruimtelijke en economische ontwikkelingen).

Tabel 9.5.A Duurzame programma's in de provincies

Provincie	Soort programma's	Financiële steun (in guldens/euro's)
Groningen	Het project duurzaam Groningen 2000-2003 richt zich op: Duurzaam ondernemen van MKB bedrijven Implementatie van milieuzorg en preventie Versterking ICT sector	650.000.- (294957 euro) in drie jaar
Fryslân	Heeft diverse programma's zoals: Duurzaam ondernemen Duurzame ontwikkeling en MKB Technologische vernieuwing in de milieuverg. Kwaliteitsontwikkeling recreatiesector	In totaal 1.000.000.- (453780 euro) en daarnaast 623.000.- (282705 euro) per jaar
Drenthe	Het project duurzaam Drenthe loopt al enige jaren en richt zich op: Duurzaam ondernemen van MKB-bedrijven Duurzame productontwikkeling Milieutechnologie Marketing van duurzame producten Duurzame recreatie Duurzaam ondernemen in winkels, kantoren en dergelijke	In totaal 960.000.-. (435629 euro)
Overijssel	Heeft diverse programma's zoals: Schoner produceren Uitvoeringsprogramma ruimte voor vernieuwing Programma duurzame landbouw Recreatie en toerisme	809.800.- (367471 euro)
Gelderland	Heeft diverse programma's zoals: Milieutechnologie, preventie en milieugerichte productontwikkeling Landbouw en landelijk gebied Verkeer, vervoer en infrastructuur Milieu en water	Onbekend
Utrecht	Het uitvoeringsprogramma preventie 2000 en 2001 richt zich op: Duurzame bedrijfsvoering Milieugerichte productontwikkeling Productgerichte milieuzorg en ketenbeheer	500.000.- (226890 euro) in 2000 en 305.000.- (138402 euro) in 2001

vervolg tabel 9.5.A Duurzame programma's in de provincies

Provincie	Soort programma's	Financiële steun (in guldens/euro's)
Flevoland	Heeft diverse programma's zoals: Adviesregeling bedrijfsleven Technologie en milieu-innovatie Modern milieubewust ontwikkelen en produceren Duurzaam ondernemen	185.000.- (83949 euro) per jaar
Noord-Holland	Heeft diverse programma's zoals: Duurzaam ondernemen (milieugerichte productontwikkeling, preventie en ketenbeheer) Technologische innovatie Preventieprogramma Doorlichten bedrijven op efficiency en ketenbeheer Duurzaam toerisme Texel	3.378.000.- (1532896 euro) in 2001
Zuid-Holland	Heeft diverse programma's zoals: Productontwikkeling en ketenbeheer Innovatief materiaal gebruik Duurzaam bouwen Duurzaam consumeren Duurzaam transport	565.000.- (256385 euro) in 2001
Zeeland	Heeft een werkprogramma duurzaam ondernemen 2001	Onbekend
Noord-Brabant	Heeft diverse programma's zoals: Convenant strategische agenda Milieu, Economie en Ruimte Brabant 2050, projecten voor duurzame ontwikkeling Telos werkprogramma duurzame ontwikkeling 2001 Milieu Overleg Lokale Overheden	Onbekend
Limburg	Heeft een programma duurzaam Limburg in voorbereiding wat zich richt op: Duurzaam ondernemen Energiebesparing en duurzame energie Duurzaam bouwen/duurzame stedenbouw	150.000.- (68067) in 2000

Toelichting/conclusie

Alle provincies hebben ter stimulering van duurzaamheid al enkele jaren programma's of projecten in uitvoering. Veelal worden dergelijke programma's gezamenlijk met het Rijk en het bedrijfsleven gefinancierd en worden waar mogelijk Europese middelen ingezet. Er kan geconstateerd worden dat er een verschuiving opgetreden is van procesgericht milieubeleid naar bron-, ketengericht- en productgericht milieubeleid.

Groningen, Fryslân en Drenthe hebben ten aanzien van hun Kompasprojecten en in hun programma's inmiddels concrete doelen ten aanzien van duurzaamheid geformuleerd en uitgewerkte monitoringsprotocollen opgesteld. Op dit moment kunnen echter nog geen

concrete resultaten, bijvoorbeeld groei werkgelegenheid, milieuwinst of economische winst genoemd worden.

Ten opzichte van de Rapportage over 1999 is de financiële inspanning van de provincies per jaar gestegen van circa 3,5 miljoen naar circa 6,8 miljoen.

9.5.2 Duurzame bedrijfsterreinen

Het Rijk geeft in het Milieuprogramma 2001-2004 aan ook duurzame bedrijfsterreinen als boegbeeld te zien en stelt middelen ter beschikking via Novem.

Alle provincies hebben een programma duurzame bedrijfsterreinen gestart met als doel zodanige voorwaarden te scheppen op nieuwe bedrijfsterreinen dat er milieu- en ruimte-winst kan worden behaald. Negen provincies zijn actief om bij revitalisering van bestaande bedrijfsterreinen duurzaamheid te implementeren.

De invulling van een duurzaam bedrijfsterrein is altijd maatwerk. Elke locatie biedt z'n eigen specifieke duurzaamheidskansen. De thema's water, energie, grondstoffen, afvalstoffen, ruimte en vervoersbewegingen voor personen en goederen zijn dan mogelijk aan de orde. Maar ook parkmanagement en gemeenschappelijke faciliteiten. Vaak worden door de provincie door middel van een duurzaamheidsscan van een terrein de specifieke duurzaamheidskansen bepaald.

Elke provincie besteedt menskracht en middelen aan duurzame bedrijfsterreinen. Veelal gebeurt dit in samenwerking met de gemeenten, bedrijven en Kamer van Koophandel.

FIGUUR 9.5.B
LOCATIES VAN DUURZAME BEDRIJFSTERREINEN GESTIMULEERD DOOR DE
PROVINCIE

Toelichting/conclusie

Onder andere door de inspanningen van de provincies is sinds 1997 circa 7700 hectare duurzaam bedrijfsterrein gerealiseerd en gaat circa 3500 hectare te revitaliseren bestaand terrein een meer duurzame invulling krijgen. Er bestaan evenwel discussies over wat men precies onder een duurzaam terrein dient te verstaan.

In Nederland is volgens het CBS 500.000 hectare bestaand bedrijfsterrein aanwezig en 120.000 hectare nieuw bedrijfsterrein beschikbaar.

Er kan geconcludeerd worden dat:

- elke provincie zeer actief of minder actief de realisering van duurzame bedrijfsterreinen stimuleert, zowel voor nieuwe als te revitaliseren bestaande terreinen;
- 7700 hectare nieuw duurzaam bedrijfsterrein gerealiseerd gaat worden. Dit is 6,5% van het in aanleg zijnde terrein in Nederland;

- 3500 hectare bestaand terrein duurzaam heringericht gaat worden. Dit is 0,7% van het aanwezige bedrijfsterrein in Nederland;
- duurzaamheidskansen worden door de provincies veelal in kaart gebracht door middel van een duurzaamheidsscan;
- alle provincies gezamenlijk de afgelopen jaren 11,4 miljoen besteed hebben aan de stimulering van duurzame bedrijfsterreinen. Dit is een stijging ten opzichte van vorig jaar;
- een keurmerk en een definitie voor een duurzaam terrein ontbreekt. Een milieukeurmerk of bijvoorbeeld een duurzaam bouwen keurmerk bestaat wel.

9.6 Verhandelbare emissierechten

Met instemming van het IPO heeft het Ministerie van VROM een overeenkomst gesloten met VNO-NCW over een emissieplafond voor NO_x voor de sector industrie in het jaar 2010. Met deze eerste overeenkomst in Nederland is het mogelijk gemaakt dat individuele bedrijven emissierechten kopen of verkopen. Hierdoor ontstaat een aanzienlijke kostenbesparing voor milieu voor alle bedrijven, terwijl de noodzakelijke milieuverbetering wel wordt gerealiseerd. Rijk, VNO-NCW en IPO zijn over de precieze inhoud van deze eerste overeenkomst nog in gesprek. Nederland past hiermee een instrument toe dat in Amerika al langdurig en met succes wordt toegepast. De Europese Commissie vraagt zich af of toepassing van het instrument verhandelbare emissierechten mogelijk is binnen de huidige Europese regelgeving.

De provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Brabant denken er aan het instrument verhandelbare emissierechten als beleidsinstrument te gaan toepassen binnen hun provincie. Deze provincies denken dan vooral aan toepassing bij bedrijfsterreinen. Noord-Brabant laat een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren naar CO₂ quota in Noord-Brabant. De overige provincies gaan dit nieuwe instrument (nog) niet toepassen

Uit bovenstaande blijkt dat over de toepassing van het nieuwe instrument verhandelbare milieurechten als provinciaal beleid verschillend wordt gedacht.

9.7 Leren voor duurzaamheid

Het bereiken van een leefbare, duurzame samenleving is een enorme uitdaging. Het vraagt om een evenwichtige afweging tussen ecologische-, economische- en sociaal-culturele aspecten. Kortom, het betreft maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken die van invloed zijn op onze directe leefomgeving, op het leven in Nederland en op het leven in andere landen en die niet alleen op ons, maar ook op de generaties na ons betrekking hebben. Het zoeken naar antwoorden en het maken van keuzes is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheid, burgers, maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven. Om dit geheel een extra beleidsimpuls te geven hebben de gezamenlijke overheden de notitie 'Leren voor duurzaamheid' opgesteld. Het Rijk heeft voor de uitvoering extra geld beschikbaar gesteld. De provincies voeren de regie over de uitvoering. De provincies Fryslân, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg hebben die regierol opgepakt. Daarbij is in het noorden de koppeling met onder andere de Kompasprojecten gelegd. Van de andere provincies is geen informatie beschikbaar. Door een aantal maatschappelijke groeperingen is de bevordering van een leefbare, duurzame samenleving ook opgepakt onder de noemer 'Echte welvaart'. (www.echtewelvaart.nl)

9.8 Duurzaamheid bij de provinciale overheden zelf

Om bedrijven, gemeenten en dergelijke te stimuleren tot het bereiken van duurzaamheid en een win-win-situatie voor milieu en economie is het belang zelf het goede voorbeeld te geven.

Aan de hand van de volgende vier indicatoren is bepaald of de provincies het goede voorbeeld geven:

- implementatie milieuzorgsystemen;
- duurzaam inkopen;
- inzamelen van gescheiden afvalstoffen;
- gebruik van groene stroom en energiebesparingsprogramma's.

9.8.1 Implementatie van milieuzorgsystemen bij de provincies

In de IPO Rapportage Milieu, Water en Natuur 2000 bleek dat de implementatie van milieuzorg bij de provincies redelijk hoog op de bestuurlijk agenda staat. Ten opzichte van vorig jaar is weer een stap voorwaarts gezet.

In Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Zeeland is inmiddels een milieuzorgsysteem aanwezig en in Gelderland wordt dit gecertificeerd conform ISO 14001. In de andere provincies is bestuurlijk afgesproken om binnen de huidige collegeperiode een milieuzorgsysteem ingevoerd te hebben.

Hiermee wordt duidelijk dat bij alle provincies draagvlak is ontstaan om binnen twee jaar of eerder een werkend milieuzorgsysteem te hebben. En zo wordt aan de bestuurlijke afspraak met het Rijk voldaan.

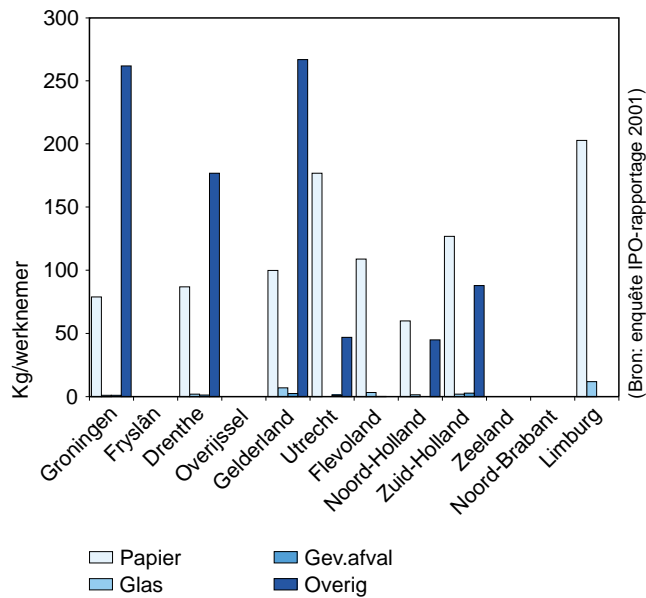
9.8.2 Duurzaam Inkoopbeleid van provincies

Eind 1999 heeft onder andere het IPO, in het kader van BANS, het startschot gegeven voor de uitvoering van het programma 'Duurzaam inkopen', een van de boegbeelden uit de landelijke nota. In een convenant met het programmabureau dat de acties coördineert, spreken de provincies de intentie uit tot duurzaam inkopen. Bovendien zullen ze daar jaarlijks over rapporteren.

De provincies Fryslân, Drenthe, Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, en Zeeland hebben dit convenant inmiddels gesloten en zijn gestart met duurzaam inkopen. De provincie Overijssel heeft een abonnement groene inkoop gesloten, waar duurzaam inkopen onderdeel van is. De provincie Groningen koopt duurzaam in zonder daarvoor een convenant gesloten te hebben. De provincie Utrecht gaat deze collegeperiode aan de slag met duurzaam inkopen. Flevoland en Limburg zijn dit vooralsnog niet van plan. Bij geen enkele provincie is informatie beschikbaar over het aandeel van de duurzame inkopen ten opzichte van de totale inkoop van goederen. Ten opzichte van vorig jaar is het aantal provincies die duurzaam inkoop met vijf gestegen.

9.8.3 Gescheiden inzameling van het eigen provinciaal afval

FIGUUR 9.8.A
GESCHIEDEN INZAMELING VAN HET EIGEN PROVINCIAAL AFVAL

Toelichting/conclusie

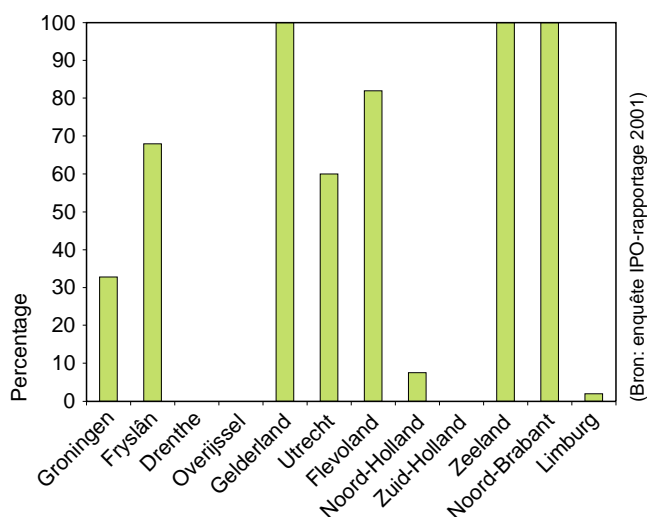
Alle provincies zamen hun afval gescheiden in. Fryslân, Overijssel, Noord-Brabant en Zeeland zamen wel gescheiden in, maar registreren de hoeveelheden nog niet.

9.8.4 Gebruik van groene stroom bij de provincies

In de IPO-rapportage van 2000 is deze indicator onder het thema Milieu en energie beschreven. De voornemens waren toen duidelijk minder vergaand.

Bij de meeste provincies heeft de inkoop of het gebruik betrekking op de kantoorfunctie. Bij het thema Milieu en energie wordt ingegaan op de andere aspecten van provinciaal energiebeleid.

FIGUUR 9.8.B
Gebruik groene stroom per provincie in 2000

Toelichting/conclusie

Figuur 9.8.B geeft een beeld van het gebruik van groene stroom door de provincies. Negen van de twaalf provincies zijn overgegaan tot inkoop en gebruik van groene stroom. Het gebruik komt min of meer overeen met het gebruik over 1999. In 1999 werd 44% van het totaal 'groen' ingekocht tegenover 46% in 2000. Van de nu niet-groen-inkopende provincies hebben Drenthe en Overijssel een voorstel aan de Staten in voorbereiding en Zuid-Holland het voornemen dit te gaan doen. Noord-Holland is van plan meer groene stroom te gaan inkopen.

De totale afzet van groene stroom in Nederland bedroeg per mei 2001 850 miljoen kWh (bron www.greenprices.nl). Volgens dezelfde bron staan de provincies Noord-Brabant en Zeeland in de top 25 met meer dan 1 miljoen kWh aan inkoop van groene stroom. De provincies Gelderland en Utrecht horen volgens deze rapportage ook in de top 25 thuis.

9.8.5 Energiebesparing bij de provincies

Alle provincies zijn bezig met bekende mogelijkheden tot verdere energiebesparingen. Alleen de provincie Utrecht en Zeeland hebben ten aanzien van hun eigen interne energiehuishouding een energiebesparingsdoelstelling vastgesteld.

9.9 Actuele ontwikkelingen

Het NMP⁴, dat op 13 juni 2001 is uitgekomen, analyseert een aantal hardnekkige milieuproblemen en geeft aanzetten voor de oplossing ervan. De Minister van VROM geeft daarmee een aantal lijnen aan, die voor de ontwikkeling van het beleid en het milieu-instrumentarium ook voor de provincies van groot belang zijn.

Wat betreft de economische ontwikkeling constateert het NMP⁴ dat in de afgelopen dertig jaar maatschappijen en economieën sterker verstrengeld zijn geraakt. Productie en consumptiepatronen zijn internationaler geworden. Globalisering van de economieën is hierbij een veelgebruikte term. Door nadruk op de harmonisatie en liberalisering van economieën zijn op sociaal en ecologisch gebied tekorten ontstaan: de systeemfouten in een streven naar duurzame economische ontwikkeling.

Als oplossing biedt het NMP4 'systeeminnovatie naar duurzaamheid'. Dat betekent innovatie van beleid, het scheppen van nieuwe instituties, het ontwikkelen van nieuwe instrumenten en het formuleren van andere rollen van de overheid. Concreet houdt het in dat beleid veel integraler moet worden. Maatschappelijke kosten en baten moeten worden afgewogen op korte termijn en op lange termijn, economische kosten en sociale en milieukosten. De milieukosten moeten in deze visie in de prijzen worden doorberekend. Het voorzorgbeginsel biedt een kader voor mogelijk te verwachten problemen voor risico's van stoffen en activiteiten. De keuze voor nieuwe instrumenten wordt gericht op het slechten van de systeemfouten. Zij worden geselecteerd op internationale aspecten, gestuurd door milieuproblemen zelf. Veroorzakers van vervuiling krijgen zelf belang bij de aanpak van milieuproblemen en de keuze van het realiseren van de taakstellingen wordt zoveel mogelijk aan de markt overgelaten. Voorbeelden hiervan zijn de groene belastingen, de verhandelbaarheid van emissierechten en milieuconvenants. De overheid houdt overzicht over de activiteiten en brengt partijen bij elkaar voor het oplossen van milieuproblemen ('schakelen en makelen'), schept de goede omstandigheden en stuurt ('het stellen van duidelijke kaders') en handhaaft ('doen wat we hebben afgesproken').

9.10 Conclusies

- Het thema milieu en economie is bij alle provincies onderdeel van beleid. De deelthema's milieu en economie worden (soms) versnipperd binnen de organisaties aangepakt.
- Op landelijk niveau is met een indicator goed vast te stellen of er sprake is van ont koppeling tussen economische groei en toename van milieudruk. Landelijk lijkt het te lukken om de milieudruk te laten dalen terwijl de economie groeit. Op provinciaal niveau is geen milieudruk indicator beschikbaar en zijn voorlopig geen conclusies te trekken.
- Alle provincies hebben duurzame programma's of projecten in voorbereiding of uitvoering en besteden hieraan menskracht en middelen. De financiële inspanning van de provincies is gestegen van circa 3,5 miljoen in 1999 naar circa 6,8 miljoen in 2000.
- Elke provincie stimuleert actief de realisering van nieuwe duurzame bedrijfsterreinen en vaak duurzaamheid bij revitalisering van bestaande bedrijfsterreinen. Circa 11000 hectare duurzaam bedrijfsterrein gaat gerealiseerd worden. Alle provincies gezamenlijk hebben in hier de afgelopen jaren circa 11,4 miljoen aan besteed. Het oppervlakte duurzaam terrein dat gerealiseerd gaat worden is echter slechts 1,8 % van het totaal aan beschikbare terreinen.
- Over de toepassing van het nieuwe instrument Verhandelbare Emissierechten als provinciaal beleid wordt verschillend gedacht.
- Negen provincies hebben de regierol voor 'Leren voor duurzaamheid' opgepakt. Van de andere provincies zijn geen gegevens bekend.
- Alle provincies gaan volgens afspraak de huidige collegeperiode een milieuzorgsysteem implementeren.

- **Negen provincies kopen duurzaam in, één gaat duurzaam inkopen en twee zijn dit voornemens niet van plan.**
- **Alle provincies verzamelen hun afval gescheiden.**
- **Negen provincies gebruiken groene stroom, waarvan Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Zeeland in de top 25 van Nederland staan. De overige provincies hebben voornemens tot het gebruik van groene stroom.**
- **Twee provincies hebben ten aanzien van hun eigen interne energiehuishouding een energiebesparingsdoelstelling vastgesteld.**

10.1 Inleiding

Voor het thema bedrijven vormt het realiseren van een duurzame bedrijfsvoering het centrale aandachtspunt om een aanzienlijk efficiënter gebruik van energie en grondstoffen te bereiken en de negatieve milieueffecten van productie en consumptie sterk te reduceren.

De provincies nemen daartoe deel aan het doelgroepenbeleid, geven invulling aan hun veranderende rol bij vergunningverlening en handhaving en werken verder aan de afronding van het project Sanering Industrie Lawaai. In dit hoofdstuk wordt daarop ingegaan. Het zijn voornamelijk prestaties van overheid en doelgroepen die hier aan de orde komen. De resultaten in de vorm van een aantal bronindicatoren (emissiereducties) worden gepresenteerd in het hoofdstuk Milieu en economie. Ook in de hoofdstukken Milieu en energie, Milieu en verkeer en Afval komen aan het thema Bedrijven gerelateerde onderwerpen aan de orde.

Een van de onderwerpen in de rapportage betreft de uitvoering van de vergunningverlening en de handhaving van de Wet milieubeheer, meer in het bijzonder de uitvoering bij inrichtingen waarvoor de provincies het bevoegd gezag zijn. Aan de hand van indicatoren wordt melding gemaakt van de provinciale uitvoering. Deze indicatoren zijn onder meer vastgesteld in de Coördinatie Commissie Overheidsmonitoring (CCO). Op bepaalde aspecten wordt een landelijk beeld gegeven, op sommige aspecten worden de provincies in dit deel van de rapportage ook met elkaar vergeleken.

Nieuw ten opzichte van de rapportage van vorig jaar is de afzonderlijke opname van de bedrijven die vallen onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO). Tevens wordt dit jaar voor het eerst onderscheid gemaakt tussen bedrijven die een milieujarverslag maken volgens afspraak in een convenant en bedrijven die een milieujarverslag maken volgens de verplichting van de Wet milieubeheer. Uitgangspunt is dat in deze IPO-rapportage gegevens van provincies worden opgenomen; in verband met de aansluiting op de eerdere rapportages zijn bij een aantal indicatoren ook gegevens van Amsterdam opgenomen, waar Amsterdam bevoegdheden van Noord-Holland heeft gekregen. Gegevens van Den Haag en Rotterdam zijn, gelet op het beperkte aantal vergunningen dat van Zuid-Holland naar die gemeenten is overgegaan, niet opgenomen. Van Utrecht zijn, ten gevolge van daar opgetreden problemen, geen gegevens opgenomen.

Bij de indelingen van bedrijven in categorieën is sprake van twee hoofdindelingen:

- De categorie-indeling volgens de IPPC. Bij de prestatie-indicatoren voor vergunningverlening en handhaving zijn met het oog op de Europese richtlijn nr. 96/61/EC van 27 september 1996 betreffende Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) de bedrijven niet langer ingedeeld overeenkomstig de 'IOO' klassen, maar overeenkomstig de indeling van bedrijven over categorieën, zoals die in bijlage 1 bij de IPPC-richtlijn is opgenomen.
- De categorie-indeling volgens het doelgroepenbeleid. Bij een aantal algemene indicatoren en de bronindicatoren wordt de indeling volgens bedrijfsbranches van het Nederlandse doelgroepenbeleid gevolgd.

10.2 Beleid

Het beleid en de activiteiten op het gebied van het thema Bedrijven wordt gevormd door een samenspel van overheden, bedrijven en andere betrokkenen. Kernpunten zijn daarbij:

- duurzaam functioneren van bedrijven;
- continuering doelgroepenbeleid, als samenwerking tussen bedrijven, landelijke overheid; provincies, gemeenten en waterbeheerders. Bij een aantal bedrijfstakken hebben de provincies het voortouw;
- terugdringing van emissies volgens de afspraken van het doelgroepenbeleid;
- kwaliteitsverbetering van de processen van vergunningverlening en handhaving;
- vergroting eigen verantwoordelijkheid bedrijven, bevorderen vergunning op hoofdlijnen;
- invulling geven aan de verruimde reikwijdte van de Wet milieubeheer;
- terugdringen van het aantal gedoogsituaties;
- tijdig afronden van het project Sanering Industrie Lawaai.

10.3 Resultaten uitgevoerde IPO-projecten

Doelgroepenbeleid (BE-01)

In het doelgroepenbeleid industrie wordt voor de geselecteerde bedrijfstakken een vaste werkwijze gevolgd. Voor de gehele doelgroep industrie zijn integrale reductiedoelstellingen vastgesteld. Per bedrijfstak wordt hiervan de Integrale Milieutaakstelling (IMT) afgeleid die wordt vastgelegd in de intentieverklaring (convenant). In 2010 dienen de in de diverse convenants gemaakte doelstellingen voor de industrie te zijn gehaald. Individuele bedrijven werken de gemaakte afspraken verder uit in hun bedrijfsmilieuplannen (BMP's). Voor een aantal stoffen lijkt het halen van de IMT in 2010 problematisch te worden. Er zijn gesprekken gaande om te zien wat daaraan gedaan kan worden. Daarnaast wordt in verband met de maatschappelijke ontwikkelingen gediscussieerd over een verbreding van de inhoud van toekomstige BMP's. De komende jaren zal tevens post-2010-beleid moeten worden ontwikkeld. Op dit moment staat de monitoring van milieugegevens sterk in de belangstelling. De komende jaren zal in dit kader veel energie gestoken worden in de verbetering van de beoordeling van milieujarverslagen. Hiertoe is in 2000 gestart met een project verbeteren validatie milieujarverslagen. De uitkomsten hiervan zullen worden gebruikt voor een betere afhandeling van de milieujarverslagen 2000. Daarnaast zijn in 2000 de convenants getekend voor de vleesindustrie en de rubber- en kunststofindustrie.

Om de taken die voortvloeien uit het doelgroepenbeleid vanuit de provincies te coördineren is een aantal interprovinciale gremia actief en wordt deelgenomen aan diverse overleggen met de andere betrokken partijen. Genoemd kunnen worden de overleggen van de DMI-coördinatoren en de monitoringcoördinatoren (alle provincies) en het overleg van de projectgroepen en overleggroepen voor de diverse branches (betrokkenheid VROM, EZ, bedrijfsleven. Tevens wordt in ondersteunende zin gebruikgemaakt van de diensten van FO-Industrie.

WM-vergunningverlening/handhaving: opstellen van een effectgerichte jaar-rapportage als onderdeel van de Interprovinciale Rapportage Milieu, Water en Natuur 2000 (BE-05/06)

Doel van dit project is inzicht geven in de activiteiten die in het kader van vergunningverlening en handhaving Wet milieubeheer (Wm) door de gezamenlijke provincies zijn gedaan. Het project is gebaseerd op een afspraak tussen de Minister van VROM en het

IPO om de monitoring en verslaglegging van de vergunningverlening en handhaving ook na het aflopen van de Van Rijn-Vellekoop-gelden voort te zetten. De gegevens zullen voor het eerst worden geïntegreerd in de Interprovinciale Rapportage Milieu, Water en Natuur. In het verslagjaar is door een IPO-projectgroep gewerkt aan de rapportage over 1999. De projectgroep werd hierin ondersteund door een extern organisatie-adviesbureau. Het eindrapport dat reeds op 15 juni 2000 gereed was, is als onderdeel van het hoofdstuk Bedrijven ondergebracht in de Interprovinciale Rapportage Milieu, Water en Natuur 2000, waarmee de IPO-adviescommissie MWLN op 5 oktober 2000 instemde. Ten opzichte van eerdere rapportages hebben zich enkele wijzigingen voorgedaan. Zo wordt er niet langer verslag gedaan van de tijdsbesteding van de provincies ten aanzien van vergunningverlening en handhaving. Daarnaast zijn de bedrijven niet langer ingedeeld conform de IOO-klassen maar op basis van de indeling, zoals die is opgenomen in de Europese IPPC-richtlijn. En ten slotte is een aantal indicatoren toegevoegd die voortkomen uit afspraken die gemaakt zijn in de CCO.

Implementatie bestuursovereenkomsten milieuwethandhaving (BE-06A)

Om de milieuwethandhaving te verbeteren is onder meer afgesproken dat de samenwerking tussen de milieuwethandhavende instanties door het vastleggen van afspraken wordt versterkt. De provincies hebben hierin de regierol gekregen. Om de voortgang van ondertekening en implementatie van deze bestuursovereenkomsten te coördineren is een interprovinciaal platform in het leven geroepen. Dit platform heeft onder meer tot taak om het Ministerie van VROM tweemaal per jaar te informeren over de stand van zaken. In 2000 zijn een tweetal voortgangsrapportages uitgebracht. Uit deze rapportages, waaraan tevens is meegewerkt door een extern bureau, blijkt dat de bestuursovereenkomsten hebben geleid tot meer politieke aandacht en een betere communicatie tussen de handhavingpartners. Hierdoor valt een verbetering van de samenwerking waar te nemen. Aandachtspunten zijn het vasthouden van de betrokkenheid en het uitwerken van de onderwerpen meerjarenbeleidsvisie en informatie-uitwisseling. Op 19 juli 2000 is de eerste halfjaarrapportage naar de Minister van VROM gestuurd. De tweede wordt verstuurd na vaststelling van het rapport door de IPO-adviescommissie op 25 januari 2001.

Ontwikkelen kwaliteitsmodel Servicepunten handhaving (BE-06A1)

In de subsidieregeling voor de servicepunten handhaving, die is opgesteld door het Ministerie van VROM, staat vermeld dat de SEPH's binnen drie jaar na de totstandkoming moeten beschikken over een doelmatig kwaliteitszorgsysteem. De directeur-generaal milieubeheer heeft hierop in een brief van 10 mei 2000 nog eens expliciet gewezen. Om aan deze eis te voldoen zal een interprovinciaal kwaliteitsmodel voor de servicepunten handhaving worden opgezet. Medio november 2000 is aan een extern bureau opdracht verstrekt voor de ondersteuning bij het opzetten van het kwaliteitsmodel.

Kwaliteitsimpuls handhaving (BE-06B)

Het doel van dit project is drieledig:

- het opzetten van een interprovinciale norm kwaliteitszorg handhaving;
- het verkrijgen van commitment van de provincies;
- de ontwikkeling van het draagvlak bij de handhavers en het management voor de implementatie van de op te stellen Interprovinciale norm kwaliteitszorg handhaving.

Met dit project wordt beoogd de provincies de beschikking te geven over een minimaal model (ondergrens) en een maximaal model (groeimodel) voor de kwaliteitsborging van de milieuwethandhaving.

In verband met andere prioriteiten op het gebied van handhavingsprojecten is dit project pas aan het eind van 2000 op gang gekomen. Eind december is aan een extern bureau opdracht verstrekt om de beoogde projectgroep, die bemenst zal worden door leden van de IPO-werkgroep handhaving, te ondersteunen. In het jaarverslag over 2001 zal uitgebreid op de verrichtingen van deze projectgroep worden teruggekomen.

Aanpassen normblad kwaliteitsborging vergunningverlening

Begin 1999 hebben de provincies afgesproken om de Interprovinciale norm kwaliteitszorg vergunningverlening Wet milieubeheer te hanteren als uitgangspunt bij het ontwikkelen en implementeren van een kwaliteitssysteem voor het proces van vergunningverlening Wet milieubeheer.

Deze norm die bekend is geworden als 'het betere werk' dient in verband met een herziening van de ISO-9000-reeks echter te worden herzien. Bovendien is het verstandig om de ervaringen die tot nu toe zijn opgedaan met de implementatie in een breder verband onder de aandacht te brengen. Hiervoor zal een bijeenkomst worden georganiseerd waarbij bestaande ervaringen worden gepresenteerd en waarbij ingegaan wordt op de consequenties van de bijgestelde norm.

Ook dit project stond oorspronkelijk niet in het milieuprogramma 2000. De herziening van de ISO-norm en de ervaringen die waren opgedaan met de implementatie van 'het betere werk' rechtvaardigden echter het alsnog inbrengen van dit project in het milieuprogramma 2000. Begin november is aan een extern bureau opdracht verstrekt om de projectgroep gedurende dit project te ondersteunen.

IMPEL uitwisselingsprogramma bedrijven (EUR-IMPEL)

Doelstelling van het uitwisselingsprogramma is het versterken van kennis en inzicht in Europese verhoudingen ten aanzien van implementatie en handhaving van Europese milieuwetgeving, het harmoniseren van milieu-inspecties, het bevorderen van feitelijke samenwerking bij handhaving van grensoverschrijdende milieu-overtredingen en het versterken van de participatie van de Nederlandse provincies in het Europese milieuveld. Het jaar 2000 heeft vooral in het teken gestaan van de voorbereidingen op de IMPEL-conferentie en de conferentie zelf. Zo'n 170 deelnemers hebben van 10 tot en met 13 oktober 2000 in het Oostenrijkse Villach de IMPEL-2000-conferentie bijgewoond. De conferentiegangers vertegenwoordigden bijna alle lidstaten en de landen die op de nominatie staan tot de EU toe te treden. Doel van de conferentie was handhavers van verschillende overheidslagen en nationaliteiten met elkaar in contact te brengen om ervaringen uit te wisselen. De conferentie is door de deelnemers als zeer positief ervaren en er is aangedrongen op het periodiek herhalen van een dergelijke bijeenkomst.

Kerngroep Europees Milieubeleid (EUR-KEM)

De taakopdracht van de Kerngroep Europees Milieubeleid (KEM) is:

- het informeren van provincies over relevante Europese (beleids)ontwikkelingen op het gebied van milieu;
- een aantal provinciale activiteiten op het gebied van Europees milieubeleid in kaart brengen

De Kerngroep is in 2000 op zeer veel verschillende manieren bezig geweest met het onder de aandacht brengen van de ontwikkelingen die zich binnen het Europees milieubeleid afspelen. Genoemd kunnen worden de reguliere overleggen met het Huis der Provincies in Brussel, het op verschillende manieren verstrekken van informatie uit Brussel, ondersteuning van de Nederlandse vertegenwoordiger in Commissie 4 van het Comité van de regio's, het bemiddelen bij het bemensen van expertgroepen en het mede organiseren van cursussen over Europees milieubeleid. Helaas moest een geplande the-

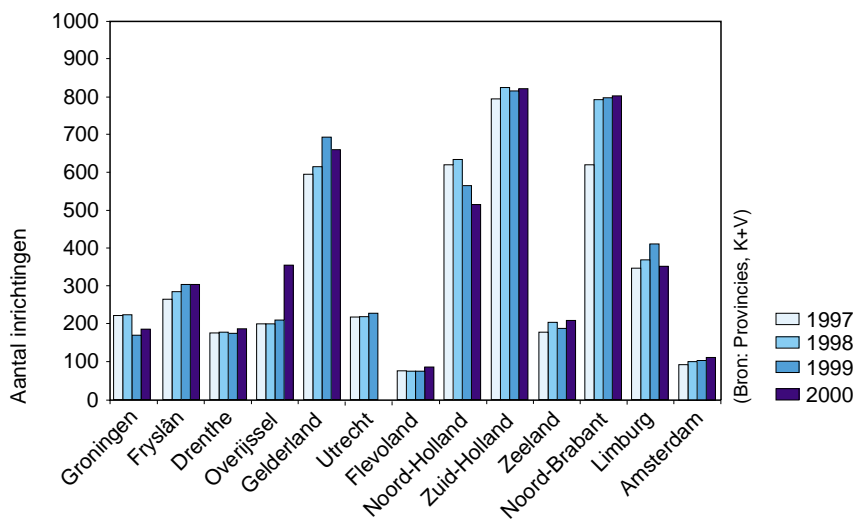
mabijeenkomst over de Europese agenda 2000 op het laatste moment worden afgeblazen, omdat een aantal sprekers moest afzeggen. De door de KEM gedane activiteiten in 2000 staan vermeld in de 3^e voortgangsrapportage die op 25 januari 2001 aan de adviescommissie MWLN is aangeboden.

10.4 Inrichting algemeen

10.4.1 Het inrichtingenbestand

De basis voor de provinciale Wm-vergunningverlening en -handhaving vormen de inrichtingen waarvoor de provincies het bevoegd gezag zijn op basis van art. 8.1 van de Wet milieubeheer. In deze paragraaf wordt het inrichtingenbestand per provincie en per IPPC-klasse weergegeven. Omdat de provincie Utrecht niet in staat was te rapporteren is ze niet in de gegevens van 2000 opgenomen.

FIGUUR 10.4.A
ONTWIKKELING INRICHTINGENBESTAND
Ontwikkeling per provincie

Toelichting

In figuur 10.4.A is de ontwikkeling in het aantal inrichtingen per provincie weergegeven waarvoor de provincie bevoegd gezag is. De aantallen inrichtingen zijn over de afgelopen vier jaar gepresenteerd. Voor de provincie Utrecht zijn de gerapporteerde aantallen tot en met 1999 opgenomen.

Conclusie

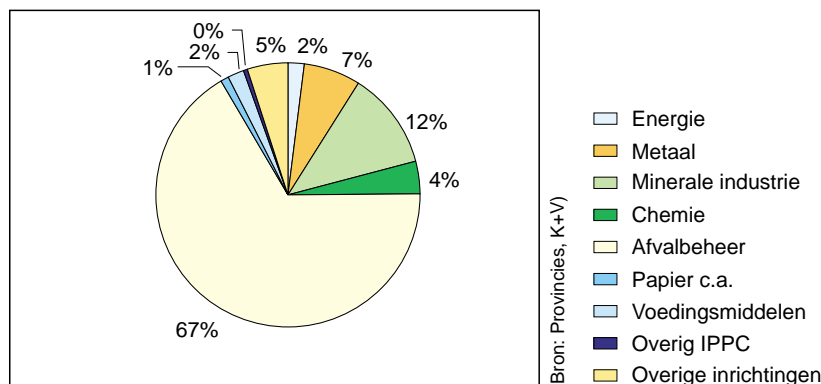
Het totaal aantal inrichtingen in Nederland waarvoor de provincies het bevoegd gezag zijn, is gestegen van 4405 in 1997 tot 4818 inrichtingen in 2000 (dit is inclusief 228 inrichtingen uit 1999 van de provincie Utrecht). In de verdere rapportage wordt gerekend met 4590 inrichtingen, dus zonder de inrichtingen van Utrecht.

De trend over het aantal inrichtingen in de periode 1997-2000 verschilt per provincie. Bij de meeste provincies is sprake van een lichte groei. In Overijssel is het aantal inrichtingen

in 2000 met meer dan 50% gestegen ten opzichte van 1999. Overijssel heeft medio 2000 de A-inrichtingen, die in 1996 aan de Overijsselse gemeenten waren overgedragen, teruggekregen op basis van een uitspraak van de Raad van State dat deze overdracht niet volgens wet is. Daarnaast heeft Overijssel ook de in 1996 overgedragen autodemonterbedrijven van de gemeenten teruggenomen.

In de provincies Gelderland, Noord-Holland en Limburg is sprake van een lichte daling in het aantal inrichtingen in 2000 ten opzichte van 1999.

FIGUUR 10.4.B
VERDELING INRICHTINGENBESTAND
 IPPC-categorieën per 31-12-2000

Toelichting

In figuur 10.4.B is de verdeling over de IPPC-categorieën aangegeven als percentage van het totaal aantal inrichtingen waarvoor de provincies bevoegd gezag zijn.

De IPPC-categorieën zijn in tabel 10.4.C opgenomen.

Tabel 10.4.C Overzicht IPPC-categorieën

IPPC-categorie	Bedrijfstakken
Categorie 1	energie industrie
Categorie 2	productie en verwerking van metalen
Categorie 3	minerale industrie
Categorie 4	chemische industrie
Categorie 5	afvalbeheer
Categorie 6a	papier, textiel, leerlooierijen
Categorie 6b	voedingsmiddelen, veehouderijen, melkproductie, slachterijen, destructie
Categorie 6c	overig IPPC
Categorie 7	overige inrichtingen

Ten opzichte van EU IPPC-richtlijn is categorie 7 'overige inrichtingen' opgenomen. Dit omdat de provincies bevoegd gezag zijn voor een aantal type inrichtingen, zoals windtunnels, die niet in de EU-richtlijn worden genoemd. Raffinaderijen vallen in de IPPC-categorie 'energie industrie'.

Conclusie

Veruit het grootste aantal inrichtingen waarvoor de provincies het bevoegd gezag zijn, zijn bedrijven in de IPPC-categorie 5 'afvalbeheer'. Dit is ongeveer 2/3 van het totale inrichtingenbestand van de provincies. De verdeling van de inrichtingen over de IPPC -categoriën is niet/nauwelijks gewijzigd ten opzichte van 1999.

10.4.2 Bedrijfsmilieuplannen

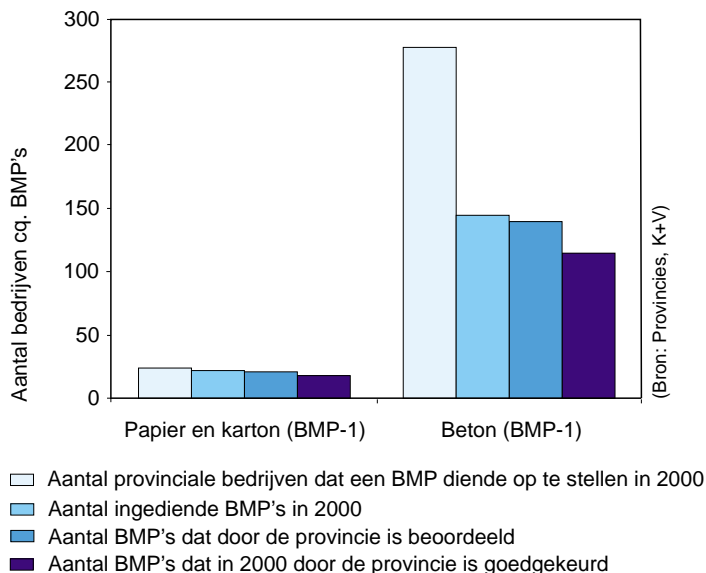
Om de milieubelasting door de industrie verder te verminderen zijn door het IPO, de Minister van VROM en diverse brancheorganisaties doelgroepenconvenants afgesloten voor sectoren waarbij de provincies een rol spelen. In deze convenants zijn per bedrijfstak Integrale Milieutaakstellingen vastgelegd. Individuele bedrijven dienen deze afspraken uit te werken in bedrijfsmilieuplannen (BMP's) met een looptijd van vier jaar. In tabel 10.4.D is opgenomen op welke termijnen voor welke bedrijfstakken BMP's moeten zijn ingediend. De figuren 10.4.E en 10.4.F geven de stand van zaken weer bij de provincies in totaal per 31-12-2000. Het doelgroepenbeleid omvat zowel bedrijven die de provincie als bevoegd gezag hebben, als bedrijven die gemeenten als bevoegd gezag hebben. Hier worden uitsluitend de provinciale gegevens vermeld.

Tabel 10.4.D Afspraken ten aanzien van indiening BMP door bedrijven en beoordeling BMP door het bevoegd gezag

Bedrijfstak	Tijdstip indienen en beoordeling definitief BMP
Basismetaalindustrie (BMP-3)	indienen ontwerp BMP-3 vóór 1-3-2001 beoordelen ontwerp vóór 1-6-2001 indienen definitief BMP-3 vóór 1-8-2001 beoordelen definitief BMP-3 vóór 1-10-2001.
Chemische industrie (BMP 3)	start BMP-3-proces 1-11-2001 indienen ontwerp BMP-3 vóór 1-7-2002 beoordelen van ontwerp vóór 1-10-2002 indienen definitief BMP-3 vóór 1-12-2002 beoordelen definitief BMP vóór 1-2-2003 (data onder voorbehoud).
Zuivelindustrie (BMP 2)	indienen vóór 1 juni 1999 beoordelen vóór 1 augustus 1999.
Papier en kartonindustrie (BMP 1)	indienen vóór 1 juni 2000. beoordelen vóór 1 augustus 2000.
Textiel- en tapijtindustire (BMP-2)	indienen ontwerp vóór 1-1-2001 beoordelen ontwerp vóór 1-4-2001 indienen definitief BMP-2 vóór 1-6-2001 beoordelen definitief BMP-2 vóór 1-8-2001.
Beton (BMP 1)	indienen vóór 15 december 1999 beoordelen vóór 15 februari 2000.
Metaal-electro (BMP-1)	nog niet vastgesteld.

FIGUUR 10.4.E
BEDRIJFSMILIEUPLANNEN 1

Stand van zaken per 31-12-2000

Toelichting

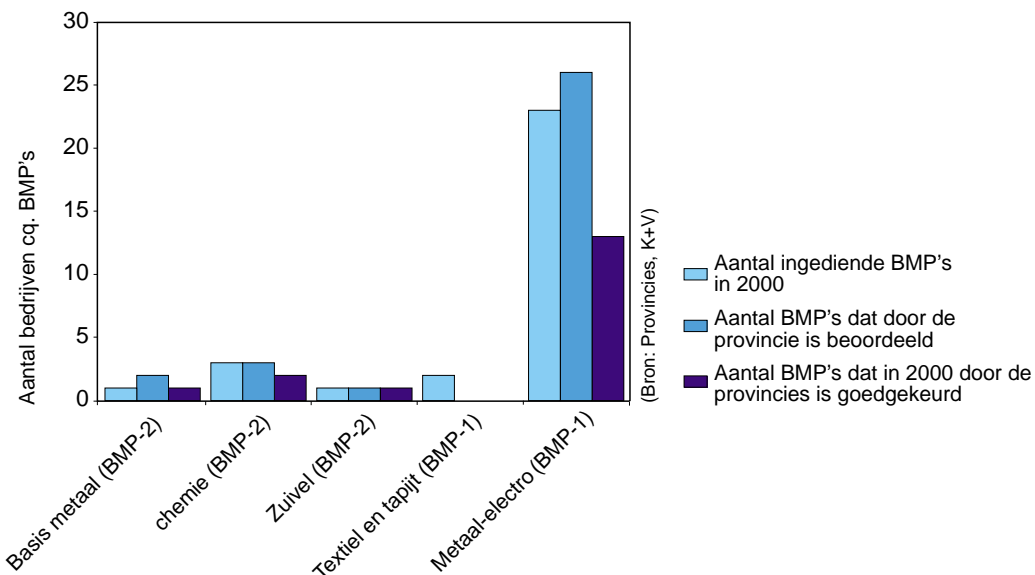
Figuur 10.4.E geeft een overzicht van de bedrijfstakken waarvan in 2000 het definitieve BMP ingediend en beoordeeld had moeten zijn.

Conclusie

Bij de papier en kartonindustrie zijn bijna alle BMP's ingediend en goedgekeurd. Bij de betonindustrie is ongeveer de helft van het aantal BMP's ingediend en door de provincies beoordeeld, 82% hiervan is goedgekeurd.

FIGUUR 10.4.F
BEDRIJFSMILIEUPLANNEN 2

Stand van zaken per 31-12-2000

Toelichting

Figuur 10.4.F geeft een overzicht van de overige BMP's die in 2000 zijn ingediend en door de provincie beoordeeld en gevalideerd. De BMP's van de basismetaalindustrie en zuivelindustrie hadden in 1999 gevalideerd moeten zijn.

De provincie Fryslân heeft geen gegevens beschikbaar over het aantal BMP's in de metaal-elektro.

Conclusie

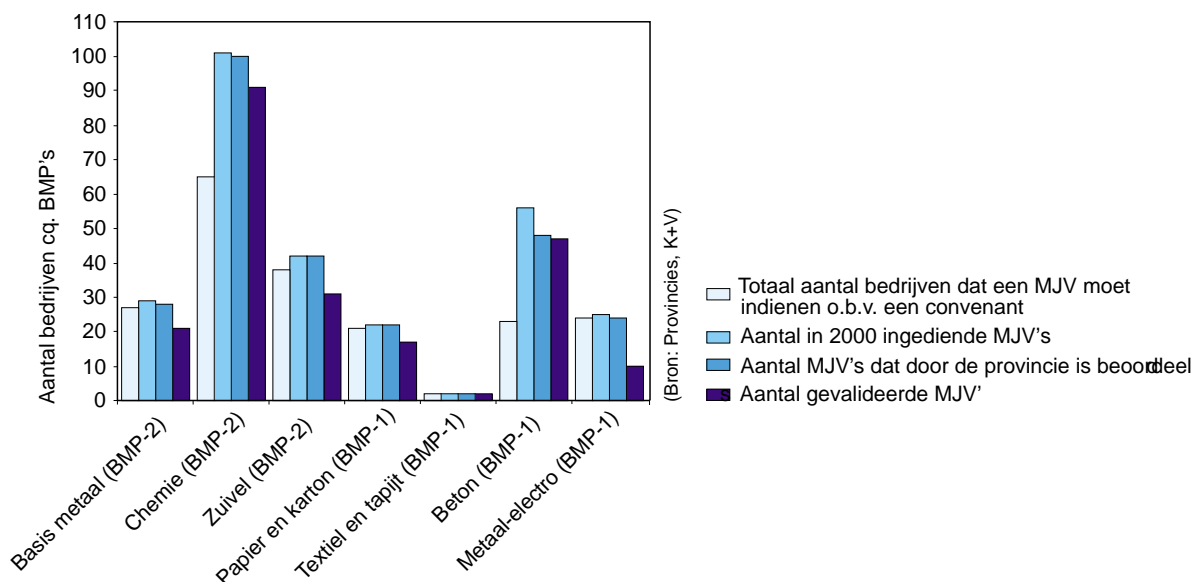
Uit de grafiek blijkt dat in 2000 nog BMP's zijn ingediend die al in 1999 goedgekeurd hadden moeten zijn.

10.4.3 Milieujaarverslagen

Naast het opstellen van een BMP is in de convenants eveneens de afspraak opgenomen dat bedrijven jaarlijks rapporteren over de voortgang van de maatregelen en onderzoeken die in het BMP zijn opgenomen. Deze verslagen dienen door de provincies te worden gevalideerd. Daarnaast is sinds 1 januari 2001 een aantal bedrijven overeenkomstig de Wet milieubeheer (besluit milieuverslaglegging) verplicht jaarlijks een milieujaarverslag bij het bevoegd gezag in te dienen.

FIGUUR 10.4.G
MILIEUJAARVERSLAGEN OP BASIS VAN AFGESLOTEN CONVENANTS

Stand van zaken per 31-12-2000

Toelichting

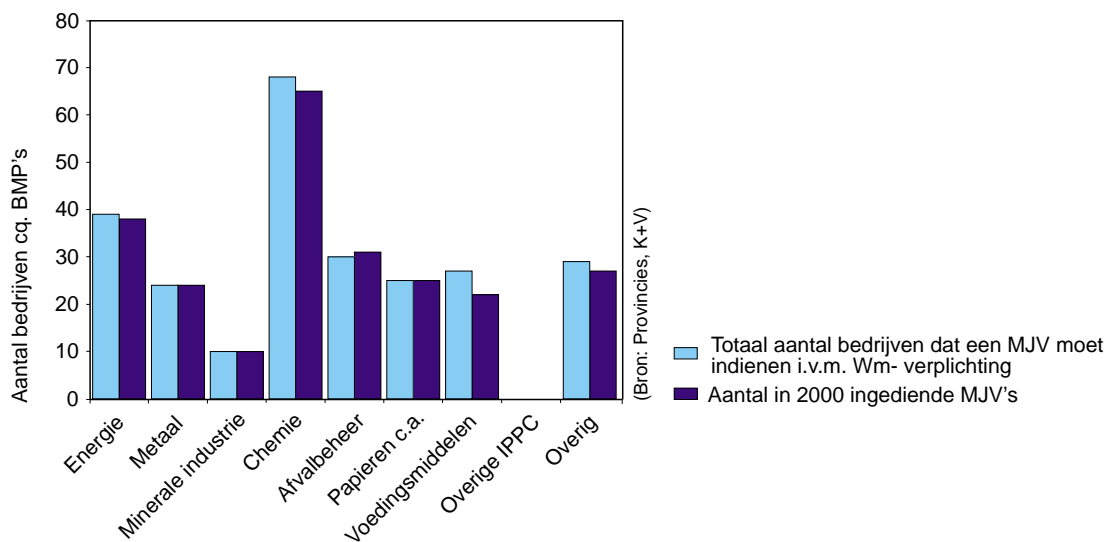
Figuur 10.4.G geeft de stand van zaken weer over de milieujaarverslagen (MJV) die zijn ingediend naar aanleiding van de afspraken in de convenants.

Conclusie

De bedrijven voldoen in het algemeen goed aan de afspraak uit het convenant ten aanzien van de rapportage verplichting. Per 31-12-2000 zijn 277 rapporten ingediend. Van alle ingediende rapportages is 79% door de provincies gevalideerd. Dit is meer dan in 1999 waarin het aantal gevalideerde rapportages 62% bedroeg.

FIGUUR 10.4.H
MILIEUVERSLAGEN OP BASIS VAN WM-VERPLICHTINGEN

Stand van zaken per 31-12-2000

Toelichting

Figuur 10.4.H geeft de stand van zaken weer over de milieujaarverslagen (MJV) die zijn ingediend ingevolge het Besluit milieuverlaglegging.

Conclusie

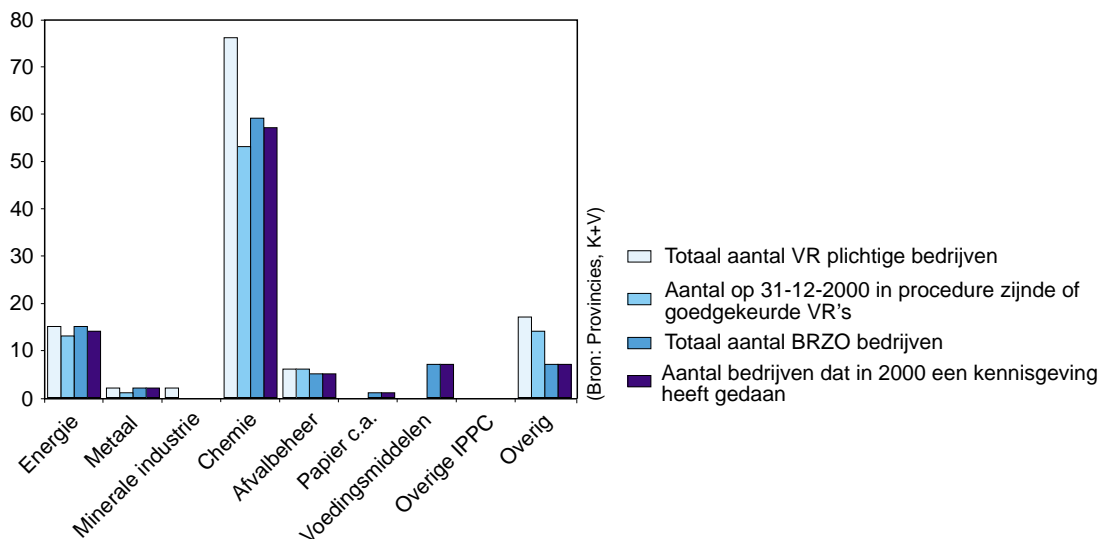
Van alle bedrijven die in 2000 een milieujaarverslag moesten indienen overeenkomstig het Besluit milieuverlaglegging is 96% ingediend. Per 31-12-2000 zijn 242 milieujaarverslagen ingediend.

10.4.4 VeiligheidsRapportage

De verplichting voor bedrijven om afzonderlijke Externe VeiligheidsRapportage op te stellen is medio 1999 vervangen door de verplichting een VeiligheidsRapportage (VR) op te stellen. Een VR is een combinatie van een Arbeidsveiligheidsrapport (AVR) en een Externe VeiligheidsRapportage (EVR). Tot deze bedrijven behoren alle bedrijven die vallen onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO).

FIGUUR 10.4.I
VEILIGHEIDSRAPPORTAGES

Stand van zaken per 21-12-2000

Toelichting

Figuur 10.4.I toont het totaal aantal VR-plichtige bedrijven, het aantal op 31-12-2000 in procedure zijnde of goedgekeurde VR's, het aantal BRZO-bedrijven en het aantal bedrijven dat in 2000 een kennisgeving heeft gedaan. Een aantal provincies heeft alleen het aantal VR-plichtige bedrijven opgegeven en niet het totaal aantal BRZO-bedrijven

Conclusie

Op 31-12-2000 waren er 87 goedgekeurde of in procedure zijnde Veiligheidsrapportages. Dit is 74% van het totaal aan VR-plichtige bedrijven. Ten opzichte van de EVR's in 1999 is hier een verbetering waarneembaar.

In totaal zijn er 166 BRZO-bedrijven, grotendeels chemische bedrijven. Hierbij zijn 71 bedrijven opgenomen die niet in figuur 10.4.I vermeld staan. Deze bedrijven zijn afkomstig van een provincie die bij de vermelding van het aantal BRZO bedrijven geen onderscheid heeft kunnen maken naar IPPC- categorieën. 151 bedrijven hebben in 2000 een kennisgeving gedaan, waarvan 58 niet zijn opgenomen in figuur 10.4.I, omdat een indeling naar IPPC-categorieën niet mogelijk was.

Negen provincies hebben in 2000 een inventarisatie opgesteld van mogelijke risicosituaties bij bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is. Hierbij wordt niet bedoeld op een inventarisatie van alleen BRZO-bedrijven. Voor risicosituaties is de volgende definitie gehanteerd:

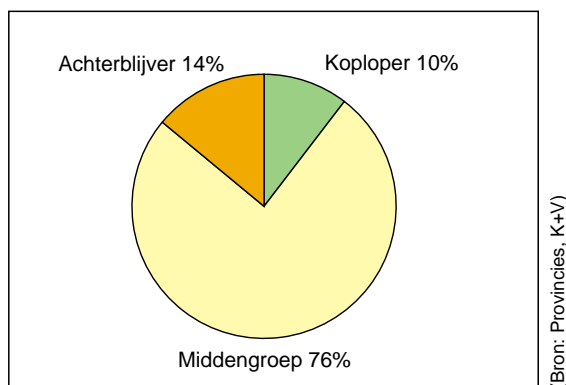
'situaties bij inrichtingen of bij naast elkaar gelegen inrichtingen die bij calamiteiten tot onveilige situaties voor de omgeving kunnen leiden'.

Op basis van deze definitie zijn er 253 risicosituaties geïnventariseerd.

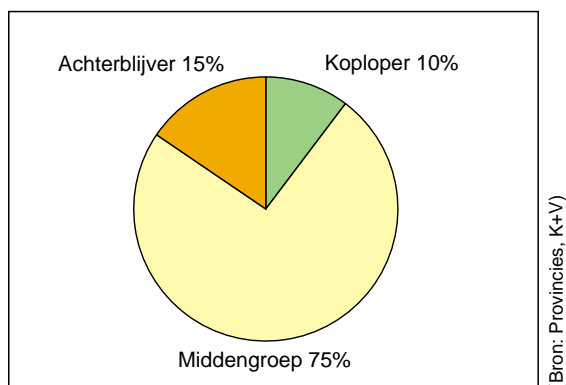
Deze negen provincies hebben in 2000 ook afspraken gemaakt met de Regionale Brandweer, de Arbeidsinspectie en eventuele andere partners inzake risico's en externe veiligheid.

10.4.5 Houding van bedrijven

FIGUUR 10.4.J
HOUDING VAN HET BEDRIJF
Gemiddelde ingeschatte vergunningverlening

FIGUUR 10.4.K
HOUDING VAN HET BEDRIJF
Gemiddelde inschatting handhaving

Toelichting

In de figuren 10.4.J en 10.4.K is weergegeven hoe de provinciale *vergunningverleners* en de provinciale *handhavers* het inrichtingenbestand onderverdelen in koplopers, achterblijvers en meelopers (middengroep). De figuren zijn gebaseerd op gegevens afkomstig van de elf provincies inclusief Amsterdam.

Hiervoor zijn de volgende definities gebruikt:

Koplopers	Bedrijven die in management en techniek de meest geavanceerde maatregelen nemen ter bescherming van het milieu, zelfs indien dit niet is voorgeschreven in de vergunning en de concurrenten eveneens dit niet doen.
Meelopers	Bedrijven die de bovengenoemde maatregelen pas nemen nadat ze zijn voorgeschreven en de concurrentie het ook doet.
Achterblijvers	Bedrijven die de maatregelen pas nemen nadat het bevoegd gezag heeft bedreigd met sancties of sancties heeft opgelegd.

Conclusie

Vergunningverleners schatten, dat gemiddeld 10% (range van 2 tot 20%) van de bedrijven tot de categorie koplopers behoren en 14% (range van 4 tot 36%) tot de categorie achterblijvers.

Handhavers schatten, dat 10% (range 2 tot 20%) van de bedrijven tot de categorie koplopers behoren en 15% (range van 5 tot 36%) tot de categorie achterblijvers.

Ten opzichte van de inschatting die de vergunningverleners respectievelijk de handhavers in 1999 hebben gemaakt, is het percentage koplopers min of meer gelijk. Het percentage achterblijvers wordt in 2000 door de handhavers veel groter geschat dan in 1999 (15% ten opzichte van 8%).

In vergelijking met andere indicatoren geeft tabel 10.4.L inzicht in de potentiële kandidaten voor Vergunningen op Hoofdlijnen (VOH's) en Vergunningen op Maat (VOM's). Uit de tabel kan de conclusie worden getrokken dat met de VOH's en VOM's thans ongeveer het maximale is gedaan. In paragraaf 10.5.5 wordt hierop verder ingegaan.

Tabel 10.4.L Houding van het bedrijf

Aantal bedrijven op 31-12-2000 dat kan worden gekenmerkt als koploper (schatting)	Aantal bedrijven met een milieuzorgsysteem	Aantal bedrijven met een VOH op 31-12-2000	Aantal bedrijven met een VOM op 31-12-2000
459	147	37	428

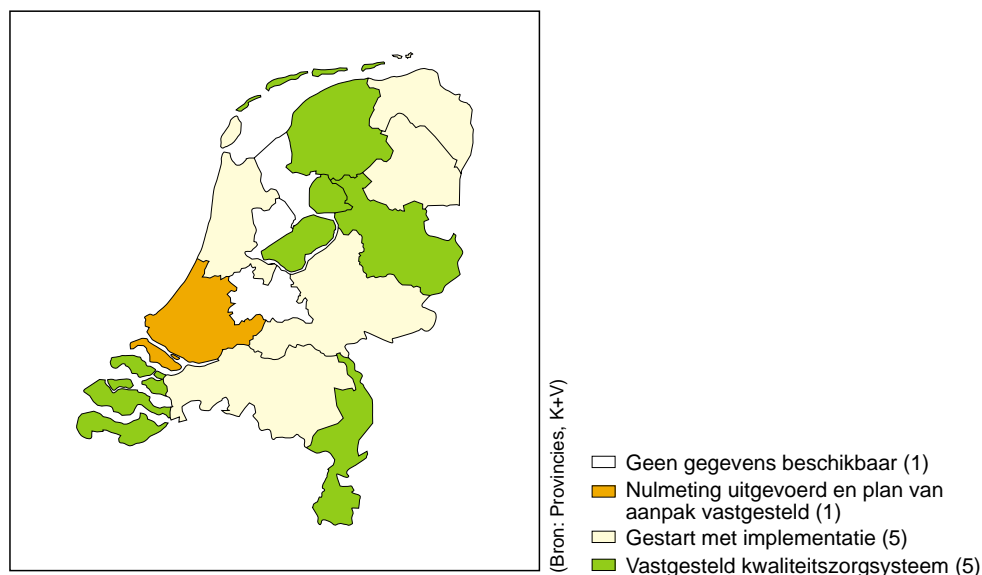
10.5 Vergunningverlening

De activiteiten van de provincies in de Wm-vergunningverlening worden gepresenteerd zonder gegevens van de provincie Utrecht.

10.5.1 Kwaliteitszorgsystemen vergunningverlening

FIGUUR 10.5.A

INVOERING KWALITEITZORGSTEEEM VERGUNNINGVERLENING

Toelichting

Figuur 10.5.A. geeft per provincie de stand van zaken over de invoering van een kwaliteitszorgsysteem in de provincies per 31-12-2000. De provincies voeren sedert 1997 een project uit onder de naam 'Het betere werk'. Doelstelling van dit project is dat de provincies een kwaliteitssysteem invoeren in de Wm-vergunningverlening.

Conclusie

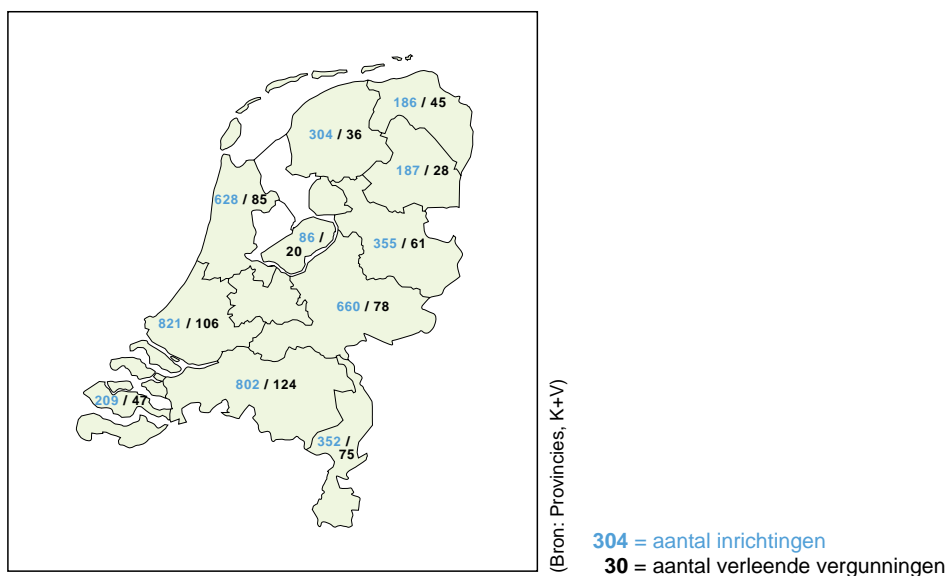
Alle provincies zijn gestart met 'Het betere werk'. Overeenkomstig het plan van aanpak voor het project zou in iedere provincie in 1999 een nulmeting moeten zijn uitgevoerd en een plan van aanpak zijn vastgesteld voor de invoering van een kwaliteitszorgsysteem in de vergunningverlening. De provincies Fryslân, Limburg, Overijssel, Flevoland en Zeeland beschikken reeds over een vastgesteld kwaliteitssysteem voor de vergunningverlening.

Vijf provincies, Drenthe, Gelderland, Groningen, Noord-Brabant en Noord-Holland, zijn gestart met de implementatie van het kwaliteitszorgsysteem.

Ten opzichte van 1999 hebben de provincies in de kwaliteitszorg vergunningverlening vooruitgang geboekt. Alle provincies zijn ten minste één fase verder dan in 1999.

10.5.2 Het aantal verleende vergunningen

FIGUUR 10.5.B
AANTAL VERLEENDE VERGUNNINGEN TEN OPZICHT VAN AANTAL INRICHTINGEN

Toelichting

In figuur 10.5.B is aangeven voor hoeveel inrichtingen de desbetreffende provincie het bevoegd gezag is en hoeveel vergunningen de provincie in 2000 heeft verleend. De genoemde aantallen voor Zuid-Holland zijn inclusief de gegevens van de DCMR, voor Noord-Holland inclusief Amsterdam.

Uit onderliggende gegevens blijkt dat de verdeling van de vergunningen over de IPPC-categorieën in belangrijke mate overeenkomt met die van het inrichtingenbestand.

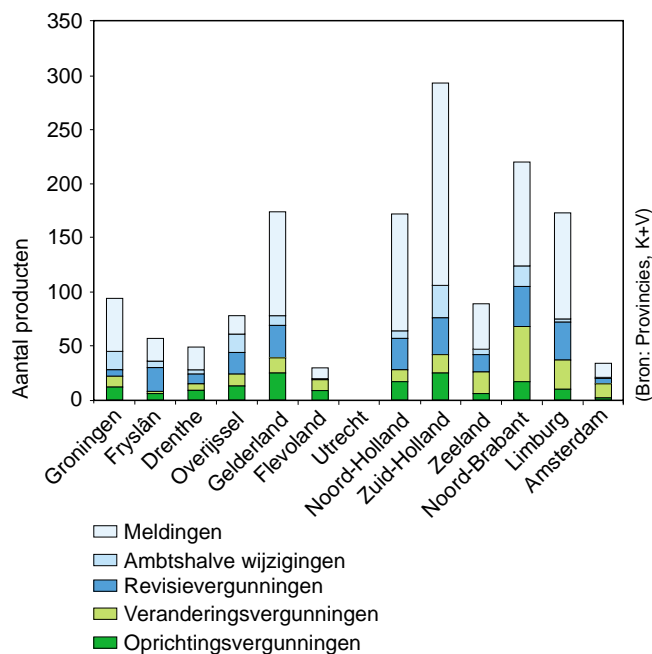
Conclusie

In 2000 zijn in totaal 705 vergunningen verleend (inclusief ambtshalve wijzigingen, exclusief meldingen). Dit betekent dat voor 15% van het aantal bedrijven in 2000 een vergunning is verleend, wat ongeveer gelijk is aan het percentage verleende vergunningen in 1999.

De meeste vergunningen zijn in 2000 verleend in Noord-Brabant, Zuid-Holland en Limburg. Ten opzichte van het aantal inrichtingenbestand zijn de meeste vergunningen in 2000 verleend in de provincies Flevoland, Limburg en Zeeland.

10.5.3 Soorten vergunningsactiviteiten

FIGUUR 10.5.C
VERGUNNINGSACTIVITEITEN
Soorten activiteiten per provincie in 2000

Toelichting

Figuur 10.5.C geeft een overzicht van het aantal producten in vijf typen per provincie in 2000.

De volgende producten van vergunningverlening, gedefinieerd zoals beschreven in de Wm, zijn uitgesplitst naar de provincies:

- oprichtingsvergunningen;
- veranderingsvergunningen;
- revisievergunningen;
- ambtshalve wijzigingen;
- behandelde meldingen.

Conclusie

Het merendeel, 35% van het aantal verleende vergunningen in 2000 bestond uit revisievergunningen. Het aandeel veranderingvergunningen bedroeg 27%, oprichtingsvergunningen 21% en ambtshalve wijzigingen was 17% van het totaal. Ten opzichte van 1999 is het aantal revisie- en veranderingsvergunningen toegenomen en het aantal oprichtingsvergunningen afgenomen.

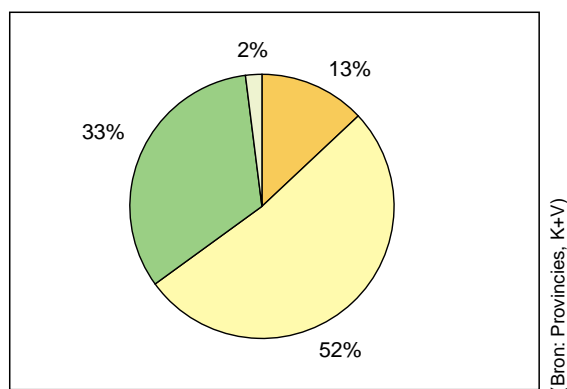
Het aantal meldingen is in vergelijking met 1999 toegenomen: 658 in 1999 ten opzichte van 758 in 2000. Met name in Zuid-Holland en Noord-Holland zijn in 2000 veel meldingen verwerkt.

In Fryslân zijn procentueel meer revisievergunningen verleend dan in de overige provincies. Een verklaring hiervoor is dat er in 2000 in Fryslân veel vergunningen zijn herzien in verband met de leeftijd (10 jaar) van deze vergunningen. Amsterdam heeft procentueel gezien meer veranderingsvergunningen verleend, Flevoland heeft relatief meer oprich-

tingsvergunningen verleend en Groningen had in 2000 relatief veel ambtshalve wijzigingen/intrekkingen.

10.5.4 Actualiteit van de vergunningen

FIGUUR 10.5.D
LEEFTIJDEN VAN DE VERGUNNINGEN
in drie leeftijdscategorieën

- Afgegeven beschikkingen in 2000 op aanvraag van de bedrijven
- aantal afgegeven beschikkingen in de periode 1995-2000
- Aantal afgeven beschikkingen voor 1995
- Vergunningen in 2000 geactualiseerd op initiatief van de provincie

Toelichting

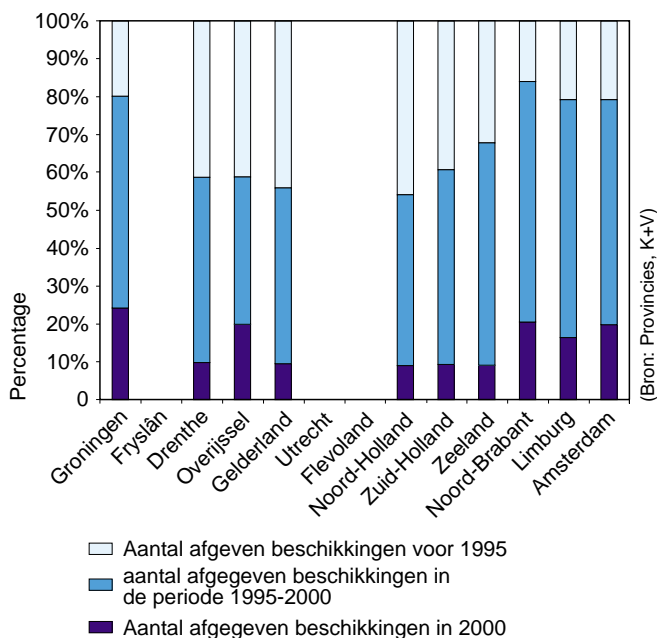
In figuur 10.5.D is de leeftijd van de vigerende vergunningen van het totale vergunningenbestand weergegeven in drie leeftijdsgroepen, op basis van de gegevens van negen provincies en Amsterdam. Het totaal aantal beschikkingen in 2000 van de provincies Fryslân en Flevoland is in deze figuur niet opgenomen omdat van deze provincies geen gegevens beschikbaar zijn over het aantal afgegeven beschikkingen van voor 2000. Vergunningen moeten op basis van art. 8.22 Wm toereikend zijn, gelet op de technische ontwikkelingen op het gebied van milieubescherming. De provincies voeren daartoe actualiteitstoetsen uit. Deze toets kan leiden tot aanpassing van de vergunning, maar ook tot de conclusie dat de 'oude' vergunning nog steeds actueel is, zodat een aanpassing niet nodig is.

Conclusie

15% van de vergunningen is verleend in 2000. Van de in 2000 verleende vergunningen is circa 15% (2% van het totaal) totstandgekomen op basis van actualisering op initiatief van de provincies. Van het totaal van de vergunningen is ongeveer eenderde ouder dan vijf jaar.

Ten opzichte van 1999 is hier geen belangrijke wijziging in het beeld.

FIGUUR 10.5.E
LEEFTIJDEN VAN DE VERGUNNINGEN
per provincie

Toelichting

In figuur 10.5.E is de leeftijd van de vigerende vergunningen in drie leeftijdscategorieën per provincie als percentage van het totaal aantal vergunningen weergegeven. Van de provincies Fryslân en Flevoland zijn alleen gegevens beschikbaar over het aantal afgegeven beschikkingen in 2000, de gegevens van deze provincies zijn daarom niet in de figuur opgenomen.

Conclusie

Net als voor het totaal van Nederland is bij de meeste provincies het percentage vergunningen van tussen 1995 en 2000 het grootst. Vijf provincies, Noord-Holland, Gelderland, Drenthe, Overijssel en Zuid-Holland, hebben een naar verhouding hoog percentage vergunningen van vóór 1995.

Leeftijd van de vergunning zegt echter niet alles. Gemiddeld 13% van de vergunningen wordt niet actueel beschouwd.

Van alle vergunningen zijn er in totaal 229 door de provincies doorgelicht om te bezien of actualisatie nodig is. Bij 79 vergunningen hebben de provincies de vergunning vervolgens geactualiseerd. Vijf provincies geven aan dat alle bedrijven uit hun inrichtingenbestand beschikken over een geldige en actuele vergunning.

Criteria die de provincie gebruikt om te bepalen of actualisering op provinciaal initiatief noodzakelijk is verschillen per provincie. De meest genoemde redenen zijn wijziging wetgeving, geldigheidsduur vergunning (datum vigerende oprichtings-/revisievergunning) en de stand der techniek.

10.5.5 Vergunningen-op-hoofdlijnen, vergunningen-op-maat

Een van de mogelijkheden om de eigen verantwoordelijkheid van de bedrijven in te vullen is het verlenen van een vergunning-op-hoofdlijnen (VOH) of een vergunning-op-maat (VOM).

Tabel 10.5.F. Vergunningen-op-hoofdlijnen (VOH)/vergunningen-op-maat (VOM)

Provincies	Aantal inrichtingen op 31-12-00	Aantal bedrijven met een VOH op 31-12-00	Aantal VOH's dat in 2000 is verleend	Aantal bedrijven met een VOM op 31-12-00	Aantal VOM's dat in 2001 is verleend	Percentage bedrijven met een VOH	Percentage bedrijven met een VOM
Groningen	186	1	0	21	1	0,5%	11,3%
Fryslân	304	1	0	2	0	0,3%	0,7%
Drenthe	187	17	17	0	0	9,1%	0,09%
Overijssel	355	3	0	2	1	0,8%	0,6%
Gelderland	660	1	0	15	11	0,2%	2,3%
Flevoland	86	2	0	0	0	2,3%	0,0%
Noord-Holland	515	6	1	*	3	1,2%	
Zuid-Holland	821	3	1	102	25	0,4%	12,4%
Zeeland	209	0	0	23	10	0,0%	11,0%
Noord-Brabant	802	2	0	11	8	0,2%	1,4%
Limburg	352	1	0	250	61	0,3%	71,0%
Amsterdam	113	0	0	2	2	0,0%	1,8%
TOTAAL	4590	37	19	428	122	-	-

* geen gegevens beschikbaar

Toelichting

De volgende definities zijn gebruikt:

Vergunning-op-hoofdlijnen

Een vergunning waarin in de voorschriften uitsluitend de essenties zijn opgenomen van de milieu-hygiënische randvoorwaarden waaraan het bedrijf zich heeft te houden, gestoeld op een gecertificeerd en door de provincie goedgekeurd Bedrijfs Intern Milieuzorgsysteem, milieujarverslag en bedrijfsmilieuplan.

Vergunning-op-maat

Een vergunning waarin de voorschriften die zijn opgenomen, zijn gekoppeld aan door het bedrijf zelf ingediende en door de provincie goedgekeurde plannen, onderzoeken, meet- en registratiesystemen, etcetera. De vergunning op maat dient om het bedrijf te stimuleren te gaan werken met een gecertificeerd bedrijfsintern milieuzorgsysteem.

Conclusie

Een vergunning-op-hoofdlijnen is nog altijd een uitzondering. Hetzelfde kan worden gezegd van de vergunning-op-maat, hoewel hier ook een definitiekwestie speelt. Drenthe heeft in 2000 de meeste vergunningen-op-hoofdlijnen verleend. Uit de onderliggende gegevens blijkt, dat de meest vergunningen-op-hoofdlijnen in de IPPC-categorie 'chemie' en 'energie' vallen.

Limburg en Zuid-Holland beschikken over het grootste aantal bedrijven met een vergun-

ning-op-maat. Een vergelijking met het aantal vergunning-op-maat in 1999 is moeilijk te maken, omdat in dat jaar naast de bovengenoemde definitie ook is uitgegaan van de 'eigen' provinciale definitie. Het hoge aantal VOM's in de provincie Limburg wordt verklaard doordat in deze provincie sedert 1996 beleid wordt gevoerd om VOM's te verlenen. De in Limburg gebruikte definitie wijkt wel iets af van de in deze rapportage gegeven definitie voor een VOM.

Het aantal bedrijven per 31-12-2000 met een gecertificeerde intern milieuzorg systeem (ISO 14001 of EMAS) bedroeg 147. Dit is aanzienlijk hoger dan het aantal bedrijven met een vergunning-op-hoofdlijnen. Er is dus een potentieel aanwezig aan bedrijven dat voor een vergunning-op-hoofdlijnen in aanmerking kan komen

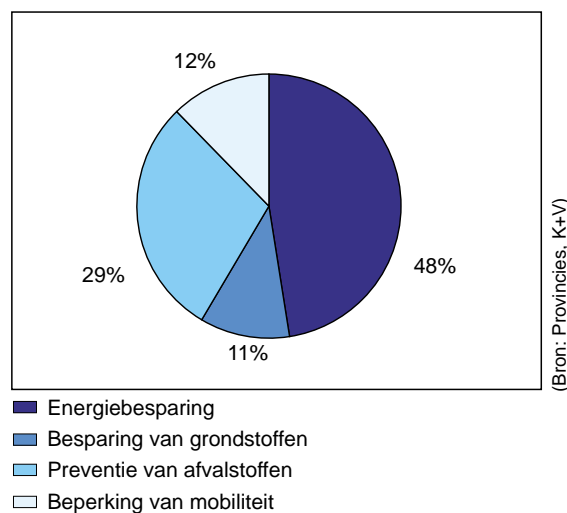
Als een vergelijk wordt gemaakt van de cijfers uit tabel 10.5.F met de schatting dat gemiddeld 10% van de bedrijven tot de koplopers behoort, en deze bedrijven het potentieel vormen voor VOH's en VOM's, dan kan worden geconcludeerd dat bij enkele provincies het maximale op dit gebied reeds is gedaan. Bij andere provincies lijkt nog wel meer potentieel aanwezig voor met name VOM's.

10.5.6 Verruimde reikwijdte in de vergunningverlening

De verruimde reikwijdte geeft mogelijkheden om in de vergunningverlening niet alleen de directe milieubelasting een rol te laten spelen, maar ook het begrip duurzaamheid in de vergunningen een plaats te geven.

FIGUUR 10.5.G
VERRUIMDE REIKWIJDTE IN DE VERGUNNINGVERLENING

Verhouding aspecten verruimde reikwijdte

Toelichting

In figuur 10.5.G is aangegeven wat de verhouding is waarin de verschillende aspecten van de verruimde reikwijdte in de vergunningen van 2000 zijn opgenomen. Bij het aspect besparing van grondstoffen is ook waterbesparing opgenomen. Het gaat alleen om dat deel van de vergunningen waarbij in de voorschriften aandacht is gegeven aan de verruimde reikwijdte.

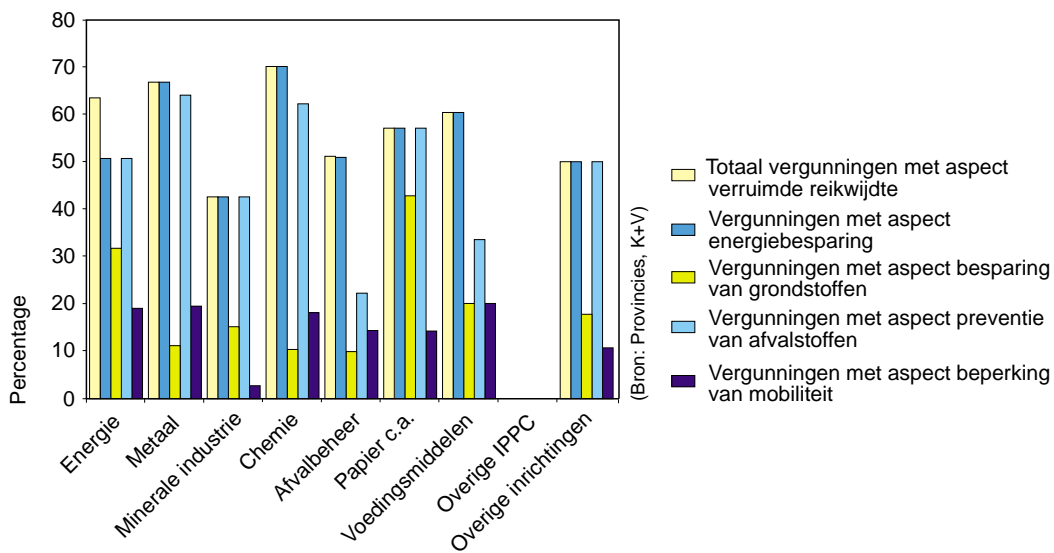
Niet alle provincies zijn nu in staat aan te geven in hoeveel vergunningen aspecten van de verruimde reikwijdte zijn opgenomen. De bovenstaande verdeling is totstandgekomen op basis van de gegevens van zeven instanties, Groningen, Gelderland, Flevoland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant én Amsterdam. Wel geven alle provincies aan, nieuwe vergunningen op deze aspecten te toetsen en waar nodig deze aspecten in de vergunning op te nemen.

Conclusie

De zeven instanties die een specifieke registratie op dit onderwerp hebben, laten zien dat de aspecten energiebesparing en preventie van afvalstoffen en emissies het meest worden opgenomen in de vergunningen. Dit betekent niet dat er voor de overige aspecten geen aandacht is, er kan in de vergunningverlening ook geen aanleiding zijn om een bepaald aspect op te nemen.

FIGUUR 10.5.H
VERRUIMDE REIKWIJDTE IN DE VERGUNNINGVERLENING

Percentage vergunningen met aspecten van verruimde reikwijdte

Toelichting

In figuur 10.5.H is het percentage vergunningen met aspecten van de verruimde reikwijdte weergegeven per IPPC-categorie.

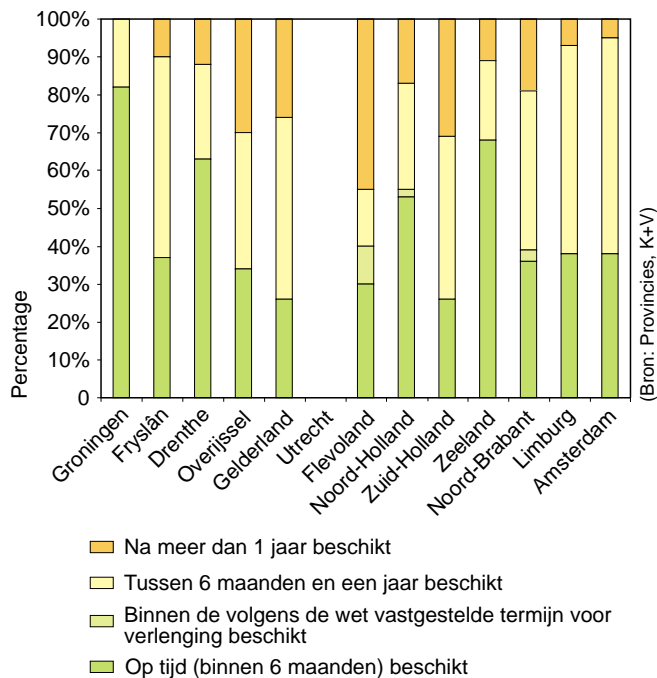
Conclusie

Gemiddeld is bij ongeveer de helft van het aantal verleende vergunningen in 2000 een aspect van de verruimde reikwijdte opgenomen. In vergelijking met het totaal aantal verleende vergunningen per IPPC-categorie zijn de meeste vergunningen waarbij aspecten van verruimde reikwijdte zijn opgenomen verleend bij van bedrijven uit de IPPC-categorie 4 (chemie).

Ten opzichte van de gegevens in 1999 is de verdeling over de aspecten van verruimde reikwijdte in de vergunningen niet wezenlijk veranderd.

10.5.7 Termijnen in de vergunningverlening

FIGUUR 10.5.1
TERMIJNEN BIJ VERGUNNINGVERLENING

Toelichting

De mate waarin vergunningen tijdig worden verleend is een indicatie voor de mate waarin provincies er in slagen de taken overeenkomstig de wet uit te voeren. Daarnaast is het tijdig verlenen van vergunningen een belangrijk aspect in de 'klantvriendelijkheid' van de overheid. In figuur 10.5.1 is het aantal in 2000 verleende vergunningen verdeeld naar de termijn tussen aanvraag en beschikking.

Conclusie

Gemiddeld is ongeveer 40% van het aantal de vergunningen die de provincies in 2000 hebben verleend totstandgekomen binnen de wettelijke termijn (1999: 47%) of de verlengde termijn (1%). Gemiddeld wordt eveneens ongeveer 40% verleend binnen een half jaar na afloop van de wettelijke termijn (1999: 35%), 20% van de vergunningen krijgt na een periode langer dan één jaar na indiening van de aanvraag (1999: 14%), een beschikking. De provincies doen het op dit punt in 2000 dus minder goed dan in 1999.

Per provincie zijn er onderlinge verschillen waarneembaar. Het percentage van het aantal vergunningen dat tot stand is gekomen binnen de wettelijke termijn varieert van 26% tot 82%. Het percentage vergunningen dat binnen de volgens de wet vastgestelde termijn voor verlenging beschikt is, is voor bijna alle provincies nul met uitzondering van Flevoland (10%), Noord-Brabant en Noord-Holland (respectievelijk 3 en 2%). Hierbij moet worden opgemerkt dat het verlengen van de termijn alleen in bepaalde gevallen is toegestaan. De range van het aantal vergunningen dat wordt verleend binnen één jaar nadat de aanvraag is ingediend, varieert van 15% tot 57% en de range van de vergunningen die na meer dan één jaar zijn beschikt, bedraagt 5% tot 45%.

Bij de vraag naar de veel voorkomende oorzaken van vertraging zijn naast complexiteit van de aanvraag, voornamelijk interne oorzaken, zoals te kort aan menskracht genoemd. De meest voorkomende externe oorzaken betreffen 'onduidelijkheden in de vergunning aanvraag' en 'overige externe oorzaken'.

Als er wordt gekeken naar de totale procedure - vanaf de start van het vooroverleg -, zoals die in de vergunningspraktijk voorkomt, dan hebben slechts twee provincies zicht op de termijn.

10.6 Sanering industrielawaai

In de bestuursovereenkomst tussen het Interprovinciaal Overleg en het Ministerie van VROM van 29 april 1994, zijn afspraken gemaakt over de uitvoering van de sanering van industrielawaai op grond van de Wet geluidhinder. Met de ondertekening van de bestuursovereenkomst zijn taken en financiële middelen gedecentraliseerd; het zwaartepunt van de uitvoering van de sanering is bij de provincies gelegd. Om de bestuursovereenkomst op adequate wijze uit te voeren, heeft het IPO het Project Sanering Industrielawaai (IPO-SIL) gestart. Voor de uitvoering krijgen de provincies over een periode van tien jaar ruim 100 miljoen (45,4 miljoen euro), waarvan ruim 30 miljoen (13,6 miljoen euro) bestemd is voor akoestische onderzoeken en ruim 70 miljoen (31,7 miljoen euro) voor saneringsmaatregelen. Afsproken is dat het IPO jaarlijks rapporteert aan de Minister van VROM over de voortgang van de sanering en het behaalde saneringsresultaat. De hieronder opgenomen gegevens zijn afkomstig uit deze voortgangsrapportages.

Alle terreinen waarvan tijdens de zonevaststelling is geconstateerd dat er woningen zijn waar de geluidbelasting de 55 dB(A) overschrijdt en waar de vestiging van A-inrichtingen niet is uitgesloten, komen in aanmerking voor sanering. In totaal gaat het om 458 terreinen (projecten). Het aantal projecten verschilt per provincie. Er zijn bovendien grote verschillen in aantallen saneringswoningen per project en per provincie. In Zuid-Holland gaat het om bijna 90.000 woningen (meer dan de helft van het landelijke totaal), in de meeste provincies overstijgt het aantal saneringswoningen niet de 10.000 (zie tabel 10.6.A.)

Tabel 10.6.A. Overzicht aantal projecten en saneringswoningen

Provincie	Aantal projecten	Aantal saneringswoningen		
		56-60 dB(A)	61-65 dB(A)	> 65 dB(A)
Groningen	50	10506	3087	341
Fryslân	42	3819	371	177
Drenthe	13	2160	466	33
Overijssel	36	1482	212	31
Flevoland	3	28	4	0
Gelderland	33	1776	277	49
Utrecht	17	1936	957	220
Noord-Holland	69	29939	1074	541
Zuid-Holland	71	75221	11575	2432
Zeeland	21	2909	1297	542
Noord-Brabant	63	8263	1331	259
Limburg	47	5851	1156	88
Nederland	465	143890	21807	4713

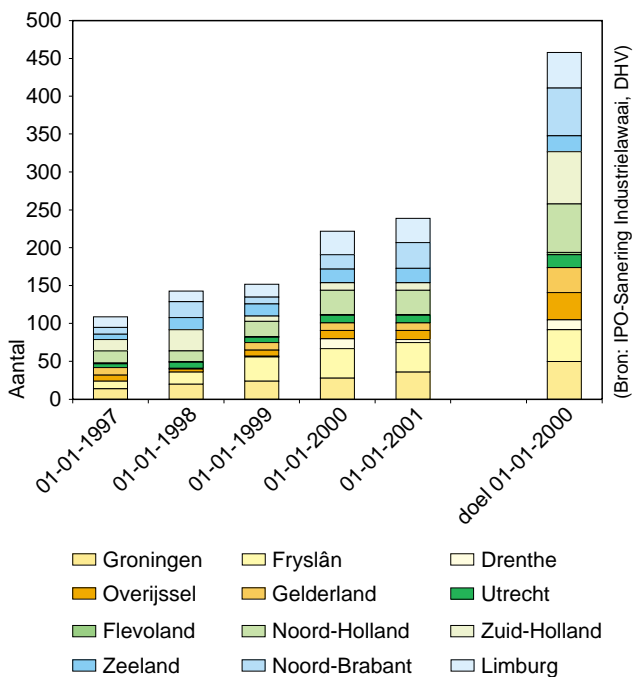
De saneringsoperatie bestaat uit een drietal fasen. Aan elk van deze fasen is een uitvoeringstermijn gekoppeld. De drie fasen zijn:

- (1) de vaststelling van het saneringsprogramma (vóór 1-1-1998);
- (2) de actualisatie van de milieuvergunning door het bevoegd gezag (vóór 1-1-2000);
- (3) de uitvoering van de saneringsmaatregelen (afronding vóór 1-1-2003).

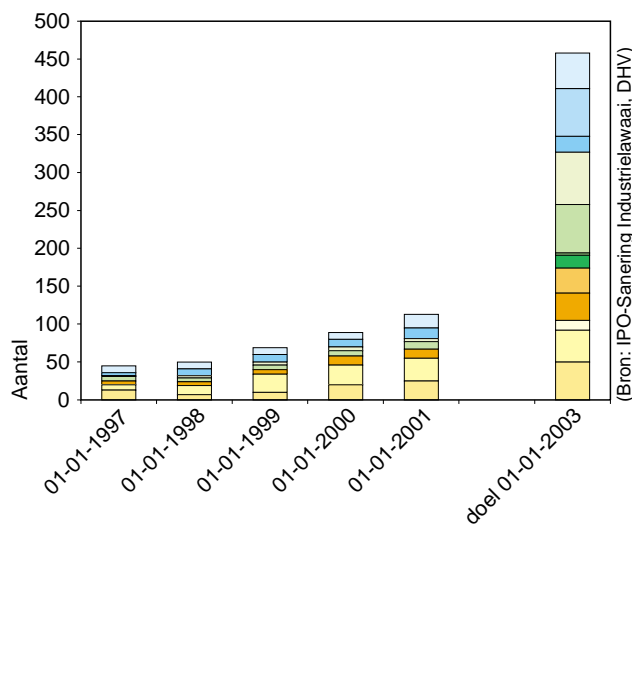
Een half jaar na vaststelling van het programma dient de Minister van VROM een Maximaal Toelaatbare Grenswaarden-besluit (MTG) te nemen.

Inmiddels zijn vrijwel alle saneringsprogramma's vastgesteld door Gedeputeerde Staten van de verschillende provincies. In 96% van alle projecten heeft de Minister een MTG besluit genomen. Met name voor de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant, en in mindere mate voor de provincies Gelderland, Utrecht, Zeeland en Limburg zijn nog niet alle MTG-besluiten genomen.

FIGUUR 10.6.B
SANERING INDUSTRIELAWAAI
Aantal aangepaste vergunningen

FIGUUR 10.6.C
SANERING INDUSTRIELAWAAI
Gereedmeldingen

Toelichting

De aanpassing van de geluidsparagraaf in de milieuvergunningen van de bedrijven, vallend onder IPO-SIL, dient vóór 1-1-2000 plaats te vinden. Op 1-1-2003 dient de operatie Sanering Industrielawaai te zijn voltooid. Op alle relevante terreinen zijn dan de in het saneringsprogramma beschreven maatregelen uitgevoerd en afgerond (bestuursafspraken Sanering Industrielawaai, IPO en VROM, 1994).

Conclusie

In 2000 hebben de provincies met name progressie geboekt bij het aanpassen van de milieuvergunningen van de betrokken bedrijven. Per 1-1-2001 was 53% (1-1-2000 48%) van de vergunningen aangepast. De deadline voor het aanpassen van de vergunningen, 1 januari 2000, is echter al verstreken. Een jaar na de deadline is slechts ruim de helft van de vergunningen verleend. Aangezien ook niet alle MTG-besluiten zijn toegekend (deadline 1 januari 1999) is er zorg gerezen of alle projecten wel binnen de looptijd van het subsidietraject afgerond kunnen worden.

Er bestaan grote verschillen in de stand van zaken tussen de provincies. Koplopers zijn de provincies Drenthe, Fryslân en Zeeland. In Zuid-Holland is pas 14% van de vergunningen aangepast. De meeste vooruitgang is in 1999 geboekt in de provincies Fryslân, Drenthe, Utrecht, Noord-Holland, Noord-Brabant en Limburg.

Per 1-1-2001 was 24% (1-1-200 19%) van de projecten gereed gemeld (een terrein wordt soms gereed gemeld indien alle relevante vergunningen zijn aangepast; dit zegt dus verder nog niet iets over de daadwerkelijke afronding van saneringsmaatregelen). Op 40% (1-1-2000 29%) van de terreinen zijn inmiddels maatregelen getroffen.

In de provincies Fryslân, Drenthe en Zeeland is men het verst gevorderd met de uitvoering van maatregelen. In Limburg, Zuid-Holland, Flevoland en Gelderland moet de uitvoering nog op gang komen.

In de provincies Fryslân en Zeeland is ongeveer de helft van de projecten gereed gemeld; In Groningen en Overijssel is dat respectievelijk 40 en 33%. In 1999 is vooral in Groningen, Utrecht en Noord-Brabant vooruitgang geboekt. In vijf van de twaalf provincies is nog geen enkel project gereed gemeld. Er is nog een flinke inspanning nodig om de doelstelling voor het jaar 2003 te halen.

10.7 Emissies industrie

10.7.1 Inleiding

De in deze paragraaf gepresenteerde gegevens zijn gebaseerd op de opgaven van bedrijven aan de FO-industrie. De in de Milieubalans gepresenteerde gegevens voor de industrie zijn gebaseerd op de Emissieregistratie. In het doelgroepenbeleid industrie zijn tien industriële sectoren geselecteerd, waarmee convenants zijn afgesloten en waarvoor Integrale Milieutaakstellingen (IMT's) gelden. Deze IMT's zijn afgeleid van de NMP-doelstellingen. Op dit moment is er geen informatie beschikbaar over alle sectoren waarmee een convenant is afgesloten. Hier zijn gegevens opgenomen van de sectoren basismetaal, chemie, papier en zuivel.

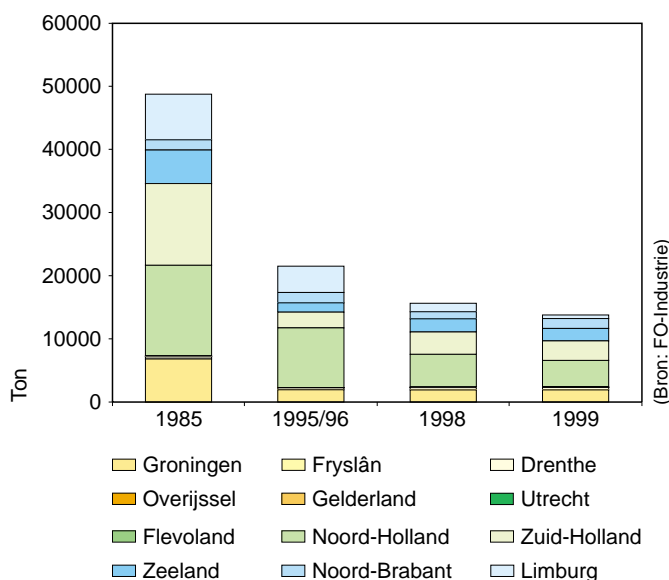
De in volgende paragrafen gepresenteerde gegevens vormen een deelverzameling van een deelverzameling, dat wil zeggen de emissies van de gepresenteerde sectoren vormen een onderdeel van de totale bij het doelgroepenbeleid industrie beschouwde emissiebronnen. Het doelgroepenbeleid is weer een deelverzameling van de industrie, zoals die door de Emissieregistratie wordt gepresenteerd.

Per figuur is nader aangegeven op welke sectoren de gegevensbetrekking hebben. Opgenomen zijn de emissies voor een aantal steekjaren en (waar mogelijk) de IMT-taakstellingen voor 2000 en 2010. Hierbij hebben de doelstellingen voor 2010 een richtinggevend karakter.

De keuze van te presenteren stoffen is bepaald door geschatte relevantie, maar ook door de praktische beschikbaarheid. Opgenomen zijn de emissies naar de lucht van SO₂, NO_x en fijn stof.

10.7.2 Emissie van SO₂ naar de lucht

FIGUUR 10.7.A
Emissie van SO₂ naar de lucht
 Ontwikkeling SO₂ emissies

Toelichting

Zwavel dioxide (SO₂) is een belangrijke veroorzaker van zure regen. De totale uitstoot van SO₂ in Nederland was in 1999 ongeveer 107 kton. De voornaamste emissiebronnen van SO₂ zijn de raffinaderijen (45%), de industrie en het verkeer (beide circa 20%) en de elektriciteitscentrales (10%).

In het NMP³ is voor de doelgroep industrie een reductiepercentage van 80% in 2000 ten opzichte van 1985 afgesproken. Met de raffinaderijen en de electriciteitssector zijn emissieplafonds overeengekomen van respectievelijk 36 kton en 18 kton in 2000. De raffinaderijen zullen daarna nog een extra reductie tot 18 kton in 2010 moeten realiseren.

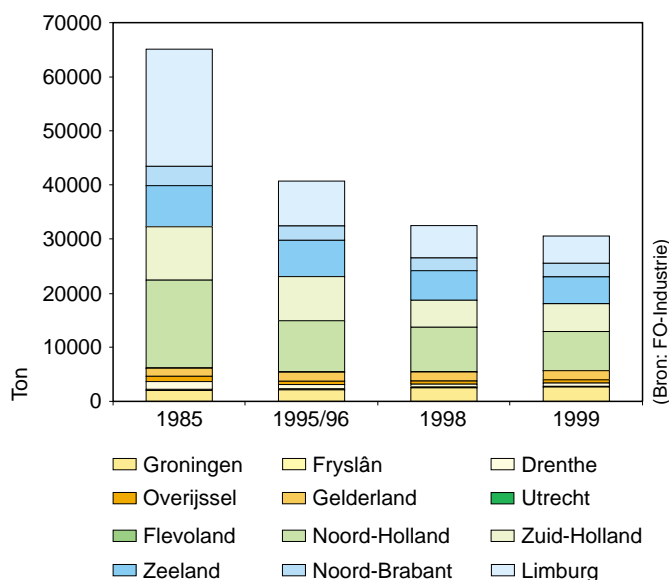
De gezamenlijke emissie van de in de figuur opgenomen sectoren basismetaal-, chemie-, zuivel- en papier- en kartonindustrie vormt niet te verwaarlozen deel van de totale Nederlandse emissie (ca. 15%). Met name de chemie en de basismetaal stoten veel SO₂ uit. De vier genoemde sectoren zijn er in geslaagd om de emissies van SO₂ met 70% te reduceren. Met name in Limburg, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland zijn flinke reducties bereikt. De doelstelling van 80% reductie in 2000 lijkt echter net niet gehaald te worden.

Conclusies

Genoemde sectoren hebben nog niet aan hun verplichtingen voor 2000 voldaan. Om de doelstellingen voor de industrie voor 2000 te realiseren zijn nog extra inspanningen nodig. Ook de doelgroep verkeer zal nog een aanzienlijke reductie moeten realiseren (van 23 kton in 1998 tot 14 kton in 2000).

10.7.3 Emissie van NO_x naar de lucht

FIGUUR 10.7.B
EMISSIES VAN NO_x NAAR DE LUCHT
 Ontwikkeling NO_x-emissies

Toelichting

In het NMP³ is voor de doelgroepen energiesector, raffinaderijen en industrie een gezamenlijk emissieplafond afgesproken van 67 kton, te bereiken in 2005. Met het sluiten van een overeenkomst tussen de het Ministerie van VROM en VNO-NCW is het in principe mogelijk om deze noodzakelijke emissiereductie op een zo'n kosteneffectieve wijze te realiseren (zie ook paragraaf 9.6).

De gezamenlijke Nederlandse emissie van de energiesector, raffinaderijen en industrie in 1998 bedroeg 106 kton, ten opzichte van 194 kton in 1985. De IMT-taakstellingen voor de in de figuur opgenomen sectoren (basismetaleel-, chemie-, zuivel- en papier- en kartonindustrie) zijn 55-60% reductie in 2000 en 90% reductie in 2010 (beiden ten opzichte van 1985). In 1999 was een reductie van 53% gerealiseerd.

De in de figuur weergegeven daling is vooral bereikt door daling van de emissies in de chemie in Limburg, Noord-Holland en Zuid-Holland (reductie van bijna 60%). Van de genoemde sectoren neemt de chemie nog steeds het grootste deel van de NO_x-emissies voor haar rekening (bijna 70% in 1999). De emissie van de tweede grote emissiebron, de basismetaleel, is sinds 1985 gestaag, maar licht gedaald (28%).

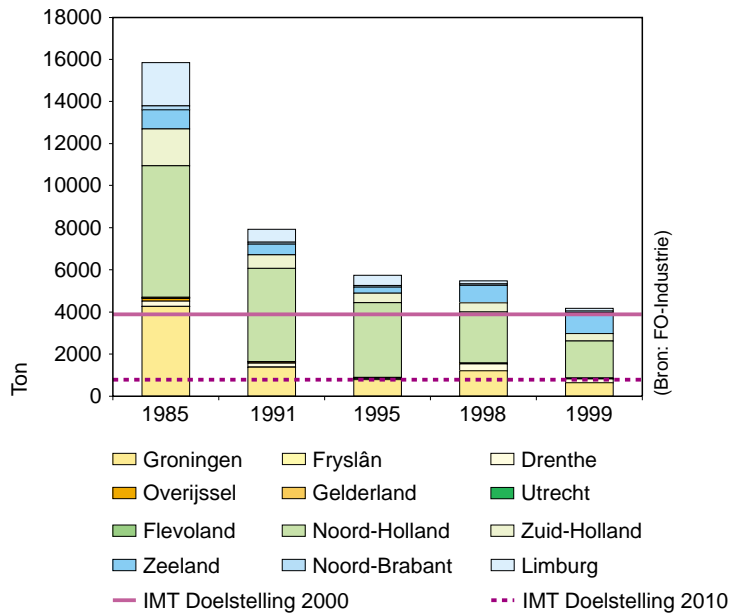
De totale Nederlandse NO_x-emissie bedroeg in 1999 425 kton. Het aandeel van de doelgroep verkeer hierin ruim 60%.

Conclusies

Genoemde sectoren hebben bijna aan hun verplichtingen voor 2000 voldaan. Om de doelstellingen voor de industrie voor 2005 en 2010 te realiseren zijn nog extra inspanningen nodig. De doelgroep verkeer neemt, ondanks de ook daar bereikte reducties, nog steeds het grootste deel van de totale landelijke emissie voor zijn rekening.

10.7.4 Emissie van fijn stof naar de lucht

FIGUUR 10.7.C
EMISSIE VAN FIJN STOF NAAR DE LUCHT
 Ontwikkeling van fijn stof-emissie

Toelichting

Sinds een aantal jaren staat fijn stof, meestal aangeduid als PM10, steeds meer in de belangstelling vanwege de effecten op de volksgezondheid. Op veel plaatsen, zowel in het stedelijk gebied als in het landelijk gebied, vindt overschrijding plaats van de nieuwe Europese normen. Met name langs drukke verkeerswegen en in stadscentra worden de normen vaak overschreden.

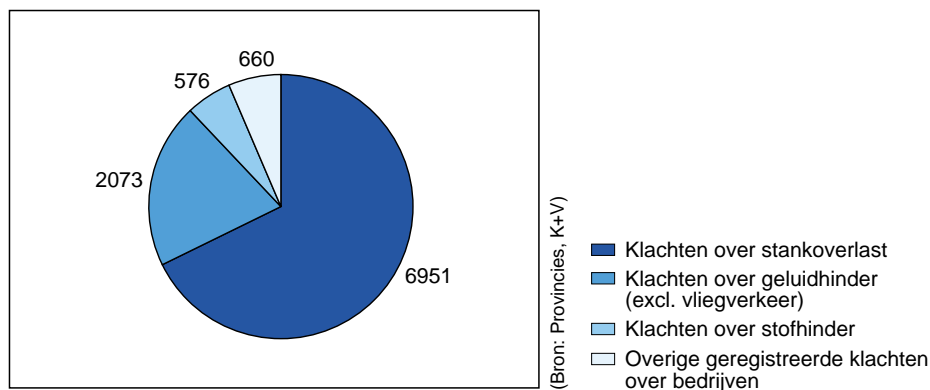
Uit figuur 10.7.C blijkt dat de emissies in de beschouwde industrietakken fors zijn gedaald, vooral door maatregelen in de chemie in Groningen en de basismetaal in Noord-Holland. Nationaal is het aandeel van de doelgroepen verkeer en consumenten (open haarden/houtkachels) sterk toegenomen (in 1998 respectievelijk 45 en 14%). De totale landelijke emissie bedroeg in 1999 39 kton, waarvan ongeveer 24% werd veroorzaakt door de industrie.

Conclusies

De emissies van fijn stof zijn in de industrie fors gedaald. De doelstellingen voor 2000 zijn bijna gerealiseerd. Om de 2010-doelstelling te halen zijn nog forse extra inspanningen noodzakelijk. Het aandeel van de niet-industriële doelgroepen is sterk toegenomen.

10.8 Klachten

FIGUUR 10.8. A
KLACHTEN OVER BEDRIJVEN IN 2000
 Aantal geregistreerde klachten naar aard

Toelichting

Klachten over inrichtingen geven een indicatie van mogelijke overtredingen door een bedrijf. Daarnaast dienen klachten te worden verholpen en te worden voorkomen. In figuur 10.8.A is de verdeling van de bij de provincies binnengekomen milieuklachten over vier categorieën weergegeven. Het betreft milieuklachten over provinciale bedrijven in 2000.

Conclusie

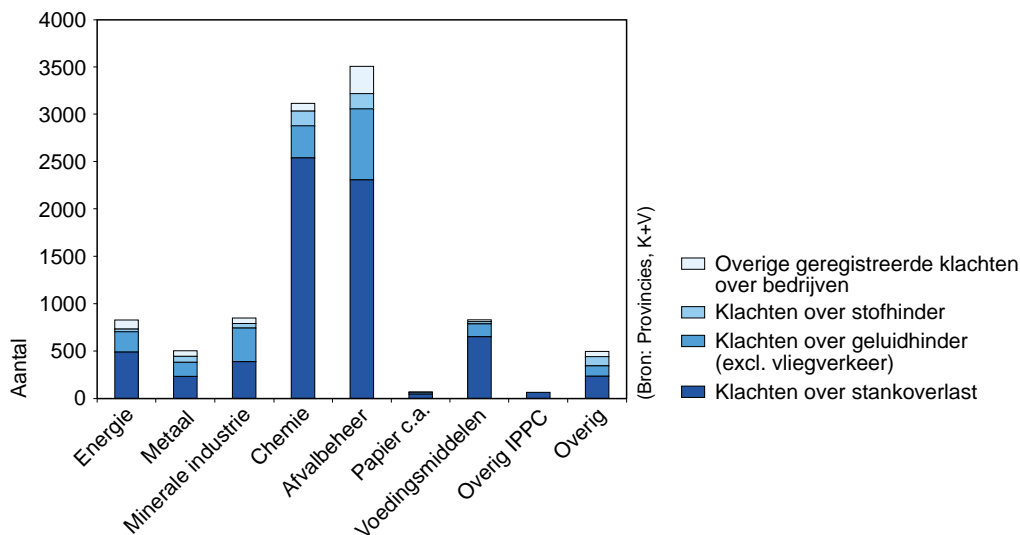
Het totaal aantal geregistreerde klachten veroorzaakt door (provinciale) bedrijven bedraagt 10260. Het absolute aantal klachten is ten opzichte van 1999 minder. Dit wordt verklaard doordat in 1999 ook klachten over gemeentelijke bedrijven meegeteld zijn. Daarnaast merken sommige provincies op dat er een algemene daling in het aantal klachten waarneembaar is.

De meeste klachten (68%) betreffen stankoverlast, gevolgd door 2073 klachten (20%) over geluidhinder veroorzaakt door inrichtingen.

Het percentage geluidhinderklachten is hoger geworden (20% ten opzichte van 12%), het percentage klachten over stankoverlast is sterk verminderd ten opzichte van 1999.

FIGUUR 10.8.B
KLACHTEN OVER BEDRIJVEN IN 2000

Aantal geregistreerde klachten per IPPC-categorie

Toelichting

In figuur 10.8.B is weergegeven hoe de bij de provincie binnengekomen klachten zijn verdeeld over de IPPC-categorieën.

Conclusie

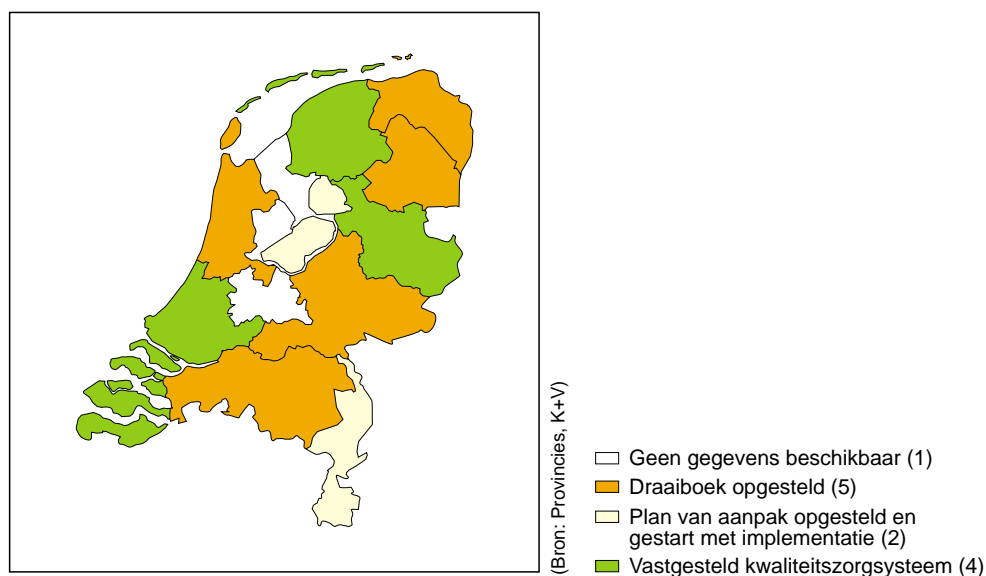
Vooraf bedrijven in de IPPC-categorieën 5 (afvalbeheer) en 4 (chemie) veroorzaken veel klachten, voornamelijk over stankoverlast. Dit beeld is overeenkomstig het klachtenpatroon in 1999.

10.9 Handhaving

Het uitvoeren van preventieve en repressieve controles en de inzet van handhaving-instrumenten door de provincies zijn belangrijke Wm-taken ter bevordering van de naleving van wet- en regelgeving en vergunningen door inrichtingen. Vrijwel alle provincies hanteren hiervoor in de planning van de preventieve controles een op de Van Rijn-Vellekoop (VRV)-regeling gebaseerde eigen normfrequentie. Daarnaast wordt echter meer en meer gebruikgemaakt van toezichtplannen en handavingsprofielen om de handhaving op maat van het bedrijf vorm te geven.

10.9.1 Kwaliteitszorgsystemen in de handhaving

FIGUUR 10.9.A
INVOERING KWALITEITSSYSTEEM HANDHAVING

Toelichting

Ten aanzien van handhaving zijn door de provincies begin 2001 afspraken gemaakt over de invoering van een kwaliteitszorgsysteem 'het betere werk handhaving'. Toch waren de meeste handhavende onderdelen van de provincies al in 2000 bezig met de omslag van kwantiteit naar kwaliteit. Een kwaliteitsysteem hoort daar bij. Figuur 10.9.A geeft de stand van zaken met betrekking tot de invoering van kwaliteitssystemen in de handhaving weer.

Conclusie

In alle provincies is voor de handhaving een draaiboek met werkprocedures opgesteld. De provincies Flevoland en Limburg hebben in 2000 een plan van aanpak opgesteld voor de invoering van een kwaliteitszorgsysteem in de handhaving en zijn in 2000 gestart met de implementatie hiervan. Vier provincies (Fryslân, Overijssel, Zuid-Holland en Zeeland) beschikken over een vastgesteld kwaliteitszorgsysteem. Ook hier hebben de provincies vorderingen gemaakt ten opzichte van 1999, net als bij de kwaliteitszorg vergunningverlening.

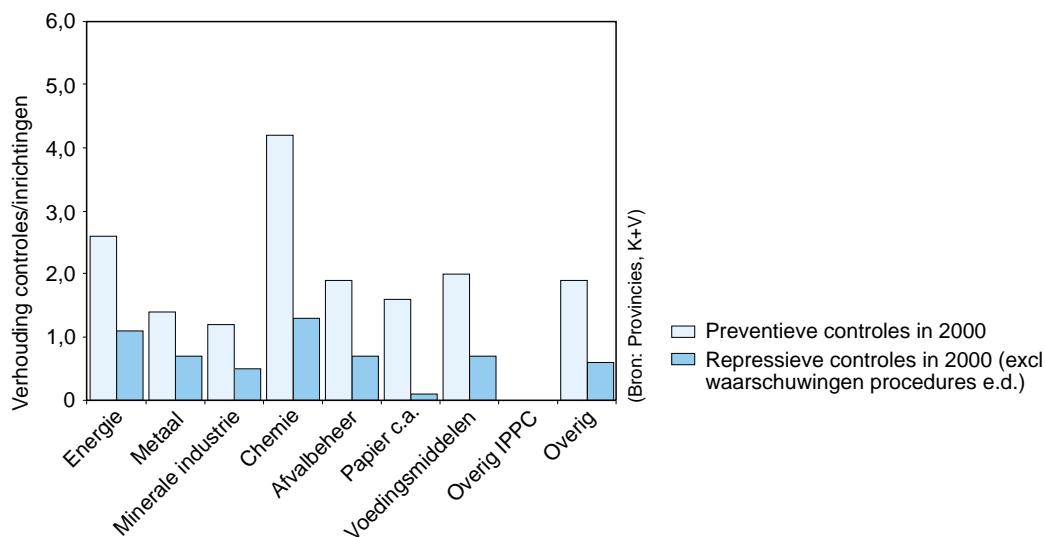
Alle stappen die de provincies tot nu toe ondernomen hebben, zijn genomen op vrijwillige basis en zijn nog niet getoetst aan het 'het betere werk handhaving'. Op basis van de afspraken van begin 2001 zullen alle producten aan de eisen van 'het betere werk' getoetst moeten worden.

10.9.2 Bezoekfrequenties

Voor de planning van de preventieve controles hanteren de meeste provincies een normfrequentie die is gebaseerd op de VRV-frequenties. Aan deze frequenties zijn door de provincies eigen verfijningen aangebracht, waarin milieurendement en houding van het bedrijf een rol spelen.

FIGUUR 10.9.B
UITGEVOERDE CONTROLES IN 2000

Repressieve preventie controles ten opzicht van aantal inrichtingen

Toelichting

In figuur 10.9.B is per IPPC-categorie het gemiddelde aantal in 2000 uitgevoerde preventieve en repressieve controles aangegeven (het aantal controles ten opzichte van het aantal inrichtingen). Hierbij wordt opgemerkt dat de IPPC-categorieën veel typen inrichtingen omvatten die onderling in potentiële milieubelasting en daardoor in normfrequentie verschillen.

Conclusie

Vijf van de twaalf provincies geven aan de gebruikte normfrequentie voor de verschillende inrichtingen te realiseren. Vooral in de categorie 4 (chemie) worden ten opzichte van het aantal inrichtingen veel controles uitgevoerd. Bedrijven in deze categorie worden gemiddeld ruim vier keer per jaar gecontroleerd. Dit betekent dat gemiddeld de bedrijven in de categorie 4 iets minder frequent zijn gecontroleerd dan in 1999.

In categorie 5 (afvalbeheer) wordt absoluut het meest gecontroleerd. Bedrijven in deze categorie worden jaarlijks gemiddeld bijna twee keer gecontroleerd.

10.9.3 Uitgevoerde preventieve en repressieve controles

Tabel 10.9.C: Overzicht toezicht- en handhavingsactiviteiten per provincie

	Aantal inrichtingen op 31-12-00	Aantal preventieve controles in 2000	Aantal repressieve controles in 2000	Aantal bedrijven waar in 2000 preventieve controles zijn uitgevoerd	Aantal bedrijven waarbij overtredingen is vastgesteld	Aantal bestuurlijke waarschuwingen in 2000	Aantal opgelegde sancties in 2000	Aantal keren dat aangifte is gedaan t.b.v. strafrechtelijk onderzoek en opsporing
Groningen	186	869	74	188	**	7	0	0
Fryslân	304	714	209	285	91	22	5	0
Drenthe	187	563	109	153	45	28	9	6
Overijssel	355	577	229	242	**	60	3	0
Gelderland	660	*	*	428	333	846	20	6
Flevoland	86	*	*	*	*	0	7	0
Noord-Holland	515	976	237	356	231	90	8	47
Zuid-Holland	821	1623	941	**	245	637	38	71
Zeeland	209	600	324***	232	66	16	6	14
Noord-Brabant	802	1278	1035	552	398	57	10	86
Limburg	352	323	469	160	129	61	5	54
Amsterdam	113	79	38	40	20	16	3	12
Totaal	4590	7602	3665	2636	1558	1840	114	296

* geen gedifferentieerde registratie preventief-repressief aanwezig. In 2000 zijn in Gelderland in totaal 1138 controles uitgevoerd en in Flevoland 145.

** geen gegevens beschikbaar

*** in een benadering

Toelichting

Tabel 10.9.C geeft een overzicht van de inrichtingsgebonden handhavingsactiviteiten van de provincies. De provincies voeren daarnaast ook handhavingsactiviteiten buiten inrichtingen uit. Deze zijn in de tabel niet opgenomen.

Gelderland en Flevoland konden het aantal preventieve en repressieve controles niet afzonderlijk leveren.

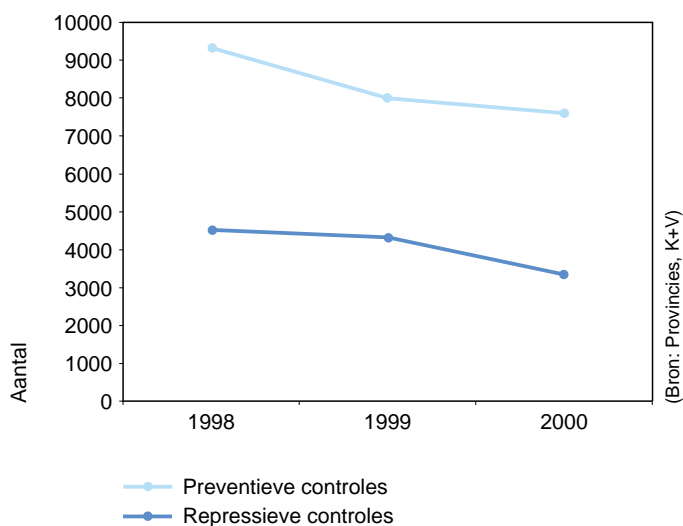
Conclusie

In 2000 zijn 7602 preventieve en 3665 repressieve controles uitgevoerd. In vergelijking met 1999 is het aantal preventieve en repressieve controles afgenomen. Het aantal preventieve controles (in de provincies waarvan gegevens over meer jaren beschikbaar zijn) in 1999 bedroeg 7820 ten opzichte van 6888 in 2000. Om een vergelijking met het aantal controles in 1999 te kunnen maken zijn de door de provincies Utrecht, Gelderland, Fryslân en Flevoland uitgevoerde controles buiten beschouwing gelaten. De dalende trend in het aantal uitgevoerde preventieve controles is ook over 1998 en 1999 gerapporteerd (zie figuur 10.9.D).

Het aantal repressieve controles bedroeg in 1999 4261 ten opzichte van 3456 in 2000. Ook hier geldt dat de uitgevoerde controles door Utrecht, Gelderland, Fryslân en Flevoland buiten beschouwing zijn gelaten.

Uit de onderliggende gegevens blijkt dat 41 controles bij BRZO-bedrijven zijn uitgevoerd.

FIGUUR 10.9.D
AANTAL UITGEVOERDE PREVENTIEVE EN REPRESSIEVE CONTROLES

10.9.4 Geconstateerde overtredingen

Landelijk zijn door de provinciale handhavers in 2000 bij 1558 bedrijven overtredingen geconstateerd. Dit is 17% meer dan in 1999. Het gaat hierbij om overtredingen op onderdelen die essenties van de vergunningen vormen. Lichtere overtredingen zijn in tabel 10.9.C niet opgenomen.

Conclusie

Bij bijna 34% van de bedrijven zijn in 2000 één of meerdere overtredingen vastgesteld. Dit is 60% van de bedrijven waar in 2000 preventieve controles zijn uitgevoerd. In 44% van de controles worden overtredingen aangetroffen.

10.9.5 Sancties bij overtredingen

Na het constateren van een overtreding voert de provincie een hercontrole uit, ook bij de 'lichtere' overtredingen. In 2000 heeft in 48% van het aantal preventieve controles een hercontrole plaatsgevonden.

Voor het bereiken van naleving zijn 1840 bestuurlijke waarschuwingen uitgegaan naar 937 bedrijven.

Tabel 10.9.E: aantal sanctiebeschikkingen in 2000

Door de provincies opgelegde sanctie	Aantal in 2000
Bestuursdwang	11
Dwangsom	101
Intrekken van de vergunning	0
Deel van de inrichting sluiten	2
Gehele inrichting sluiten	0
Totaal	114

Toelichting

In tabel 10.9.E zijn de bestuurlijke handhavinginstrumenten waarover de provincies beschikken met het aantal keren dat deze landelijk in 2000 zijn toegepast, weergegeven. Het merendeel van de bestuurlijke sancties werd ingezet in de IPPC-categorie 5, afvalbeheer.

Conclusie

In 2000 zijn 1840 bestuurlijke waarschuwingen verstuurd aan 937 bedrijven. In 114 gevallen is een sanctie daadwerkelijk opgelegd. Dit is 12% van de gevallen waarin een bestuurlijke waarschuwing is gegeven. Ten opzichte van het totaal aantal bedrijven met geconstateerde overtredingen (1558) is in 7% van de gevallen een bestuurlijke sanctie opgelegd. In 1999 werd in 15% van de gevallen na een bestuurlijke waarschuwing een sanctie opgelegd.

De meest gebruikte sanctie is, net als in 1999, het opleggen van een dwangsom. Deze sanctie wordt in 88% van de gevallen gebruikt.

In 296 gevallen is ook het strafrechtelijk handhavinginstrument ingezet na het constateren van een overtreding door het (laten) opmaken van een proces-verbaal. Dit is bij 19% van de bedrijven met geconstateerde overtredingen.

10.9.6 Toezicht op maat

Tabel 10.9.F. Aantal inrichtingen waarvoor in 2000 voor het toezicht gebruikgemaakt werd van een toezichtsplan/handavingsprofiel

	categorie 1	categorie 2	categorie 3	categorie 4	categorie 5	categorie 6a	categorie 6b	categorie 6c	categorie 7	TOTAAL
Provincies										
Groningen	2	2	14	7	48	4	5	0	12	94
Fryslân	0	0	0	0	3	0	0	0	0	4
Drenthe	0	6	16	29	68	0	6	0	0	125
Overijssel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gelderland	1	0	0	0	151	9	0	0	23	184
Flevoland	3	4	4	1	30	4	0	0	5	51
Noord-Holland	9	30	3	17	141	1	10	0	22	233
Zuid-Holland	12	73	45	58	259	0	13	0	30	490
Zeeland*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Noord-Brabant	0	0	0	0	65	0	0	0	0	65
Limburg	0	5	9	1	65	0	0	0	0	80
Amsterdam	0	0	0	0	4	0	0	0	0	4
TOTAAL	25	116	87	112	804	14	34	0	87	1279

* In Zeeland zijn voor alle provinciale bedrijven zogenaamde beoordelingsformulieren gemaakt. Deze formulieren maken deel uit van de toezichtsplannen.

Toelichting

In toenemende mate wordt voor de uitvoering van de controles gebruikgemaakt van toezichtsplannen of handavingsprofielen voor individuele bedrijven of voor bedrijfstakken. In tabel 10.9.F wordt een overzicht gegeven van het aantal inrichtingen waarvoor tijdens de controles in 2000 een toezichtsplan of een handavingsprofiel werd gebruikt.

In Zeeland zijn voor alle provinciale bedrijven zogenaamde beoordelingsformulieren gemaakt. Deze formulieren maken deel uit van de toezichtsplannen.

Conclusie

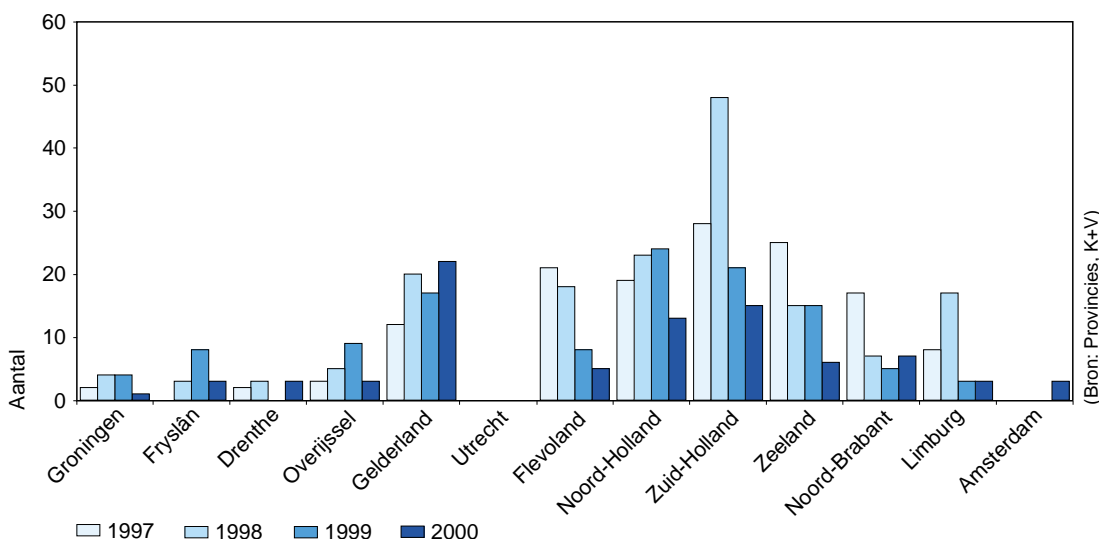
Bijna alle provincies maken gebruik van toezichtsplannen en of handavingsprofielen. Ten opzichte van 1999 is het totaal aantal toezichtsplannen toegenomen van 1066 in 1999 naar 1279 in 2000.

Er zijn nog niet voor alle bedrijfstakken toezichtsplannen of handavingsprofielen ontwikkeld. Alleen voor bedrijven afkomstig uit categorie 5 zijn door alle provincies, met uitzondering van Overijssel, toezichtsplannen ontwikkeld.

10.9.7 Aantal inrichtingen met een gedoogbeschikking per provincie

FIGUUR 10.9.G
GEDOOGSITUATIE

Aantal vigerende gedoogbeschikkingen per provincie

Toelichting

In figuur 10.9.G is per provincie het aantal vigerende gedoogbeschikkingen per 31 december van de jaren 1997, 1998 en 1999 en 2000 aangegeven. In 2000 zijn in totaal 95 gedoogbeschikkingen afgegeven.

Alle provincies voeren een actief gedoogbeleid.

Conclusie

Bij de meeste provincies is het aantal gedoogbeschikkingen afgenomen. Het totaal aantal geldige gedoogbeschikkingen per 31 december 2000 bedroeg 84 stuks. Dit is minder dan in 1999 (140 stuks). In 2000 zijn door de provincies 95 gedoogbeschikkingen afgegeven, per 31 december 2000 zijn er nog 84 geldig. Het gedogen door de provincies is duidelijk van tijdelijke aard.

De oorzaken van gedogen zijn vooral overgangssituaties en overmacht. Daarnaast zijn interne provinciale oorzaken een reden voor het afgeven van gedoogbeschikkingen. Twintig keer is een uitspraak van de Raad van State de oorzaak dat de provincie een gedoogbeschikking afgeeft.

10.10 Actuele ontwikkelingen

De vuurwerkramp in Enschede en de cafebrand in Volendam hebben ten aanzien van de vergunningverlening en handhaving van beide inrichtingen aangetoond dat de diverse bevoegde gezagen tekort zijn geschoten en bovendien langs elkaar heen hebben gewerkt. Alle provincies hebben, of zijn bezig met het opstellen van een risico-inventarisatie. Bovendien worden/zijn provinciale risicokaarten opgesteld, waarin de gegevens van de provincie en van gemeenten worden meegenomen. Het stroomlijnen van de (handhavings)informatievoorziening -ook een aanbeveling van de commissie Oosting - geschiedt in het kader van de verschillende bestuursovereenkomsten. Op termijn kan via het LIM (Landelijk Informatiepunt Milieu) op internet informatie worden uitgewisseld en opgevraagd. De handavingsprocedures en de functionele scheiding van handhaving en vergunningverlening zullen in IPO-verband in de kwaliteitstrajecten vergunningverlening en handhaving verder worden uitgewerkt. De provincies werken projectmatig aan de invoering van kwaliteitssystemen met als einddoel dat zij binnen afzienbare tijd over een certificeerbaar (of daarmee te vergelijken) kwaliteitssysteem beschikken. Als uitvloeisel van de vuurwerkramp in Enschede is een wetswijziging op komst en worden de provincies bevoegd gezag voor professioneel vuurwerk en de grotere vuurwerkopslagen (opslagen >10.000 kg). Deze wetgeving treedt naar verwachting eind 2001, begin 2002 in werking.

Het vernieuwde BRZO 1999 verplicht onder meer provincies, de Arbeidsinspectie en de regionale brandweer tot samenwerking om te zoeken naar beheersing van veiligheid via technische maatregelen in combinatie met een organisatorische 'veiligheidsbeheerssysteem'. Het BRZO 1999 kent als belangrijkste knelpunt dat de gemeenten en provincies in een veel te korte tijd, gelijktijdig de Veiligheidsrapporten van circa 130 bedrijven moeten beoordelen en de aanvaardbaarheid (of onaanvaardbaarheid) over deze risico's moet uitspreken. Met het Rijk is overeengekomen dat de provincies zich zullen inzetten om een zo groot mogelijk aantal beoordelingen op tijd te laten plaatsvinden en dat, indien niet alle bedrijven tijdig beoordeeld kunnen worden, er sprake is van 'maatwerk' bij de prioriteitenstelling. In december zal hierover gerapporteerd worden.

Sinds 1999 bestaat het besluit Milieuverslaglegging. Het eerste verslagjaar is er in IPO-verband afgesproken, dat met name gekeken wordt naar het tijdig indienen. Dit verslagjaar is de beoordeling meer gericht geweest op de inhoud van het milieujarverslag. In de komende jaren wordt dit uitgebouwd.

10.11 Conclusies

- Het totaal aantal inrichtingen in Nederland waarvoor de provincies het bevoegd gezag zijn, is sinds 1997 met circa 9% gestegen.
- De trend over het aantal inrichtingen in de periode 1997-2000 verschilt per provincie. Bij de meeste provincies is sprake van een lichte groei. Alleen in de provincies Gelderland, Noord-Holland en Limburg is sprake van een lichte daling in het aantal inrichtingen in 2000 ten opzichte van 1999.
- Ongeveer tweederde van het totale inrichtingenbestand van de provincies bestaat uit bedrijven in de IPPC-categorie 5 (afvalbeheer). De verdeling van de inrichtingen over de IPPC categorieën is niet/nauwelijks gewijzigd ten opzichte van 1999.

- In het kader van de Integrale milieutaakstellingen diende in 2000 voor de de bedrijfstak papier en kartonindustrie en de bedrijfstak Beton het definitieve BMP ingediend en goedgekeurd te zijn. Uit de resultaten blijkt dat bij de papier en kartonindustrie bijna alle BMP's zijn ingediend en goedgekeurd en dat bij de Betonindustrie ongeveer de helft van het aantal BMP's is ingediend en door de provincies beoordeeld, 82% hiervan is goedgekeurd.
- De bedrijven voldoen in het algemeen goed aan de afspraak uit het convenant ten aanzien van de rapportage verplichting. Van alle ingediende rapportages is 79% door de provincies gevalideerd. Dit is meer dan in 1999, waarin het aantal gevalideerde rapportages 62% bedroeg.
- Van alle bedrijven die in 2000 een milieujaarverslag moesten indienen overeenkomstig het Besluit milieuverlaglegging is 96% ingediend.
- Op 31 december 2000 was 74% van het totaal aantal veiligheidsrapportages goedgekeurd of in procedure (onder andere overleg).
- In totaal zijn er 166 BRZO-bedrijven waarvoor de provincies bevoegd gezag is. Het merendeel is chemische bedrijven. 151 bedrijven hebben in 2000 een kennisgeving gedaan.
- Negen provincies hebben in 2000 een inventarisatie opgesteld van mogelijke risicosituaties bij bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is. Hierbij wordt niet bedoeld op een inventarisatie van alleen BRZO-bedrijven. De volgende definitie voor risicosituaties is hierbij gehanteerd: 'situaties bij inrichtingen of bij naast elkaar gelegen inrichtingen die bij calamiteiten tot onveilige situaties voor de omgeving kunnen leiden'. Op basis van deze definitie zijn er 253 risicosituaties geïnventariseerd. Deze negen provincies hebben in 2000 ook afspraken gemaakt met de Regionale Brandweer, de Arbeidsinspectie en eventuele andere partners inzake risico's en externe veiligheid.
- Vergunningverleners schatten, dat gemiddeld 10% van de bedrijven tot de categorie koplopers behoort en 14% tot de categorie achterblijvers. Handhavers schatten dat 10% van de bedrijven tot de categorie koplopers behoort en 15% tot de categorie achterblijvers. Ten opzichte van de inschatting die de vergunningverleners respectievelijk de handhavers in 1999 hebben gemaakt is het percentage koplopers min of meer gelijk. Het percentage achterblijvers wordt in 2000 door de handhavers veel groter geschat dan in 1999 (15% ten opzichte van 8%).
- Alle provincies zijn gestart met 'het betere werk'. Overeenkomstig het plan van aanpak voor het project had in 1999 in elke provincie een nulmeting moeten zijn uitgevoerd en een plan van aanpak zijn vastgesteld voor de invoering van een kwaliteitssysteem in de vergunningverlening. Vijf provincies beschikken reeds over een vastgesteld kwaliteitssysteem voor de vergunningverlening. Eveneens vijf provincies zijn gestart met de implementatie van het kwaliteitssysteem. Ten opzichte van 1999 hebben de provincies in de kwaliteitszorg vergunningverlening vooruitgang geboekt. Alle provincies zijn ten minste één fase verder dan in 1999.

- In 2000 is voor 15% van het totaal aantal bedrijven een vergunning verleend. Dit is ongeveer gelijk aan het percentage verleende vergunningen in 1999. De meeste vergunningen zijn in 2000 verleend door de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland en Limburg. Ten opzichte van het inrichtingenbestand zijn de meeste vergunningen in 2000 verleend in de provincies Flevoland, Limburg en Zeeland.
- Het merendeel van het aantal in 2000 verleende vergunningen bestond uit revisievergunningen (35%). Het aandeel veranderingvergunningen bedroeg 27%, oprichtingsvergunningen 21% en het aandeel ambtshalve wijzigingen was 17% van het totaal. Ten opzichte van 1999 is het aantal revisie- en veranderingvergunningen toegenomen en het aantal oprichtingsvergunningen afgenomen. Het aantal meldingen is in vergelijking met 1999 toegenomen.
- 15% van het totaal aantal vergunningen is verleend in 2000. Van de in 2000 verleende vergunningen is circa 15% totstandgekomen op basis van actualisering op initiatief van de provincies. Van het totaal van de vergunningen is ongeveer eenderde ouder dan vijf jaar. Ten opzichte van 1999 is hier geen belangrijke wijziging in het beeld.
- Net als voor het totaal van Nederland is bij de meeste provincies het percentage vergunningen van tussen 1995 en 2000 het grootst. Vijf provincies (Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland) hebben een naar verhouding hoog percentage vergunningen van vóór 1995. Leeftijd van de vergunning zegt echter niet alles. Gemiddeld 13% van de vergunningen wordt door de vergunningverleners als niet actueel beschouwd.
- Van alle vergunningen is circa 5% door de provincies doorgelicht om te bezien of actualisatie nodig is. Circa 35% van de doorgelichte vergunningen is vervolgens door de provincie geactualiseerd.
- Vijf provincies geven aan dat alle bedrijven uit hun inrichtingenbestand beschikken over een geldige en actuele vergunning. Criteria die de provincie gebruikt om te bepalen of actualisering op provinciaal initiatief noodzakelijk is verschillen per provincie. De meest genoemde redenen zijn wijziging wetgeving, geldigheidsduur vergunning (datum vigerende oprichtings-/revisievergunning) en de stand der techniek.
- Een vergunning-op-hoofdlijnen is nog altijd een uitzondering. Hetzelfde kan worden gezegd van de vergunning-op-maat, hoewel hier ook een definitiekwestie speelt. Uit de onderliggende gegevens blijkt, dat de meeste vergunningen-op-hoofdlijnen in de IPPC-categorieën 'chemie' en 'energie' vallen.
- Per 31 december 2000 is het aantal bedrijven met een gecertificeerde intern milieuzorg systeem (ISO 14001 of EMAS) aanzienlijk hoger dan het aantal bedrijven met een vergunning-op-hoofdlijnen. Er is dus een potentieel aanwezig aan bedrijven dat in voor een vergunning-op-hoofdlijnen in aanmerking kan komen.
- Met betrekking tot de verruimde reikwijdte worden de aspecten energiebesparing en preventie van afvalstoffen en emissies het meest opgenomen in de vergunningen. Dit betekent niet dat er voor de overige aspecten geen aandacht is, er kan in de vergunningverlening ook geen aanleiding zijn om een bepaald aspect op te nemen.

- Gemiddeld is bij ongeveer de helft van het aantal verleende vergunningen in 2000 een aspect van de verruimde reikwijdte opgenomen. In vergelijking met het totaal aantal verleende vergunningen per IPPC-categorie zijn de meeste vergunningen waarbij aspecten van verruimde reikwijdte zijn opgenomen, verleend bij bedrijven uit de IPPC categorie 4 (chemie). Ten opzichte van de gegevens in 1999 is de verdeling over de aspecten van verruimde reikwijdte in de vergunningen niet wezenlijk veranderd.
- Gemiddeld is ongeveer 40% van het aantal de vergunningen die de provincies in 2000 hebben verleend totstandgekomen binnen de wettelijke termijn of de verlengde termijn. Gemiddeld wordt eveneens ongeveer 40% verleend binnen een half jaar na afloop van de wettelijke termijn, 20% van de vergunningen krijgt na een periode langer dan één jaar na indiening van de aanvraag, een beschikking. De provincies doen het op dit punt in 2000 minder goed dan in 1999.
- Per provincie zijn er onderlinge verschillen waarneembaar. Bij de vraag naar de veel voorkomende oorzaken voor vertraging zijn naast complexiteit van de aanvraag, voornamelijk interne oorzaken genoemd, zoals tekort aan menskracht. De meest voorkomende externe oorzaken betreft 'onduidelijkheden in de vergunning aanvraag' en 'overige externe oorzaken'. Wordt gekeken naar de totale procedure (vanaf start vooroverleg), zoals die in de vergunningspraktijk voorkomt, dan hebben slechts twee provincies zicht op de termijn.
- In alle provincies is voor de handhaving een draaiboek met werkprocedures opgesteld. Twee provincies hebben in 2000 een plan van aanpak opgesteld voor de invoering van een kwaliteitszorgsysteem in de handhaving en zijn in 2000 gestart met de implementatie hiervan. Vier provincies beschikken over een vastgesteld kwaliteitszorgsysteem. Ook hier hebben de provincies vorderingen gemaakt ten opzichte van 1999, net als bij de kwaliteitszorg vergunningverlening.
- Alle stappen die de provincies tot nu toe ondernomen hebben, zijn genomen op vrijwillige basis en zijn nog niet getoetst aan het 'het betere werk handhaving'. Op basis van de afspraken van begin 2001 zullen alle producten aan de eisen van 'het betere werk' getoetst moeten worden.
- Vijf van de twaalf provincies geven aan de gebruikte normfrequentie voor de verschillende inrichtingen te realiseren. Vooral in de categorie 4 (chemie) worden ten opzichte van het aantal inrichtingen veel controles uitgevoerd. In categorie 5 (afvalbeheer) wordt absoluut het meest gecontroleerd. Bedrijven in deze categorie worden jaarlijks gemiddeld bijna twee keer gecontroleerd.
- Het aantal preventieve en repressieve controles in 2000 is in vergelijking met 1999 afgenomen. De dalende trend in het aantal uitgevoerde preventieve controles is ook over 1998 en 1999 gerapporteerd.
- Bij bijna 34% van de bedrijven zijn in 2000 een of meerdere overtredingen vastgesteld. Dit is 60% van de bedrijven waar in 2000 preventieve controles zijn uitgevoerd. In 44% van de controles worden overtredingen aangetroffen.
- In 2000 is bij 12% van de gevallen waarin een bestuurlijke waarschuwing is gegeven ook daadwerkelijk een sanctie opgelegd. Dit is minder dan in 1999 waarin in 15% van de gevallen na een bestuurlijke waarschuwing een sanctie is opgelegd.

Ten opzichte van het totaal aantal bedrijven met geconstateerde overtredingen is in 7% van de gevallen een bestuurlijke sanctie opgelegd.

- De meest gebruikte sanctie is, net als in 1999, het opleggen van een dwangsom. Deze sanctie wordt in 88% van de gevallen gebruikt.
- Bij 19% van de bedrijven met geconstateerde overtreding is ook het strafrechtelijk handhavingsinstrument ingezet door het (laten) opmaken van een proces-verbaal.
- Provincies maken in toenemende mate gebruik van toezichtsplannen en/of handhavingsprofielen. Ten opzichte van 1999 is het totaal aantal toezichtsplannen toegenomen van 1066 in 1999 naar 1279 in 2000. Er zijn nog niet voor alle bedrijfstakken toezichtsplannen of handhavingsprofielen ontwikkeld.
- Bij de meeste provincies is het aantal gedoogbeschikkingen afgenomen. In 2000 zijn door de provincies 95 gedoogbeschikkingen afgegeven, waarvan er per 31 december 2000 nog 84 geldig zijn. Dit is 40% minder dan in 1999. Het gedogen door de provincies is duidelijk tijdelijk van aard.
- De oorzaken van gedogen zijn vooral overgangssituaties en overmacht. Daarnaast zijn interne provinciale oorzaken een reden voor het afgeven van gedoogbeschikkingen. Twintig keer is een uitspraak van de Raad van State de oorzaak dat de provincie een gedoogbeschikking afgeeft.
- Het absolute aantal geregistreerde klachten is in 2000 minder dan in 1999. Dit wordt vooral verklaard doordat in 1999 ook klachten over gemeentelijke bedrijven meegeteld zijn. Daarnaast merken sommige provincies op dat er een algemene daling in het aantal klachten waarneembaar is.
- De meeste klachten betreffen stankoverlast (68%), gevolgd door klachten over geluidshinder (20%) veroorzaakt door inrichtingen. Ten opzichte van 1999 is het percentage geluidshinderklachten hoger geworden (20% ten opzichte van 12%). Het percentage klachten over stankoverlast is sterk verminderd ten opzichte van 1999.
- Vooral bedrijven in de IPPC-categorieën 5 (afvalbeheer) en 4 (chemie) veroorzaken veel klachten, voornamelijk over stankoverlast. Dit beeld is overeenkomstig het klachtenpatroon in 1999.

11.1 Inleiding

Het afvalstoffenbeleid concentreert zich zowel op het voorkómen van afvalstoffen, als op hoogwaardige, doelmatige, en tegelijk milieuhygiënisch verantwoorde bewerking en verwerking van afval. Het realiseren van deze doelstellingen is een verantwoordelijkheid van producenten enerzijds, en Rijk, provincies en gemeenten anderzijds. Bovendien wordt de invloed van de regelgeving van de Europese Unie op dit beleidsterrein steeds belangrijker. In het verslagjaar is de Europese lijst van gevaarlijke afvalstoffen vastgesteld, die in 2002 geïmplementeerd moet zijn.

Een voor provincies belangrijke ontwikkeling is de herziening van de organisatiestructuur van de afvalverwijdering: de sturing wordt op rijksniveau gebracht. Hierdoor vervallen de provinciegrenzen voor het afvalbeleid, wordt de bevoegdheid tot het stellen van regels op landelijk niveau gebracht en wordt er een landelijk afvalbeheersplan opgesteld. Daarmee wordt het bestuurlijke schaalniveau aangepast aan de schaal waarop de verwijdering van afval in toenemende mate plaatsvindt. De rol en verantwoordelijkheid van de provincies liggen vooral op het vlak van de uitvoering: het stimuleren van preventie en hergebruik, en vergunningverlening en handhaving ten aanzien van een doelmatige en milieuhygiënische verwijdering. Dit tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, bijdragend aan het ontwikkelen van een duurzame samenleving. Preventie en afvalsturing vormen daarom de speerpunten van het IPO-beleid. Daarnaast blijft voor alle inrichtingen die onder provinciale bevoegdheid vallen de milieuhygiënisch verantwoorde be- en verwerking een punt waarop het beleid zich richt. Ook de nazorg is een belangrijk aandachtspunt.

Dit hoofdstuk is ingericht volgens de voorkeursvolgorde van het afvalbeheer, zodat eerst preventie aan de orde komt, daarna hergebruik, en vervolgens verbranden en storten.

11.2. Beleid

11.2.1 Landelijk beleid

In het wetsvoorstel wijziging van de Wet milieubeheer is vastgelegd dat de Minister van VROM voortaan elke vier jaar een Landelijk Afvalbeheersplan (LAP) opstelt. Dit plan is de opvolger van het Tienjarenprogramma Afval 1995-2005 en het Meerjarenplan Gevaarlijke Afvalstoffen II. In het LAP wordt het beleid voor de gevaarlijke en niet-gevaarlijke afvalstoffen geïntegreerd. De planperiode bedraagt telkens vier jaar, met een doorkijk naar de zes volgende jaren. Het LAP bestaat uit drie delen:

- een algemeen beleidskader;
- een reeks sectorplannen voor de verschillende afvalstromen en verwijderingswijzen;
- twee capaciteitsplannen voor verbranden en storten.

Bij alle planonderdelen wordt een open, interactieve planprocedure gehanteerd. Naast Rijk, provincies en gemeenten, geven ook het bedrijfsleven (de brancheorganisaties) en maatschappelijke organisaties richting aan de planvorming. De inbreng van de provincies is met name gericht op maximale preventie, hoogwaardig hergebruik en de continuïteit van

de eindverwijdering.

Voor het opstellen van de sectorplannen voor afvalstromen is gestart met het verkennen van de problematiek per afvalstroom. De vervaardiging van het milieueffectrapport is vertraagd, waardoor het vaststellen van het gehele LAP door de Minister van VROM naar verwachting pas in 2002 kan plaatsvinden.

11.3 Resultaten van uitgevoerde IPO-projecten

Coördineren inbreng Landelijk Afvalbeheersplan (AF-01)

De landelijke aanpak is in voorgaande paragraaf beschreven. Deze is geconcretiseerd in de provinciale inbreng, via de IPO-Adviesgroep Afval, de projectgroep LAP en via de vier afvalregio's in het Afvaloverleg Orgaan, en door middel van het bespreken van de ontwikkelingen en het afstemmen van de wensen van de provincies in het Portefeuillehoudersoverleg Milieu van de IPO-commissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur.

Aangepaste provinciale milieuverordening (AF-02)

De evaluatie van PMV-Afvalstoffen is in 2000 afgerond en twee maal in de IPO-adviescommissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur besproken. Tijdens de eerste bespreking bleek dat de provincies behoefte hadden aan nader overleg over de doeleinden van het meldingenstelsel en over het bijpassende model. Kort voor de tweede bespreking heeft de Tweede Kamer bij de behandeling van het voorstel tot wijziging van de Wet milieubeheer een amendement aangenomen over het centraliseren van de bevoegdheden regels te stellen ten aanzien van registreren en melden van afvalstoffen. De evaluatie kreeg hierdoor een geheel ander karakter. De IPO-adviescommissie heeft ingestemd met de conclusies van de evaluatie: het meldingenstelsel richt zich primair op het genereren van gegevens voor de toezichtstaak van de provincies voor afval be- en verwerkende bedrijven. De informatie kan tevens gebruikt worden voor het verkrijgen van beleidsinformatie. De commissie besloot deze conclusies aan het Ministerie van VROM aan te bieden als input voor de regeling die de minister op grond van het amendement moet opstellen. Omdat de desbetreffende Amvb naar verwachting op 1 januari 2003 in werking zal treden, zullen alle registratie- en meldingsbepalingen vervallen.

Nazorg van stortplaatsen (AF-04)

In dit kader zijn er onderzoeken gedaan/gestart betreffende:

- de parameters van het zogeheten IPO-rekenmodel, op basis waarvan de nazorgkosten van een stortplaats worden bepaald;
- de levensduur van bovenafdichtingsconstructies van stortplaatsen. Dit is een van de doorslaggevende parameters voor het bepalen van de nazorgkosten;
- de validatie van het IPO-rekenmodel. De uitkomsten van dit onderzoek zullen in 2001 verschijnen;
- een methodiek voor de risicoanalyse van stortplaatsen is in 2000 voortgezet. Begonnen is met het maken van een analyse van de bestaande risicomodellen in Nederland;
- de juridische positie van (het bestuur van) de nazorgfondsen. Op basis van dit onderzoek zal aanpassing van het opgestelde IPO-modelreglement voor nazorgfondsen in 2001 plaatsvinden.

Verder is overleg gevoerd met het Rijk over financiële aspecten. Als uitkomst van de lobby van het IPO en de branche heeft het Ministerie van Financiën besloten dat de uitgaven uit het nazorgfonds onder het op te richten BTW-compensatiefonds kunnen vallen, waardoor de provincies geen opslag voor BTW aan de exploitanten in rekening behoeven te

brenge. Ook heeft het IPO zich er voor ingezet dat de nazorgfondsen niet onder de werkingssfeer van de Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) vallen, waardoor beleggen in aandelen mogelijk is. Dit overleg wordt in 2001 voortgezet. De invloed van nazorgkosten op de afvalontwikkelingen is in 2000 nader geanalyseerd. De werkgroep AF4a heeft de verschillen in nazorgkosten van de stortplaatsen bestudeerd. Deze gegevens zijn gebruikt als basis voor de besluitvorming door het Afval Overleg Orgaan tot opheffing van de provinciegrenzen voor niet-brandbaar afval. Tot slot zijn de knelpunten van de bestaande nazorgregelgeving geïnventariseerd. De resultaten zijn aan het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer verstrekt en zijn betrokken bij de evaluatie van de nazorgbepalingen in de Wet Milieubeheer onder verantwoordelijkheid van het ministerie.

Milieupreventieprogramma (AF-06)

In samenwerking met het Ministerie van VROM is in 2000 een nieuw uitvoeringsprogramma preventie ontwikkeld: 'Met preventie naar duurzaam ondernemen 2001-2005, een uitvoeringsprogramma voor en door overheden'. In 2000 is eveneens in samenwerking met VROM en Infomil een aanvang gemaakt met een breed communicatietraject waarbij het nieuwe uitvoeringsprogramma in alle provincies wordt besproken en getoetst op haalbaarheid. Dit traject zal in 2001 worden afgerond. Daarnaast is het preventie communicatieprogramma 'Schoner Produceren' in 2000 voortgezet.

Meerjarenplan gevaarlijke afvalstoffen II (AF-11)

In het actieprogramma ter uitvoering van het tweede Meerjarenplan Gevaarlijke Afvalstoffen II (MJP-GA II) staan naast de actiepunten uit het MJP-GA II zelf tevens acties vermeld die nodig zijn voor de monitoring van het plan, voor de uitvoering van het vastgestelde beleid en voor het voorzien in kennisleemten. In 2000 is een groot aantal actiepunten afgerond: de stuurgroep MJP heeft ingestemd met de wijze waarop zestig actiepunten zijn uitgevoerd.

Over de inzamelstructuur van verschillende afvalstoffen, zoals klein gevaarlijk afval, specifiek ziekenhuisafval, olie/water/slib-mengsels, scheepsafvalstoffen en afgewerkte olie zijn evaluatierapporten opgesteld. Op basis hiervan is een advies aan de Minister van VROM opgesteld over de gewenste wijzigingen in de inzamelstructuur in relatie tot de toekomstige wijziging van de Wet milieubeheer. Strekking van dit advies is dat - gezien de in de toekomst vereiste plaatsing op de lijst van inzamelaars en het vervallen van de verplichting tot afgifte aan een vergunninghouder - het gewenst is de inzamelvergunningsplicht uit te breiden tot alle gevaarlijke afvalstoffen, waardoor voor alle gevaarlijke afvalstoffen sprake is van één vereenvoudigd systeem. Dit voorkomt onduidelijke afbakeningen, handhavingsproblemen en verschillende procedures voor bedrijven.

Ook heeft de stuurgroep MJP geadviseerd over verzoeken tot afwijkingen van het MJP-GA II. Dit betrof een viertal adviezen met betrekking tot het zelfstandig bewaren van verontreinigde grond (positief advies), kga-depots op sluizen en in havens (geen afwijkingprocedure vereist) en verlenging van de vergunningtermijn tot tien jaar (voor bepaalde afvalstoffen positief en voor andere afvalstoffen een negatief advies).

De eindrapportage over de uitvoering van alle genoemde actiepunten en het Informatiedocument Gevaarlijk Afval 1997-1999, een combinatie van een basisdocument gevaarlijk afval en monitoringsrapportage, zullen in 2001 worden afgerond.

11.4 Preventie

In 2000 zijn de nieuwe strategische lijnen van het programma 'Met preventie naar duurzaam ondernemen' voor de periode 2001-2005 in brede kring uitgezet. Preventie in brede zin omvat de zorg voor grondstoffenbesparing, afvalpreventie, energie- en waterbesparing en transportpreventie. Het programma is bedoeld als kader waaruit betrokken overheden aan hun eigen ambitieniveau en specifieke situatie invulling kunnen geven bij de uitvoering van beleid op het gebied van preventie en duurzaam ondernemen. Daarbij is integratie en afstemming van beleid, horizontaal en verticaal, tussen overheden een belangrijk aandachtspunt.

KPMG/NIPO heeft in opdracht van VROM, EZ en IPO een onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken van bedrijven op het gebied van schoner produceren en preventie. De preventiedatabank 'Milieu en Winst' is per 1 januari 2000 operationeel geworden. Naast deze projecten binnen het Interprovinciaal Milieu Programma hebben de provincies bij de uitvoeringsstrategie ook gezamenlijk aan een aantal projecten gewerkt, zoals het project in de klein chemie en projecten gericht op productgerichte milieuzorg en ketenbeheer. De provincies hebben daarnaast eigen preventieprojecten uitgevoerd; een overzicht hiervan is te vinden in 'Preventieprojecten in bedrijven', een uitgave van Infomil, tevens te vinden op de website www.infomil.nl.

In het algemeen staat interprovinciale samenwerking onder zware druk, vanwege de aandacht die verbreding van preventiebeleid intern binnen provincies vergt, en de trend van afslanking van financiële en personele middelen binnen een aantal provinciale preventieteams.

11.4.1 Met preventie naar duurzaam ondernemen 2001-2005

De strategische lijnen om van preventie te komen tot duurzaam ondernemen voor de periode 2001 tot 2005 zijn uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma, waarin regulerende-, stimulerende en beleidsdoelstellingen zijn opgenomen. De doelstellingen zijn ambitieus en spelen in op de verbreding naar een beleid van duurzaam ondernemen. Er wordt niet alleen gekeken naar een proces- of bedrijfsgerichte aanpak, maar er wordt expliciet aandacht besteed aan de product- en ketenbenadering. Vanwege de overlap in doelgroep en instrumenten heeft het programma ook betrekking op afvalscheiding en schenkt het tevens aandacht aan de consument als doelgroep, waar zij als marktpartij een onderdeel van de keten vormt. Het programma richt zich in eerste instantie op alle bedrijven en geeft geen prioriteit van branches aan. Per regio kunnen accenten worden gelegd. Eind 2000 is een start gemaakt met het breed uitzetten van het nieuwe uitvoeringsprogramma naar de doelgroepen in de provincies. In de provinciale bijeenkomsten wordt de haalbaarheid van de doelstellingen getoetst, draagvlak gecreëerd en bekendheid gegeven aan het programma bij de doelgroep overheden, provincies, gemeenten en waterschappen. In 2001 zal het uitvoeringsprogramma worden afgerond.

Voor de uitvoering van het programma wordt een programmabureau opgezet bij Novem en zal een subsidieregeling worden opgezet voor gemeentelijke projecten gericht op de regulerende doelstellingen uit het programma. Voor deze subsidieregeling is voor de komende vier jaar geld beschikbaar gesteld door de Ministeries van VROM en EZ.

11.4.2 Preventiecampagne

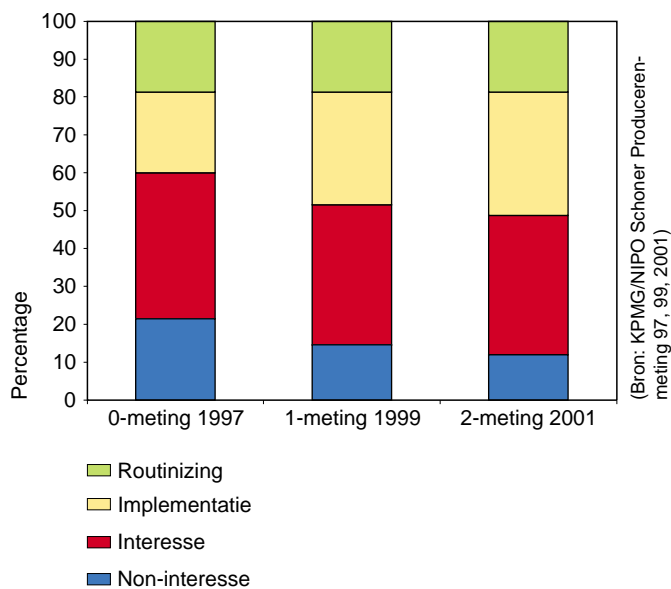
Het stimuleringsprogramma Schonere Producteren 2 is een gezamenlijk programma van de Ministeries van EZ, VROM en het IPO. De resultaten van de KPMG/NIPO-onderzoeken naar de landelijke en provinciale resultaten over Schonere Producteren binnen het Nederlandse bedrijfsleven (respectievelijk 'nulmetingen' en 'eerste vervolgmeting') zijn in de IPO-rapportage MWN 1999 gepresenteerd.

In 2000 heeft de 'tweede vervolgmeting' plaatsgevonden. Dit rapport wordt in 2001 gepubliceerd. Door de uitvoering van de meting op overeenkomstige wijze ontstaat nu een beeld van de verschuiving in houding, interesse en gedrag van bedrijven en branches op het gebied van schoner produceren in de afgelopen jaren. In het onderzoek is tevens ingespeeld op het in ontwikkeling zijnde uitvoeringsprogramma 'Met preventie naar duurzaam ondernemen' door een aantal vragen op te nemen rond het thema 'duurzaam ondernemen'.

Het Schonere-Producteren-programma hanteert een fasemodel. Het model gaat ervan uit dat een bedrijf vier fasen doorloopt op het gebied van schoner produceren. Deze fasen zijn:

1. non-interesse fase: niet of beperkt geïnteresseerd in milieu;
2. interesse fase: wel geïnteresseerd, maar nog geen milieumaatregelen doorgevoerd;
3. implementatie fase: een aantal milieumaatregelen genomen;
4. routinizing fase: het nemen van milieumaatregelen is geïntegreerd in de bedrijfsvoering.

FIGUUR 11.4.A
VERANDERING VAN SCHONER PRODUCEREN GEDRAG VAN BEDRIJVEN IN NEDERLAND

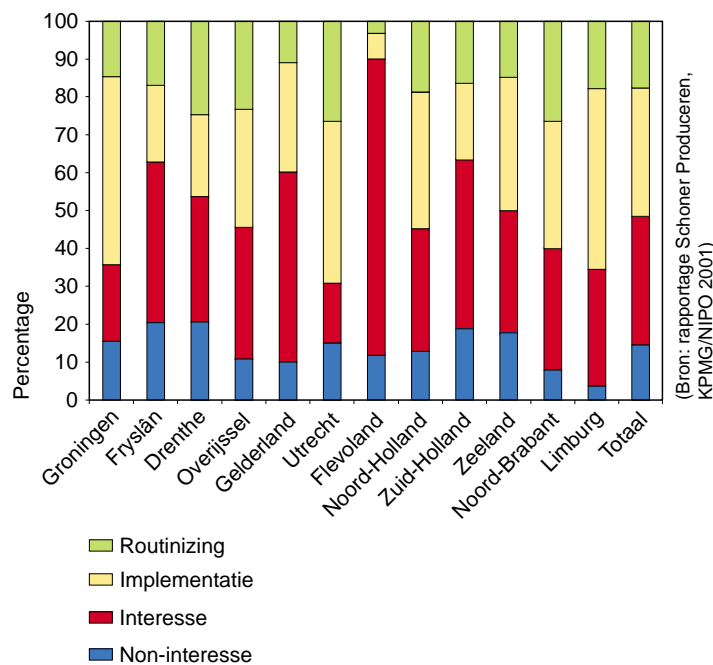
Toelichting/conclusie

In figuur 11.4.A wordt de fase-indeling van bedrijven tijdens de nulmeting (1997), de eerste vervolgmeting (1999) en de tweede vervolgmeting (2001) weergegeven.

In 2000 blijkt iets meer dan de helft van de bedrijven (52%) in de actieve fase (routinizing en implementatie) te kunnen worden ingedeeld. Voor dit landelijke resultaat is sprake van een verschuiving in positieve richting ten opzichte van de eerste vervolgmeting. Deze is echter kleiner dan de verschuiving in de periode daarvoor. Dit roept het beeld op dat de faseverschuiving aan het afvlakken is.

Uit een vergelijking van de landelijke resultaten per branche blijkt dat de faseverschuivingen per branche verschillen. In de branches bouwnijverheid, chemische- en kunststoffen-industrie, metaal- electro-industrie en bouwmaterialen is ten opzichte van 1999 vooruitgang geboekt. In deze branches komen relatief veel grote bedrijven voor, waarvan bekend is dat hier een toename heeft plaatsgevonden van het aantal actieve bedrijven. Branches waarin het aantal bedrijven dat actief is op het gebied van schoner produceren is afgenomen, zijn de groothandel in gevaarlijke stoffen, de hout- en meubelindustrie en de papier- en grafische industrie. In de branches wegvervoer, voedings- en genotwarenindustrie en textiel- en leerindustrie zijn de schoner produceren-activiteiten stabiel gebleven. Opvallend is de verschuiving in de voedings- en genotwarenindustrie vanuit de implementatie naar de routinizingfase. Het totaal van deze branche-ontwikkelingen levert het landelijk beeld op met een kleine verschuiving in positieve richting. De verschillen tussen de branches zijn gegroeid ten opzichte van de eerste vervolgmeting.

FIGUUR 11.4.B
FASE-INDELING VAN DE BEDRIJVEN IN DE PROVINCIES IN 2001

Toelichting/conclusie

In figuur 11.4.B is de verdeling van de bedrijven over de fasen Schoner Producteren weergegeven voor de twaalf provincies in Nederland. Er zijn grote verschillen tussen de bedrijven in de verschillende provincies. Op het gebied van Schoner Producteren zijn de bedrijven in de provincies Groningen, Utrecht en Limburg het meest actief (implementatie en routinizing-fase). In Flevoland zijn de bedrijven het minst actief. Wanneer we de bedrijven in de provincies vergelijken met de gegevens uit 1999 dan blijkt dat zeven van de twaalf provincies actiever zijn geworden. Bedacht moet worden dat de samenstelling van het bedrijvenbestand sterk verschilt per provincie (bedrijfs grootte, branche). In kleine provincies is hierdoor de steekproef te klein om een statistische uitspraak te doen over de fase-indeling. In die gevallen kan de fase-indeling uitsluitend als indicatie worden gezien.

Bedrijven staan in principe niet onwelwillend tegenover duurzaam ondernemen, maar ze hebben veelal geen idee wat er allemaal op ze afkomt. In het uitvoeringsprogramma krijgt het concretiseren van het begrip duurzaam ondernemen aandacht.

Het programma Schoner Produceren zal in 2001 worden geëvalueerd. Doel van de evaluatie is vast te stellen in welke mate de gevolgde strategie, een communicatietraject en twee subsidieregelingen, bijdraagt aan de gestelde doelstelling van het programma en of en hoe voortzetting van dit programma vorm zal krijgen na 2002.

11.4.3 Preventiedatabank

In 1999 is gewerkt aan het opzetten van een preventiedatabank via internet, www.milieuwinst.nl. Deze is op 1 januari 2000 operationeel geworden. De site is een initiatief van de Preventie Teams van alle provincies, met uitzondering van Fryslân, het Informatiecentrum Milieuvergunningen (Infomil), het Syntens innovatienetwerk voor Ondernemers en adviesbureau BECO. Het IPO en de milieudienst Amsterdam steunen het project dat wordt uitgevoerd in samenwerking met de betrokken brancheorganisaties. De inhoud wordt nauwkeurig afgestemd op de site van het Projectsecretariaat Schoner Produceren, www.schonerproduceren.nl. De site zorgt ervoor dat op een gratis toegankelijke plaats een grote hoeveelheid waardevolle en praktijkgerichte informatie, gericht op preventie in brede zin, is gebundeld en via intermediairs of rechtstreeks over gebracht wordt naar de doelgroep MKB-bedrijven. Inmiddels is in Vlaanderen een soortgelijk initiatief totstandgekomen. De samenwerking zal in de toekomst worden geformaliseerd.

In 2000 is door de provincies bekendheid aan de site gegeven door het organiseren van voorlichtingssessies over de site voor vergunningverleners van gemeenten en provincies. In haar korte tijd van bestaan is de site succesvol gebleken. Zij wordt regelmatig en goed bezocht door overheden, bedrijven en intermediairs. In het eerste jaar 18.000 bezoeken, en 1200 abonnees op de nieuwsdienst (vaste gebruikers). De gemiddelde verblijftijd op de site is circa vijftien minuten, hetgeen tamelijk lang is. De effecten van de bezoeken zijn nog niet gemeten, evaluatie van de site wordt voorgesteld in 2002.

In 2000 is onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor de financiering van de voortzetting van de site na het startjaar 2000. De voorkeur van de initiatiefnemers en financiers (provincies!) gaat uit naar een niet-commerciële (publiek) gefinancierde site. Hierbij blijkt met name de financiering van onderhoud en beheer en actualisatie moeizaam tot stand te brengen. De provincies zullen een belangrijke rol blijven spelen bij het voortbestaan van de site. De site is een belangrijk stimulerend instrument van provincies waarop zij kennis uit eigen projecten kunnen verspreiden naar de doelgroep bedrijven. Ook zal de site in de toekomst een uitstekende plaats zijn voor onderwerpen die inspelen op de verbreding van preventie naar duurzaam ondernemen. Mogelijke onderwerpen zijn: duurzame productontwikkeling en afvalmanagement.

11.4.4 Ketengerichte benadering

In 1999 is geconcludeerd dat in alle provincies in meer of mindere mate aandacht wordt besteed aan de nieuwe ontwikkelingen en dat er nog weinig interprovinciale afstemming van het beleid plaatsvindt. In 2000 is een aanzet gemaakt met de interprovinciale samenwerking op dit gebied in de vorm van een aantal projecten gericht op ketenbeheer en milieugerichte productontwikkeling.

Door de provincies wordt gezamenlijk gewerkt aan de uitbreiding van de internetsite Milieu en Winst met 'duurzaamheidsonderwerpen'.

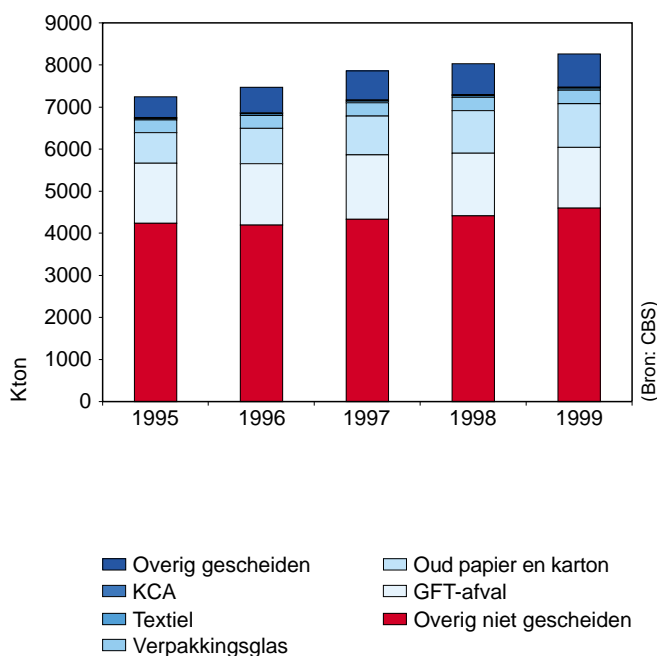
In het nieuwe uitvoeringsprogramma zijn doelstellingen opgenomen met betrekking tot dit onderwerp, die in de komende planperiode zullen worden uitgewerkt. Hiermee krijgt ook de provinciale samenwerking met het Ministerie van VROM gestalte.

11.5 Gescheiden inzameling van huishoudelijk afval en hergebruik van secundaire bouwgrondstoffen

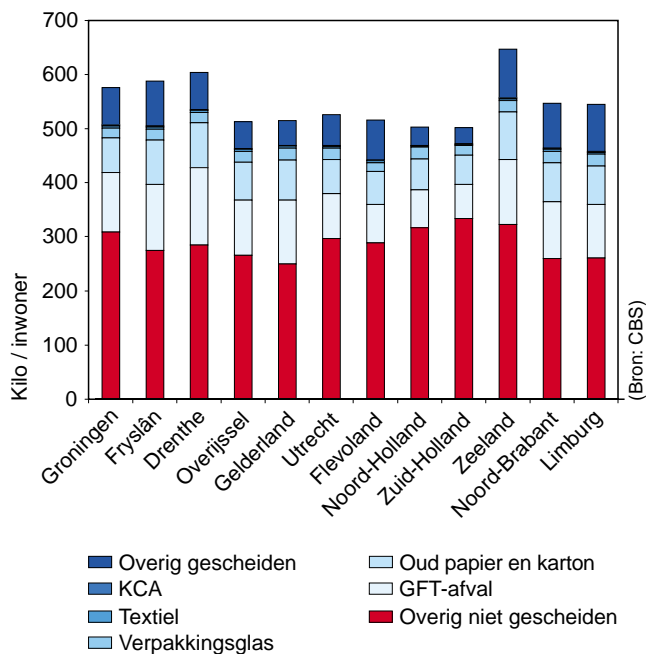
Van afvalstoffen waarvan het ontstaan niet door preventiemaatregelen is voorkomen, zijn hergebruik en nuttige toepassing de beleidsmatig meest gewenste vormen van bewerking. Hierna wordt ingegaan op de ontwikkeling bij het gescheiden inzamelen van een aantal componenten uit huishoudelijk afval en ook op het gebruik van secundaire grondstoffen in provinciale werken. De ontwikkelingen met betrekking tot het composteren van groente-, fruit- en tuinafval zijn niet expliciet beschreven, omdat de gegevens hierover niet tijdig gereedgekomen zijn. Andere categorieën bedrijfsafvalstoffen dan secundaire bouwstoffen zijn nog niet in de beschouwing meegenomen, omdat behoudens verpakkingsafval en bouw- en sloopafval hierover nauwkeurige gegevens tot nog toe ontbreken.

11.5.1 Gescheiden inzameling van huishoudelijk afval

FIGUUR 11.5.A
GESCHEIDEN INZAMELING HUISHOUELIJK AFVAL

FIGUUR 11.5.B
GESCHEIDEN INZAMELING HUISHOUELIJK AFVAL

Toelichting

De figuren 11.5.A en 11.5.B geven een beeld van de ontwikkeling van de gescheiden inzameling van huishoudelijk afval. Het beleid bij GIHA (Gescheiden Inzameling Huishoudelijk Afval) is er op gericht, dat het aandeel van gescheiden ingezamelde fracties groter wordt. Provincies stimuleren dit, gemeenten dragen zorg voor de uitvoering.

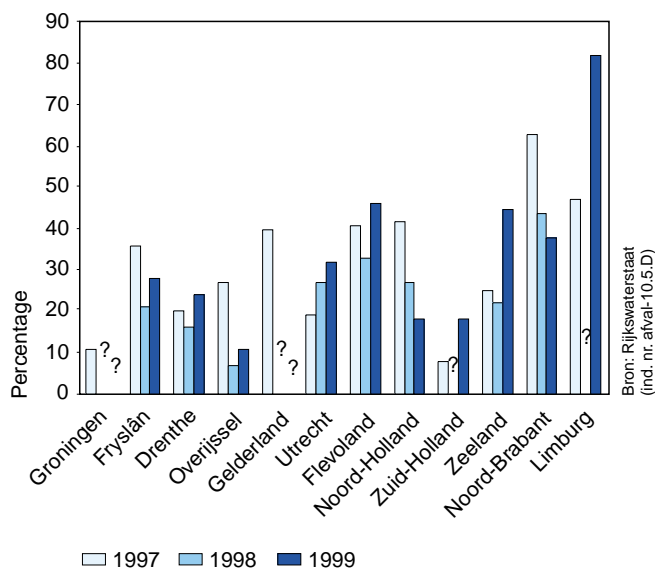
Conclusie

De afgelopen jaren is de hoeveelheid afval afkomstig van huishoudens gestegen. Het aandeel 'gescheiden ingezameld' is in de periode 1995 tot en met 1998 elk jaar licht toegenomen (van 41,5% naar 45%). In 1999 is het aandeel 'gescheiden ingezameld' voor het eerst gedaald (naar 44,3%). De landelijke taakstelling ligt op 65% hergebruik. De absolute hoeveelheid gescheiden ingezameld afval is in 1999 wel toegenomen, maar procentueel gezien is dat een achteruitgang ten opzicht van 1998.

De hoeveelheid afval per inwoner, die gescheiden wordt ingezameld, is per provincie verschillend. In minder verstedelijkte provincies wordt meer huishoudelijk afval gescheiden ingezameld. Anderzijds is de totale hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner daar ook het grootst.

11.5.2 Secundaire grondstoffen in werken

FIGUUR 11.5.C
GEBUIK SECUNDAIRE GRONDSTOFFEN IN PROVINCIALE WERKEN

Toelichting

Figuur 11.5.C. geeft een beeld van de ontwikkeling van het gebruik van secundaire grondstoffen in werken. Het gaat er om het nuttig gebruik van secundaire grondstoffen te bevorderen. Provincies hebben een voorbeeldfunctie. Bij de aanleg van provinciale werken is het daarom van belang de hoeveelheden secundaire grondstoffen te verhogen. De meest recente gegevens dateren van 1999. Van een tweetal provincies ontbreken de gegevens over 1999.

Conclusie

Er zijn grote verschillen te constateren in de mate waarin de provincies secundaire grondstoffen toepassen. In absolute hoeveelheden zijn Flevoland, Noord-Brabant, Zeeland en Limburg, koploper. Het percentage secundaire grondstoffen ten opzichte van het totaal is in 1999 hoger geweest dan in 1998.

11.6 Afvalaanbod en verwerking

De inventarisatie van aangeboden hoeveelheden (niet-gevaarlijk) afval wordt uitgevoerd door de Werkgroep Afval Registratie, een samenwerkingsverband van het Afval Overleg Orgaan, diverse overheden en de afvalverwerkingbranche. De inventarisatie gebeurt op basis van een enquête onder de verwerkende inrichtingen, waarbij de respons vrijwel 100% is.

De gevens over 2000 waren ten tijde van het opstellen van deze rapportage nog niet beschikbaar, zodat het weergeven van de resultaten niet mogelijk was.

11.7 Gevaarlijk afval

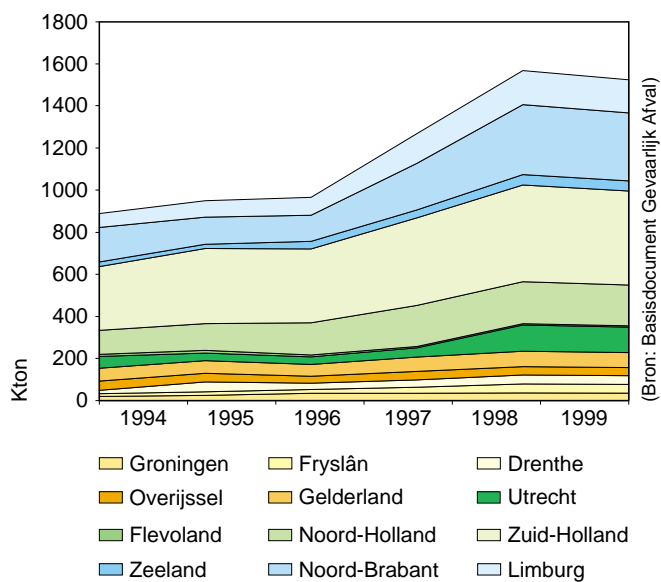
In de Europese, landelijke en provinciale regelgeving krijgt de categorie 'gevaarlijk afval' bijzondere aandacht in verband met de milieurisico's die bij de be- en verwerking aan de orde zijn. Een meldingenstelsel en een uitvoer-/invoerregeling maken deel uit van die regelgeving. Inzicht in hoeveelheden waar het om gaat, komt op basis van deze regelgeving tot stand.

11.7.1 Aanbod en verwerking gevaarlijk afval

FIGUUR 11.7.A

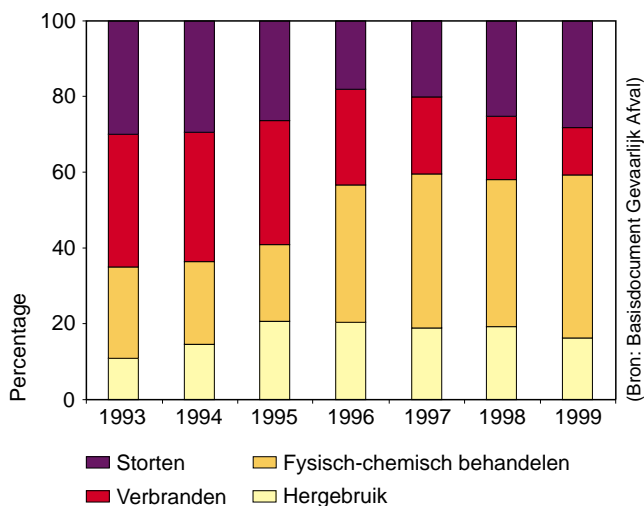
AANBOD GEVAARLIJK AFVAL PER PROVINCIE

Aanbod van Nederlandse ontdoeners (exclusief scheepsafvalstoffen en verontreinigde grond)

FIGUUR 11.7.B
GEVAARLIJK AFVAL NAAR VERWERKINGSWIJZE

Aanbod van Nederlandse ontdoeners (exclusief scheepsafvalstoffen en verontreinigde grond)

Toelichting

De figuren 11.7.A. en 11.7.B. geven een beeld van de ontwikkeling van het aanbod en de verwerking van gevaarlijk afval. De hoeveelheden aangeboden gevaarlijk afval worden, op basis van een op grond van regelgeving verplicht meldingssysteem, geregistreerd door het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen. Gestreefd wordt naar vermindering van het afvalaanbod. Daarbinnen zijn de varianten in afnemende volgorde van voorkeur: hergebruik/nuttige toepassing, verbranden en storten. Er zijn geen recentere gegevens dan die van 1999 ter beschikking gekomen. Dit komt doordat voor het melden van alle transporten en omzetting van meldgegevens naar beleidsgegevens een uitlooptermijn van een jaar geldt.

Conclusie

Tussen 1996 en 1998 is de gemelde hoeveelheid gevaarlijk afval sterk gestegen. De hoeveelheid gemeld gevaarlijk afval is in 1999 licht gedaald/gestabiliseerd. De herkomst van het gevaarlijk afval, ofwel de verhouding tussen het aanbod uit de diverse provincies geeft over de jaren een stabiel beeld weer.

Kijkend naar de verwerkingswijze van het gevaarlijk afval valt op dat het aandeel in hergebruik en fysisch-chemisch behandelen sinds 1996 nauwelijks is gewijzigd en dat er sinds 1996 verhoudingsgewijs steeds meer gestort en minder verbrand wordt.

11.8 Nazorg stortplaatsen

In alle provincies is de organisatie van de nazorg voor voormalige stortplaatsen inmiddels vormgegeven. Stortplaatsen die voor 1 september 1996 gesloten zijn, vallen onder de regeling Nazorg voormalige stortplaatsen (NAVOS). In 1998 is de Leemtewet Bodem bescherming van kracht geworden. Alle stortplaatsen die op 1 september 1996 nog afval accepteerden vallen onder deze wet. Doel van de Leemtewet Bodembescherming is het regelen van de financiering en de verantwoordelijkheid van de nazorg van deze afvalstortplaatsen.

11.8.1 Voormalige stortplaatsen

De voormalige stortplaatsen worden tot en met 2003 gemonitord. In alle provincies zijn de monitoringsmeetnetten gereed of zo goed als gereed. Na 2003 wordt bekeken welke vorm van nazorg bij de stortplaatsen noodzakelijk is.

Landelijk wordt een aantal zaken verder uitgewerkt:

- hoe wordt de kwaliteit van de afdeklaag bepaald en wat is de meest geschikte dikte en samenstelling van de deklaag?
- wordt het oppervlaktewater door een stortplaats beïnvloed en wat is daar tegen te doen?
- wordt de waterbodem negatief beïnvloed en wat is daar tegen te doen?

Daarnaast is er een werkgroep ingesteld die een risicomodel ontwikkelt. Uitgaande van verschillende soorten risico's worden de stortplaatsen in vier categorieën ingedeeld. Een onderzoek dat onder auspiciën van de landelijke NAVOS-werkgroep wordt uitgevoerd, kan mogelijk aantonen dat verontreinigde stoffen in voormalige stortplaatsen zich veel minder verspreiden dan wordt verondersteld. Dit kan tot gevolg hebben dat de nazorg van de voormalige stortplaatsen aanmerkelijk minder geld gaat kosten dan gedacht werd.

11.8.2 Leemtewet-stortplaatsen

De nazorg van de Leemtewet-stortplaatsen wordt betaald door de exploitant. Gedurende de resterende jaren van de exploitatie van de stortplaats betaalt de exploitant een bedrag aan een provinciaal nazorgfonds, waaruit de provincie de nazorg kan financieren. Dit jaarlijkse bedrag wordt afgeleid uit een nazorgplan dat de exploitant verplicht is op te stellen. De provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de nazorg. De provincies krijgen deze verantwoordelijkheid, nadat GS een sluitingsverklaring heeft afgegeven. Voor het afgeven van een sluitingsverklaring dient de exploitant conform het Stortbesluit een bovenafdichting aan te brengen (en andere voorzieningen uit de vergunning), waarna de provincie een eindinspectie kan doen.

Verwacht wordt, dat door een verdergaand fusieproces van stortplaatsexploitanten, de schaalgrootte van de bedrijven die bij de nazorg betrokken zijn zal toenemen, wat gunstig is voor het financiële draagvlak.

Het jaar 2000 heeft in het teken gestaan van de actualisatie van de in het verleden opgestelde IPO-producten. Via de IPO-werkgroep AF4a zijn opdrachten verstrekt tot onderzoek naar de parameters van het zogeheten IPO-rekenmodel. Op basis van dit model worden de nazorgkosten van een stortplaats bepaald. Een belangrijk onderzoek betreft dat naar de levensduur van bovenafdichtingsconstructies van stortplaatsen. Dit is een van de doorslaggevende parameters voor het bepalen van de nazorgkosten. Bij deze onderzoeken zijn ook vertegenwoordigers van de branche betrokken.

In 2000 is opdracht gegeven voor de validatie van het IPO-rekenmodel. De uitkomsten van dit onderzoek zullen in 2001 verschijnen. Het onderzoek naar een methodiek voor de risico-analyse van stortplaatsen is in 2000 voortgezet. Er is opdracht verleend voor het maken van een analyse van de bestaande risicomodellen in Nederland.

Voorts is in 2000 overleg gevoerd met het Rijk over belangrijke financiële aspecten. Het Ministerie van Financiën heeft na een lobby van het IPO en de branche medegedeeld dat de uitgaven uit het nazorgfonds onder het op te richten BTW-compensatiefonds kunnen vallen, waardoor de provincies geen opslag voor BTW aan de exploitanten in rekening hoeven te brengen. Ook heeft het IPO zich er voor ingezet dat de nazorgfondsen niet onder de werkingssfeer van de Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) vallen, waardoor beleggen in aandelen mogelijk is. Dit overleg is in 2001 voortgezet.

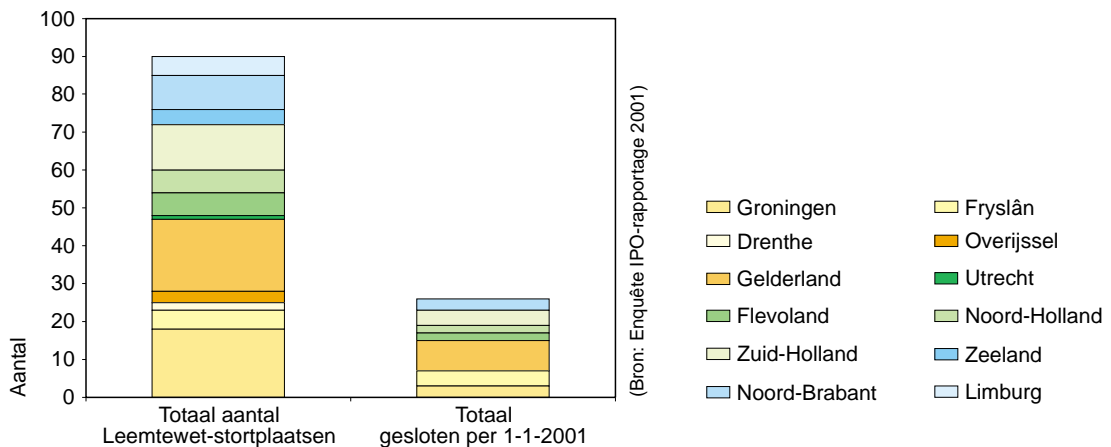
De invloed van nazorgkosten op de afvalontwikkelingen is in 2000 nader geanalyseerd. De IPO-werkgroep AF4a heeft de verschillen in nazorgkosten tussen stortplaatsen bestu-

deerd. Deze gegevens zijn gebruikt als basis voor de besluitvorming door het Afval Overleg Orgaan tot opheffing van de provinciegrenzen voor niet brandbaar afval. Tot slot zijn in IPO-verband de knelpunten van de bestaande nazorgregelgeving geïnventariseerd. Deze gegevens zijn aan het Ministerie van VROM verstrekt en zijn betrokken bij de evaluatie van de nazorgbepalingen in de Wet Milieubeheer onder verantwoordelijkheid van het ministerie.

In 2000 is onderzoek verricht naar de juridische positie van (het bestuur van) de nazorgfondsen. Op basis van dit onderzoek zal aanpassing van het opgestelde IPO-modelreglement voor nazorgfondsen in 2001 plaatsvinden.

FIGUUR 11.8.A
LEEMTEWETSTORTPLAATSEN

Aantal leemtewetstortplaatsen dat gesloten is

Toelichting/Conclusie

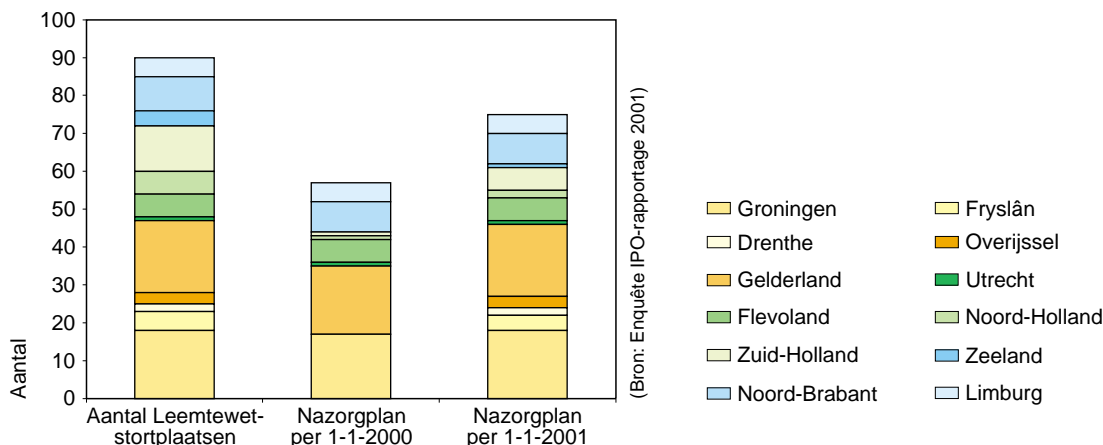
In figuur 11.8.A staat per provincie het totaal aantal Leemtewet-stortplaatsen en het totaal aantal per 1 januari 2001 gesloten stortplaatsen weergegeven. Naar verwachting zal binnen vijf jaar de exploitatie van circa 15 stortplaatsen worden beëindigd.

Het aantal stortplaatsen wijkt af van het aantal stortplaatsen, zoals dat is opgegeven in het Landelijk Stortplan (Derde Wijziging van het Tienjarenprogramma Afval 1995-2005). Het verschil wordt veroorzaakt door het feit dat het Landelijk Stortplan geen betrekking heeft op bedrijfsgebonden stortplaatsen en evenmin op depots voor baggerspecie.

Het aantal gesloten Leemtewet-stortplaatsen is nu 26.

FIGUUR 11.8.B
AANTAL NAZORGPLANNEN

Aantal leemtetwetsstortplaatsen met een nazorgplan

Toelichting/Conclusie

Uit figuur 11.8.B kan worden afgeleid dat voor bijna alle Leemtetwet-stortplaatsen een nazorgplan is vastgesteld. Van de ontbrekende hebben de exploitanten inmiddels een deel ingediend. Naar verwachting zullen de overige in 2001 volgen.

11.9 Actuele ontwikkelingen

Europa

De Europese Commissie heeft een voorstel gedaan voor het Zesde Milieu Actie Programma, waarin milieudoelstellingen en -prioriteiten worden vastgelegd, die deel moeten gaan uitmaken van de strategie voor duurzame ontwikkeling van de Europese Gemeenschap. Naast de aanpak van klimaatverandering, bescherming van natuur en biodiversiteit en beperking van de gevolgen van milieuproblemen op de volksgezondheid, is duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en beheer van afvalstoffen een prioritair actiegebied. De Europese Commissie wil zich richten op preventie door een geïntegreerd productbeleid, consumentenvoorlichting, en misschien door belasting op grondstoffen. Daarnaast zal de Commissie producentenverantwoordelijkheid uitbreiden en de markt voor secundaire materialen stimuleren.

Wetsontwerp wijziging Wet milieubeheer

De Eerste Kamer heeft ingestemd met het wetsontwerp, zodat de minister nu de voorstellen van de Commissie-Epema kan uitvoeren: sturing van de capaciteit van definitieve verwijdering door het Rijk, en meer marktwerking. Voor de provincies is tevens van belang dat regelgevende bevoegdheden en aanzien van afvalverwijdering overgaan naar het Rijk.

Landelijk Afvalbeheersplan

Omdat het onderzoek ten behoeve van de milieu-effectrapportage door inhoudelijke tegenlagen niet tijdig gereed is gekomen, heeft de Minister van VROM het Beleidskader, het algemene deel van het LAP, vooruitlopend op het totale LAP, als voorontwerp vastgesteld en in juni aan de Tweede Kamer gezonden. Na bestuurlijk overleg hebben de AOO-gedeputeerden de minister als een voorlopige reactie schriftelijk gewezen op een aantal

voor de provincies relevante knelpunten:

- de samenhang tussen beleidsdoelen en in te zetten instrumenten is nog niet duidelijk, de onderlinge beïnvloeding van deze onderdelen behoeft verheldering, en de monitoring zou specifiekere kunnen zijn;
- de voorstellen, zoals die voor verhoging van de Wbm-heffing en die voor het onderscheid tussen nuttige toepassing en verwijdering, hebben gevolgen voor de verwijdering van afval; de risico's en de haalbaarheid van de voorstellen zouden in het LAP verduidelijkt moeten worden;
- de provincies zien graag dat hun specifieke taken en hun rol in de uitvoering van het LAP uitgewerkt worden.

Naar verwachting zal het nieuwe ontwerp-LAP nader op deze punten ingaan.

Preventie

Het landelijke uitvoeringsprogramma 'met preventie naar duurzaam ondernemen' is in provinciale bijeenkomsten besproken met vertegenwoordigers van gemeenten en waterschappen. Deze vertegenwoordigers hebben daarbij het programma getoetst op haalbaarheid van de doelstellingen. Ondanks de expliciete inbreng van de provinciale bestuurders bij deze bijeenkomsten was de bestuurlijke betrokkenheid van de kant van gemeenten en waterschappen relatief beperkt.

Nazorg van stortplaatsen

Het plan van aanpak voor de evaluatie van de nazorgbepalingen in de Wet milieubeheer is vastgesteld. De evaluatie zelf zal in 2001 worden afgerond.

11.10 Conclusies

- De nieuwe strategische lijnen van het programma 'Met preventie naar duurzaam ondernemen' voor de periode 2001-2005 is ter voorbereiding van de afronding in 2001 in brede kring uitgezet. De insteek van dit nieuwe programma is breed. Preventie in brede zin omvat de zorg voor grondstoffenbesparing, afvalpreventie, energie- en waterbesparing en transportpreventie. Het programma is het kader waaruit betrokken overheden aan hun eigen ambitieniveau en specifieke situatie invulling kunnen geven bij de uitvoering van beleid op het gebied van preventie en duurzaam ondernemen. Integratie en afstemming van beleid, horizontaal en verticaal, tussen overheden is een belangrijk aandachtspunt.
- De internetsite www.milieuwinst.nl is operationeel en wordt intensief gebruikt door overheden, bedrijven en intermediairs voor het uitwisselen van informatie over preventie.
- De interprovinciale afstemming met betrekking tot de onderwerpen milieugerichte productontwikkeling, productgerichte milieuzorg en integraal ketenbeheer komt langzaam op gang en zal verder vorm krijgen in de uitwerking van het nieuwe uitvoeringsprogramma.
- Iets meer dan de helft van de bedrijven (52%) verkeert in de actieve fase van preventie (routinizing en implementatie). Er is sprake van een verschuiving in positieve richting ten opzichte van de eerste vervolgmeting. Deze is echter kleiner dan de verschuiving in de periode daarvoor. Dit roept het beeld op dat de faseverschuiving aan het afvlakken is. Bedrijven staan niet onwelwillend tegenover duurzaam ondernemen. Het begrip

behoeft verdere concretisering. Ten opzichte van 1999 zijn de bedrijven in zeven van de twaalf provincies actiever geworden.

- De hoeveelheid afval afkomstig van huishoudens is gestegen. Het aandeel 'gescheiden ingezameld' is in 1999 voor het eerst procentueel gedaald (naar 44,3%). In minder verstedelijkte provincies wordt meer huishoudelijk afval gescheiden ingezameld. In die provincies is de totale hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner het grootst.
- Er zijn grote verschillen in de mate waarin de provincies secundaire grondstoffen toepassen in werken. Flevoland, Noord-Brabant, Zeeland en Limburg zijn koplopers. Het percentage secundaire grondstoffen ten opzichte van het totaal is in 1999 hoger geweest dan in 1998.
- Tussen 1996 en 1998 is de gemelde hoeveelheid gevaarlijk afval sterk gestegen, in 1999 licht gedaald/gestabiliseerd. De herkomst van het gevaarlijk afval, ofwel de verhouding tussen het aanbod uit de diverse provincies geeft over de jaren een stabiel beeld weer.
Kijkend naar de verwerkingswijze van gevaarlijk afval valt op dat het aandeel in hergebruik en fysisch-chemisch behandelen sinds 1996 nauwelijks is gewijzigd en dat er sinds 1996 verhoudingsgewijs steeds meer gestort en minder verbrand wordt.
- Voor nog niet alle Leemtetwet-stortplaatsen is een nazorgplan opgesteld. Voor het merendeel van de resterende stortplaatsen is een concept-nazorgplan ingediend.

Lijst van afkortingen

AAM	Adviesgroep Algemeen Milieubeleid
AAW	Algemene Adviesgroep Water
ABO	Adviesgroep Bodembeheer
AGA	Adviesgroep Afval
AGB	Adviesgroep Bedrijven
Amvb	Algemene maatregel van bestuur
AOO	Afval Overleg Orgaan
AVI	AfvalVerbrandingsInstallaties
BANS	Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl
BBB	Beleidgroep BodemBeheer
BBG	Bijdrageregeling BodembeschermingsGebieden
BDIV	Beleidsplan Drink- en IndustrierwaterVoorziening
BEVER	BEleidsVERnieuwing Bodemsanering
BGM	Bijdrageregeling Gebiedsgericht Milieubeleid
BIS	BodemInformatieSysteem
BLOW	Bestuursovereenkomst Landelijke Ontwikkeling Windenergie
BM	BenchMarking
BMP	BedrijfsMilieuPlan
BPW	Bestuursovereenkomst Plaatsingsproblematiek Windenergie
BRP	Bruto Regionaal Product
BRZO	Besluit Risico's Zware Ongevallen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCO	Coördinatie Commissie Overheidsmonitoring
CCM	Coördinatie Commissie Milieukwaliteitsmonitoring
CIW	Commissie Integraal Waterbeheer
COROP	Coördinatie Regionale Onderzoeks Programma
DALIS	Datalogistiek systeem
dB(A)	Decibel, maat voor geluidbelasting
DGM	Directoraat-Generaal Milieubeheer (Ministerie van VROM)
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DUIV	Overlegstructuur van DGM, UvW, IPO en VNG
EHS	Ecologische HoofdStructuur
EOCI	Extraheerbaar Organisch Chloor
EPL	EnergiePrestatie op Locatie
EVR	Externe VeiligheidsRapportage
EU	Europese Unie
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FO-industrie	Facilitaire Organisatie-industrie
GeBeVe	Gebiedsgerichte Bestrijding Verdroging
GFT	Groente-, Fruit- en Tuinafval
GGOR	Gewent Grond- en Oppervlaktewater Regime
GGR	Gewent Grondwater Regime
GIBA	Gescheiden Inzameling van BedrijfsAfvalstoffen
GIHA	Gescheiden Inzameling van Huishoudelijk Afval
GIS	Geografisch InformatieSysteem
Globis	Geografisch Landelijk Overheids BodemInformatieSysteem
GS	Gedeputeerde Staten
HSL	Hoge Snelheidslijn

IAWM	Interprovinciale Werkgroep voor inventarisatie en Monitoring van natuur en landschap
ICES	Interdepartementale Coördinatiecommissie voor Economische Structuurverbetering
ICM	Interprovinciale Coördinatiegroep Monitoring
IMA	Internationaal Meldpunt Afvalstoffen
IMP	Interprovinciale Meerjaren Programmering
IMPEL-netwerk	EU-netwerk voor Implementatie en Handhaving van Milieuwetgeving
IMT	Integrale Milieu Taakstelling
Infomil	Informatiecentrum Milieuvergunningen
IPWA	Interprovinciaal Windenergieproject Afsluitdijk
IVM	Interfacultaire Vakgroep Milieukunde
IPM	Interprovinciale Projectorganisatie Milieu
IPO	Inter Provinciaal Overleg
IPO-MWLN	Bestuurlijke IPO-Adviescommissie Milieu, Water, Landbouw en Natuur
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
KEM	Kerngroep Europees Milieubeleid
KWS	KoolWaterStoffen
LAP	Landelijk AfvalbeheersPlan
LBV	Landelijk Beeld Verstoringen
LIM	Landelijk Informatiepunt Milieu
LMA	Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
M&M	Multi pollutant/Multi effect
MINAS	MINeralen Aangifte Systeem
MINAS-AT	MINeralen Aangifte Systeem voor Akker- en Tuinbouw
MING	Meta-INformatiesysteem Gebiedsgerichtbeleid
MJA	MeerJarenAfspraken
MJP-GA	Meerjarenplan Gevaarlijke Afvalstoffen
MJV	MilieuJaarVerslag
MKB	Midden- en KleinKedrijf
MKZ	Mond- en KlauwZeer
MTG	Maximaal Toelaatbare Grenswaarden
MTR	Maximaal Toelaatbaar Risiconiveau
MW	MegaWatt, maat voor energievermogen
MWLN	Milieu, Water, Landbouw en Natuur
NAVOS	NAzorg VOormalige Stortplaatsen
NBL	Natuur, Bos en Landschap
NEM	Netwerk Ecologische Monitoring
NER	Nederlandse Emissie Richtlijnen
NIPO	Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie en het Marktonderzoek
NMP	Nationaal MilieubeleidsPlan
NOK	Netwerkorganisatie voor OmgevingsKwaliteit
NOV	Nationaal Onderzoeksprogramma Verdroging
NOVEM	Nederlandse Onderneming Voor Energie en Milieu bv
NVVP	Nationaal Verkeers- en Vervoersplan
OGOR	Optimaal Grond- en Oppervlaktewater Regime

OGR	Optimaal Grondwater Regime
PGO	Particuliere Gegevensverzamelende Organisaties
PMV	Provinciale MilieuVerordening
POP	PlattelandsOntwikkelingsPlan
POP	Provinciaal OmgevingsPlan
PROLIS	PROductieLogistiek InformatieSysteem
PV	Photo-Voltaische
Ran	Regeling agrarisch natuurbeheer
Rbon	Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling
RIVM	RijksInstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RIZA	Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling
Rn	Regeling natuurbeheer
RO	Ruimtelijke Ordening
ROM	Ruimtelijke Ordening en Milieu
ROP	Ruraal OntwikkelingsPlan
RSGS	RandStadGroenStructuur
RUG	Rijksuniversiteit Groningen
RWS	RijksWaterStaat
RWSR	Regionale WaterSysteemRapportage
RWZI	RioolWaterZuiveringsInstallatie
SAB	SAnering door Bevoegd gezag
SDL	Stimulans Duurzame Landbouw
SEB	Sanering in Eigen Beheer
SGB	Subsidiebesluit Gebiedsgericht Beleid
SGM	Subsidiebesluit Gebiedsgericht Milieubeleid
SGP	Strategische GroenProject
SIL	Sanering Industrie Lawaai
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek WATERbeheer
SVV	Structuurschema Verkeer en Vervoer
SWAB	Samen Werken Aan Bereikbaarheid
TAG	Teerhoudend Asphalt Granulaat
TIB	Transport In Balans
UPR	UitvoeringsPROgramma
UvW	Unie van Waterschappen
Vamil	Vervroegde afschrijving milieu-investering
VenW	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VEWIN	Vereniging van Exploitanten van Waterleidingbedrijven In Nederland
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNO	Vereniging voor Nederlandse Ondernemers
VOH	Vergunning-op-Hoofdlijnen
VOM	Vergunning-op-Maat
VPL	VerkeersPrestatie op Locatie
VR	VeiligheidsRapportage
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VRV-regeling	Van Rijn-Vellekoop-regeling
VVAV	Vereniging Van AfvalVerwerkers
Wbb	Wet bodembescherming
WB21	WaterBeheer 21^e eeuw

WCL	Waardevol CultuurLandschap
WHP	WaterHuishoudingsPlan
WKK	WarmteKrachtKoppeling
Wm	Wet milieubeheer
Wsv	Wet stedelijke vernieuwing
ZOAB	Zeer Open AsphaltBeton
zon-PV	Photo-Voltaische projecten (zonne-energie)

Bijlage: Organisatie

ICM en projectgroep

De Interprovinciale Rapportage Milieu, Water, Landbouw en Natuur 2001 werd in opdracht van de IPO-Coördinatiegroep Monitoring (ICM) opgesteld.

Leden ICM

- Ben Herfst (voorzitter, Utrecht, Ben.Herfst@provincie-utrecht.nl)
- Geert Janssen (secretaris, geert.janssen@provincie-utrecht.nl)
- Kees van Essen (namens Adviesgroep Algemeen Milieubeleid, Zuid-Holland, essenk@pzh.nl)
- Ed Eggink (namens Adviesgroep Bedrijven, Limburg, E.Eggink@prvlimburg.nl)
- Titus Hofman (namens Adviesgroep Afval, Zuid-Holland, Hofman-T@pzh.nl)
- Carel Bos (namens Adviesgroep Bodem, Fryslân, c.g.bos@fryslan.nl)
- Willem de Boer (namens Adviesgroep Mest en Ammoniak, Fryslân, w.deboer@fryslan.nl)
- Jaap Woudstra (namens Algemene Adviesgroep Water, Flevoland, martin@flevoland.nl)
- Vacature (namens Taakgroep Wetgeving, Instrumenten en Sturing van de Brede Overleggroep Groen)
- Hans Meulenbeld (Noord-Brabant, Jmeulenbeld@brabant.nl)
- Bram Boeckhout (namens het overleg van provinciale coördinatoren monitoring, Gelderland, a.boeckhout@prv.gelderland.nl)
- Jan Willem van der Breggen (namens IPO, JwvdBreggen@ipo.nl)

Leden projectgroep

- Jeroen Akse (projectleider, Drenthe, j.akse@drenthe.nl)
- Thea Harmelink (plv projectleider, Drenthe, t.harmelink@drenthe.nl)
- Annie Bakker (plv projectleider, Drenthe, a.bakker@drenthe.nl)
- Bram Stoffers (secretaris, Drenthe, b.stoffers@drenthe.nl)
- Jan Willem van der Breggen (adviseur, IPO, JwvdBreggen@ipo.nl)
- Wil van Duijvenbooden (adviseur, RIVM, W.van.Duijvenbooden@rivm.nl)
- Jan Bart Broertjes (projectleider rapportage 2002, Flevoland, Broertjes@flevoland.nl)
- Aldo Bouman (projectleider rapportage 2000, Zuid-Holland, bouman@pzh.nl)

Thematrekkers

- Stef Hoogveld (thema gebieden, Gelderland, s.hoogveld@prv.gelderland.nl)
- Miriam Hall (thema natuur, Groningen, mphall@prvgron.nl)
- Edwin van Hooff (thema natuur, Groningen, e.hooff@prvgron.nl)
- Hans Kieft (thema economie, Noord-Holland, schiphol5p@noord-holland.nl)
- Erik van Dijk (thema water, Overijssel, hwj.v.dijk@prv-overijssel.nl)
- Richard Bosch (thema bedrijven, Zuid-Holland, bosch-re@pzh.nl)
- Erik van der Werf (thema emissies, Gelderland, ewerf@prv.gelderland.nl)
- Erik de Haan (thema energie, Zuid-Holland, Haane@pzh.nl)

- Geert Janssen (thema verkeer, Utrecht, geert.janssen@provincie-utrecht.nl)
- Titus Hofman (thema afval, Zuid-Holland, Hofman-T@pzh.nl)
- Eugene Janse (thema bodem, Zeeland, em.janse@zeeland.nl)
- Jan Bart Broertjes (thema landbouw, Broertjes@flevoland.nl)

Provinciale coördinatoren monitoring (Procomo's)

- Louis Witte (Groningen, apwitte@prvgron.nl)
- Jan Bart Broertjes (Flevoland, Broertjes@flevoland.nl)
- Henk de Haan (Fryslân, h.dehaan@fryslan.nl)
- Thea Harmelink (Drenthe, t.harmelink@drenthe.nl)
- Margot Kroot (Overijssel, mpjm.kroot@prv-overijssel.nl)
- Bram Boeckhout (Gelderland, a.boeckhout@prv.gelderland.nl)
- Geert Janssen (Utrecht, geert.janssen@provincie-utrecht.nl)
- Henk Groenewoud (Noord-Holland, groenewoudh@noord-holland.nl)
- Aldo Bouman (Zuid-Holland, bouman@pvh.nl)
- Wim van Beek (Milieudienst Rijnmond, wab@dcmr.nl)
- Leo Leynse (Zeeland, L.Leynse@zeeland.nl)
- Frits Esmeyer (Noord-Brabant, Fesmeijer@brabant.nl)
- Bert Veldstra (Limburg, awf.veldstra@prvlimburg.nl)
- Wil van Duijvenbouden (RIVM, W.van.Duijvenbouden@rivm.nl)
- Ben Herfst (Utrecht, Ben.Herfst@provincie-utrecht.nl)

Handhaving- en vergunningverleningscoördinatoren (Haveco's)

- P. de Jong (DCMR milieudienst Rijnmond)
- M. van de Pol (Flevoland, Marie-Jose.van.de.Pol@flevoland.nl)
- J. Plender (Fryslân, plend5211@fryslan.nl)
- M. Jonker Gelderland (a.jonker@prv.gelderland.nl)
- M. L.G. Modderman (Groningen, mmodderm@prvgron.nl)
- L. Remmers (Noord-Brabant, LRemmers@brabant.nl)
- A.M. Burgos (Noord-Holland, BURGOSA@Noord-Holland.nl)
- A. Raap (Overijssel, A.Raap@prv-overijssel.nl)
- G. Janssen (Utrecht, geert.janssen@provincie-utrecht.nl)
- P. Beijaard (Zeeland, p.beijaard@zeeland.nl)
- A.W.H. van de Heijden (Zuid-Holland, Heijden@pzh.nl)
- C. van Wouwe (Zuid-Holland, wouwe@pzh.nl)
- M. Volman Milieudienst Amsterdam (movolm@mda.amsterdam.nl)
- J.M.M. Sanders (Limburg, jmm.sanders@prvlimburg.nl)
- J.B.H. Jansen (Drenthe, j.jansen@drenthe.nl)

Inlichtingen over deze rapportage

- Jeroen Akse, tel. 0592-365833, e-mail: j.akse@drenthe.nl
- Thea Harmelink, tel. 0592-365854, e-mail: t.harmelink@drenthe.nl

